
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

МИТНА БЕЗПЕКА

Науковий журнал

Випуск 2

Ірпінь • УДФСУ • 2018

ISSN 2617-5959
УДК 339.543

*Засновник та видавець: Університет державної фіскальної служби України
Заснований 2016 року.*

Продовжуване видання (виходить у міру накопичення матеріалу)

Мови видання: українська, російська, англійська

*Свідोцтво про Державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 22506-12406ПР від 28.12.2016*

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет рішенням Вченої ради
Університету державної фіскальної служби України (протокол № 11 від 27.12.2018)*

Редакційна колегія: д.е.н., професор *П. В. Пашко* (голов. ред.); д.е.н., професор *С. В. Онишко* (заст. голов. ред.); к.ю.н., доцент, с.н.с. *П. О. Селезень* (відп. ред.); д.ю.н., професор *В. Т. Білоус*; д.е.н., професор *Я. В. Белінська*; д.ю.н., професор *О. В. Джафарова*; д.е.н., професор *А. В. Лісовий*; д.е.н., доцент *А. А. Олешко*; д.е.н., професор *С. П. Ріппа*; д.ю.н., професор *О. П. Рябченко*; д.ю.н., доцент *О. В. Тильчик*; д.ю.н., професор *С. О. Шатрава*; д.е.н., професор *О. А. Шевчук*; д.ю.н., професор *О. Д. Буріан* (Молдова).

Митна безпека : науковий журнал / редкол. : П. В. Пашко (голов. ред.) та ін. –
Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2018. – Випуск 2. – 248 с.

У виданні вміщені наукові статті, присвячені актуальним проблемам економічної безпеки та митної політики держави.

Науковий журнал започатковано з метою опублікування результатів наукових досліджень економічної безпеки держави, теоретико-прикладних проблем митної політики України, права, правового регулювання митних взаємовідносин, удосконалення законодавства, забезпечення митної безпеки.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться проблемами митної безпеки, митної політики України та правового регулювання у цих галузях.

Науковий журнал індексується в Google Scholar,

Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Розміщений на відкритій інформаційній платформі OJS Університету державної фіскальної служби України.

DOI (digital object identifier) – цифровий індикатор об'єкта привласнюється науковим статтям видання.

Редакція журналу веде систематичну роботу із включення наукового видання до міжнародних електронних бібліотек, каталогів та наукометричних баз даних з метою входження в світовий науковий інформаційний простір, підвищення рейтингу журналу та індексів цитування його авторів. Наразі редколегія провадить роботу щодо входження збірника у Scopus та Web of Science.

Адреса редакційної колегії:

України, 08201, Ірпінь, Київська обл., вул. Університетська, 31,
e-mail: in_yur_visnuk@ukr.net

Використання опублікованих у збірнику матеріалів дозволяється за умови обов'язкового посилання на джерело інформації.

Під час посилання на матеріали збірника наукових праць «Митна безпека» потрібно використовувати транслітеровану назву «Mytna bezpeka» або «Customs security».

© Університет державної фіскальної
служби України, 2019

УНИВЕРСИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИСКАЛЬНОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ

ТАМОЖЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

Научный журнал

Выпуск 2

Ирпень • УГФСУ • 2018

ISSN 2617-5959
УДК 339.543

*Основатель и издатель: Университет государственной фискальной службы Украины
Основан в 2016 году.*

Продолжаемое издание (выходит по мере накопления материала)

Язык издания: украинский, русский, английский

*Свидетельство о Государственной регистрации печатного средства массовой информации
Серия КВ № 22506-12406ПР от 28.12.2016*

*Рекомендован к печати и распространению через Интернет Ученым советом Университета
государственной фискальной службы Украины (протокол № 11 от 27.12.2018)*

Редакционная коллегия: д.э.н., профессор *П. В. Пашко* (глав. ред.); д.э.н., профессор *С. В. Онишко* (зам. глав. ред.); к.ю.н., доцент, с.н.с. *П. А. Селезень* (отв. ред.); д.ю.н., профессор *В. Т. Билоус*; д.э.н., профессор *Я. В. Белинская*; д.ю.н., профессор *Е. В. Джафарова*; д.э.н., профессор *А. В. Лисовый*; д.э.н., доцент *А. А. Олешко*; д.э.н., профессор *С. П. Руппа*; д.ю.н., профессор *Е. П. Рябченко*; д.ю.н., доцент *О. В. Тильчик*; д.ю.н., профессор *С. А. Шатрава*; д.э.н., профессор *О. А. Шевчук*; д.ю.н., профессор *А. Д. Буриан* (Молдова).

Таможенная безопасность : научный журнал / редколл. П. В. Пашко (глав. ред.) и др. – Ирпень : Университет государственной фискальной службы Украины, 2018. – Выпуск 2. – 248 с.

В издании опубликованы научные статьи, которые посвящены научным проблемам экономической безопасности и таможенной политике государства.

Научный журнал основан с целью опубликования результатов научных исследований экономической безопасности государства, теоретико-прикладных проблем таможенной политики Украины, права, правового регулирования таможенных взаимоотношений, усовершенствования законодательства, обеспечения таможенной безопасности.

Для научных сотрудников, преподавателей, аспирантов, студентов и всех, кто интересуется проблемами таможенной безопасности, таможенной политикой Украины и правовым регулированием в этих отраслях.

Научный журнал индексируется в Google Scholar.

Национальной библиотекой Украины имени В. И. Вернадского.

Размещен на открытой информационной платформе OJS Университета государственной фискальной службы Украины.

DOI (digital object identifier) – цифровой индикатор объекта присваивается научным статьям издания.

Редакция журнала ведет систематическую работу по включению научного издания в международные электронные библиотеки, каталоги и наукометрические базы данных с целью вхождения в мировое научное информационное пространство, повышение рейтинга журнала и индексов цитирования его авторов. В настоящее время редколлегия ведет работу по вхождению сборника в Scopus и Web of Science.

Адрес редакционной коллегии:

Украина, 08201, Ирпень, Киевская обл., ул. Университетская, 31,
e-mail: in_yur_visnuk@ukr.net

Использование опубликованных в сборнике материалов допускается при условии обязательной ссылки на источник информации.

При ссылке на материалы сборника научных трудов «Таможенная безопасность» следует использовать транслитерированное название «Тамojennaya bezopasnost» или «Customs security».

© Университет государственной фискальной службы Украины, 2019

UNIVERSITY OF THE STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE

CUSTOMS SECURITY

The Scientific Journal

Issue 2

Irpin • USFSU • 2018

ISSN 2617-5959
УДК 339.543

*Founder, publisher and manufacturer: University of the State Fiscal Service of Ukraine
The scientific journal «Customs security» was founded in 2016.*

Continued edition (released with the accumulation of material)

Language of edition: Ukrainian, English, Russian.

*The certificate of state registration of the print mass media:
KB № 25506-12406 ІПР, 28.12.2016.*

*Recommended for printing and Internet distribution by the decision of the Academic Council of
University of the SFS of Ukraine (Protocol № 11, 27.12.2018)*

Editorial Board: Doctor of Science (Economics), professor *P. Pashko* (Editor-in-chief); Doctor of Science (Economics), professor *S. Onyshko* (Deputy Editor); Candidate of Legal Sciences, associate professor, senior researcher *P. Selezhen* (Executive Secretary); Doctor of Law, professor *V. Bilous*; Doctor of Science (Economics), professor *Ya. Belinska*; Doctor of Law, professor *O. Dzhafarova*; Doctor of Science (Economics), professor *A. Lisovyi*; Doctor of Science (Economics), associate professor *A. Oleshko*; Doctor of Science (Economics), professor *S. Rippa*; Doctor of Law, professor *O. Ryabchenko*; Doctor of Law, associate professor *O. Tylchuk*; Doctor of Law, professor *S. Shatrava*; Doctor of Science (Economics), professor *O. Shevchuk*; Doctor of Law, professor *A. Burian* (Moldova).

Customs security : The Scientific Journal / Editorial Board : P. Pashko (Editor-in-chief) and others. – Irpin : University of the State Fiscal Service of Ukraine, 2018. – Issue 2. – 248 p.

The publication contains scientific articles on current issues of economic security and customs policy of the state.

The scientific journal was founded with the purpose of publishing the results of scientific research on the economic security of the state, theoretical and applied problems of the customs policy of Ukraine, law, legal regulation of customs relations, improvement of legislation, ensuring customs security.

For researchers, teachers, graduate students, students and anyone interested in the problems of customs security, customs policy of Ukraine and legal regulation in these areas.

The Scientific Journal «Customs Security» is indexed by Google Scholar,

Vernadsky National Library of Ukraine.

The scientific journal is located on the open information platform OJS of the University of the State Fiscal Service of Ukraine.

DOI (digital object identifier) – the scientific articles are assigned digital object identifier.

The editorial board conducts systematic work on integration of the scientific publications in international electronic libraries, catalogs and scientometric databases in order to enter the world scientific information space, increase the rating of the journal and the citation indices of its authors. The editorial board is currently working on the inclusion of the scientific journal in Scopus and Web of Science.

Address of the editorial board:

31, Universitetskaya str., Irpin, Kyiv region, Ukraine, 08201
e-mail: customssecurity@ukr.net

The use of materials published in the journal is allowed by referring to an information source.

During the reference to the materials of the scientific journal «Customs Security» you need to use the transliterated title «Mytna bezpeka» or «Customs security».

© University of the State Fiscal Service
of Ukraine, 2019

ЗМІСТ

Артеменко А. В.

Удосконалення нормативно-правового регулювання питань здійснення процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів та товарів, що переміщуються ними через державний кордон України.....13

Бабенко Б. І.

Підвищення компетентності валідатора – шлях до поліпшення якості постмитного контролю.....20

Бережнюк І. Г., Несторишен І. В., Туржанський В. А.

Удосконалення процесу інформаційної взаємодії економічних операторів та митниць ДФС в умовах запровадження системи попереднього інформування.....35

Брендак А. І.

Митний контроль пасажирських переміщень через авіаційні пункти пропуску: формування організаційно-розпорядчих основ механізму аналізу ризиків.....46

Дорофєєва Л. М.

Міжнародна антикорупційна практика митних адміністрацій.....57

Зяц В. В.

Митний контроль товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності.....66

Капітанець С. В.

Протидія незаконному обігу тютюнових виробів через призму міжнародних нормативно-правових актів.....74

Коновалов Ю. О., Романюк У. В.

Сучасний стан впровадження Cargo Targeting System в Україні.....86

Костенко А. О.

Система критеріїв відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи.....94

Кунєв Ю. Д., Кунєва З. Ю.

Митні формальності: проблеми реалізації в Україні.....104

Лепеха М. О.

Аналіз порушень митного законодавства в Україні.....114

Микитенко Т. В.

Контроль митної вартості після випуску товарів у вільний обіг.....123

Молдован Е. С.

Європейський досвід здійснення процедур митного контролю та митного оформлення товарів, що перевозяться через митний кордон водними транспортними засобами.....137

Пашко П. В., Ємець А. В. Щодо деяких підходів до здійснення аналізу стану із запровадженням нововведень у митній справі з позиції забезпечення митної безпеки держави.....	145
Приймаченко Д. В. Реалізація концепції м'якого права у процесі адаптації митного законодавства України до законодавства ЄС.....	158
Прокопенко В. В. Адміністративна процедура в митній справі: питання структури.....	168
Прус Л. Р., Попель С. А. Новітні інструменти інформаційної взаємодії громадян з митницями ДФС під час переміщення товарів через митний кордон України.....	175
Сторожук О. В. Особливості митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Новій Зеландії.....	186
Сушкова О. Є. Специфіка діяльності митних лабораторій.....	194
Туржанський В. А. Забезпечення безпеки агропродовольчого ринку України за умов глобалізації та СОТ.....	208
Федоришина Л. М. Дослідження тенденцій розвитку міжнародної інтернет-торгівлі та міжнародного поштового обміну.....	218
Фрадинський О. А. Об'єктивізація основних загроз процесу організації міжнародних пасажирських перевезень на авіатранспорті.....	233
Видання Університету ДФС України.....	244
Вимоги до рукопису.....	246

СОДЕРЖАНИЕ

Артеменко А. В. Совершенствование нормативно-правового регулирования вопросов осуществления процедур таможенного контроля и таможенного оформления водных транспортных средств и товаров, перемещаемых ими через государственную границу Украины.....	13
Бабенко Б. И. Повышение компетентности валидатора – путь к улучшению качества постаможенного аудита.....	20
Бережнюк И. Г., Несторишен И. В., Туржанский В. А. Совершенствование процесса информационного взаимодействия экономических операторов и таможен ГФС в условиях внедрения системы предварительного информирования.....	35
Брендак А. И. Таможенный контроль пассажирских перемещений через авиационные пункты пропуска: формирование организационно-распорядительных основ механизма анализа рисков.....	46
Дорофеева Л. М. Международная антикоррупционная практика таможенных администраций.....	57
Зяц В. Таможенный контроль товаров, содержащих объекты права интеллектуальной собственности.....	66
Капитанец С. В. Противодействие незаконному обороту табачных изделий через призму международных нормативно-правовых актов.....	74
Коновалов Ю. О., Романюк У. В. Современное состояние внедрения Cargo targeting system в Украине.....	86
Костенко А. А. Система критериев в отборе субъектов хозяйствования для проведения документальных проверок соблюдения требований законодательства Украины по вопросам государственного таможенного дела.....	94
Кунев Ю. Д., Кунева З. Ю. Таможенные формальности: проблемы реализации в Украине.....	104
Лепеха М. А. Анализ нарушений таможенного законодательства в Украине.....	114
Микитенко Т. В. Контроль таможенной стоимости после выпуска товаров в свободное обращение.....	123
Молдован Е. С. Европейский опыт осуществления процедур таможенного контроля и таможенного оформления товаров, которые перевозятся через таможенную границу водными транспортными средствами.....	137

Пашко П. В., Емец А. В. Некоторые подходы к анализу положения с имплементацией нововведений в таможенном деле с позиции обеспечения таможенной безопасности.....	145
Приймаченко Д. В. Реализация концепции мягкого права в процессе адаптации таможенного законодательства Украины к законодательству ЕС.....	158
Прокопенко В. В. Административная процедура в таможенном деле: вопрос структуры.....	168
Прус Л. Р., Попель С. А. Новейшие инструменты информационного взаимодействия граждан с таможенными ДФС при перемещении товаров через таможенную границу Украины.....	175
Сторожук О. В. Особенности таможенного регулирования внешнеэкономической деятельности в Новой Зеландии.....	186
Сушкова Е. Е. Специфика деятельности таможенных лабораторий ЕС.....	194
Туржанский В. А. Обеспечение безопасности агропродовольственного рынка Украины в условиях глобализации и ВТО.....	208
Федоришина Л. Н. Исследование тенденций развития международной интернет-торговли и международного почтового обмена.....	218
Фрадынский А. А. Объективизация основных угроз процесса организации международных пассажирских перевозок на авиатранспорте.....	233
Издания Университета ГФС Украины.....	244
Требования к рукописи.....	246

CONTENTS

Artemenko A. Improvement of normatively and legal adjusting of questions of realization of procedures of custom control and custom registration of water transport vehicles and commodities that move by them through state boundary of Ukraine.....	13
Babenko B. I. Increase in the validator's competence – a way to improve quality of a post-customs audit.....	20
Berezhnyuk I., Nestoryshen I., Turzhas'ky V. Improvement of the process of informational interaction of economic operators and customs of SFS in conditions of introduction of the system of preliminary information.....	35
Brendak A. I. Customs control of passenger movements through aviation checkpoints: t he formation of organizational and regulatory framework for the risk analysis mechanism.....	46
Dorofeyeva L. International anti-corruption practice of customs administrations.....	57
Zaiats V. Customs control of goods containing objects of intellectual property rights.....	66
Kapitanets S. V. Counteraction to illegal turnover of tobacco wares through prism of international normative legal acts.....	74
Konovalov Yu. O., Romanyuk V. V. The current state of implementation of the Cargo targeting system in Ukraine.....	86
Kostenko A. System of selection criteria of economic operators for conducting customs audits in Ukraine.....	94
Kunev Yu. D., Kuneva Z. Yu. Customs formalities: problems of realization in Ukraine.....	104
Lepekha M. O. Analysis of violations of customs legislation in Ukraine.....	114
Mykytenko T. V. Customs value control after goods are released.....	123
Moldovan E. European experience of implementing of Customs Control and Customs Clearance formalities of goods which are transported across the Customs Border by water vehicles.....	137

Pashko P., Yemets A.	
Some approaches to the analysis of innovations in the Customs regulations from the point of view of ensuring the customs security of the state.....	145
Priymachenko D.	
Realization of the concept of soft law during adapting customs legislation of Ukraine to the EU legislation.....	158
Prokopenko V. V.	
Administrative customs procedure: structure issues.....	168
Prus L., Popel S.	
Modern instruments for information cross-border intermediaries with DFS customs between customs borders of Ukraine.....	175
Storozhuk O. V.	
Features of customs regulation of foreign economic activity in New Zeland.....	186
Sushkova E.	
About specifics of the European customs laboratory activity.....	194
Turzhanskyi V. A.	
Providing safety of the agricultural market of Ukraine in the conditions of globalization and WTO.....	208
Fedoryshyna L. M.	
Study on trends in development of international internet-trade and international government exchange.....	218
Fradynskyy A. A.	
Objectivization of the main threats to the organization of international passenger transport on air transport.....	233
Editions of the University of SFS of Ukraine.....	244
Requirements for the manuscript.....	246

УДК 339.543:656.073.5

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.13-19

Артеменко А. В.,*заступник начальника відділу контролю за переміщенням товарів Управління організації митного контролю Одеської митниці ДФС,*

ORCID ID 0000-0001-9122-4277

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕДУР МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ВОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ НИМИ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

У статті наведено критичний аналіз нормативно-правового забезпечення у сфері здійснення митних процедур на водному транспорті. Визначено проблемні аспекти в контексті обраної тематики й окреслено основні напрями удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері здійснення митних процедур на водному транспорті. Зокрема, визначено необхідність внесення змін до Митного кодексу України та прийняття ряду інших нормативно-правових актів.

Ключові слова: *нормативно-правове регулювання, митний контроль та митне оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними, митні формальності на морському і річковому транспорті, інформаційна система портового співтовариства.*

Артеменко А. В. Совершенствование нормативно-правового регулирования вопросов осуществления процедур таможенного контроля и таможенного оформления водных транспортных средств и товаров, перемещаемых ими через государственную границу Украины

В статье приведен критический анализ нормативно-правового обеспечения в сфере осуществления таможенных процедур на водном транспорте. Определены проблемные аспекты в контексте выбранной тематики и обозначены основные направления совершенствования нормативно-правового регулирования в сфере осуществления таможенных процедур на водном транспорте. В частности, акцентировано внимание на необходимости внесения изменений в Таможенный кодекс Украины и принятия ряда других нормативно-правовых актов.

Ключевые слова: *нормативно-правовое регулирование, таможенный контроль и таможенное оформление водных транспортных средств и товаров, перемещаемых ими,*

таможенные формальности на морском и речном транспорте, информационная система портового сообщества.

Мета статті. Незважаючи на фундаментальність отриманих результатів, додаткового вивчення потребують питання, що стосуються нормативного врегулювання автоматизації процедур митного оформлення та митного контролю на водному транспорті та напрацювання пропозицій щодо удосконалення цього процесу. Таким чином, метою дослідження є критичний аналіз нормативно-правового забезпечення у сфері здійснення митних процедур на водному транспорті. Основними завданнями статті є: характеристика нормативної бази з досліджуваного питання, виявлення проблемних аспектів у контексті обраної тематики й визначення основних напрямів удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері здійснення митних процедур на водному транспорті.

Постановка проблеми. Активна інтеграція України в світову економічну систему, що супроводжується посиленням процесів глобалізації, актуалізує питання забезпечення безпеки держави шляхом підвищення ефективності здійснення державної митної справи. Захист економічних інтересів України є однією із функцій митниць Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України), що передбачає застосування сучасних інструментів здійснення митного контролю та митного оформлення, які зорієнтовані не лише на посилення безпеки держави, але й на створення сприятливих умов для товарообігу шляхом спрощення та прискорення митних процедур. Особливо гострою на сьогодні ця проблема є для морських пунктів пропуску, оскільки в умовах тимчасової окупації певних територій України їх кількість скоротилась, а обсяги навантажень товарообігу зросли.

Незважаючи на значний досвід провідних країн щодо автоматизації процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними, в Україні впровадження цього підходу є швидше винятком із правил, ніж правилом. Зокрема, суттєвого практичного напрацювання потребують питання щодо впровадження попереднього інформування у морських пунктах пропуску, функціонування інформаційної системи портового співтовариства (далі – ІСПС) тощо. Крім того, у вітчизняній нормативно-правовій базі відсутнє чітке нормативно-правове регулювання зазначеної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи те, що тематика дослідження є вузькоспеціалізованою, на сьогодні кількість наукових праць у цій сфері є обмеженою. Проте доцільно виділити науковців та фахівців-практиків, що займаються дослідженням проблем автоматизації митних процедур на водному (морському) транспорті. Зокрема, у роботах Б. І. Мороза [1], [2], О. О. Дяченко [1], [2] досліджено основні аспекти розробки автоматизованої системи митного контролю на морському транспорті та практичні моменти застосування методів обробки інформації у Єдиній автоматизованій інформаційній системі (далі – ЄАІС).

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз нормативно-правової бази з питань здійснення митних процедур на водному транспорті вказує на наявність суперечливих моментів у цій сфері й необхідність її доопрацювання у цьому напрямі.

Варто зазначити, що після набрання чинності постановою КМУ від 07.06.2015 № 491, прикордонний, митний та інші види контролю суден закордонного плавання, розклад або графік руху яких передбачає послідовний захід у межах територіального моря і внутрішніх

вод України в декілька українських портів за місцем розташування одного митного органу, здійснюються тільки під час прибуття зазначених суден із-за кордону в перший порт України, а під час вибуття – тільки в останньому порту України. У цьому випадку судна між портами переміщуються без закриття кордону.

Така норма законодавства повністю руйнується Порядком виконання митних формальностей під час здійснення транзитних переміщень, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 09.10.2012 № 1066 (далі – Порядок № 1066) [3] в частині контролю за вивезенням експортних товарів. Так, у разі надходження товарів до порту за експортними митними деклараціями з інших митниць митниці відправлення повідомляються про доставку товарів до пункту пропуску вивезення шляхом внесення відповідної інформації до ЄАІС. У разі вибуття судна з порту без закриття кордону внести інформацію до ЄАІС про вивезення згаданих експортних товарів немає можливості через те, що такі дії суперечать вимогам частини шостої ст. 321 Митного кодексу України (далі – МКУ) (частиною шостою ст. 321 МКУ визначено, що під час експорту товарів перебування їх під митним контролем закінчується після перетинання ними митного кордону України). Водночас немає можливості і проконтролювати переміщення експортних товарів до іншого порту (порту, з якого товари дійсно будуть вивезені за межі митної території України) через неврегульованості подібних випадків вимогами Порядку № 1066. У цьому випадку експортна митна декларація, оформлена у зоні діяльності іншої митниці, виконує функцію документа контролю за переміщенням товарів тільки до моменту внесення до ЄАІС інформації про доставку товарів до першого порту заходу судна. При цьому під час оформлення експортної митної декларації у іншій митниці декларант не може знати чи переміщуватиметься судно з відкритим кордоном до іншого пункту пропуску. Цю проблему можна вирішити за рахунок змін та доповнень до розділу IV Порядку № 1066.

Крім того, беручи до уваги положення ст. 1 ЗУ «Про транзит вантажів» та ст. 90 МКУ переміщення товарів у контейнерах на судні з відкритим кордоном між двома пунктами пропуску є переміщенням товарів у режимі прохідного транзиту. Згідно з вимогою ст. 94 МКУ та ст. 6 ЗУ «Про транзит вантажів» такі переміщення мають здійснюватись на підставі МД TP80AA та в порядку, визначеному розділом IV Порядку № 1066. Цю проблему можна вирішити виключно внесенням відповідних змін до відповідних статей МКУ.

З огляду на вимоги стст. 91, 194 та 259 МКУ товари у контейнерах, що надходять на судні до пункту пропуску для морського сполучення та в подальшому на цьому ж судні з відкритим кордоном направляються до іншого українського морського порту, мають ввозитись на територію України на підставі попередньої декларації, а контроль за їх переміщенням має здійснюватись відповідно до розділу III Порядку № 1066.

Невирішеною проблемою при цьому є митне оформлення ввезення товарів у контейнерах за ордерними коносаменами та коносаменами на пред'явника. А саме на момент ввезення таких контейнерів ще невідомо ввозяться товари з метою імпорту чи транзиту. Цю проблему можна вирішити виключно внесенням відповідних змін до відповідних статей МКУ.

Крім того, внесення змін до МКУ передбачає розробку проектів інших суміжних нормативно-правових актів, зокрема наказу МФУ «Про внесення змін до Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень», Постанови КМУ «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 451».

За ініціативою державного підприємства «Адміністрація морських портів України» (далі – АМПУ) постановою КМУ від 7 червня 2015 року № 491 внесено зміни до постанови КМУ від 21 травня 2012 року № 451 [4], якими фактично розбалансовано законодавство в частині процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними.

Фактично цими змінами з законодавства виключено поняття «вільна практика» (необхідно визнати, що це є правильним кроком, з огляду на те, що в національному законодавстві поняття «вільна практика» мало суттєво викривлене тлумачення). Водночас навіть після внесення змін наказом МФУ від 23.05.2017 № 522 поняття «вільна практика» залишилось у Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті, затвердженому наказом МФУ від 10 березня 2015 року № 308 (далі – Порядок № 308) [5]. Вочевидь є необхідним внесення відповідних змін до Порядку № 308.

Необхідно зауважити, що поняття «вільна практика» у Порядку № 308 [5] принципово відрізняється від його розуміння в сенсі положень Конвенції про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р. (Конвенцію прийнято Постановою КМУ від 21.09.1993 № 775, набуття чинності для України: 24.12.1993).

Так, пунктом 4.4 та підпунктом 4.4.1 розділу 4 «Санітарний, ветеринарний і фітосанітарний контроль» додатку до Конвенції визначено, що державній владі необхідно, коли це можливо, дозволяти судну вільну практику по радіо, якщо санітарна влада ймовірного порту заходу вирішить на підставі відомостей, отриманих від нього до його прибуття, що його захід не потягне за собою завезення або поширення карантинної хвороби. Санітарній владі потрібно, якщо можливо, дозволяти підніматися на борт до заходу судна в порт. Державній владі варто заручитися сприянням судновласників у справі забезпечення виконання будь-яких вимог про негайне сповіщення по радіо санітарної влади порту призначення судна про випадки хвороби на борту для того, щоб була забезпечена присутність спеціального медичного персоналу і обладнання, необхідних для виконання санітарних формальностей після прибуття судна. Крім того, варто зазначити, що з точки зору Конвенції поняття «вільна практика» більше ніякого змістовного наповнення не має.

Таким чином, доцільним є відображення зазначених змін у вигляді Проекту наказу МФУ «Про внесення змін до Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті».

Крім того, на процедури митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними, суттєво впливають окремі норми Правил надання послуг у морських портах України, затверджених наказом Міністерства інфраструктури України від 05.06.2013 № 348 (далі – Правила № 348).

Так, відповідно до п. 9.13 Правил № 348, портовий оператор оформлює приймання вантажу, що ввозиться на територію України, генеральним актом, актом повідомленням і тальманськими розписками (відвісами) відповідно до зводу звичаїв морського порту. Відповідно до п. 9.14 Правил № 348 під час надходження в морський порт вантажів водним транспортом перевізник цілодобово здійснює видачу вантажу портовому оператору (оператору терміналу), якщо інше не встановлено зводом звичаїв морського порту. Усі зауваження щодо стану та кількості вантажу, який вивантажується, повинні пред'являтися перевізником портовому оператору (оператору терміналу) упродовж зміни, в яку вантаж розвантажувався, та фіксуватися в тальманських розписках відповідно до зводу звичаїв морського порту. Якщо перевізник (замовник) не здійснював контролю

за вивантаженням вантажу із судна, для оформлення документів на вивантаження вантажу використовуються дані портового оператора (оператора терміналу), зафіксовані в тальманських розписках. Відповідно до п. 9.16 Правил № 348 результати приймання вантажу від перевізника портовий оператор (оператор терміналу) оформлює генеральним актом, в якому зазначається кількість місць та маса зданого судном і прийнятого портовим оператором (оператором терміналу) вантажу.

Згідно зі ст. 166 Кодексу торговельного мореплавства України, якщо під час прийому вантажу, що перевозиться за коносаментом, одержувач письмово не заявив перевізнику про нестачу або пошкодження вантажу, то вважається, якщо інше не буде доведено, що одержувач отримав вантаж згідно з умовами коносаменту. Якщо вантаж було оглянуто і перевірено одержувачем разом з перевізником, то одержувач може не робити такої заяви. У випадку, якщо втрата, нестача або пошкодження не могли бути виявлені при звичайному способі приймання вантажу, то заява перевізнику може бути зроблена одержувачем протягом трьох діб після прийняття вантажу. Договори, що суперечать цій статті, недійсні.

Згідно з частиною другою ст. 210 МКУ товари, вивантажені з судна в зону митного контролю на території морського, річкового порту, для митних цілей вважаються такими, що перебувають на складі тимчасового зберігання. Ст. 201 МКУ визначено, що у разі втрати товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, утримувач складу несе адміністративну відповідальність. Крім того, у такому випадку на утримувача складу покладається обов'язок щодо сплати митних платежів, установлених законом на імпорт зазначених товарів. Звільнення від відповідальності за втрату товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, та зобов'язання щодо сплати митних платежів, установлених законом на імпорт зазначених товарів, можливо лише у разі природних втрат за нормальних умов зберігання.

При цьому п. 9.7 Правил № 348 передбачено, що навалювальні наливні вантажі портовий оператор (оператор терміналу) приймає згідно з даними про масу (об'єм) вантажу, які зазначені в транспортних (перевізних) документах. У разі виникнення необхідності перевірки маси вантажу перевізник та/або портовий оператор (оператор терміналу) мають право здійснити переважування вантажу за заявкою відповідно до умов договору перевалки. За заявкою замовника портовий оператор (оператор терміналу) має право визначити масу вантажу за осадкою судна або шляхом зважування на вагах. При цьому остаточна кількість прийнятого портовим оператором (оператором терміналу) вантажу, маса якого спочатку була визначена за осадкою судна, визначається після його зважування на вагах (вагонних, автомобільних, елеваторних тощо) при здаванні цього вантажу перевізнику.

Відповідно до п. 9.8 Правил № 348 портовий оператор (оператор терміналу) складає акт, у який фіксуються факти приймання від перевізника пошкоджених вантажних місць, псування вантажу, невідповідності між фактичними найменуваннями, масою або кількістю вантажних місць і даними, зазначеними в транспортних перевізних документах, наявності інших випадків невідповідності даних, зазначених у транспортних (перевізних документах), факту приймання вантажу портовим оператором (оператором терміналу). Складений акт підписується портовим оператором (оператором терміналу) та перевізником. Відповідно до п. 9.9 Правил № 348 усі зауваження щодо стану та кількості вантажу повинні пред'являтися стороною, яка здає та приймає, до оформлення документів, що підтверджують приймання вантажу портовим оператором (оператором терміналу).

Таким чином, п. 9.7 Правил № 348 в частині визначення остаточної кількості прийнятого портовим оператором (оператором терміналу) вантажу після його зважування на вагах (вагонних, автомобільних, елеваторних тощо) при здаванні цього вантажу перевізнику, суперечить вимогам ст. 166 Кодексу торговельного мореплавства України та не кореспондується з вимогами МКУ. На практиці ця норма використовується недобросовісними портовими операторами з метою приховання наднормативних втрат навалочних вантажів, які зберігаються у портах під митним контролем. Цю проблему можна вирішити внесенням змін до п. 9.7 Правил № 348.

Враховуючи вищенаведене, варто зробити висновки про те, що нормативно-правова база з питань здійснення процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними у пунктах пропуску через державний кордон України, потребує певного доопрацювання та уточнення шляхом внесення відповідних змін та розробки нових нормативних документів.

Крім того, конкретизації потребують питання, що стосуються автоматизації митних процедур на водному транспорті. На сьогодні з цією метою досить активно використовується Інформаційна система портового співтовариства (ІСПС), проте, як показує практика здійснення митних процедур, вона є досить недосконалою й часто виступає базою для митних зловживань, а тому нагальною на сьогодні є потреба у розробці програмного модуля, інтегрованого у програмні комплекси ДФС України, який відображатиме цілісний комплекс процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів і товарів, що переміщуються ними, та має поєднувати в собі можливості ПІК «Інспектор» та ЄАІС.

Таким чином, внесення зазначених змін дозволить збалансувати митне законодавство в контексті здійснення митних процедур на водному транспорті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мороз Б. І. Порівняльний аналіз інформаційних моделей виконання операцій митного контролю на морському транспорті [Електронний ресурс] / Б. І. Мороз, О. О. Дяченко // Вісник Академії митної служби України. – 2012. – № 1. – С. 50–57. – (Сер. «Технічні науки»). – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsutn_2012_1%2847%29__7
2. Мороз Б. І. Розробка автоматизованої системи митного контролю на морському транспорті / Б. І. Мороз, О. О. Дяченко // Вісник Академії митної служби України. – 2014. – Вип. 5. – С. 55–64.
3. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень [Електронний ресурс] : наказ, виданий мін. Фін. Укр. : від 9 жовтня 2012 року № 1066. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z2120-12>
4. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними [Електронний ресурс] : постанова, видана Каб. мін. Укр. : від 21 травня 2012 року № 451. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-%D0%BF/page>.
5. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті [Електронний ресурс] : наказ [виданий Мін. фін. Укр. : від 10 березня 2015 року № 308. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0486-15>.

REFERENCES

1. Moroz B. I. Porivnyal'nyy analiz informatsiynykh modeley vykonannya operatsiy mytnoho kontrolyu na mors'komu transporti [Elektronnyy resurs] / B. I. Moroz, O. O. Dyachenko // Visnyk Akademiyi mytnoyi sluzhby Ukrainy. Ser.: Tekhnichni nauky. – 2012. – # 1. – S. 50–57. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsutn_2012_1%2847%29__7
2. Moroz B. I. Rozrobka avtomatyzovanoi systemy mytnoho kontrolyu na mors'komu transporti / B. I. Moroz, O. O. Dyachenko // Visnyk Akademiyi mytnoyi sluzhby Ukrainy. – 2014. – Vyp. 5. – S. 55–64.
3. Pro zatverdzhennya Poryadku vykonannya mytnykh formal'nostey pry zdiysnenni tranzytnykh peremishchen' [Elektronnyy resurs] : nakaz [vydanyy Min. Fin. Ukr. 09 zhovtnya 2012 r. . #1066]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z2120-12>
4. Pytannya propusku cherez derzhavnyy kordon osib, avtomobil'nykh, vodnykh, zaliznychnykh ta povitryanykh transportnykh zasobiv pereviznykiv i tovariv, shcho peremishchuyut'sya nymy [Elektronnyy resurs] : postanova [vydana Kab. Min. Ukr. vid 21 travnya 2012 r. #451]. – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-%D0%BF/page>.
5. Pro zatverdzhennya Poryadku vykonannya mytnykh formal'nostey na mors'komu ta richkovomu transporti [Elektronnyy resurs] : nakaz [vydanyy Min. Fin. Ukr. 10 berezhnya 2015 r. # 308]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0486-15>.

Artemenko A. Improvement of normatively and legal adjusting of questions of realization of procedures of custom control and custom registration of water transport vehicles and commodities that move by them through state boundary of Ukraine

Improvement of normatively and legal adjusting of questions of realization of procedures of custom control and custom registration of water transport vehicles and commodities that move by them through state boundary of Ukraine.

The purpose of the study is a critical analysis of legal and regulatory support in the field of customs procedures for water transport. The methodological basis of the article forms a system of general scientific, philosophical and special methods, the application of which ensures the achievement of the purpose of the study and the reliability of the results. In the course of the research the dialectic method of cognition, system analysis, logical-semantic and historical-legal methods of analysis, as well as comparative legal and system-structural methods are used. The article presents a critical analysis of regulatory and legal support in the field of customs procedures for water transport. The problem aspects in the context of the selected topics are determined and the main directions of improvement of the regulatory and legal regulation in the field of customs procedures on water transport are outlined. In particular, the necessity of amendments to the Customs Code of Ukraine and adoption of a number of other normative legal acts was determined.

Key words: *legal regulation, customs control and customs clearance of water vehicles and goods moving by them, customs formalities on sea and river transport, information system of the port community.*

Стаття надійшла до редколегії 18 грудня 2018 року

УДК 377.44

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.20-34

Бабенко Б. І.,
к.т.н., доцент,
науковий співробітник
Університету ДФС України,
ORCID ID 0000-0002-2440-5913

ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВАЛІДАТОРА – ШЛЯХ ДО ПОЛПШЕННЯ ЯКОСТІ ПОСТМИТНОГО КОНТРОЛЮ

У статті досліджено аспекти, що сприяють митним відомствам (митницям) у сфері полегшення торгівлі й забезпечення безпеки ланцюга товаропотоку від імпортера до споживача; формування ключових компетенцій, притаманних валідаторам, здійснюючим документальні перевірки результатів постмитного контролю, маючих досвід роботи в цій сфері, відповідні компетентності і повноваження.

Ключові слова: валідація, валідатор, уповноважені виконавці, здатність, ключові компетенції, компетентність.

Бабенко Б. И. Повышение компетентности валидатора – путь к улучшению качества посттаможенного аудита

В статье исследованы аспекты, способствующие таможенным ведомствам (таможням) в сфере облегчения торговли и обеспечения безопасности цепи товаропотока от импортера к потребителю; формирования ключевых компетенций, присущих валидаторам, осуществляющих документальные проверки результатов посттаможенного контроля, имеющих опыт работы в этой сфере, соответствующие компетентности и полномочия.

Ключевые слова: валидация, валидатор, уполномоченные исполнители, способность, ключевые компетенции, компетентность.

Метою написання статті є дослідження питань щодо формування ключових компетенцій валідаторів, які здійснюють документальні перевірки після випуску товарів, з питань дотримання вимог законодавства у сфері державної митної справи.

Виходячи з вимог щодо створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу через митний кордон України та уведення нових базових принципів щодо здійснення ПМК успішність модернізаційних процесів у ДФС України залежить від багатьох факторів, серед яких основну роль відіграє кадровий потенціал, здатний виконувати професійні завдання та обов'язки, зокрема і під час здійснення процедур валідацій, що потребує відповідної кваліфікації, яка визначається рівнем освіти та відповідною спеціалізацією [1–2; 8, ст. 549; 9–12].

Постановка проблеми. Сьогодні більшість митних та економічних союзів увідомляють Всесвітню митну організацію (далі – ВМО) про свої наміри щодо впровадження Рамкових

стандартів безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі та практичних керівництв щодо спрощення процедур торгівлі за умови використання митними адміністраціями [1–3]: автоматизованих систем управління ризиками з системами валідації (стандарт 4 «Системи управління ризиками») та результатів неінтрузивного митного догляду товарів; взаємного визнання прийнятих рішень про присвоєння (підтвердження) статусу Уповноваженого економічного оператора (далі – УЕО) та результатів постмитного контролю після випуску товарів (далі – ПМК) – контролю на основі методів аудиту, що дозволятиме скорочувати кількість контрольних заходів. Згідно з Переглянутою Кіотською конвенцією аудит після випуску товарів, або контроль на основі методів аудиту, є комплексом заходів, що застосовуються митними органами для забезпечення достовірності та автентичності декларацій шляхом перевірки відповідних бухгалтерських книг, облікової документації, бізнес-систем і комерційної інформації, що належить зацікавленим особам [2, 4].

Він може здійснюватись у різних формах – від випадкових перевірок для визначення рівня дотримання митного законодавства окремим суб'єктом ЗЕД до регулярних перевірок, зосереджених на певних компаніях, групах компаній або галузях промисловості; основним результатом ПМК повинна стати оцінка достовірності та компетентності процесу декларування товарів, який, як правило, буде здійснюватися призначеною посадовою особою (уповноваженим виконавцем) митної адміністрації, з залученням осіб відповідних структурних підрозділів митних органів або валідатора [5–10]. Ці уповноважені виконавці (далі – валідатори) повинні мати належний досвід роботи в системах сертифікації, знання стандартів безпеки постачання, достатні та відповідні знання про операції різних галузей економіки та бізнесу, а також мати відповідні повноваження, а за необхідності і ресурси щодо забезпечення цих процедур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду питань формування системи митного аудиту в Україні як найперспективнішого напрямку митного контролю в Україні та його ролі у забезпеченні економічної безпеки держави присвячувалися праці відомих вчених та практиків, таких як Л. О. Батанова, І. Г. Бережнюк, О. В. Борисенюк, С. С. Брехов, О. М. Вакульчик, М. В. Вачевський, О. В. Грачов, Л. М. Івашова, А. О. Кулик, О. А. Линдюк, А. В. Мазур, О. В. Миропольська, О. В. Мошинська, І. В. Несторишен, О. І. Огієнко, О. В. Павленко, Л. М. Пісьмаченко, Л. Р. Прус, Л. М. Савчук, Н. П. Сідлецька, В. А. Туржанський, А. В. Хуторський, С. П. Цибулько. Проте в їхніх дослідженнях не знайшли достатнього відображення питання щодо формування фахової компетентності у процесі здійснення професійної діяльності валідатора.

На сьогодні з урахуванням того, що митне законодавство вийшло за рамки національного (ЗУ «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур»), значні зусилля та інвестиції митного відомства повинні бути спрямовані, в першу чергу, на забезпечення та підтримку професійної компетентності валідаторів та на подальший її розвиток [1–8].

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що кожній типовій «задачі діяльності валідатора» завжди відповідає предметна (ключова) компетенція, яка формується системою умінь щодо її вирішення, яка включає знання й розуміння (теоретичне знання академічної сфери, здатність знати й розуміти), знання як діяти (практично й оперативно застосувати знання до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті) (рис. 1) [10–17].

Рис. 1. Теоретична модель процесу формування предметної компетенції

Джерело: http://old.znau.edu.ua/visnik/2012_1_2/397.pdf

З метою гармонізації освітньої діяльності у Європі проектами «Тьюнінг» та «Пікард» опрацьовано спеціальні (фахові) та загальні компетентності, які передбачають предметні знання фахівців, які виступають першоджерелом щодо формування інтегрованої професійної компетентності впродовж фахової підготовки (компетентність – це володіння компетенціями) [13–16]. До спеціальних стандартів віднесено компетентності, які є специфічними для цієї предметної галузі (галузь/напрямок/дисципліна); безпосередньо пов'язані зі спеціальними знаннями у предметній сфері; визначають профіль програми навчання, тобто роблять її індивідуальною, істотно відмінною від інших програм, наприклад «Професійна програма спеціалізованого підвищення кваліфікації посадових осіб структурних підрозділів митного аудиту». Загальні компетентності (стандарти) – це знання, розуміння, навички та здатності, якими фахівець оволодіває у рамках виконання певної програми навчання, але які мають універсальний характер, зокрема: здатність до аналізу та синтезу; вміння застосовувати знання на практиці; планування та розподіл часу; базові загальні знання сфери навчання; застосування базових знань професії на практиці; усне та письмове спілкування рідною мовою; знання другої мови; елементарні навички роботи з організації підвищення кваліфікації (далі – ПК) підлеглих; дослідницькі вміння; здатність до самонавчання; навички роботи з інформацією (вміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел); вміння самокритики та критики; здатність адаптуватися до нових ситуацій; здатність генерувати нові ідеї (творчість); розв'язання задач; прийняття рішень; робота в команді; міжособистісні вміння; лідерство; здатність працювати в команді фахівців із різних підрозділів; вміння спілкуватися з непрофесіоналами галузі; увага до відмінностей та впливу культури; вміння працювати в міжнародному контексті; розробка та менеджмент проекту; ініціативність та забезпечення якості; воля до успіху. Тобто компетенції формуються в різних навчальних дисциплінах (рис. 1) і оцінюються на різних етапах навчання. Tuning визначає відмінність між результатами навчання та компетентностями, зокрема в тому, що перші формулюються викладачами на рівні навчальної програми, на рівні окремої дисципліни, а компетентності набуваються особами, що навчаються.

Разом з тим існують і національні стандарти загальних компетентностей, наприклад, у табл. 1 наведено описи кваліфікаційних рівнів (6 і 7) для бакалавра і магістра [15–17]. Ці кваліфікаційні рівні підтверджують повну сукупність компетентностей, які є типовими для кваліфікацій відповідних рівнів кваліфікацій, щодо понять «знання», «вміння»,

«навички», «комунікації», «автономність і відповідальність», які носять інтегральний характер, і визначають кваліфікаційні вимоги до фахівців, наприклад уповноважених виконавців, що здійснюють процедури валідацій, службова діяльність яких визначається здатністю щодо розв'язання складних спеціалізованих задач та практичних проблем у цій галузі професійної діяльності або навчанні, які передбачають застосування певних теорій та методів відповідних наук і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, зокрема і у сфері підвищення безпеки та полегшення світової торгівлі (табл. 1) [20, пп. 6–7].

Таблиця 1

**Витяг з опису рівнів кваліфікаційних вимог щодо компетенцій
«Національної рамки кваліфікацій»**

Рі- вень	Включають:			
	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
	(розуміти, діяти до конкретних ситуацій, бути...)	(використання раніше набутого досвіду та певних знань...)	(процесу створення та передачі значимих повідомлень...)	(здатності самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за...)
6.	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов			
	концептуальні і набуті у процесі навчання та професійній діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень	щодо розв'язання складних не передбачуваних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів, застосування інноваційних підходів	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності	управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах
	критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності		здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію	відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб, здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності
7.	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та / або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог			
	спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи	розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної / недостатньої інформації та суперечливих вимог	зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються	прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування
	Критичне осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей	провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності	використання іноземних мов у професійній діяльності	відповідальність за розвиток професійних знань і практик, оцінку стратегічного розвитку команди, здатність до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним

Джерело: сформовано за даними: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.

У кожному конкретному випадку завдання навчання у навчальному закладі або спеціалізованому митному органі з питань ПК фахівців здійснюються з метою: уведення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців (посадових потреб професійної діяльності, яким відповідають ключові (основні) компетенції); забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин; сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні; налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці; здійснюється відповідно і до: вимог нормативних документів з цього питання щодо розвитку тих компетенцій уповноважених осіб, відповідаючих поточним потребам митної адміністрації, що визначаються і її кадровою політикою (рис. 2) [15–17].

Рис. 2. Система професійної освіти у сфері державної митної справи

Джерело: власні дослідження.

У контексті цих завдань автором опрацьовано [1–9, 14–18]: аспекти необхідних здатностей (умінь), притаманних уповноваженим виконавцям валідацій, наявність та володіння якими забезпечуватиме ефективне виконання професійної діяльності з виконання процедур валідацій, що сприятиме сфері полегшення торгівлі та посилення безпеки ланцюга товаропотоку від імпортера до споживача; переліки ключових освітніх компетенцій валідатора відповідно до основних вимог: Рамкових стандартів безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі ВМО; Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур; зводу митних стандартів (стст. 21–25 (Стандарт 5: Навчання); Практичних керівництв щодо спрощення процедур торгівлі Європейської економічної комісії ООН; Митного Кодексу Європейського Союзу; Основ митних законодавств держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав (ст. 8); Митного кодексу України; проекту Закону України про внесення змін до Митного кодексу України щодо УЕО та спрощень митних формальностей; законів України про вищу освіту та державну службу; Основних завдань і функцій ДФС України та Національної рамки кваліфікацій.

З'ясовано, що митні адміністрації та спеціалізовані навчальні заклади, зокрема Університети ДФС та митної справи та фінансів визнають, що кар'єрна (компетентнісна (кваліфікаційна) відповідність уповноважених виконавців контролю/оглядів, пов'язаних зі спеціальними спрощеннями митних процедур, з надійністю та безпекою, також є основою міжнародного взаємного визнання результатів ПМК, яким повинні відповідати необхідні здатності щодо самостійного розв'язування складних спеціалізованих задач та практичних проблем у цій професійній діяльності, і які характеризуються комплексністю, невизначеністю умов та потребують застосування знань, умінь, навичок та технологій щодо вживання міжнародного та національного митного законодавства [11–12, 14]. Обґрунтовано інноваційні пропозиції щодо формування здатностей валідаторів до самостійної службової діяльності з використанням необхідного арсеналу професійних компетенцій з метою вирішення завдань щодо ефективного здійснення валідацій, які є ключовими в цій галузі, які постійно повинні оновлюватися новими системоутворюючими знаннями і прогресивними технологіями.

За результатами дослідження розроблено інноваційну концепцію формування компетенційного потенціалу фахівців як поєднання певних характеристик (ключових компетенцій) для забезпечення стабільних умов безпеки та торгівлі, що дозволить ДФС отримувати суттєві переваги в сфері забезпечення позитивного впливу на умови здійснення митної справи та учасників ЗЕД; доведена доцільність застосування цієї дефініції для підвищення компетентності фахівців, які здійснюють ПМК, та якості валідаційних досліджень. *Розвиток компетентностей є метою навчальних програм з підвищення кваліфікації (рис. 2, табл. 1).* З урахуванням вищезазначеного та з метою недопущення помилок, пов'язаних із непрофесіоналізмом у системі здійснення валідацій, *складено переліки ключових компетенцій валідаторів, які поділено на відповідні етапи реалізації професійних завдань (табл. 2) – ключових компетенцій соціальної (КСО), інструментальної (КИ), загальнонаукової (КЗН) та загальнопрофесійної діяльності, які є структурними елементами професійної компетентності; характеризуватимуть спроможність валідаторів до самостійної професійної діяльності, що забезпечить більш дисциплінований і структурований підхід до службової діяльності [11–12, 14, 18–20].*

Таблиця 2

Загальні вимоги до властивостей та якостей валідаторів ДФС

Переліки назв ключових компетенцій як інструменту вирішення певних завдань професійної діяльності валідатора, які формуються системами знань, умінь та володіння ними і забезпечують їх наявність	Шифр компетенції
Компетенції соціально-особистісної діяльності (здатність)	КСО
– правильно сприймати завдання та проблеми відносин між митними службами та третіми особами і технологій здійснення валідацій як результат моніторингу за переміщенням товарів через митний кордон та діяльності суб'єктів ЗЕД	КСО. 01
– розуміти функціонування міжнародного каналу постачання та ролі митних органів всередині нього як для імпортерів і експортерів операцій, так і для потреб його учасників з організації ефективного контролю і сприяння торгівлі	КСО. 02
– розуміти діяльність торгових спільнот на національному та міжнародному рівні та потреб щодо окремих складових і можливостей, які вона надає для ефективного контролю	КСО. 03
– розуміти вимоги внутрішньої митної політики та процедур для їх розвитку та впровадження	КСО. 04
– забезпечувати виконання норм митного законодавства України в системі управління ризиками	КСО. 05

Продовження таблиці 2

– розуміти умови, в яких має відбуватися управління ризиками, включаючи отримання інформації, її обробку, структурні і системні вимоги до системи ефективного управління ризиками, які мають як превентивні елементи, так і цільові	KCO. 06
– розуміти ключової ролі і техніки комунікацій у сучасному митному підрозділі для формування культури дотримання правових норм, демонстрації прозорості, навчання представників торгівлі та інформування громадськості	KCO. 07
– до наполегливого та самостійного вивчення нових методів дослідження валідацій	KCO. 08
– проявляти ініціативу, в тому числі в ситуаціях ризику, брати на себе всю повноту відповідальності	KCO. 09
– створювати етичне оточення та їх сприйняття до норм поведінки стосовно інших людей	KCO. 10
– щодо самовдосконалення	KCO. 11
– дохідливо пояснювати (доводити) свої вимоги, щоб відображати всі точки зору, повністю залучати співрозмовників у процес, з урахуванням ситуації і вимог служби і створювати клімат, в якому раціонально обговорюватимуться питання і виявлятиметься вплив на протилежні точки зору	KCO. 12
– до дотримання норм здорового способу життя	KCO. 13
– відображати і переглядати особисту продуктивність праці	KCO. 14
– до розуміння принципів побудови сучасних інформаційно-обчислювальних систем, перспективних напрямів їх розвитку	KCO. 15
– самостійно оволодівати новими знаннями та вміннями щодо використання інформаційних технологій та використання в практичній діяльності нових знань та вмінь, в тому числі і в нових галузях знань, безпосередньо не пов'язаних з сферою діяльності	KCO. 16
– адаптуватись до нових ситуацій, переоцінювати накопичений досвід, аналізувати свої здібності	KCO. 17
– до наполегливості у формуванні комунікаційної стратегії та спілкуванні з широким колом осіб, в інтересах служби доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у галузі професійної діяльності	KCO. 18
– діяти в умовах екологічних обставин	KCO. 19
Компетенції загальнонаукової діяльності (здатність)	KЗН
– використовувати законодавство з митної тематики та сучасні методи управління сферою здійснення валідацій	KЗН. 01
– використовувати цивільне та кримінальне, матеріальне (пов'язане з процесуальним правом), процесуальне законодавство	KЗН. 02
– використання традиційних та інноваційних технологій з обліку наявності та руху товарів, транспортних засобів	KЗН. 03
– уміти використовувати світову практику дистанційного укладання контрактів і контролю вантажопотоків використання тактичних та технічних прийомів розслідування злочинів, розгляду порушень митних правил	KЗН. 04
– розв'язувати складні непередбачувані завдання і проблеми у спеціалізованих сферах професійної діяльності та / або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибору методів та засобів щодо застосування інноваційних підходів	KЗН. 05
– критично осмислювати основні теорії, принципи, методи і поняття у навчанні та професійній діяльності	KЗН. 06
– до роботи з інформаційними та обчислювальними системами	KЗН. 07
– розуміти основи філософії, психології, педагогіки, які сприятимуть розвитку загальної культури, соціалізації особистості, схильності до естетичних цінностей, знань вітчизняної історії, економіки й права	KЗН. 08
– розуміти причино-наслідкові зв'язки розвитку митних відносин та використовувати їх у професійній діяльності	KЗН. 09
– до оволодіння математичним апаратом відповідної галузі знань та використовувати математичні методи в професійній діяльності	KЗН. 10

Продовження таблиці 2

– до оволодіння фундаментальними науками, в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін	КЗН. 11
– розробляти плани і програми проведення наукових досліджень у сфері професійної діяльності та проводити наукові дослідження з різних напрямів митної діяльності та оцінювати отримані результати	КЗН. 12
– здатність представляти результати наукової діяльності в усній і письмовій формах	КЗН. 13
Компетенції інструментальної здатності	КІ
– базові загальні та професійні знання	КІ. 01
– комп'ютерні вміння	КІ. 02
– управління інформацією, аналіз і синтез	КІ. 03
– організації і планування	КІ. 04
– письмової та усної комунікації на рідній та іншій мовах	КІ. 05
– розв'язання проблем	КІ. 06
– самостійного прийняття рішень	КІ. 07
– до навчання та самоосвіти	КІ. 08

Компетенції професійної діяльності (здатність)

1. Загальнопрофесійні	КЗП
– складати та оновлювати програми постмитних перевірок після випуску товарів або опитувальників (анкетування)	КЗП. 01
– розуміти економічні процеси, що відбуваються в суспільстві, і аналізувати тенденції розвитку української та світової економік	КЗП. 02
– розуміння вимог та стандартів до якості актів перевірок; порядку взаємодії з платниками податків при організації та під час перевірок; порядку проведення зустрічних звірок; аудиторських програм для різних категорій ПМК; методик проведення перевірок; щодо отримання та обміну інформацією; взаємодії з правоохоронними органами та з митними органами інших країн	КЗП. 03
– реалізовувати результат ПМК – знати систему відповідальності за порушення митного законодавства, коригування декларацій, інструментів та процедур узгодження результатів перевірок та притягнення порушників до відповідальності	КЗП. 04
– до належного проведення документальних перевірок результатів ПМК з дотримання вимог міжнародного та вітчизняного законодавства	КЗП. 05
– готовності до комунікації щодо вирішення завдань професійної діяльності	КЗП. 06
– отримувати, зберігати, обробляти інформацію, з використанням комп'ютерної техніки, програмно-інформаційних систем, комп'ютерних мереж, у тому числі здійснювати аналіз баз даних суб'єктів ЗЕД, діяльність яких є об'єктом ПМК	КЗП. 07
– аналізувати потенціал регіональної, галузевої та національної економіки	КЗП. 08
– на науковій основі організувати свою працю, самостійно оцінювати результати своєї діяльності	КЗП. 09
II. Спеціалізовано-професійна (діяльність, яка пов'язана зі здатністю)	КСП
– керуватися ключовими елементами, що забезпечують функціонування механізмів ПМК, у контексті: відбору потенційних об'єктів для перевірок після випуску товарів; процесів організації перевірок та управління ризиковими ситуаціями; розробка критеріїв ефективності ПМК та його ефективності	КСП. 01
– використання світової практики дистанційного укладання контрактів	КСП. 02
– контролю вантажопотоків з використанням тактичних та технічних прийомів розслідування злочинів, розгляду порушень митних правил	КЗП. 03

Продовження таблиці 2

– контролю за дотриманням вимог митних режимів	КЗП. 04
– вчиняти митні операції, застосовувати митні процедури, справляти (обчислювати) митні платежі, здійснювати ПМК та інше	КЗП. 05
– здійснювати контроль за дотриманням зовнішнього законодавства та законодавства України про митну справу під час здійснення митних операцій учасниками ЗЕД та іншими особами, які здійснюють діяльність у сфері митної справи	КЗП. 06
– визначати код товару і контролювати заявлений код відповідно до ТН ЗЕД (Товарної Номенклатури ЗЕД) та УКТЗЕД (Українська класифікація товарів ЗЕД на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів (TARIC, HS Code, HTS Code та інші))	КЗП. 07
– застосовувати правила визначення країни походження товарів та здійснювати контроль достовірності відомостей, заявлених у країні походження товарів	КЗП. 08
– застосовувати методи визначення митної вартості і контролювати заявлену митну вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України	КЗП. 09
– контролю за законністю отримання пільг в оподаткуванні, повноти сплати митних платежів/ правомірності застосування умовного повного/часткового звільнення від оподаткування митними платежами відповідно до заявленого митного режиму	КЗП. 10
– відбору проб (зразків) товарів та накладення митного забезпечення	КЗП. 11
– володіння навичками заповнення та контролю митної декларації, вартості та інших митних документів	КЗП. 12
– володіння навичками контролю правильності обчислення митних платежів та повноти своєчасності сплати	КЗП. 13
– контролювати дотримання валютного законодавства України під час переміщення через митний кордон товарів, валютних цінностей та валюти внутрішніх цінних паперів, дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння	КЗП. 14
– здійснювати контроль за дотриманням заборон і обмежень, встановлених відповідно до законодавства України про державне регулювання ЗЕД	КЗП. 15
– забезпечувати захист цивільних прав учасників ЗЕД та осіб, які здійснюють діяльність у сфері митної справи	КЗП. 16
– виявлення фальсифікованого та контрафактного товару	КЗП. 17
– призначати та використовувати результати експертиз товарів у митних цілях	КЗП. 18
– застосовувати систему управління ризиками	КЗП. 19
– вміти виявляти і аналізувати загрози економічній безпеці держави	КЗП. 20
– до співпраці з митними органами іноземних держав	КЗП. 21
– контролювати переміщення через митний кордон окремі категорії товарів	КЗП. 22
– адаптувати керування якістю службових завдань на основі міжнародних стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі, діяти в новій ситуації та працювати у команді	КЗП. 23
– працювати та самостійно брати ініціативу на себе в інтернаціональному контексті	КЗП. 24
– мотивувати людей на рух до загальних ідей та здійснювати міжособистісне спілкування, взаємодію та спілкування з тими, які не знають цієї галузі діяльності	КЗП. 25
– збирати, аналізувати інформацію, враховувати тенденції її розвитку в роботі	КЗП. 26
– використовувати основні закони з організації професійної діяльності, методи математичного аналізу, моделювання, теоретичного та експериментального дослідження щодо використання традиційних та інноваційних технологій обліку наявності та руху товарів, транспортних засобів	КЗП. 27
– здійснювати підтримку єдиного інформаційного простору планування та керування процесами валідацій на всіх етапах ланцюга поставок з визначенням пріоритетів загроз, використання ефективних методів роботи та можливостей інформаційних технологій	КЗП. 28
– використовувати результати засвоєння фундаментальних та прикладних дисциплін професійних програм	КЗП. 29

Продовження таблиці 2

– генерувати, демонструвати нові навички роботи, створювати нові ідеї, уніфікувати службову діяльність	КЗП. 30
– усвідомлювати основні проблеми предметної сфери, визначати методи та засоби їх вирішення, оцінювати їх економічну ефективність і ризики під час їх впровадження	КЗП. 31
– оцінювати й підтримувати високу якість виконуваної роботи	КЗП. 32
– аналізувати, синтезувати, критично резюмувати інформацію та приймати раціональні рішення, в тому числі в умовах різних думок та оцінки наслідків прийнятих рішень	КЗП. 33
– професійно експлуатувати сучасне обладнання та прилади, зокрема при здійсненні різних категорій ПМК, наприклад: імпортера/експортера; митної вартості; вільних економічних зон; митного брокера; декларації перевізника	КЗП. 34
– цілеспрямовано вирішувати доручені завдання та виконувати прийняті зобов'язання	КЗП. 35
– щодо подальшого навчання з високим рівнем автономності та професійно організувати розвиток окремих осіб до такої діяльності. Розробляти стратегію навчання підлеглих, спрямовану на отримання ними нових знань та навичок щодо виконання службових обов'язків	КЗП. 36
– поважати погляди представників інших культур, діяти на базі етичних принципів	КЗП. 37
– володіння правилами та прийомами забезпечення охорони державної та службової таємниці	КЗП. 38
– дотримання техніки безпеки	КЗП. 39
– виявляти, збирати і аналізувати науково-технічну інформацію з тематики дослідження, валідацій і уміти використовувати у професійній діяльності, в тому числі і за результатами автоматизованих систем управління ризиками	КЗП. 40
– визначати рівень досконалості (відповідності) підприємств, що мають статус УЕО	КЗП. 41

Наведені переліки ключових компетенцій професійної діяльності уповноважених виконавців валідацій характеризують їхню інтегральну компетентність – здатність до ефективної та своєчасної реалізації знань, умінь і навичок у процесі навчання та / або у професійній діяльності і обумовлюються не тільки предметною компетенцією, але й діловими особистісними якісними характеристиками валідатора, а також проблемами, які йому доводиться вирішувати під час професійної діяльності [рис. 2, 20–22]; професійна компетентність повинна формуватися не тільки процесуально, але і доповнюватися особистими якостями щодо розв'язання складних спеціалізованих задач та практичних проблеми, які характеризується комплексністю та невизначеністю умов професійної діяльності валідатора; управління системою підвищення компетентності, необхідно формувати на основі результатів планування навчальних заходів, за умови використання ключових компетенцій, які з заданою ймовірністю забезпечать набуття необхідного рівня знань, умінь та навичок усіх категорій посадових осіб, відповідно до цільових функцій системи професійних завдань, яка забезпечить перехід від принципу трансляції знань до компетентнісного підходу; основним шляхом ПК виконавців валідацій ПМК є навчання за професійними програмами ПК (далі – ПППК), які розробляються спеціалізованими навчальними закладами, згідно з вимогами нормативних документів та вимог роботодавця; за умови використання прогресивних освітніх та управлінських технологій, забезпечення стимулювання потреб валідаторів щодо опанування новими теоретичними знаннями, передовим досвідом відображаються у формах і методах навчання, що буде сприяти засвоєнню найбільш ефективних прийомів вирішення професійних проблем (рис. 1–2) [19–22]. Терміни і форми ПК визначаються митним відомством залежно від напрямку діяльності (категорій аудиту) уповноважених виконавців [6, 8–9, 18–22]. Зміст, форми та методи ПК визначаються ПППК. Отримання ними спеціальних знань, умінь і навичок,

здобутих у процесі навчання, є важливою складовою щодо підвищення компетентності та забезпечення гарантованого результату процедур митних валідацій [1–10].

Підсумовуючи вищесказане, необхідно зазначити, що у сучасних умовах усунення швидкостаріючих професійних навичок валідатора пов'язується з:

– розглядом відомства та підприємства валідатора як потенціальних ієрархічних організаційних систем щодо прийняття управлінських рішень;

– необхідністю підвищення рівня їхньої компетентності (за вимогою роботодавця), яка є невід'ємним елементом та найважливішим фактором щодо досягнення гарантованих результатів та визнання результатів валідацій;

– розробленням та використанням інноваційної концепції щодо формування їхнього компетенційного потенціалу (ключових компетенцій), спрямованого на забезпечення їхньої готовності здійснення документальних перевірок після випуску товарів (ПМК), з питань дотримання вимог законодавства у сфері державної митної справи та отримання ними та їхніми керівниками додаткових знань та навичок із професійної діяльності;

– ПК таких фахівців на основі розроблених ПППК (змісту та структури навчання, змісту та обсягів навчальної інформації), засвоєння якої забезпечить можливість отримання необхідних професійних знань, умінь та навичок (за вимогою роботодавця);

– подальшим розвитком компетентностей на різних рівнях їхньої реалізації, що забезпечить можливість розрізняти особисті (професійні та рольові) компетенції, а також митного відомства, які перебувають у ієрархічному зв'язку;

– оцінкою персоналу, плануванням і розвитком його кар'єри, процесом визначення рівня компетентності уповноважених виконавців, виявленням напрямів їхнього розвитку та спрямуванням їхніх зусиль на розвиток певних компетенцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, компетентність валідатора – це володіння професійними його компетенціями, його готовність до здійснення різних категорій ПМК: перевірки наявності обліку та звітності щодо діяльності ЗЕД, визначення достовірності, повноти і відповідності результатів їхньої діяльності чинному законодавству та встановленим міжнародним нормативам. При цьому значна увага має бути приділена переходу від простого формування знань, умінь та особистої відповідальності за результати професійної діяльності (принципу трансляції знань) до компетентнісного підходу. Тому перспективи подальших наукових пошуків можливі у напрямі розроблення (оновлення) Програм (методичних рекомендацій) постмитного контролю (аудиту), зокрема: імпортера/експортера; митної вартості; вільних зон; митного брокера; декларації перевізника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі ВМО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wcoomd.org/~media/50518838DCAD4D4B9600B3E94F37C663.ashx> (дата звернення: 05.04.2017).

2. Практические руководства по упрощению процедур торговли [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tfig.unece.org/RUS/contents/guidelines-and-guides.htm> (дата звернення: 05.04.2017).

3. SAFE FRAMEWORK OF STANDARDS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dian.gov.co/descargas/operador/documentos/2015/MARCO_SAFE_2015.pdf (дата звернення: 05.04.2017).

4. Митний Кодекс Європейського Союзу (952/2013/ЄС : від 9 жовтня 2013 року), п. 20, ст.ст. 46 і 48 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.google.com.ua/url?url=http://old.minjust.gov.ua/file/52167&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwi77-ybxujXAhXJhrQKHZi3DzUQFggTMAA&usq=AOvVaw2S1j8f34JNegRfbJFZ7vhZ> (дата звернення: 05.11.2017).
5. Зміни до митного кодексу ЄС в 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imprexcom.cz/novosti/123-statia-14> (дата звернення: 07.10.2017).
6. Митний кодекс України, зі змінами на 04.07.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 10.11.2017).
7. Уряд схвалив Концепцію реформування ДФС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249858653&cat_id=244276429. (дата звернення: 10.11.2017).
8. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей : Висновок на проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59320 (дата звернення: 29.06.2017).
9. Основні завдання і функції Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/zavdannya--funktsii/> (дата звернення: 15.11.2017).
10. Формування професійної компетентності фахівців митних органів в умовах службової діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E.%20%D0%92.\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E.%20%D0%92.$) (дата звернення: 06.04.2017).
11. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти (табл. 1.1–1.2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/106803/5/dis.pdf> (дата звернення: 15.01.2017).
12. Про державну службу : Закон України : від 11.10.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T372300.html (дата звернення: 10.11.2017).
13. Бабенко Б. І. Шодо аспектів формування професійних компетентностей валідаторів третіх осіб / Б. І. Бабенко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2017. – № 3 (76). – (Серія : «Військові та технічні науки»).
14. Проект Тьюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf (дата звернення: 22.11.2017).
15. Професійні стандарти «ПКАРД» (митна справа) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wcoomd.org/en/topics/capacity-building/activitiesandprogrammes/~/media/51FABA349EF2470CBFFF1B34CF4D7103.ashx> (дата звернення: 22.11.2017).
16. Свод таможенних стандартів. Стандарт 5: «Обучение». – С. 21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.mdoffice.com.ua/pdf/customs_blueprints_-_ru_1705040940.pdf (дата звернення: 29.10.2017).

17. Методичні рекомендації щодо порядку взаємодії між підрозділами органів державної фіскальної служби при організації, проведенні та реалізації матеріалів документальних перевірок щодо дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/podatkoviy-kontrol/nakazi/69970.html> (дата звернення: 24.11.2017).

18. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України. – Ст. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/podatkoviy-kontrol/normativno-pravovi-akti/66288.html> (дата звернення: 05.04.2017).

19. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету міністрів України : від 29 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (дата звернення: на 21.11.2017).

20. Про затвердження Положення про систему підготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування Постанова КМУ : від 07.07.2010 № 564 (станом на 14 червня 2017 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/postanovi-ktm-ukraini/65708.html> (дата звернення: 10.11.2017).

21. Про затвердження Вимог до структури і змісту професійних програм підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : наказ Національного агентства України з питань державної служби : від 30 березня 2015 року № 65, зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0422-15> (дата звернення: 15.11.2017).

REFERENCES

1. Safe Framework of Standards and facilitation of the world trade of the WCO. URL: <http://www.wcoomd.org/~media/50518838DCAD4D4B9600B3E94F37C663.ashx> (reference date: 05.04.2017).

2. Practical guidelines for simplification of trade procedures. URL: <http://tfig.unece.org/RUS/contents/guidelines-and-guides.htm> (reference date: 05.04.2017).

3. SAFE FRAMEWORK OF STANDARDS. URL: http://www.dian.gov.co/descargas/operador/documentos/2015/MARCO_SAFE_2015.pdf (reference date: 05.04.2017).

4. The Union Customs Code (952/2013/EU of October 9, 2013), para. 20, arts. 46 and 48. URL: <http://www.google.com.ua/url?url=http://old.minjust.gov.ua/file/52167&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwi77-ybxujXAhXJhrQKHZi3DzUQFggTMAA&usg=AOvVaw2S1j8f34JN egRfbJFZ7vhZ> (reference date: 05.11.2017).

5. Revisions to the EU Customs Code in 2016. URL: <http://www.impexcom.cz/novosti/123-statia-14> (reference date: 07.10.2017).

6. The Customs Code of Ukraine (as amended as of 04.07.2013). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (reference date: 10.11.2017).

7. The government has approved the Concept of the State Fiscal Service reforming. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249858653&cat_id=244276429. (reference date: 10.11.2017).

8. The conclusion for the draft Law of Ukraine “On Introduction of Amendments to the Customs Code of Ukraine as to an Authorized Economic Operator and Facilitations of Customs

Formalities” URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59320 (reference date: 29.06.2017).

9. Main tasks and functions of the State Fiscal Service of Ukraine. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/zavdannya--funktsii/> (reference date: 15.11.2017).

10. Formation of the professional competence of specialists of customs authorities in conditions of official activities. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21IID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E.%20%D0%92.\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21IID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E.%20%D0%92.$) (reference date: 06.04.2017).

11. Formation of the communicative competence of the customs service specialists in the system of continuous professional training (table 1.1-1.2). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/106803/5/dis.pdf> (reference date: 15.01.2017).

12. On the state service (as of 11.10.2017). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T372300.html (reference date: 10.11.2017).

13. Babenko B. I. As to the aspects of formation of professional competences of validators of third parties. B. I. Babenko // Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: “military and technological sciences” (printed matter). – Khmelnytskyi : NASBGSU publishing house, 2017. – No. 3 (76). – (submitted for printing).

14. Tuning project – harmonization of educational structures in Europe. URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf (reference date: 22.11.2017).

15. “PICARD” professional standards (customs affairs). URL: http://www.wcoomd.org/en/topics/capacity-building/activitiesandprogrammes/~/_media/51FABA349EF2470CBFFF1B34CF4D7103.ashx (reference date: 22.11.2017).

16. Code of customs standards (p. 21. (Standard 5: “Training”). URL: https://www.mdoffice.com.ua/pdf/customs_blueprints_-_ru_1705040940.pdf (reference date: 29.10.2017).

17. Methodical recommendations as to the order of interaction between subdivisions of authorities of the State Fiscal Service when organizing, carrying out and implementing materials of the documentary inspections as to observance of legal requirements of Ukraine concerning state customs affairs. URL: <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/podatkoviy-kontrol/nakazi/69970.html> (reference date: 24.11.2017).

18. The Law of Ukraine “On Foreign Economic Activities” (article 1). URL: <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/podatkoviy-kontrol/normativno-pravovi-akti/66288.html> (reference date: 05.04.2017)

19. On confirmation of the National Framework of Qualifications. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (reference date: as of 21.11.2017).

20. On confirmation of the Regulations on the system of training, specialization and professional development of public servants and officials of local government (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 07.07.2010 No. 564 (as of June 14, 2017)). URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/postanovi-km-ukraini/65708.html> (reference date: 10.11.2017).

21. On confirmation of requirement for the structure and content of professional programs of professional development of public servants, officials of local government and deputies of local councils. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0422-15> (reference date: 15.11.2017).

Babenko B. I. Increase in the validator's competence – a way to improve quality of a post-customs audit

The article investigates the following aspects: promoting customs and excise authorities (customs offices), in the field of facilitation of trade and ensuring safety of a trade flow chain, from an importer to a consumer; formation of key competences inherent in validators executing documentary inspections of the post-customs control results, having working experience in this field, relevant competences and authority.

Conducting inspections will be carried out by appointed officials of the relevant structural subdivisions which functions include conducting documentary inspections as to observance of legal requirements concerning state customs affairs as well as subdivisions: audit; taxes and fees from natural persons; subdivisions of information technologies; subdivisions of debt repayment; control of correctness of determination of the customs cost of goods; control of classification of goods according to the Ukrainian classification of goods of foreign economic activities. Control: as to observance of requirements of customs regulations; of determination of the country of goods origin; legality of receiving privileges in the taxation system; fullness of payment of customs duties/legitimate character of application of conditional total/partial exemption from taxation and so forth.

For the competent solution of tasks of activities and implementation of production functions in the field of conducting inspections, with involvement of officials of the subdivisions of customs offices or a validator which functions include conducting documentary inspections as to observance of legal requirements of Ukraine concerning state customs affairs, after release of goods. Validator's competence: shall conform to world standards as to possession of professional competences; it is his readiness for fulfilment of different categories of the post-customs control, in particular, concerning the inspection of the availability of registration and reporting as to activities of FEA parties, determination of reliability, fullness and compliance of the results of their activities with the current legislation and established international standards. At the same time, considerable attention shall be paid to transition from the simple formation of knowledge and skills (a principle of knowledge broadcast) to a competency-based approach (to formation of conditions of self-development, development of creative abilities and application of them in changing conditions of transition to world standards, simplification and harmonization of customs procedures.

Having regard to the above and in order to avoid mistakes connected with lack of professionalism in the system of fulfilment of validations, the lists of their key competences (abilities or qualification requirements as to the provided professional activities of a validator) are made and they are divided into the relevant vectors concerning solution of problems and tasks of social, instrumental, general scientific and general professional activities to which proper key competences of the validations procedures formed according to a system of skills as instruments of solution correspond which will characterize validators' ability for independent and professional activities which will ensure laying of prerequisites for future recognition of results of the post-customs control after release of goods and in formation of so-called safe chains of goods supply according to requirements of Framework of Standards of the World Customs Organization (WCO).

Key words: validation, validator, authorized performers, ability, key competencies, competence.

Стаття надійшла до редколегії 24 грудня 2018 року

УДК 339.54

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.35-45

Бережнюк І. Г.,*д.е.н., доцент,**начальник Хмельницької митниці ДФС,***ORCID ID 0000-0003-2052-1412;****Несторишен І. В.,***к.е.н., доцент,**провідний науковий співробітник,***ORCID ID 0000-0003-0765-195X;****Туржанський В. А.,***к.е.н., доцент,**старший науковий співробітник**Університету ДФС України,***ORCID ID 0000-0001-7920-8389**

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАТОРІВ ТА МИТНИЦЬ ДФС В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПОПЕРЕДНЬОГО ІНФОРМУВАННЯ

У статті досліджено актуальні питання щодо необхідності запровадження системи попереднього інформування митниць ДФС. Авторами зазначено, що засади попереднього інформування під час переміщення товарів, транспортних засобів було визначено Рамковими стандартами забезпечення безпеки та спрощення міжнародної торгівлі, відповідно до яких попереднє інформування розглядається як один із основних елементів, що дозволяє митним органам перевіряти товари до прибуття товарів у пункт пропуску, підвищуючи безпеку та полегшення міжнародної торгівлі. У дослідженні систематизовано європейську практику запровадження системи попереднього інформування та визначено перелік відомостей, що зазначаються в короткій ввізній декларації (ENS) під час переміщення вантажів та їх можлива відповідність з відомостями митної декларації. Авторами проаналізовано особливості запровадження в Україні попереднього інформування відповідно до проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей».

Ключові слова: *попереднє інформування, митний контроль, коротка ввізна декларація, аналіз митних ризиків.*

Бережнюк И. Г., Несторишен И. В., Туржанский В. А. Совершенствование процесса информационного взаимодействия экономических операторов и таможен ДФС в условиях внедрения системы предварительного информирования

В статье исследованы актуальные вопросы необходимости введения системы предварительного информирования таможен ДФС. Авторами отмечено, что принципы

предварительного информирования при перемещении товаров, транспортных средств были определены Рамочными стандартами обеспечения безопасности и упрощения международной торговли, согласно которым предварительное информирование рассматривается как один из основных элементов, что позволяет таможенным органам проверять товары до прибытия товаров в пункт пропуска, повышая безопасность и облегчая международную торговлю. В исследовании систематизировано европейскую практику внедрения системы предварительного информирования и определен перечень сведений, которые указываются в короткой ввозной декларации (ENS) при перемещении грузов, и их возможная ответственность со сведениями таможенной декларации. Авторами проанализированы особенности внедрения в Украине предварительного информирования в соответствии с проектом Закона Украины «О внесении изменений в Таможенный кодекс Украины относительно уполномоченного экономического оператора и упрощений таможенных формальностей».

Ключевые слова: *предварительное информирование, таможенный контроль, короткая ввозная декларация, анализ таможенных рисков.*

Метою дослідження є розроблення організаційно-розпорядчих аспектів запровадження системи попереднього інформування в Україні відповідно до стандартів ЄС.

Постановка проблеми. Активізація зовнішньоекономічної діяльності за умов глобалізації світової економіки вимагає постійного удосконалення механізму митного контролю, зокрема й за рахунок підвищення ефективності функціонування системи аналізу ризиків. А тому особливої актуальності набуває практичне застосування ризикоорієнтованих інструментів митного контролю, спрямованих на оптимізацію інформаційної взаємодії між митницями та учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Одним із таких інструментів є попереднє інформування, доцільність практичного застосування якого доведено діяльністю митних адміністрацій зарубіжних країн. Система попереднього інформування передбачає постійну взаємодію суб'єктів ЗЕД та митниць щодо оформлення ввезення та вивезення вантажів через кордон на основі електронного документообігу. В основі цієї системи полягає попередня передача електронних відомостей про товари та транспортні засоби, що містяться в комерційних, транспортних та інших товаросупровідних документах з метою здійснення аналізу та виявлення ризиків безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах питання запровадження системи попереднього інформування досліджуються багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями і практиками, серед яких: В. В. Булана [5], А. І. Брендак [5], С. С. Демченко [6], Л. М. Дорофєєва [7], О. В. Мажула [8], Медвідь Ю. О. [9] та інші. Водночас потребують додаткового дослідження аспекти запровадження системи попереднього інформування, а саме розробка організаційно-розпорядчих аспектів подання попередньої інформації, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технологія інформаційної взаємодії дозволяє посадовим особам митниці вирішувати завдання щодо забезпечення повноти та достовірності інформації, необхідної для підготовки та здійснення митного оформлення, сприяє скороченню часу документального оформлення товарів і транспортних засобів під час здійснення митного контролю в пунктах пропуску, плануванню доглядових операцій,

ефективному розподілу трудових ресурсів, ефективному здійсненню контрольних заходів у рамках оперативних орієнтувань та системи управління ризиками, формуванню достовірних митних документів, звітів і статистики. Отримуючи інформацію під час попереднього інформування митниці, мають можливість її проаналізувати за допомогою системи управління ризиками та за результатами цього аналізу планувати рішення щодо заходів митного контролю до моменту фактичного прибуття товарів, транспортних засобів у пункт пропуску. Таким чином, використання і розвиток системи попереднього інформування про переміщення товарів, транспортних засобів зумовлені такими цілями:

- зменшення загроз для національної та економічної безпеки;
- прискорення та спрощення митних формальностей під час проходження суб'єктом господарювання митного контролю, зокрема в пунктах пропуску через митний кордон;
- зменшення черг транспортних засобів у пунктах пропуску, скорочення часу перебування товарів і транспортних засобів у пунктах пропуску через митний кордон, підвищення пропускної спроможності пунктів пропуску;
- проведення базового аналізу ризиків щодо охорони і безпеки, здійснення контролю на предмет заборон та обмежень ввезення або вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення;
- визначення об'єктів митного контролю, обсягу та форм митного контролю за результатом аналізу попередньої інформації;
- занесення попередньої інформації про переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон до єдиної автоматизованої інформаційної системи;
- оцінки інформації, яка розміщена в документах, необхідних для проходження процедур митного контролю та ін.

Попереднє інформування, як і АСАУР, є інструментом, який дозволяє підвищити ефективність митного контролю, визначити ризикоорієнтований вибір об'єктів митного контролю товарів, транспортних засобів, зменшити тривалість митних формальностей, сприяти спрощенню митних процедур, створити умови для планування заходів митного контролю як на кордоні, так і при митному оформленні товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

Попередня електронна інформація про товари (англ. Advance Cargo Information, ACI) є невід'ємною частиною першого з чотирьох «ключових елементів» Системи SAFE [4]. Система попереднього інформування про переміщення (англ. Advance Cargo Information System, ACIS) – електронна система, що дозволяє отримати інформацію про вантаж до його прибуття різними видами транспорту. Надання ACI усіма учасниками ланцюга постачання за напрямками постачання дозволяє митним органам сортувати імпортовані контейнери, приймати рішення на базі наявної інформації щодо ідентифікації конкретних вантажів та їх огляду, а також концентрувати ресурси на тих операціях і вантажах, що мають ознаки високого ризику порушення митного законодавства. Як ЄС, так і США розглядають попереднє інформування, у першу чергу, в комплексі заходів безпеки держави. Оскільки держава є основним гарантом безпеки своїх громадян і забезпечує мінімізацію ризиків національної безпеки, попереднє інформування розглядається в комплексі із системою управління ризиками, побудованою відповідно до єдиних критеріїв відбору областей ризику для проведення контрольних заходів [10].

Засади попереднього інформування при переміщенні товарів, транспортних засобів також визначені Рамковими стандартами забезпечення безпеки та спрощення міжнародної

торгівлі ВМО (далі – Рамкові стандарти безпеки ВМО) [4]. Відповідно до Рамкових стандартів ВМО попереднє інформування розглядається як один із основних елементів, який дозволяє митним органам перевіряти товари до прибуття товарів у пункт пропуску, підвищуючи безпеку та полегшення міжнародної торгівлі. В них зазначено, що митні адміністрації мають значні повноваження, зокрема у сфері перевірки вантажу і товарів, що експортуються, імпортуються або ж переміщуються через територію країни транзитом, а також мають право не дозволити ввіз або вивіз. Митні адміністрації формують запити щодо імпортованих та експортованих товарів. За наявності відповідного законодавства вони можуть вимагати, щоб така інформація надавалась завчасно у електронному вигляді. Завдяки своїм унікальним повноваженням митні органи повинні відігравати важливу роль у процесі забезпечення безпеки та спрощення міжнародної торгівлі. Зокрема, Стандартом 6 «Попередня електронна інформація» (Standard 6 – Advance electronic information) визначено, що для того, щоб забезпечити адекватну оцінку ризиків, митна адміністрація повинна своєчасно вимагати попередню інформацію щодо вантажних або контейнерних відправлень. При цьому для попереднього передавання митними службами інформації в електронному форматі необхідно використовувати митні комп'ютерні системи, включаючи електронний обмін даними при експорті та імпорті.

Зазначимо, з 1 січня 2011 року в усіх країнах-членах ЄС запроваджено обов'язкове попереднє інформування митних органів про вантажі, що перевозяться. При цьому основним інформаційним ресурсом є коротка ввізна декларація (ENS – Entry Summary Declaration), що створює можливості для обміну повідомленнями між підприємцем і митницею, а також сприяє інформаційній взаємодії між самими митницями на митній території ЄС. Відповідно до Митного кодексу ЄС (далі – МК ЄС) коротка ввізна декларація (ENS) – це дія, якою особа (учасник ЗЕД) інформує митні органи до або у момент події, у встановленій формі, що товари будуть ввезені на митну територію ЄС. Обсяг необхідних даних, що подаються до митних органів, а також час подання декларації залежить від виду транспорту, яким переміщуються вантажі, наявності спеціального статусу та визначаються додатком 9 Перехідного делегованого регламенту ЄС № 2016/341 від 17.12.2015 [8], який доповнює МК ЄС. До 17.12.2015 ці питання регламентувались додатком 30А прикладних положень Митного кодексу ЄС 1992 року.

Додатком 9 Перехідного делегованого регламенту наведено пояснення щодо заповнення короткої ввізної декларації (ENS) із урахуванням особливостей здійснення митних процедур. Зокрема, у графах таблиць з попередньою інформацією використовуються такі позначення: X – наводиться інформація, що міститься у товаросупровідних документах із урахуванням специфіки здійснення митної процедури, визначеної декларацією; Y – наводиться інформація, що міститься у декларації залежно від виду митної процедури на рівні її граф; Z – інформація наводиться із перевізних документів.

Якщо митна декларація, згідно зі ст. 162 МК ЄС, подається УЕО відповідно до ст. 38, 2, b МК ЄС як коротка ввізна декларація (ENS), то, відповідно до ст. 130(1) МК ЄС, вона повинна передбачати подання відповідної інформації залежно від визначеної процедури, зазначеної в Додатках С1 чи С2 Перехідного делегованого регламенту.

Відповідно до законодавства ЄС серед відомостей, що повинна містити ввізна коротка декларація (ENS), – відомості про найменування, кількість, маркування та вагу товарів, які перевозяться, відомості про особу, яка подає коротку ввізну декларацію (ENS), транспортні засоби, якими перевозяться товари, місця завантаження, прибуття та

вивантаження товарів, відомості про товаросупровідні документи, відомості про маршрут транспортування, відправника, перевізника і отримувача товарів та ін. Дані, які містяться в короткій ввізній декларації (ENS), необхідні для здійснення базового аналізу ризиків щодо охорони і безпеки та проведення митного контролю.

З метою гармонізації вітчизняного митного законодавства із міжнародними тенденціями та вимогами фахівцями-практиками з митної справи, учасниками ЗЕД та науковцями відбувається активне обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей» (реєстраційний № 4777 від 03.06.2016), яким передбачено надання суттєвих спрощень митних формальностей для підприємств з високим ступенем довіри; закладення передумов для майбутнього визнання статусу УЕО, що надається митними органами України, органами країн ЄС, та участь українських УЕО у формуванні безпечних ланцюгів постачання товарів відповідно до вимог Рамкових стандартів ВМО. Проте зазначеним законопроектом передбачено також запровадження інституту попереднього інформування (подання короткої ввізної декларації (ENS) з метою забезпечення органів доходів і зборів достовірними даними про товари та транспортні засоби комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон, розширення переліку форм митного контролю, а саме ст. 336-3371 законопроекту передбачено можливість здійснення митного контролю шляхом перевірки документів після випуску товарів (постмитний контроль) тощо. Запропоновані норми відповідають вимогам Рамкових стандартів ВМО [4], Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі (о. Балі, 2013 рік) [1], Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [11], якими передбачено застосування принципу диференціації учасників ЗЕД щодо здійснення митних формальностей шляхом створення інституту УЕО та подання попередньої електронної інформації з метою оцінювання ризику під час перетину митного кордону товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

У межах спрощень передбачається необхідність подання короткої ввізної декларації (ENS), яка містить скорочений перелік відомостей. При цьому частина відомостей короткої ввізної декларації (ENS) може відповідати відомостям, які відображаються в митній декларації під час митного оформлення для УЕО (табл. 1).

Відповідно до ст. 1941 законопроекту передбачено, що коротка ввізна декларація (ENS) подається органу доходів і зборів, у зоні діяльності якого розташовано пункт пропуску, де товари вперше перетнуть митний кордон України, до прибуття товарів на митну територію України із дотриманням визначених строків. КМУ може визначити подання короткої ввізної декларації (ENS) до іншого органу доходів і зборів за умови, що останній невідкладно забезпечує доступ органу доходів і зборів, у зоні діяльності якого розташовано пункт пропуску, де товари вперше перетнуть митний кордон України, до відомостей в електронному вигляді, що містяться у короткій ввізній декларації.

Коротка ввізна декларація (ENS) подається органу доходів і зборів перевізником, що переміщує товари, або іншою особою, що діє від імені такого перевізника у вигляді електронного повідомлення, засвідченого електронним цифровим підписом, або через інтерфейс для подачі такої декларації, розміщений на офіційному сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову і митну політику.

Таблиця 1

**Перелік відомостей, що зазначаються в короткій ввізній декларації (ENS)
під час переміщення вантажів УЕО в ЄС та їх можлива відповідність
з відомостями митної декларації**

№	Найменування відомостей короткої ввізної декларації (ENS)	Відповідна графа митної декларації
1.	Unique consignment reference number (Унікальний номер партії відправлення)	
2.	Transport document number (Номер транспортного документа, відповідно до якого перевозяться товари (CMR та ін.))	(44)
3.	Consignor (Вантажовідправник)	2
4.	Person lodging the summary declaration (Особа, яка подає коротку ввізну декларацію)	14
5.	Consignee (Вантажоодержувач)	8
6.	Carrier (Перевізник)	
7.	Notify party (Увідомляюча сторона, яку повідомляють про доставку при прибутті товарів)	
8.	Identity and nationality of activemeans of transport crossing the border (Ідентичність і країна походження транспортних засобів, які перетинають кордон)	18, 21
9.	Conveyance reference number (Номер рейсу перевізника)	
10.	First place of arrival code (Місце першого прибуття на митну територію, код)	29
11.	Date and time of arrival at first place of arrival in Customs territory (Дата та час доставки товарів до першого місця прибуття на митній території)	
12.	Country(ies) of routing codes (Країни, через які транспортується товар від місця початкового відправлення до місця кінцевого призначення)	Частково 11, 15
13.	Mode of transport at the border (Вид транспортного засобу, яким товари транспортуються на митну територію)	25
14.	Place of loading (Місце завантаження)	27
15.	Goods description (Опис товарів)	(31)
16.	Number of packages (Кількість упаковок)	6
17.	Equipment identification number, if containerised (Код контейнера, якщо товари переміщуються в контейнері)	(31)
18.	Goods item number (Номер найменування товару)	32
19.	Commodity code (Код товару за товарною номенклатурою)	33
20.	Declaration date (Дата декларування)	54
21.	Signature/Authentication (Підпис/Аутентифікація особи, що подає декларацію)	54
22.	Other specific circumstance indicator (Інші специфічні умови)	
23.	Subsequent customs office(-s) of entry code (Код наступної митниці (митниць) місця ввезення товарів на митну територію (митниця призначення))	

Джерело: розроблено відповідно до Перехідного делегованого регламенту [2]

Бережнюк І. Г., Несторишен І. В., Туржанський В. А. Удосконалення процесу інформаційної взаємодії економічних операторів та митниць ДФС в умовах запровадження системи попереднього інформування

Передбачено, що Кабінет Міністрів України може дозволяти використання комерційних портових або транспортних інформаційних систем для подання короткої ввізної декларації за умови, що такі системи містять відомості, передбачені для таких декларацій, і такі відомості доступні до прибуття товарів у перший пункт пропуску через митний кордон України у визначені ст. 1942 законопроекту № 4777 строки.

Коротка ввізна декларація (ENS) реєструється автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі після її отримання. Присвоєний короткій ввізній декларації (ENS) реєстраційний номер направляється особі, яка подавала таку декларацію, автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі.

Форма короткої ввізної декларації (ENS) та перелік відомостей, що до неї вносяться залежно від засобу та способу переміщення, наявність сертифікату УЕО затверджуються КМУ відповідно до вимог, установлених митним законодавством ЄС. За письмовим зверненням особи, зазначеної у частині четвертій ст. 1942 законопроекту № 4777, відомості, зазначені у короткій ввізній декларації (ENS), можуть бути змінені, за винятком випадків, коли:

- 1) органом доходів і зборів повідомлено про наміри проведення митних формальностей, пов'язаних із фізичною перевіркою товарів;
- 2) органом доходів і зборів встановлена невідповідність відомостей, зазначених у короткій ввізній декларації (ENS);
- 3) товари уже пред'явлені органу доходів і зборів.

Орган доходів і зборів, зазначений у частині третій ст. 1942 законопроекту № 4777, забезпечує здійснення за короткою ввізною декларацією (ENS) протягом часу, аналізу ризиків, переважно з метою забезпечення в межах повноважень органів доходів і зборів заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров'я людей, тварин, рослин, довкілля, інтересів споживачів, та забезпечує виконання митних формальностей, визначених за результатами такого аналізу, після прибуття товарів у перший пункт пропуску через митний кордон України.

Зазначимо, що залежно від засобів та способів переміщення товарів через митний кордон України коротка ввізна декларація подається із дотриманням таких строків:

- 1) у випадках перевезення товарів морським, річковим транспортним засобом:
 - а) під час перевезення товарів у контейнерах – не пізніше, ніж за 24 години до навантаження контейнера на судно;
 - б) під час перевезення товарів без застосування контейнерів (насіпні, наливні товари тощо) – не пізніше, ніж за 4 години до прибуття товарів у перший пункт пропуску на митній території України;
- 2) у випадках перевезення товарів повітряним транспортним засобом:
 - а) для перевезень тривалістю чотири години і більше – не пізніше, ніж за 4 години до прибуття товарів у перший пункт пропуску на митній території України;
 - б) для перевезень тривалістю менше чотирьох годин – не пізніше моменту вильоту повітряного судна;
- 3) у випадках перевезення товарів залізничним транспортним засобом – не пізніше, ніж за 2 години до прибуття товарів у перший пункт пропуску на митній території України;
- 4) у випадках перевезення товарів автомобільним транспортним засобом – не пізніше, ніж за 1 годину до прибуття товарів у перший пункт пропуску на митній території України.

У разі визначення за результатами аналізу ризиків, проведеного відповідно до частини дев'ятої ст. 1942 законопроекту № 4777, необхідності виконання митних формальностей орган доходів і зборів невідкладно повідомляє про такі митні формальності особі, зазначеній у частині четвертій цієї статті, але не раніше, ніж після прибуття товарів у перший пункт пропуску через митний кордон України, якщо інше не передбачено МКУ або інше місце передбачене МКУ.

Якщо товари, заявлені у короткій ввізній декларації (ENS), не ввозяться на митну територію України упродовж 200 днів з дня її реєстрації, така коротка ввізна декларація (ENS) визнається недійсною автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі. Зазначений строк може бути зменшений за письмовим зверненням особи, зазначеної у частині четвертій ст. 1942 законопроекту № 4777.

Відсутність на момент прибуття товарів у перший пункт пропуску через митний кордон України короткої ввізної декларації (ENS) на такі товари є підставою для надання відмови у пропуску через митний кордон України товарів та транспортних засобів комерційного призначення, що їх перевозять. У разі виявлення розбіжностей між відомостями, наведеними в попередній інформації, та відомостями, що містяться в документах, наданих перевізником органу доходів і зборів, виявлені розбіжності визначатимуть під час ухвалення рішення про застосування щодо представлених товарів форм та обсягів митного контролю.

Висновки. Таким чином, імплементація міжнародних стандартів у здійсненні митної справи в Україні передбачає розробку та впровадження системи попереднього інформування митниць з метою завчасної ідентифікації товарів, транспортних засобів, документів і осіб, які підлягають митному контролю, а саме – визначення його форм та обсягів у рамках реалізації системи управління ризиками. Відповідно до міжнародної практики це дозволить підвищити рівень забезпечення національної безпеки та спростити міжнародну торгівлю для економічних операторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agreement on Trade Facilitation [Ministerial Decision of 7 December 2013] – [Electronic resource]. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm
2. Commission Delegated Regulation (EU) 2016/341 of 17 December 2015 supplementing Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards transitional rules for certain provisions of the Union Customs Code where the relevant electronic systems are not yet operational and amending Delegated Regulation (EU) 2015/2446 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=OJ:L:2016:069:TOC>
3. International convention on the simplification and harmonization of customs procedures (as amended) / World Customs Organization [Electronic resource]. URL: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx.
4. SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade / World Customs Organization, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/safe_package.aspx
5. Булана В. В. Перспективи впровадження системи попереднього інформування в Україні / В. В. Булана, А. І. Брендак, О. О. Корнійчук // Розробка механізму аналізу

ризиків в контексті впровадження системи попереднього інформування про переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон : збірник тез II науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 19 травня 2016 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2016. – С. 15–19.

6. Демченко С. С. Система попереднього інформування як інформаційна база аналізу митних ризиків / С. С. Демченко, В. О. Пивоваров, О. В. Миронов // Розробка механізму аналізу ризиків в контексті впровадження системи попереднього інформування про переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон : збірник тез II науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 19 травня 2016 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2016. – С. 11–15.

7. Дорофеева Л. М. Проблемні питання імплементації системи попереднього інформування у вітчизняну митну стратегію / Л. М. Дорофеева // Розробка механізму аналізу ризиків в контексті впровадження системи попереднього інформування про переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон: збірник тез II науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 19 травня 2016 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2016. – С. 34–36.

8. Мажула О. В. Інституціоналізація процесу попереднього інформування митних органів / О. В. Мажула // Розробка механізму аналізу ризиків в контексті впровадження системи попереднього інформування про переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон : збірник тез II науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 19 травня 2016 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2016. – С. 41–43.

9. Медвідь Ю. О. Вввізна коротка декларація та особливості її подання суб'єктом господарювання за наявності сертифіката уповноваженого економічного оператора в ЄС / Ю. О. Медвідь // Розробка механізму аналізу ризиків в контексті впровадження системи попереднього інформування про переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон : збірник тез II науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 19 травня 2016 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2016. – С. 43–46.

10. Несторишен І. В. Європейський досвід імплементації інформаційних систем ICS, ECS, NCTS в контексті забезпечення національної безпеки Співтовариства / І. В. Несторишен, І. Г. Бережнюк, Є. М. Рудніченко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 4, т. 1. – С. 117–122.

11. Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344.

REFERENCES

1. Agreement on Trade Facilitation [Ministerial Decision of 7 December 2013]. – [Electronic resource]. URL : https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm

2. Commission Delegated Regulation (EU) 2016/341 of 17 December 2015 supplementing Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards transitional rules for certain provisions of the Union Customs Code where the relevant electronic systems are not yet operational and amending Delegated Regulation (EU) 2015/2446. URL : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=OJ:L:2016:069:TOC>

3. International convention on the simplification and harmonization of customs procedures (as amended) / World Customs Organization. – [Electronic resource]. URL : http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx.
4. SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade / World Customs Organization, 2015. URL : http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/safe_package.aspx
5. Bulana V. V. (2016) Perspektyvy vprovadzhennya systemy poperedn'oho informuvannya v Ukraini / Bulana V. V., Brendak A. I., Korniychuk O. O. // Rozrobka mekhanizmu analizu ryzykiv v konteksti vprovadzhennya systemy poperedn'oho informuvannya pro peremishchennya tovariv ta transportnykh zasobiv cherez mytnyy kordon: Zbirnyktez II naukovo-praktychnoyi Internet-konferentsiyi (m. Khmel'nyts'kyy, 19 travnya 2016 roku). – Khmel'nyts'kyy : NDTs mytnoyi spravy NDI fiskal'noyi polityky UDFSU, 2016. – P. 15–19.
6. Demchenko S. S. (2016) Systema poperedn'oho informuvannya yak informatsiyna baza analizu mytnykh ryzykiv / Demchenko S. S., Pyvovarov V. O., Myronov O. V. // Rozrobka mekhanizmu analizu ryzykiv v konteksti vprovadzhennya systemy poperedn'oho informuvannya pro peremishchennya tovariv ta transportnykh zasobiv cherez mytnyy kordon: Zbirnyktez II naukovo-praktychnoyi Internet-konferentsiyi (m. Khmel'nyts'kyy, 19 travnya 2016 roku). – Khmel'nyts'kyy : NDTs mytnoyi spravy NDI fiskal'noyi polityky UDFSU, 2016. – P. 11–15.
7. Dorofeyeva L. M. (2016) Problemni pytannya implementatsiyi systemy poperedn'oho informuvannya u vitchyznyanu mytnu stratehiyu / Dorofeyeva L. M. // Rozrobka mekhanizmu analizu ryzykiv v konteksti vprovadzhennya systemy poperedn'oho informuvannya pro peremishchennya tovariv ta transportnykh zasobiv cherez mytnyy kordon: Zbirnyktez II naukovo-praktychnoyi Internet-konferentsiyi (m. Khmel'nyts'kyy, 19 travnya 2016 roku). – Khmel'nyts'kyy : NDTs mytnoyi spravy NDI fiskal'noyi polityky UDFSU, 2016. – P. 34–36.
8. Mazhula O. V. (2016) Instytutsionalizatsiya protsesu poperedn'oho informuvannya mytnykh orhaniv / Mazhula O. V. // Rozrobka mekhanizmu analizu ryzykiv v konteksti vprovadzhennya systemy poperedn'oho informuvannya pro peremishchennya tovariv ta transportnykh zasobiv cherez mytnyy kordon: Zbirnyktez II naukovo-praktychnoyi Internet-konferentsiyi (m. Khmel'nyts'kyy, 19 travnya 2016 roku). – Khmel'nyts'kyy : NDTs mytnoyi spravy NDI fiskal'noyi polityky UDFSU, 2016. – P. 41–43.
9. Medvid' Yu. O. (2016) Vvizna korotka deklaratsiya ta osoblyvosti yiyi podannya sub'yektom hospodaryuvannya za nayavnosti sertyfikatau povnovazhenoho ekonomichnoho operatora v YeS / Medvid' Yu. O. // Rozrobka mekhanizmu analizu ryzykiv v konteksti vprovadzhennya systemy poperedn'oho informuvannya pro peremishchennya tovariv ta transportnykh zasobiv cherez mytnyy kordon: Zbirnyktez II naukovo-praktychnoyi Internet-konferentsiyi (m. Khmel'nyts'kyy, 19 travnya 2016 roku). – Khmel'nyts'kyy : NDTs mytnoyi spravy NDI fiskal'noyi polityky UDFSU, 2016. – P. 43–46.
10. Nestoryshen I. V. (2015) Yevropeys'kyy dosvid implementatsiyi informatsiynykh system ICS, ECS, NCTS v konteksti zabezpechennya natsional'noyi bezpeky Spivtovarystva / Nestoryshen I. V., Berezhnyuk I. H., Rudnichenko Ye. M. // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2015. – № 4, T. 1. – S. 117–122.
11. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu ta Yevropeys'kym soyuzom. URL : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344

Berezhnyuk I., Nestoryshen I., Turzhas'ky V. Improvement of the process of informational interaction of economic operators and customs of SFS in conditions of introduction of the system of preliminary information

The article deals with the urgent issues concerning the necessity of introducing a system of preliminary informing of SFS customs offices. The authors state that the principles of preliminary information on the movement of goods and vehicles were determined by the SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade, according to which preliminary information is considered as one of the main elements that allows customs authorities to check goods before arrival of goods at the checkpoint, increasing security and facilitation of international trade. The study systematized the European practice of introducing a system of prior information and defined the list of information specified in the Entry Summary Declaration (ENS) during the movement of goods and their possible conformity with the information of the customs declaration. The authors analyze the peculiarities of introducing preliminary information in Ukraine in accordance with the draft Law of Ukraine "On amendments to the Customs Code of Ukraine regarding the authorized economic operator and simplifications of customs formalities".

Key words: *preliminary information, customs control, short import declaration, analysis of customs risks.*

Стаття надійшла до редколегії 17 грудня 2018 року

УДК 656.7

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.46-56

Брендак А. І.,
начальник відділу координації
та розвитку СУР управління
профілювання митних ризиків
Департаменту організації протидії
митним правопорушенням ДФС,
ORCID ID 0000-0002-0204-5216

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕМІЩЕНЬ ЧЕРЕЗ АВІАЦІЙНІ ПУНКТИ ПРОПУСКУ: ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧИХ ОСНОВ МЕХАНІЗМУ АНАЛІЗУ РИЗИКІВ

У статті обґрунтовано необхідність внесення змін (доповнень) до чинного законодавства у сфері регулювання надання попередньої інформації про пасажирів, які перетинають кордон у авіаційних пунктах пропуску для приведення у відповідність до міжнародних стандартів. З цією метою проведено порівняльний аналіз з міжнародними рекомендаціями. Обґрунтовано необхідність здійснення таргетингу як такого способу аналізу та оцінки ризиків, який дозволяє оптимально поєднувати автоматизований та неавтоматизований аналіз ризиків та приймати за результатами їхньої оцінки обґрунтовані рішення щодо необхідності посилення митного контролю. Визначено, що для забезпечення застосування уніфікованих підходів до аналізу та оцінки ризиків щодо пасажирів в аеропортах необхідним є визначення єдиного координаційного центру. Зазначено, що визначення чітких організаційно-розпорядчих засад використання відповідної інформації контролюючими відомствами на кордоні стане актуальним після внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, направлених на забезпечення функціонування системи попереднього інформування про пасажирів, які перетинають кордон у повітряних пунктах пропуску.

Ключові слова: авіаційний транспорт, ризики, пасажир, безпека, попередня, таргетинг, кордон, митниця.

Брендак А. И. Таможенный контроль пассажирских перемещений через авиационные пункты пропуска: формирование организационно-распорядительных основ механизма анализа рисков

В статье обоснована необходимость внесения изменений (дополнений) в действующее законодательство в сфере регулирования предоставления предварительной информации о пассажирах, пересекающих границу в авиационных пунктах пропуска для приведения в соответствие с международными стандартами. С этой целью проведен сравнительный анализ с международными рекомендациями. Обоснована необходимость осуществления

таргетинга как такого способа анализа и оценки рисков, который позволяет оптимально сочетать автоматизированный и неавтоматизированный анализ рисков и принимать по результатам их оценки обоснованные решения о необходимости усиления таможенного контроля. Определено, что для обеспечения применения унифицированных подходов к анализу и оценке рисков по пассажирам в аэропортах необходимо создание единого координационного центра. Указано, что определение четких организационно-распорядительных основ использования соответствующей информации контролирующими ведомствами на границе станет актуальным после внесения соответствующих изменений в нормативно-правовые акты, направленные на обеспечение функционирования системы предварительного информирования о пассажирах, пересекающих границу в воздушных пунктах пропуска.

Ключевые слова: авиационный транспорт, риски, пассажир, безопасность, предыдущая, таргетинг, граница, таможеня.

Метою дослідження є визначення відповідних організаційно-розпорядчих основ використання попередньої інформації в роботі контролюючих органів на кордоні.

Постановка проблеми. Одним із основних питань, яке необхідно вирішити під час запровадження механізму аналізу ризиків для застосування при митному контролі пасажирських переміщень через авіаційні пункти пропуску, є забезпечення наявності нормативно-правових засад, що регулюють порядок надання попередньої інформації про пасажирів, які переміщуються повітряним транспортом, а також визначення відповідних організаційно-розпорядчих основ використання такої інформації в роботі контролюючих органів на кордоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання особливостей проведення митного контролю та шляхів його вдосконалення розглядалися в публікаціях таких авторів, як І. Г. Бережнюк, В. В. Булана, Л. К. Воронова, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк, А. І. Крисоватий, Д. С. Олійник, П. В. Пашко, Н. В. Пігарєва та ін. Проте питання формування ефективних підходів у напрямі вдосконалення процедур митного контролю на авіаційному транспорті у контексті запровадження механізму аналізу ризиків для застосування при митному контролі пасажирських переміщень через авіаційні пункти пропуску не було об'єктом дослідження провідних вітчизняних вчених, окремі аспекти цієї проблеми досліджувались у працях В. Вишневецького, О. Фрадинського, Ю. Медведя, В. Прокопенка.

Виклад основного матеріалу дослідження. З урахуванням національного нормативно-правового регулювання надання попередньої інформації про пасажирів, які перетинають кордон у авіаційних пунктах пропуску, розглянемо необхідність внесення змін (доповнень) до чинного законодавства для приведення у відповідність до міжнародних стандартів. При цьому, зважаючи на особливості, окремо розглянемо набори даних API та PNR.

Частиною четвертою статті 70 Повітряного кодексу України визначено, що з метою прискорення та спрощення процедур митного та прикордонного оформлення авіаперевізник або експлуатант аеропорту, або суб'єкт наземного обслуговування надсилає до органу охорони державного кордону та органів доходів і зборів, які провадять діяльність у пунктах пропуску для повітряного сполучення, попередню інформацію про членів екіпажу, пасажирів, імпорتنі, експортні та транзитні вантажі, які перевозяться повітряними суднами. При цьому порядок, спосіб, форма та строки

подання і зберігання такої інформації спільно визначаються органом охорони державного кордону України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику та уповноваженим органом з питань цивільної авіації [1].

Наразі такий порядок затверджено спільним наказом адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства інфраструктури України від 27.04.2012 № 291/506/228 «Про затвердження Порядку подання авіаперевізниками або уповноваженими ними особами попередньої інформації про пасажирів, імпорتنі та транзитні вантажі, які перевозяться повітряними суднами, органам охорони державного кордону та митним органам», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 11 травня 2012 року за № 740/21053 (далі – Порядок).

Так, пунктом 2.1 Порядку передбачено, що авіаперевізник або уповноважена ним особа одразу після відправлення рейсу з аеропорту вильоту, але не пізніше ніж за 30 хвилин до посадки повітряного судна в аеропорту України подає попередню інформацію про пасажирів, імпорتنі та транзитні вантажі, які перевозяться повітряними суднами, Окремому контрольно-пропускному пункту «Київ» Державної прикордонної служби України та Державній митній службі України. При цьому, відповідно до підпунктів 2.4.1 та 2.4.2 Порядку, під час перевезення пасажирів така інформація повинна включати дані про рейс (номер рейсу, код перевізника, час та дата вильоту повітряного судна) та пасажирів (прізвище, ім'я пасажирів, стать, громадянство, дата, місяць, рік народження, серія, номер паспортного документа) [2].

Пунктом 3 частини першої статті 335 Митного кодексу України визначено, що під час перевезення повітряним транспортом декларант, уповноважена ним особа або перевізник, яким здійснюється перевезення товарів, надають органу доходів і зборів у паперовій або електронній формі, зокрема, генеральну декларацію, відомості про знаки національної належності та реєстраційні знаки судна, номер рейсу, маршрут польоту, пункт вильоту та пункт прибуття судна, відомості про найменування підприємства (організації, установи), що експлуатує судно, та кількість членів екіпажу, список пасажирів із зазначенням їхньої кількості на судні, прізвищ та ініціалів, пунктів посадки та висадки; відомості щодо багажу пасажирів (пасажирська відомість). При цьому частиною першою статті цієї статті визначено, що такі документи та відомості надаються під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України [3].

Абзацом третім пункту 58 Державної програми авіаційної безпеки цивільної авіації, затвердженої Законом України від 21 березня 2017 року № 1965-VIII, визначено, що під час виконання міжнародних рейсів з/до України або транзитних рейсів через аеропорти України авіаперевізник зобов'язаний надавати органу охорони державного кордону, органам доходів і зборів та головному органу у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю інформацію про пасажирів таких міжнародних рейсів, що включає прізвище, ім'я пасажирів, його стать, громадянство, дату народження, серію, номер документа, що посвідчує особу. Абзацом четвертим цієї ж статті визначено, що зазначена інформація надається авіаперевізником за 72 години до запланованого часу виконання міжнародного рейсу та у разі зміни цієї інформації авіаперевізник зобов'язаний надати оновлену інформацію не пізніше ніж за 30 хвилин до посадки повітряного судна в

аеропорту України або після завершення реєстрації на міжнародний рейс, що виконується з аеропорту України [4].

Таким чином, сьогодні на нормативно-правовому рівні в Україні застосовується щонайменше 3 джерела, в яких йдеться про необхідність надання для митних цілей інформації про пасажирів, які переміщуються через повітряні пункти пропуску.

Для з'ясування необхідності внесення змін до зазначених вище документів проведемо порівняльний аналіз із міжнародними рекомендаціями.

Так, з урахуванням положень додатку 9 до Чиказької конвенції щодо обмеження набору даних АРІ про особу інформацією, яка міститься у зоні машинного зчитування паспорта, рекомендований набір даних включає: ППП, національність, дату народження, стать, номер документа, країну або організацію, що видала документ, тип документа, дату закінчення терміну дії документа. 2015 року до рекомендованого набору даних було додано вагу зареєстрованого багажу пасажирів. Крім того, набір даних АРІ включає таку інформацію про рейс: ідентифікаційний номер рейсу, заплановані дата та час вильоту, заплановані дата та час прибуття, останній аеропорт, в якому перебував літак, перший аеропорт прибуття, наступний аеропорт, куди прямує літак у країні, кількість пасажирів.

Далі порівняємо рекомендований міжнародними стандартами набір даних з вимогами українського законодавства (таблиця 1).

Таким чином, нині українське законодавство з питань надання попередньої інформації про пасажирів обсягом, який близький до міжнародних стандартів набору даних АРІ, містить дублюючі положення, що в подальшому може ускладнити та/або затягнути процес гармонізації з міжнародними стандартами, а також, як це видно з таблиці 1, не повною мірою відповідає уже згаданим міжнародним стандартам.

Крім того, розглянемо часові нормативи щодо надання попередньої інформації про пасажирів у вигляді набору даних АРІ. За визначенням міжнародних рекомендацій щодо часових нормативів надання інформації, в першу чергу, враховувалися спосіб збору даних та способи їхнього передання в країну призначення. Так, як уже зазначалось, набір даних АРІ – це персональні паспортні дані особи, переважна більшість яких міститься у зоні машинного зчитування паспорта. Формування цього набору даних відбувається в момент реєстрації на рейс, а їхня правильність перевіряється представником перевізника. При цьому у разі самостійної реєстрації на рейс особою (он-лайн реєстрація, реєстрація через термінал самообслуговування в аеропорту тощо) її паспорт може бути перевірений представником компанії-перевізника під час реєстрації багажу або уже безпосередньо в момент посадки пасажирів у літак. Зважаючи на необхідність забезпечення високої надійності та коректності набору даних АРІ, який переважно використовується для виявлення уже відомих підозрілих осіб (злочинців), доцільним є передання паспортних даних пасажирів у країну призначення після верифікації даних представником компанії-перевізника, як це описано вище. У деяких випадках передання набору даних АРІ відбувається незадовго до моменту фактичного відправлення літака, в інших – у момент від'їзду літака від воріт та підготовки до відправлення або у так званий момент «підняття шасі». Але зазвичай застосовуються рекомендації щодо передання набору даних АРІ не раніше ніж за 30 хвилин до відправлення, а в ідеалі – коли двері у літак уже зачинені.

Таблиця 1

Порівняння елементів набору даних API, передбачених міжнародними стандартами та національним законодавством

Міжнародні рекомендації [5]	Державна програма авіаційної безпеки цивільної авіації (Закон України від 21 березня 2017 року № 1965-VIII)	Порядок (наказ адміністрації Державної прикордонної служби, Міністерства фінансів України, Міністерства інфраструктури України від 27.04.2012 № 291/506/228)
Інформація про рейс		
Ідентифікаційний номер рейсу		Номер рейсу
		Код перевізника
Заплановані дата та час вильоту		Час та дата вильоту повітряного судна
Заплановані дата та час прибуття		
Останній аеропорт, в якому перебував літак		
Перший аеропорт прибуття		
Наступний аеропорт, куди прямує літак у країні		
Кількість пасажирів		
Інформація про пасажирів		
ППП	ППП	ППП
Громадянство	Громадянство	Громадянство
Дата народження	Дата народження	Дата, місяць, рік народження
Стать	Стать	Стать
Номер документа	Серія, номер документа, що посвідчує особу	Серія, номер паспортного документа
Країна або організація, що видала документ		
Тип документа		
Дата закінчення терміну дії документа		
Вага зареєстрованого багажу пасажирів ¹		

У разі використання системи API інформація передається, коли пасажир реєструється на рейс та пред'являє свій паспорт для перевірки (зазвичай від 24 до 1 години перед відправленням). При цьому передання інформації відбувається одноразово в момент реєстрації пасажирів, а також може передбачати додаткове повідомлення-підтвердження посадки пасажирів на борт.

¹Додано 2015 року через Запит введення даних (Data Maintenance Request, DMR), при цьому вага зареєстрованого багажу може надаватись додатково до кількості багажних місць, а безпосередньо вага може надаватись як у кілограмах, так і у фунтах.

В Україні часові нормативи надання попередньої інформації про пасажирів визначаються двома документами, про які йшлося вище: Державною програмою авіаційної безпеки цивільної авіації, затвердженою Законом України від 21 березня 2017 року № 1965-VIII (далі – Державна програма авіаційної безпеки), та Порядком подання авіаперевізниками або уповноваженими ними особами попередньої інформації про пасажирів, імпорتنі та транзитні вантажі, які перевозяться повітряними суднами, органам охорони державного кордону та митним органам, затвердженим наказом адміністрації Державної прикордонної служби, Міністерства фінансів України, Міністерства інфраструктури України від 27.04.2012 № 291/506/228 та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11 травня 2012 року за № 740/21053 (далі – Порядок). Так, абзацом четвертим пункту 58 Державної програми авіаційної безпеки визначено, що інформація надається авіаперевізником за 72 години до запланованого часу виконання міжнародного рейсу, а у разі зміни цієї інформації – не пізніше ніж за 30 хвилин до посадки повітряного судна в аеропорту України. Пунктом 2.1 Порядку визначено, що авіаперевізник або уповноважена ним особа подає попередню інформацію про пасажирів одразу після відправлення рейсу з аеропорту вильоту, але не пізніше ніж за 30 хвилин до посадки повітряного судна в аеропорту України.

Крім того, Державною програмою авіаційної безпеки передбачено надання попередньої інформації про пасажирів до Державної прикордонної служби України, Державної фіскальної служби України та Служби безпеки України, тоді як Порядком визначається, що така інформація надається Окремому контрольно-пропускному пункту «Київ» Державної прикордонної служби України та Державній митній службі України.

Звичайно, Державна програма авіаційної безпеки, затверджена Законом України, має вищу юридичну силу, ніж спільний наказ декількох відомств, і тому, відповідно, її положення є превалюючими, водночас неузгодженість нормативно-правової бази щодо надання контролюючим відомствам на кордоні попередньої інформації про пасажирів не сприяє успішній побудові відповідних систем контролю. Крім того, необхідним є узгодження вимог щодо часових нормативів подання попередньої інформації про пасажирів, у тому числі з урахуванням міжнародних рекомендацій.

Щодо надання попередньої інформації про пасажирів обсягом набору даних PNR, то в Україні відсутнє будь-яке регулювання з цього питання. Таким чином, у випадку з набором даних PNR йдеться про необхідність створення нормативно-правової бази «з нуля».

Дані PNR – це інформація про бронювання, яка вводиться особою самостійно або від її імені. При цьому, якщо більшість елементів даних API є стандартизованими, оскільки отримуються шляхом автоматичного зчитування паспортних даних, то елементи даних PNR можуть відрізнятися у кожному конкретному випадку, зокрема залежно від авіаперевізника. Так, в окремих випадках PNR може містити лише ПІП особи та номер рейсу. PNR-дані можуть містити або не містити такі дані: ПІП особи (може бути зазначено лише прізвище та ініціал імені), маршрут, інформація щодо квитка, загальна контактна інформація, спосіб оплати, а також інші елементи даних, зазначені в документі Doc 9944 «Рекомендації щодо записів реєстрації пасажирів» (PNR)» ІКАО. Особливістю PNR є також те, що, зважаючи на відсутність можливості її верифікації, не рекомендується застосування санкцій за неповне або неточне надання даних.

Зважаючи на необхідність комплексного аналізу як даних API, так і PNR, доцільним є внесення положень щодо надання відповідних наборів даних в один документ (постанову Кабінету Міністрів України або спільний наказ зацікавлених відомств).

При цьому стандарт повідомлення PNRGOV передбачає такі елементи даних:

- 1) довідковий номер бронювання;
- 2) дата бронювання/купівлі квитка;
- 3) дата запланованої подорожі;
- 4) ім'я (імена) особи, на яку здійснено бронювання;
- 5) контактна інформація (контактні номери телефонів, адреси, електронні поштові скриньки);
- 6) інформація щодо способу оплати, включаючи адресу виставлення рахунку (спосіб оплати під час купівлі квитка або здійснення бронювання, деталі використаного способу оплати, включаючи номер використаної банківської картки, адресу виставлення рахунку, АТФQ та інші додаткові збори);
- 7) повна інформація щодо туристичного маршруту (повна інформація щодо туристичного маршруту осіб, зазначених у бронюванні, факт бронювання подорожі в один кінець, інформація щодо подальшого пункту призначення за межами країни, інформація щодо пункту початку подорожі до в'їзду в країну, клас, яким подорожує особа);
- 8) інформація щодо участі у програмі лояльності (номер учасника програми лояльності, тип картки учасника);
- 9) туристичне агентство (інформація щодо будь-якого агентства, яке залучалось, місце видачі квитка);
- 10) інформація щодо статусу подорожі (інформація щодо того, чи було підтверджено бронювання і чи зареєструвався пасажир на рейс, час реєстрації на рейс, незалежно від способу, інформація щодо особи, яка зареєструвала пасажирів на рейс);
- 11) інформація щодо розподілу бронювання у зв'язку зі зміною маршруту одного з пасажирів;
- 12) загальні примітки (уся інформація щодо запиту на спецобслуговування, інша інформація щодо обслуговування, інша чутлива інформація, яка стосується питань безпеки);
- 13) інформація щодо квитка (номер квитка, дата видачі квитка, заброньований клас подорожі);
- 14) інформація щодо місця пасажира (визначений номер місця, місце, щодо якого отримано запит);
- 15) назва будь-якого іншого перевізника, який перевезитиме пасажирів упродовж його подорожі;
- 16) інформація щодо багажу (кількість багажних місць та їх опис, документи, надані пасажирів щодо його багажу);
- 17) кількість та імена інших пасажирів у поточному бронюванні;
- 18) API-дані (API, що стосуються поточного PNR);
- 19) будь-які зміни у пунктах 1–18.

Висновки і пропозиції. Для забезпечення узгодженості законодавства України щодо функціонування системи контролю в аеропортах, яка базується на попередній інформації про пасажирів, побудови відповідної ефективної та всеохоплюючої нормативно-правової бази, необхідним є внесення змін до ряду законодавчих та нормативно-правових актів.

Так, визначення обсягу інформації, яка має надаватись авіаперевізниками, у Державній програмі авіаційної безпеки, на нашу думку, є не доцільною, оскільки у разі необхідності внесення будь-яких змін до переліку відповідних відомостей (а про таку необхідність зазначено вище) потрібно проходити довгий та складний законотворчий процес без будь-яких гарантій внесення необхідних змін. Тому, на нашу думку, доцільно:

1) виключення з Державної програми авіаційної безпеки переліку відомостей, які авіаперевізнак зобов'язаний надавати, часових нормативів її надання та переліку органів державної влади, яким надається така інформація, при цьому залишивши у ній декларативні положення щодо обов'язку авіаперевізника надавати попередню інформацію про авіапасажирів у терміни, в обсязі та у спосіб, визначені підзаконними нормативно-правовими актами;

2) внесення змін до Митного кодексу України, направлених на гармонізацію із Митним кодексом ЄС, у тому числі щодо чіткого закріплення за митницею повноважень щодо здійснення митного контролю не лише товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а й також осіб, які перетинають кордон, у тому числі у повітряних пунктах пропуску;

3) замість спільного наказу адміністрації Державної прикордонної служби, Міністерства фінансів України, Міністерства інфраструктури України від 27.04.2012 № 291/506/228 «Про затвердження Порядку подання авіаперевізниками або уповноваженими ними особами попередньої інформації про пасажирів, імпорتنі та транзитні вантажі, які перевозяться повітряними суднами, органам охорони державного кордону та митним органам», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 11 травня 2012 року за № 740/21053, розробити та затвердити постанову Кабінету Міністрів України, яка визначатиме чіткий порядок здійснення контролю осіб, які перетинають кордон у повітряних пунктах пропуску, що включатиме положення про створення системи попереднього інформування про пасажирів (у тому числі визначатиме набір даних, який відповідає міжнародним рекомендаціям з АРІ, часові нормативи її надання, єдиний портал для надання відповідних відомостей, звідки зацікавлені органи отримуватимуть необхідну інформацію), алгоритми взаємодії між зацікавленими відомствами тощо.

Альтернативою третьому пункту може бути затвердження відповідного документа спільним наказом адміністрації Державної прикордонної служби, Міністерства фінансів, Міністерства інфраструктури України, до співавторів якого з урахуванням Державної програми авіаційної безпеки доцільно додати Службу безпеки України. При цьому спільний наказ адміністрації Державної прикордонної служби, Міністерства фінансів України, Міністерства інфраструктури України від 27.04.2012 № 291/506/228 втратить чинність.

Після внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, направлених на забезпечення функціонування системи попереднього інформування про пасажирів, які перетинають кордон у повітряних пунктах пропуску, актуальним стане визначення чітких організаційно-розпорядчих засад використання відповідної інформації контролюючими відомствами на кордоні.

Так, з урахуванням великої кількості неформалізованих даних, зокрема в наборі даних PNR, для виявлення осіб підвищеного ризику доцільно проводити не лише автоматизований аналіз та оцінку ризиків, а й інтелектуальний (із залученням посадових осіб митниць або інших контролюючих органів). Така організація передбачає здійснення

таргетингу як способу аналізу та оцінки ризиків, який дозволяє оптимально поєднувати автоматизований та неавтоматизований аналіз ризиків та приймати за результатами їх оцінки обґрунтовані рішення щодо необхідності посилення митного контролю.

Здійснення таргетингу має забезпечуватись створенням відповідних організаційних структур – таргетинг-центрів. При цьому, зважаючи на значну віддаленість міжнародних аеропортів один від одного в Україні, доцільним є створення таргетинг-центру в кожному окремому аеропорту.

Водночас для забезпечення застосування уніфікованих підходів до аналізу та оцінки ризиків щодо пасажирів в аеропортах необхідним є визначення єдиного координаційного центру. Такий центр можна визначити серед аеропортів (наприклад, з урахуванням обсягів пасажирських перевезень, аеропорт «Бориспіль»), але у такому разі існує ризик браку ресурсів (часових та/або людських) на здійснення координації через необхідність концентрації зусиль безпосередньо на процесі таргетингу у відповідному аеропорту. На нашу думку, найбільш доцільним є створення координаційного центру з питань аналізу та оцінки ризиків щодо пасажирів, які перетинають кордон у повітряних пунктах пропуску, на базі новоствореного Департаменту таргетингу та управління митними ризиками Державної фіскальної служби України. З урахуванням того, що компетенція цього підрозділу поширюється на усі митниці, здійснення ним координаційної діяльності щодо функціонування таргетинг-центрів у міжнародних аеропортах є найбільш оптимальним.

Ще одним організаційно-розпорядчим питанням, яке потребує вирішення, є налагодження взаємодії між контролюючими органами в апортах (митники, прикордонники та безпека аеропорту), а також іншими зацікавленими органами (зокрема, Службою безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю).

При цьому за визначенням алгоритмів взаємодії необхідним є врахування компетенції, а також послідовності участі представників різних відомств у контролі пасажирів в аеропортах. Так, після опрацювання наданої попередньої інформації про пасажирів, необхідним є інформування органів так званої «першої лінії контролю» (прикордонники та/або безпека аеропорту) про підозрілих осіб, їх багаж тощо. У разі виявлення «ризикових» осіб та/або багажу представники органів «першої лінії контролю» мають інформувати та/або залучати до проведення контролю представників органів-ініціаторів. Таке інформування може здійснюватись як програмними методами (у разі застосування єдиного програмного забезпечення або різного програмного забезпечення, яке взаємодіє між собою), так і засобами персональної комунікації (міжособистісні контакти, телефонний, електронний зв'язок тощо).

Після отримання інформації щодо виявлення «ризикових» осіб та/або багажу представники органів-ініціаторів мають вживати заходи оперативного реагування, направлені на здійснення відповідного контролю та у разі виявлення фіксації правопорушень.

Водночас визначення більш детальних алгоритмів роботи посадових осіб контролюючих органів буде можливим після створення системи попереднього інформування про пасажирів, які перетинають кордон у повітряних пунктах пропуску, та розробки/отримання у користування відповідного програмного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Повітряний кодекс України : Закон, прийнято Верховною Радою України : від 19.05.2011 № 3393-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3393-17/print1476730311349191>.
2. Порядок подання авіаперевізниками або уповноваженими ними особами попередньої інформації про пасажирів, імпорتنі та транзитні вантажі, які перевозяться повітряними суднами, органам охорони державного кордону та митним органам : наказ [видано Державною прикордонною службою, Міністерством фінансів, Міністерством інфраструктури 27.04.2012 № 291/506/228] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0740-12/paran16#n16>.
3. Митний кодекс України : Закон, прийнято Верховною Радою України : від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T124495.html.
4. Державна програма авіаційної безпеки цивільної авіації : Закон, прийнято Верховною Радою України : від 21.03.2017 № 1965-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1965-19/print1476730311349191>
5. Презентація «Passenger Data Exchange: The Basics» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iata.org/iata/passenger-data-toolkit/presentation.html>.

REFERENCES

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), “Povitrianyi kodeks Ukrainy”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3393-17/print1476730311349191> [in Ukrainian].
2. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy, Ministerstvo finansiv, Ministerstvo infrastruktury (2012) “Poriadok podannia aviapereviznykamy abo upovnovazhenymy nymy osobamy poperednoi informatsii pro pasazhyriv, importni ta tranzitni vantazhi, yaki perevoziatsia povitrianyu sudnami, orhanam okhorony derzhavnoho kordonu ta mytnym orhanam”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0740-12/paran16#n16>[in Ukrainian].
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), “Mytnyi kodeks Ukrainy”, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T124495.html [in Ukrainian].
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), “Derzhavna prohrama aviatsiinoi bezpeky tsyvilnoi aviatsii”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1965-19/print1476730311349191>[in Ukrainian].
5. Prezentatsiia «Passenger Data Exchange: The Basics», available at: <http://www.iata.org/iata/passenger-data-toolkit/presentation.html>[in English].

Brendak A. I. Customs control of passenger movements through aviation checkpoints: the formation of organizational and regulatory framework for the risk analysis mechanism

The article substantiates the need for amendments / additions to the existing legislation in the field of regulating the provision of preliminary information on passengers crossing the border at aviation check points to bring them in line with international standards. To this end, a comparative analysis with international recommendations has been carried out. Given the need for a comprehensive analysis of both the API and PNR data, it is advisable to introduce provisions for the provision of the corresponding data sets in one document (a resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine or a joint order of the interested agencies). The necessity of

Брендак А. І. Митний контроль пасажирських переміщень через авіаційні пункти пропуску: формування організаційно-розпорядчих основ механізму аналізу ризиків

targeting as a method of analysis and risk assessment is substantiated, which allows optimally to combine automated and non-automated risk analysis and to make informed decisions about the necessity of strengthening customs control. The targeting should be ensured through the creation of appropriate organizational structures - targeting centers. At the same time, due to the considerable distance of international airports in Ukraine, it is expedient to create a targeting center at each separate airport. It has been determined that in order to ensure the application of unified approaches to the analysis and assessment of passenger risks at airports, it is necessary to define a single coordination center. It was emphasized the need to establish interaction between controlling bodies at airports (customs officers, border guards and airport security service), as well as other interested bodies (in particular, the Security Service of Ukraine, which is the main body in the nationwide system for combating terrorist activities).

Key words: *air transport, risks, passenger, security, previous, targeting, border, customs.*

Стаття надійшла до редколегії 19 грудня 2018 року

УДК 342.9

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.57-65

Дорофесва Л. М.,
к.ю.н., доцент,
Закарпатська митниця ДФС,
ORCID ID 0000-0002-0585-5927

МІЖНАРОДНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПРАКТИКА МИТНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

У статті досліджено актуальні питання протидії проявам корупції в середовищі митних службовців. Проаналізовано міжнародні джерела та вітчизняне нормативно-правове забезпечення антикорупційної політики митних адміністрацій.

Автором акцентовано увагу на тому, що у зв'язку із обранням Україною курсу на євроінтеграцію, наша країна прийняла на себе цілком об'єктивні зобов'язання в цій сфері. Зокрема, в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС до основних принципів для посилення відносин між Сторонами поряд з верховенством права та належним урядуванням віднесено боротьбу з корупцією. Відтак, серед проблем, у вирішенні яких відбувається співробітництво, поряд з незаконним переміщенням через кордон нелегальних мігрантів, торгівлею людьми і вогнепальною зброєю, незаконним обігом наркотиків та контрабандою розглядається корупція як у приватному, так і в державному секторі.

Наголошується, що саме явище корупції та проблеми боротьби з нею носять транснаціональний характер, а це вимагає об'єднання зусиль не лише численних національних спеціалізованих організацій, а й глобальних міжнародних інституцій, які проводять відповідну роботу в цій сфері. І хоча боротьба з корупцією в кожній країні ведеться через національні механізми кримінально-правового впливу, міжнародні інституції формують загальні стандарти протидії цьому явищу, надають рекомендації правового, економічного, організаційного характеру та сприяють реалізації міжнародної співпраці у цій сфері.

Ключові слова: митна адміністрація, митний службовець, протидія корупції, Всесвітня митна організація.

Дорофеева Л. М. Международная антикоррупционная практика таможенных администраций

В статье исследованы актуальные вопросы противодействия проявлениям коррупции в среде таможенных служащих. Проанализированы международные источники и отечественное нормативно-правовое обеспечение антикоррупционной политики таможенных администраций.

Автором акцентировано внимание на том, что в связи с избранием Украиной курса на евроинтеграцию наша страна приняла на себя определенные обязательства в этой сфере. В частности, в Соглашении об ассоциации между Украиной и ЕС к главным принципам для усиления отношений между Сторонами наравне с верховенством права и надлежащим управлением отнесена борьба с коррупцией. Следовательно, среди проблем,

в решении которых происходит сотрудничество, рядом с незаконным перемещением через границы у нелегальных мигрантов, торговлей людьми и огнестрельным оружием, незаконным обращением наркотиков и контрабандой рассматривается коррупция как в частном, так и в государственном секторе.

Отмечается, что само явление коррупции и проблемы борьбы с ней носят транснациональный характер, что требует объединения усилий не только многочисленных национальных специализированных организаций, но и глобальных международных институций, которые проводят соответствующую работу в этой сфере. И хотя борьба с коррупцией в каждой стране ведется через национальные механизмы криминально-правового влияния, международные институции формируют общие стандарты противодействия этому явлению, предоставляют рекомендации правового, экономического, организационного характера и способствуют реализации международного сотрудничества в данной сфере.

***Ключевые слова:** таможенная администрация, таможенный служащий, борьба с коррупцией, Всемирная таможенная организация.*

Мета статті. Основною метою статті є аналіз міжнародних стандартів антикорупційних програм митних адміністрацій та практика їхньої реалізації в діяльності митниць зарубіжних країн.

Постановка проблеми. Ратифікація Угоди про асоціацію України з ЄС виступила своєрідним каталізатором впровадження міжнародних стандартів у діяльність митних органів. Новації стосуються не лише митного законодавства у сфері уніфікації порядку та процедур здійснення митного контролю та оформлення, а й впровадження антикорупційних механізмів у діяльність української митниці. Враховуючи, що митні адміністрації всього світу відіграють основну роль у сприянні торгівлі, збиранні податків, захисті суспільства та національної безпеки, науковці переконані, що саме брак чесності в митних адміністраціях може створювати перешкоди для торгівлі та інвестиційних можливостей, руйнувати довіру суспільства до уряду та піддавати небезпеці добробут усього населення [1, с. 237].

Країни Європи намагаються створити єдину спільну систему ціннісних орієнтацій та впровадити її в підготовку державних службовців. Здійснюється пошук єдиного підходу до розуміння понятійного апарату. В контексті інтеграції до європейського співтовариства згадують так звані «три Е» – еconomy, efficiency and effectiveness, тобто економіка, ефективність (дієвість) та результативність (продуктивність), до яких поступово додають ще одне «Е» – ethics, етику, відповідальність, відкритість і прозорість діяльності державних службовців. Відтак, сучасні зміни в державній службі України однозначно вимагають також впровадження етичних стандартів діяльності.

У зв'язку із обранням Україною курсу на євроінтеграцію наша країна прийняла на себе цілком об'єктивні зобов'язання в цій сфері. В Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, до основних принципів для посилення відносин між Сторонами поряд з верховенством права та належним урядуванням віднесено боротьбу з корупцією. Крім того, серед проблем, у вирішенні яких співробітничать Сторони у боротьбі з кримінальною та незаконною організованою чи іншою діяльністю, названі не лише незаконне переправлення через державний кордон нелегальних мігрантів, торгівля людьми і вогнепальною зброєю та

незаконний обіг наркотиків, контрабанда товарів і економічні злочини, а і корупція як у приватному, так і в державному секторі [2].

На нашу думку, прийняті зобов'язання потребують удосконалення механізмів імплементації міжнародних стандартів у національне митне та антикорупційне законодавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні проблеми професійної поведінки митників вивчалися фахівцями різних спеціальностей (з кримінального права та кримінології, адміністративного права, державної служби, психології, педагогіки, соціології). Дослідження проблематики морально-етичної поведінки службовців митних органів у своїх працях проводили такі науковці, як: Ю. П. Битяк, О. Ю. Бу-сол, А. Д. Войцещук, Л. М. Давиденко, Є. В. Додін, Ю. М. Дьомін, С. В. Ківалов, Т. В. Коржинська, Н. А. Липовська, О. С. Нагорічна, О. П. Потушинська, В. В. Прокопенко, С. С. Серьогін, О. В. Серих, Н. С. Тимченко і ряд інших фахівців. Незважаючи на достатню розробленість проблематики подолання корупції серед митних службовців, у сучасних умовах активної модернізації українських митних органів необхідно вивчати міжнародний досвід впровадження антикорупційних програм у діяльність митних органів.

Результати дослідження. Одним із важливих аспектів сучасної державної правової політики в умовах інтеграції України до європейського товариства є реформування та вдосконалення системи запобігання та протидії корупції з метою мінімізації її суспільно-політичних наслідків, оскільки високий рівень корупції зводить нанівець будь-які реформи в державному секторі.

Явище корупції багато разів ставало предметом досліджень, а з приводу його причин та наслідків точаться нескінченні дискусії. Одні науковці розглядають це широко відоме соціальне явище, що бере початок із зародження державності, з огляду на особистісні інтереси як відображення суперечності між недостатністю ресурсів до задоволення власних потреб і прагнення деяких посадових осіб використати власне становище з метою більше повного задоволення особистих потреб та потреб найближчого оточення [3, с. 3]. Інші дотримуються думки, що корупцію необхідно розглядати не тільки як прояв негативної поведінки конкретного чиновника, а як частину аморальності певного суспільства і держави, рівень якої, у свою чергу, визначається ступенем занепаду моралі та права [4, с. 73]. Справедливо вважають, що протидія корупції – справа всього суспільства, формування ставлення громадян до самої проблеми корупції, несприйняття її в будь-яких проявах [5, с. 226], та наполягають на обов'язку держави забезпечити добropорядність державних службовців і сприяти на законодавчому рівні формуванню культури несприйняття корупції [6, с. 99].

У будь-якому випадку справжня роль корупції полягає у тому, що вона призводить до деформації державних інститутів, як іржа роз'їдаючи основи суспільства та держави [7, с. 12–13].

І хоча боротьба з корупцією є в Україні однією з найактуальніших проблем, що істотно перешкоджає здійсненню соціально-економічних перетворень і підвищенню ефективності національної економіки, становить загрозу для державних інститутів та створює негативний імідж країни на міжнародній арені, реальні результати досі ще не досягнуті.

Як саме явище корупції, так і проблеми боротьби з нею носять транснаціональний характер, що вимагає об'єднання зусиль не лише численних національних спеціалізованих організацій, а й глобальних міжнародних інституцій, що проводять відповідну роботу в цій сфері. Крім Організації Об'єднаних Націй та Європейського Союзу, до таких організацій належать: Рада Європи, Всесвітня митна організація, Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Transparency International, Група країн проти корупції (GRECO), підрозділи Світового банку, Світової організації торгівлі та ряд регіональних об'єднань.

У результаті їхньої цілеспрямованої діяльності було підготовлено та введено в міжнародну практику ряд нормативно-правових актів обов'язкового та рекомендованого характеру. До першої групи належать міжнародні договори та конвенції, другу групу складають резолюції, рекомендації, інструкції, декларації.

І хоча боротьба з корупцією у кожній країні ведеться через національні механізми кримінально-правового впливу, міжнародні інституції формують загальні стандарти протидії цьому явищу, надають рекомендації правового, економічного, організаційного характеру та сприяють реалізації міжнародної співпраці у цій сфері. Метою створення названих інституцій була необхідність упорядкувати вже існуючі та розробити нові індикатори для оцінки рівня корупції в країнах, ступеня впливу певних факторів, які сприяють корупційним проявам, а також для участі у розробці комплексу рекомендацій для утворення ефективного механізму боротьби з цим злочином. Результатом узгоджених зусиль цих авторитетних організацій стало формування системи правових актів, спрямованих на організацію міжнародної взаємодії у боротьбі з корупцією, до більшості яких приєдналась Україна [8, с. 141].

Дослідження нормативно-правового регулювання морально-етичних засад виконання службових обов'язків посадовцями, які перебувають на державній службі, дозволяє виокремити основні міжнародні нормативно-правові акти з питань професійної діяльності службовців та віднести до їхнього числа: Європейську конвенцію про видачу правопорушників 1957 р. та Додатковий протокол до неї 1978 року; Європейську конвенцію про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р., Декларацію ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях 1996 р., Цивільну конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією 1999 р., Конвенцію ООН проти корупції (2003 р.); Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією (ETS 173) 1999 р., Резолюцію 51/59 Генеральної Асамблеї ООН 1996 року, якою був ухвалений Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, Резолюцію 34/169 Генеральної Асамблеї ООН 1979 року, якою був ухвалений Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, Угоду про створення Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) 1998 р., Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) 1998 р., Резолюцію № R (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією» 1997 р., Рекомендацію Кабінету Міністрів Ради Європи Європейським країнам «Про кодекси поведінки для державних службовців», якою схвалюється сприяння урядами всіх країн прийняттю національних кодексів поведінки, основні засади яких ґрунтуються на положеннях Модельного кодексу поведінки державних службовців країн Ради Європи. А Рекомендації Ради Організації економічного співробітництва і розвитку по покращенню етики поведінки на державній службі (1998 р.) вимагають, що етичні норми для державної служби мають бути чіткими і зрозумілими.

Відповідно до положень Конвенції ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. основною метою державної політики України у сфері боротьби з корупцією має стати створення дієвої системи запобігання й протидії такому негативному явищу, як корупція, виявлення та подолання її соціальних передумов та наслідків, викриття протиправних діянь, обов'язкової відповідальності осіб, винних у їх вчиненні.

Корупція як суспільно-небезпечне діяння супроводжує людську цивілізацію від початку формування держави та виокремлення групи осіб, які наділені власними повноваженнями. Про її першопричини писав ще Шарль Монтеск'є: «...відомо вже з досвіду віків, що будь-яка людина, яка володіє владою, схильна зловживати нею, і вона йде в цьому напрямі, поки не досягне належної їй межі» [9, с. 289]. Таку межу ставить за мету вибудувати Антикорупційна стратегія Всесвітньої митної організації (далі – ВМО), яка передбачає поряд із заходами організаційного та технічного характеру уведення і дотримання кодексу честі працівника митниці, якісне та професійне управління кадрами, підвищення моральної та організаційної культури.

Питання чесності було поставлене на порядок денний ВМО ще наприкінці 1980-х років, а результатом стала розробка та прийняття програми чесності на митницях (Арушська декларація), специфічні положення якої мали на меті підвищення ефективності митних адміністрацій та зниження або запобігання корупції [1, с. 237]. Крім загальних стандартів належної поведінки державних службовців, вироблених міжнародною практикою, ВМО розробила принципи ефективного управління та службової етики в митних органах, сформулювала основні засади доброчесної поведінки службовців митних адміністрацій. Основна спрямованість документа – на визнанні надзвичайної важливості питання протидії корупції для всіх країн та всіх митних адміністрацій, негативного її впливу на можливості митниць виконувати свою місію та престиж держави. До загальних негативних наслідків корупції у митній сфері віднесено: зниження рівня національної безпеки та захисту суспільства; недоотримання або зменшення доходів державного бюджету і шахрайство; вплив і зменшення іноземних інвестицій; посилення тягаря витрат для суспільства; створення бар'єрів для міжнародної торгівлі й економічного зростання; зниження суспільної довіри до державних органів; зниження рівня довіри та співробітництва між митними органами та іншими державними установами; зниження рівня добровільного дотримання митного законодавства, а також низький рівень моралі й «честі мундира».

Члени Ради з митної співпраці закликали митні адміністрації приступити до реалізації комплексного і довгострокового плану заходів щодо боротьби з корупцією, а уряди, ділові кола та членів міжнародного співтовариства – підтримати митницю в її боротьбі з корупцією.

Серед міжнародних організацій, з якими наша країна активно співробітничала в питаннях запобігання і протидії корупції, необхідно назвати Групу держава Ради Європи по боротьбі з корупцією (GRECO), яка була створена виходячи з розуміння того, що корупція являє собою величезну загрозу правовим нормам, а метою її діяльності є удосконалення компетентності її членів у боротьбі з корупцією для вжиття заходів через динамічний процес спільного оцінювання методів проведення та однакового впливу згідно з їхніми зобов'язаннями в цій сфері.

Україна приєдналась до Групи (GRECO) у січні 2006 року. За період, що минув з того часу, GRECO було проведено спільні перший і другий (у листопаді 2006 р.) та третій (у

квітні 2011 р.) раунди оцінювання України, підготовлено відповідні звіти за результатами оцінювання, а також звіти про виконання рекомендацій. З 1 січня 2012 року триває поточний четвертий раунд оцінювання GRECO, у рамках якого увага зосереджується на однакових пріоритетних питаннях стосовно всіх осіб/функцій, а саме: етичні принципи, кодекси поведінки та конфлікти інтересів; заборона або обмеження певних видів діяльності; декларування майна, доходів, зобов'язань; застосування відповідних правил; рівень обізнаності.

У звіті, підготовленому 2017 року цією інституцією, поряд з позитивною оцінкою розпочатих Україною реформ, які підтримуються міжнародною спільнотою, було відмічено високий рівень спротиву змінам з боку великої кількості представників усталеної системи. Міжнародні експерти переконані, що протидія корупції має стати одним з основних завдань українського суспільства, та пропонують розглядати представлений Звіт GRECO у більш широкому контексті як внесок до руху у бік сучасної ефективної демократії, де обрані представники та державні службовці заслуговують на довіру своїх громадян.

Необхідність формування такого підходу стосується усіх без винятку сфер державного управління, не оминаючи і діяльність митних органів. Саме тому нагальною потребою сьогодення стає розробка та практична реалізація ряду заходів, спрямованих на подолання негативних проявів корупції у митній сфері та підвищення моральних стандартів професійної діяльності посадових осіб митних органів. Досягнення результатів у протидії корупції є передумовою для демократичних перетворень у країні, зміцнення національної безпеки, зростання її економічного потенціалу та інвестиційної привабливості, формування в суспільстві довіри до влади, покращення добробуту громадян України.

2014 року одночасно з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наша держава взяла на себе зобов'язання у процесі модернізації митних органів та законодавства імплементувати Митні прототипи ЄС «Customs Blueprints», в яких зазначається, що держави Європейської політики сусідства працюють над зміцненням адміністративних та операційних спроможностей своїх митних адміністрацій, а також приводять свої процесуальні норми і процеси відповідно до стандартів ЄС [10]. Етична поведінка є одним із таких стандартів, стратегічними завданнями реалізації якого має стати: розвиток та реалізація етичних принципів для митної адміністрації, які передбачають обов'язкові стандарти професійної і особистої поведінки, що повною мірою схвалені, дотримуються та підтримуються керівництвом; розвиток і впровадження систем у сфері набору персоналу, навчання внутрішнього контролю та комунікацій, які забезпечують виконання та визнання етичних принципів; розвиток та впровадження системи управління і організації, за допомогою якої забезпечується усунення чи зменшення можливостей для неправомірної поведінки і корупції, а також система внутрішніх санкцій для неправомірних дій співробітників. Завдяки обранню Україною курсу євроінтеграції, наші громадяни отримали шанс на гідне життя без корупції, яку часто порівнюють із смертельною хворобою, що роз'їдає суспільство з середини.

Практика антикорупційних заходів митних адміністрацій європейських країн переконує, що досягнення таких амбітних цілей має забезпечуватись комплексним механізмом реалізації, який включає належне правове та матеріальне забезпечення, високий рівень професійної підготовки, ефективну та уніфіковану систему організації

діяльності з акцентом на мінімізацію суб'єктивного впливу митного службовця та інші елементи.

Вітчизняні дослідники також вважають малоперспективним розроблення заходів, які мають на меті зменшення правопорушень та корупційних вчинків, в яких інспектор є їхнім об'єктом, та бачать ускладнення такої роботи через особистісний характер роботи інспекторів і віддаленість об'єктів контролю. Тому пропонується більше уваги приділяти не особистісним обмеженням інспектора, а проблемі владних повноважень, якими він наділений. Оскільки саме зведення останніх до суто необхідних дозволить виконати один із принципів боротьби з корупцією: щоб знизити рівень корупції, треба зробити її справою не вигідною та небезпечною [11, с. 427].

Висновки. Пошук сучасних методів протидії корупції, у тому числі в середовищі митних службовців, має ґрунтуватись на міжнародних стандартах антикорупційної діяльності та вимагати узгодженого застосування профілактичних, попереджувальних і правових заходів, комплексною метою яких має стати неухильне дотримання норм законодавства, а також усунення причин, що створюють передумови для вчинення корупційних правопорушень.

У подальшому вважаємо за доцільне на основі антикорупційної практики митних адміністрацій європейських країн виробити пропозиції щодо впровадження у діяльність вітчизняних митниць кращого досвіду протидії цьому явищу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережнюк І. Г. Розвиток системи митного регулювання України в умовах розширення міжнародного співробітництва : дис. ... д-ра економ. наук / Бережнюк І. Г. – Київ, 2010. – 449 с.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011(дата звернення: 15.05.2018).
3. Сergyгін С. М. Державний службовець у відносинах між владою і суспільством : монографія / С. М. Сergyгін. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2003. – 456 с.
4. Курінний Є. В. Окремі питання вдосконалення правового інструментарію запобігання корупції / Є. В. Курінний // Вісник Академії митної служби України. – 2014. – № 2. – С. 70–75. – (Серія : «Право»).
5. Система органів виконавчої влади України: правові проблеми вдосконалення організації та діяльності : монографія / кол. авт. : О. Ф. Андрійко, В. П. Нагребельний, Л. Є. Кисіль та ін.]; за заг. ред. О. Ф. Андрійко. – Харків : Планета-Принт, 2013. – 384 с.
6. Розум О. М. Особливості протидії корупції в органах ДФС у контексті євроінтеграції / О. М. Розум, Н. Г. Шкуренко // Євроінтеграційні процеси в Україні: економічний та правовий аспект : зб. матеріалів наук.-практ. круглого столу (м. Ірпінь, 8 верес. 2015 року). – Ірпінь : НДІ фінансового права, 2015. – С. 98–100.
7. Сухонос В. В. Правові заходи протидії корупції в Україні в сучасних умовах: науково-теоретичні аспекти : монографія / В. В. Сухонос. – Суми : Університетська книга, 2015. – 74 с.

8. Попов Г. В. Міжнародно-правове регулювання взаємодії у сфері запобігання і протидії корупції / Г. В. Попов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – Вип. 1. – С. 135–142.
9. Монтескьє Ш. Избранные сочинения / Ш. Монтескьє. – Москва, 1995. – 803 с.
10. Customs blueprints: path ways to better Customs [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/customs-blueprints-pathways-better-customs_en (дата звернення: 15.05.2018).
11. Липовська Н. А. Управління інституціональним розвитком державної митної служби України : дис. ... д-ра наук з держ. упр. / Липовська Н. А. – Київ, 2007. – 544 с.

REFERENCES

1. Berezhniuk I. H. Development of the system of customs regulation of Ukraine in conditions of expansion of international cooperation : diss. ... Dr. economist. sciences. – Kyiv, 2010. – 449 p.
2. Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand. – URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (dateof treatment: 15.05.2018).
3. Seriohin S. M. Civil official in relations between government and society: a monograph. Dnipropetrovsk : DRIDU NASM, 2003. – 456 p.
4. Kurinnyi Ye. V. Some issues of improving the legal tools for preventing corruption. Bulletin of the Academy of Customs of Ukraine. – 2014. – No. 2. – Pp. 70–75. – (Series : «Right»).
5. The System of bodies of executive fall of Ukraine: legal problems of improvement of organization and activity : monograph / coll. auth: Andriiko O. F., Nahrebelnyy V. P., Kysil L. Ye. and others.; percom.ed. of Andriiko O. F. – Kharkiv : Planeta-Prynt, 2013. – 384 p.
6. Rozum O. M., Shkurenko N. H. Features of counteraction to corruption in the DFS bodies in the context of European integration. Eurointegration processes in Ukraine: economic and legal aspects: Sb. materialsof sciences-practice. roundtable (Irpin, September 08, 2015). – Irpin : Research Institute of Financial Law, 2015. – Pp. 98–100.
7. Sukhonos V. V. Legal measures against corruption in Ukraine in modern conditions: scientific and the oretical aspects : monograph. – Sumy : UniversityBook, 2015. – 74 p.
8. Popov H. V. International legal regulation of interaction in the field of prevention and counteraction to corruption. Fighting Organized Crimeand Corruption (theory and practice). – Issue 1. – Pp. 135–142.
9. Montesquieu Sh. Selected writings. – Moscow, 1995. – 803 p.
10. Customs blueprints: path ways to better Customs. – URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/customs-blueprints-pathways-better-customs_en (дата звернення: 15.05.2018).
11. Lypovska N. A. Management of Institutional Development of the State Customs Service of Ukraine: diss. ... doctor of sciences from the state. exercise. – Kyiv, 2007. – 544 p.

Dorofeyeva Liliya. International anti-corruption practice of customs administrations

The article examined issues of corruption counteraction among Customs officers. Analyzed international sources and domestic regulatory-legal support of anti-corruption policy of customs administrations. The main purpose of the article is to analyze the international standards of anti-corruption programmes of customs administrations and the practice of their implementation in

the activities of customs offices in foreign countries. The purpose of the study is achieved through a combination of different methods of research: analysis, synthesis, comparison, systematization and generalization.

The author emphasizes the fact that in connection with the election of Ukraine the course on European integration, our country has assumed quite objective obligations in this area. In particular, in the Association Agreement between Ukraine and the EU, the main principles for strengthening relations between the sides, along with the rule of law and good governance, include the fight against corruption. Thus, corruption, both in the private sector and in the public sector, is considered among the problems encountered by the cooperation, along with the illegal movement of illegal migrants through the border, trafficking in human beings and firearms, illicit drug trafficking and smuggling.

It is noted that the phenomenon of corruption and the problems of coping with it are transnational, and this requires the uniting of efforts of not only numerous national specialized organizations, but also of global international institutions, which carry out the corresponding work in this sphere. Although the fight against corruption in each country is carried out through national mechanisms of criminal law enforcement, international institutions formulate common standards for counteracting this phenomenon, provide recommendations of a legal, economic, organizational nature and facilitate the implementation of international cooperation in this area.

Key words: *customs administration, customs officer, counteraction to corruption, World Customs Organization.*

Стаття надійшла до редколегії 17 грудня 2018 року

УДК 347.77

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.66-73

Заяц В. В.,
науковий співробітник
Університету ДФС України,
ORCID ID 0000-0003-4840-0823

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ТОВАРІВ, ЩО МІСТЯТЬ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У статті висвітлено суть митного контролю товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, стан відображення в національному законодавстві міжнародних норм із цього питання, а також вплив зазначеного на розвиток зовнішньої торгівлі України.

Ключові слова: митний контроль, об'єкти права інтелектуальної власності, призупинення митного оформлення, митні режими, зовнішня торгівля.

Заяц В. В. Таможенный контроль товаров, содержащих объекты права интеллектуальной собственности

В статье освещены суть таможенного контроля товаров, содержащих объекты права интеллектуальной собственности, состояние отображения в национальном законодательстве международных норм, относящихся к этому вопросу, а также влияние указанного на развитие внешней торговли Украины.

Ключевые слова: таможенный контроль, объекты права интеллектуальной собственности, приостановление таможенного оформления, таможенные режимы, внешняя торговля.

Метою написання статті є визначення суті митного контролю товарів, що містять ОПІВ, його відповідності чинним для нашої держави міжнародним нормам, а також наслідків його впливу на зовнішню торгівлю в Україні.

Постановка проблеми. Державна підтримка та захист результатів інтелектуальної діяльності запроваджені більшістю розвинених країн. У міжнародному товарообігу до виконання вказаних функцій залучені органи митного контролю.

Призначенням митних органів України є здійснення митної справи, створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) та забезпечення безпеки суспільства. При цьому відповідно до ст. 544 Митного кодексу України (далі – МКУ) [1] одним із основних завдань української митниці визначено сприяння захисту прав інтелектуальної власності (далі – ІВ), вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів.

Митний контроль і митне оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ), які охороняються відповідно до закону, та ввозяться на митну

територію України або вивозяться з митної території України, згідно з ст. 397 МКУ здійснюються в загальному порядку з урахуванням особливостей, встановлених цим Кодексом та іншими законами України.

Під час здійснення контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять ОПІВ, митниці взаємодіють з іншими державними органами, уповноваженими у сфері захисту права інтелектуальної власності, в порядку, визначеному законодавством України (ст. 403 МКУ).

Від національних норм щодо залучення митниці для захисту ОПІВ залежить, зокрема, рівень впливу держави на обсяги зовнішньої торгівлі, технологічне переоснащення та розвиток національного виробництва, формування в країні конкурентного підприємницького середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання захисту прав інтелектуальної власності та ролі у ньому митних органів відображені у наукових працях і публікаціях провідних науковців, фахівців та практиків: П. Цибульова, І. Кожарської, Н. Задорожняка, О. Пунди, Л. Прус, В. Подоляки, А. Кирик, О. Лазуніна та ін. Зазначена тема не втрачає своєї актуальності в сучасних умовах трансформації українського законодавства у відповідно до положень чинних міжнародних норм.

Результати досліджень. Об'єктами права інтелектуальної власності є об'єкти авторського права і суміжних прав, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення (зазначення походження товарів) та сорти рослин (п. 46 ч. 1 ст. 4 МКУ). Правовласником є особа, якій, відповідно до закону, належать майнові права на ОПІВ, або особа, яка діє від її імені в межах наданих повноважень (п. 47 ч. 1 ст. 4 МКУ).

Права на об'єкти інтелектуальної власності засвідчуються охоронними документами (патентом, свідоцтвом), що видаються, відповідно до положень законодавства, Державною службою інтелектуальної власності (ДСІВ) України та іншими повноважними органами.

Виключне право власників ОПІВ за своїм розсудом дозволяти або забороняти їхнє використання, в т.ч. для продажу, експорту (вивезення) та імпорту (ввезення), віднесено до майнових прав інтелектуальної власності (ч. 1 ст. 424, ч. 1,3 ст. 426, п. 7,8 ч. 1 ст. 441 ЦКУ [2], пункти 2, 5 та 7 ст. 28 Закону України від 15.12.1993 № 3687 «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [3], пункти 4 та 5 ст. 16 Закону України від 15.12.1993 № 3689 «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [4]).

Державна фіскальна служба України (ДФС України) на виконання вимог ст. 398 МКУ та відповідно до Порядку № 648 [5] веде митний реєстр ОПІВ, які охороняються, відповідно до закону, на підставі заяв правовласників. Крім інформації про правовласника, до митного реєстру належать відомості про назву, дату реєстрації та номер охоронного документа на ОПІВ, докладний опис ОПІВ і товарів, що його містять, необхідний для їхньої ідентифікації, а також про імпортерів та експортерів товарів, що містять ОПІВ.

Перелік ОПІВ, включених до вказаного реєстру, відповідно до ч. 6 ст. 398 МКУ, оприлюднено на офіційному сайті ДФС України. На сьогодні до нього внесено біля 3 500 ОПІВ.

Якщо митниця на підставі даних митного реєстру ОПІВ виявляє ознаки порушення прав інтелектуальної власності щодо товарів, пред'явлених до митного контролю, їхнє митне оформлення призупиняється з метою встановлення або спростування факту порушення та надання правовласнику можливості захисту прав ІВ (ст. 399 МКУ).

Якщо факт порушення прав ІВ не буде доведено, відшкодування декларанту та іншим особам витрат і збитків, спричинених призупиненням митного оформлення, здійснюється за рахунок правовласника.

Відшкодування митницям витрат, пов'язаних зі зберіганням товарів, митне оформлення яких призупинено, здійснюється також за рахунок правовласника.

З приєднанням, згідно із Законом України від 10.04.2008 № 250, до Угоди про заснування Світової організації торгівлі [6] (далі – Угода про СОТ) Україна набула членства у СОТ. У п. 2 ст. II Угоди про СОТ зазначено, що угоди та пов'язані з ними правові документи, які охоплено в додатках 1, 2 й 3 (далі – багатосторонні торговельні угоди) до Угоди про СОТ, є невід'ємними частинами цієї Угоди та обов'язковими для всіх членів.

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС) [7] входить до додатка 1 Угоди про СОТ та є чинною для України. Норми Угоди ТРІПС взаємопов'язані з положеннями Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20.03.1883 [8], Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 [9], Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Рим, 26.10.1961) [10], Договору з інтелектуальної власності щодо інтегральних мікросхем (Вашингтон, 26.05.1989) [11].

Угодою ТРІПС (ст. 28) передбачено, що патент на ОПІВ повинен надавати його власнику право перешкоджати третім сторонам, які не мають дозволу цього власника, зокрема, виготовляти, використовувати, продавати або ввозити продукцію, що містить такий ОПІВ.

Повноваження митниці, пов'язані з захистом прав ІВ, наведено у розділі 4 ч. III (стст. 51–60) Угоди ТРІПС.

Процес упровадження в українське законодавство положень Угоди ТРІПС розпочато задовго до набуття Україною членства в СОТ, але належним чином не завершено й досі, після приєднання до СОТ. Зокрема, деякі норми МКУ містять протиріччя та розбіжності з Угодою ТРІПС та пов'язаним із нею міжнародним законодавством. Це стосується значення словосполучення «контрафактні товари» (п. 17 ч. 1. ст. 4 МКУ), застосування заходів із призупинення митного оформлення товарів залежно від заявленого щодо них митного режиму (ч. 3 ст. 397 МКУ), можливості притягнення до відповідальності за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності (ст. 476 МКУ).

При цьому необхідно знати про те, що коли міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору (ч. 3 ст. 1 МКУ, ст. 19 Закону України від 29.06.2004 № 1906 «Про міжнародні договори України» [12]).

Принципово є порада опиратися на норми Угоди ТРІПС, використовуючи її автентичні тексти міжнародними мовами (англійською, французькою, іспанською), оскільки в україномовному та російськомовному перекладах неповністю дотримано відповідність мові оригіналу, що суттєво спотворює сприйняття цієї Угоди.

Для прикладу, на відміну від автентичного тексту англійською мовою, курйозно в україномовному перекладі сприймається зміст ч. 9 преамбули Угоди ТРІПС, де зазначено про «необхідність багатосторонньої системи принципів, норм та правил міжнародної торгівлі сфальсифікованими товарами».

Запозичене з англійської та французької мов слово «контрафакт» (counterfeit – англ.; contrefaçon – фран.) означає «підробка», «фальсифікація». Саме ці значення мають на увазі за автентичним текстом Угоди ТРІПС.

В офіційному україномовному перекладі Угоди ТРІПС безпосередньо слово «контрафакт» або похідні від нього слова та словосполучення не застосовуються, а в російськомовному перекладі вони присутні та вживаються щодо як підроблених товарів (counterfeit goods), так і товарів, що порушують будь-яке з прав інтелектуальної власності (infringing goods).

Згідно з законодавством, крім виготовлення підробок, також вважається порушенням прав ІВ недотримання заборони правовласника на виробництво, застосування, розповсюдження, пропонування до продажу, продаж, ввезення в Україну, вивезення з України або інше введення в оборот ОПІВ та виробів, що їх містять.

Пунктом 17 ч. 1 ст. 4 МКУ контрафактними визначено товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України або вивезення з цієї території є порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону. Всупереч положенням Угоди ТРІПС ознакою контрафактності товарів у цій нормі МКУ визначений не факт їхньої підробки, а порушення заборони власника ОПІВ на їхнє ввезення в Україну або вивезення з України.

Термін «контрафактні товари» впроваджено в МКУ виходячи саме з російськомовного перекладу Угоди ТРІПС. До речі, схожий термін містився й у попередньому МКУ в редакції 2002 року [13], коли ще не існувало офіційно оприлюдненого перекладу Угоди ТРІПС українською.

Країни-учасники згідно з положеннями ст. 51 Угоди ТРІПС:

– зобов'язані надавати можливість власнику прав, який має дійсні підстави підозрювати, що може відбутися ввезення товарів з фальсифікованим товарним знаком або створених із порушенням авторських прав, подати до компетентних органів письмову заяву для призупинення митницями випуску у вільний обіг таких товарів;

– можуть надавати можливість подавати вказану заяву щодо товарів, які ввозяться та мають відношення до іншого порушення прав інтелектуальної власності;

– можуть також запровадити відповідні процедури щодо призупинення митницями випуску товарів, що порушують права інтелектуальної власності, призначених для вивезення з їхньої території.

Необов'язковість до впровадження у національні закони вищенаведених 2-ї та 3-ї складових ст. 51 Угоди ТРІПС пояснюється в тому числі ризиками зловживання правами ІВ, знищення конкуренції, згорання обсягів зовнішньої торгівлі через патентне шахрайство та фінансове паразитування на імпортно-експортних поставках. Щодо імпорту – процедури з призупинення митного оформлення товарів спричиняють сповільнення технологічного переоснащення країни, а щодо експорту – стримують розвиток національного виробництва та зменшують обсяги надходження до держави валютної виручки.

Усі три вказані складові ст. 51 Угоди ТРІПС імplementовано в МКУ. Отже, під наглядом митниці перебувають не тільки переміщені через митний кордон України підробки (контрафакт), а й інші предмети, які можуть порушувати права власника ОПІВ.

Але повноваження митниці на призупинення оформлення товарів, які містять ОПІВ, не безмежні. Чинним в Україні законодавством визначені випадки, коли призупинення

митного оформлення товарів, які містять ОПІВ, не застосовується. Такі випадки передбачені для:

1) імпортних товарів, випущених на ринок в іншій країні власником права ІВ або за його згодою (прим. 13 ст. 51 Угоди ТРІПС). Якщо український імпортер придбає товар у вказаних осіб, то за наявності товаросупровідних документів, що підтверджують цей факт, митниця не вправі призупинити митне оформлення вказаного товару. Це стосується також вказаних товарів, що надходять до України й у міжнародних поштових відправленнях;

2) транзитних товарів (прим. 13 ст. 51 Угоди ТРІПС);

3) припасів, а саме:

– товарів, призначених для споживання пасажирями та членами екіпажів (бригад) на борту транспортних засобів, незалежно від того, продаються ці товари чи ні;

– товарів, необхідних для експлуатації і технічного обслуговування транспортних засобів на шляху прямування та у пунктах проміжних стоянок чи зупинок (у тому числі пально-мастильні матеріали). До таких товарів не відносять запасні частини та устаткування, які містяться у транспортних засобах на момент прибуття на митну територію України або доставляються на них під час перебування на цій території;

– товарів, які призначаються для продажу на винос пасажиром та членам екіпажів (бригад) транспортних засобів і наявні у цих транспортних засобах на момент прибуття на митну територію України або доставляються на них під час перебування на цій території (ст. 5 *ter* чинної для України Паризької конвенції про охорону промислової власності, п. 48 ч. 1 ст. 4, ч. 3 ст. 397 МКУ);

4) особистих речей громадян – товарів, нових і таких, що були у вжитку, призначених для забезпечення звичайних повсякденних потреб фізичної особи, які відповідають меті перебування зазначеної особи відповідно в Україні або за кордоном, переміщуються через митний кордон України у ручній поклажі, супроводжуваному та несупроводжуваному багажі і не призначені для підприємницької діяльності, відчуження або передачі іншим особам (ст. 60 Угоди ТРІПС, п. 36 ч. 1 ст. 4, ст. 370, ч. 3 ст. 397 МКУ);

5) товарів, які переміщуються через митний кордон України для власного використання громадянами і не призначені для виробничої чи іншої підприємницької діяльності, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1 тис. євро під час переміщення через пункти пропуску на кордоні для повітряного сполучення, а також сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг, під час переміщення через інші, ніж для повітряного сполучення, пункти пропуску через кордон України (ст. 60 Угоди ТРІПС, ч. 1 ст. 374, ч. 3 ст. 397 МКУ). Ця норма стосується також і міжнародних поштових відправлень;

6) товарів, які ввозяться на митну територію України або вивозяться за її межі не для вільного обігу (ч. 3 ст. 397 МКУ). Нагадаємо, що вільний обіг – це обіг товарів, який здійснюється без обмежень з боку митних органів України (п. 6 ч. 1 ст. 4 МКУ). Серед 14-ти видів митних режимів, запроваджених статтею 70 МКУ, тільки митні режими імпорту, реімпорту та експорту передбачають випуск товарів для вільного обігу.

Ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, відповідно до ст. 476 МКУ, тягне за собою накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян (17 тис. грн) з конфіскацією товарів, що переміщуються з порушенням права інтелектуальної власності.

Оскільки підприємництво – це господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою одержання прибутку (ст. 42 ГКУ від 16.01.2003 [14]), стягнення, вказані у ст. 476 МКУ, не можуть бути застосовані стосовно громадян, яким належать товари, що переміщуються через митний кордон України не для підприємницьких цілей.

Також не підлягатимуть відповідальності за ст. 476 МКУ суб'єкти господарювання, що переміщують через митний кордон України товари, які не призначені для виробничої або іншої підприємницької діяльності, зокрема, гуманітарну допомогу.

Відповідальність митниці за призупинення митного оформлення товарів за її ініціативою за відсутності заяви правовласника може наставати, якщо митне оформлення призупинено без наявності доказів порушення прав ІВ, як того вимагає ст. 58 Угоди ТРІПС.

Впроваджуючи норми ст. 58 Угоди ТРІПС в українське законодавство, зокрема у ст. 400 МКУ та Постанову Кабінету Міністрів України № 432 [15], нормотворці злукалили, замінивши слово «докази» на вирази «достатні підстави», «офіційно отримана інформація про порушення прав ІВ». Але якщо призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митниці за відсутності заяви правовласника відбувається без наявності доказів порушення прав ІВ, митниця все таки має відповідати перед власником товарів, у тому числі з урахуванням положень ст. 48 Угоди ТРІПС та ст. 30 МКУ, за завдані збитки, пов'язані з затримкою, зберіганням, псуванням товару, простоем транспорту тощо.

Висновки. Використовуючи митницю як інструмент сприяння захисту інтелектуальної власності, держава вчиняє цим суттєвий вплив на зовнішню торгівлю в Україні. Наслідками такого впливу є сучасний стан вітчизняних виробничих технологій, рівня національного виробництва, прибутковості та конкуренції у підприємницькому середовищі.

Положення МКУ щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України потребують удосконалення та приведення у відповідність до міжнародних норм.

Для належного усвідомлення меж повноважень митниці на призупинення митного оформлення товарів, що містять ОПВ, доцільно детально проаналізувати, зокрема, поняття: експорт, імпорт, ввезення товарів в Україну, вивезення товарів з України, митні режими імпорту, реімпорту, експорту.

На особливу увагу також заслуговують розбіжності положень Угоди ТРІПС, МКУ та Закону України від 16.04.1991 № 959 «Про зовнішньоекономічну діяльність» [16] щодо понять імпорт й експорт, оскільки, на відміну від інших законів, згідно з нормами ст. 1 Закону України № 959, імпорт та експорт товарів обов'язково передбачають їхню купівлю та продаж. Отже, вказані нюанси потребують додаткового опрацювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України : від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України : від 15.12.1993 № 3687-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
4. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України : від 15.12.1993 № 3689 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
5. Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, затвердженого наказом Міністерства фінансів України : від 30.05.2012 № 648 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1034-12>
6. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України : від 10.04.2008 № 250-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17>
7. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : від 15.04.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018
8. Паризька конвенція про охорону промислової власності : від 20.03.1883 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123
9. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : від 24.07.1971 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051
10. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Рим, 26.10.1961) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763
11. Договір з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем (Вашингтон, 26.05.1989) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018
12. Про міжнародні договори України : Закон України : від 29.06.2004 № 1906 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
13. Митний кодекс України від 11.07.2002 № 92-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15>
14. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
15. Про затвердження переліку підстав для призупинення митного оформлення товарів, щодо яких правовласником не подано заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності, за ініціативою митного органу : постанова КМУ : від 21.05.2012 № 432 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2012-п>
16. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України : від 16.04.1991 № 959-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

REFERENCES

1. «Customs Code of Ukraine» from 13.03.2012, № 4495-VI, (2012), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. «The Civil Code of Ukraine» from 16.01.2003, № 435-IV, (2003), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. The Law of Ukraine «On Protection of Rights to Inventions and Utility Models» from 15.12.1993, № 3687-XII, (1993), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
4. The Law of Ukraine «On the protection of rights to trademarks for goods and services» from 15.12.1993, № 3689, (1993), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
5. «The procedure for registration in the customs register of objects of intellectual property rights, which are protected in accordance with the law», approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine from 30.05.2012, № 648, (2012), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1034-12>
6. The Law of Ukraine «On ratification of the Protocol on the accession of Ukraine to the World Trade Organization» from 10.04.2008, № 250-17, (2008), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17>
7. «Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights» from 15.04.1994, (1994), available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018
8. «Paris Convention for the Protection of Industrial Property» from 20.03.1883, (1883), available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123
9. «Berne Convention on the Protection of Literary and Artistic Works» from 24.07.1971, (1971), available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051
10. «International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations» from 26.10.1961, (1961), available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763
11. «Treaty on Intellectual Property in Respect of Integrated Circuits» from 26.05.1989 (Washington), (1989), available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018
12. The Law of Ukraine «About international treaties of Ukraine» from 29.06.2004, № 1906, (2004), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
13. «Customs Code of Ukraine» from 11.07.2002, № 92-IV, (2002), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15>
14. «Economic Code of Ukraine» from 16.01.2003, № 436-IV, (2003), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
15. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2012) «On approval of the list of grounds for suspending the customs clearance of goods in respect of which the right holder has not been filed an application to promote the protection of his property rights to the object of intellectual property rights, on the initiative of the customs authority» from 21.05.2012, №432, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2012-п>
16. The Law of Ukraine «On foreign economic activity» from 16.04.1991, № 959-XII, (1991), available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

Zaiats V. Customs control of goods containing objects of intellectual property rights

The article highlights the essence of the customs control of goods containing objects of intellectual property rights, the state of display of international norms regarding this issue in national legislation, as well as the impact of this on the development of Ukraine's foreign trade.

Key words: *customs control, objects of intellectual property rights, suspension of customs clearance, customs regimes, foreign trade.*

Стаття надійшла до редколегії 18 грудня 2018 року

УДК 339.543

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.74-85

Капітанець С. В.,*к.пед.н., доцент,**старший науковий співробітник**Університету ДФС України,***ORCID ID 0000-0003-0693-5889**

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНИХ НОРМАТИВНО- ПРАВОВИХ АКТІВ

У статті здійснено огляд проблеми незаконного обігу тютюнових виробів. З'ясовано, що незаконне переміщення тютюнових виробів через митний кордон носить міжнародний характер. Проведено аналіз деяких міжнародних нормативно-правових актів щодо незаконного обігу тютюнових виробів (Віденської, Кіотської та Йоганнесбурзької конвенцій та Конвенції Найроби). Також розглянуто Рамкову конвенцію Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну. Визначено місце і роль цих документів у протидії нелегальному переміщенню тютюнової продукції через митний кордон як однієї з ключових складових зазначеного обігу. Встановлено, що приєднання до згаданих конвенцій забезпечує не лише спільне прийняття та дотримання принципів, стандартів і норм міжнародного митного права, а й сприяє розвитку співробітництва між національними митними адміністраціями з питань протидії порушенням митного законодавства щодо незаконного обігу тютюнових виробів. Вказано на необхідність постійного ґрунтовного вивчення і глибокого аналізу міжнародних нормативно-правових актів та змін до них, особливостей інтеграційних процесів у галузі митної справи, наукових пошуків та системного дослідження пріоритетних тенденцій розвитку міжнародного та національного митного законодавства.

Ключові слова: *незаконний обіг, тютюнові вироби, міжнародні конвенції, митний кордон, митні органи.*

Капітанець С. В. Противодействие незаконному обороту табачных изделий через призму международных нормативно-правовых актов

В статье сделан обзор проблемы незаконного оборота табачных изделий. Установлено, что незаконное перемещение табачных изделий через таможенную границу носит международный характер. Проведен анализ некоторых международных нормативно-правовых актов относительно незаконного оборота табачных изделий (Венской, Киотской и Йоханнесбургской Конвенции и Конвенции Найроби). Также рассмотрено Рамочную конвенцию Всемирной организации здравоохранения по борьбе против табака. Определено место и роль этих документов в противодействии нелегальному перемещению табачной продукции через таможенную границу как одной из ключевых составляющих указанного обращения. Установлено, что присоединение к упомянутым

конвенціям забезпечує не тільки спільне прийняття і дотримання принципів, стандартів і норм міжнародного таможенного права, але і сприяє розвитку співпраці між національними таможенними адміністраціями по питаннях протидії порушенню законодавства по незаконному обороту тютюнових виробів. Зазначено на необхідність постійного ретельного вивчення і глибокого аналізу міжнародних нормативно-правових актів і змін до них, особливостей інтеграційних процесів в області таможенного права, наукових досліджень і системного вивчення пріоритетних тенденцій розвитку міжнародного і національного таможенного законодавства.

Ключові слова: незаконний оборот, тютюнові вироби, міжнародні конвенції, таможенна границя, таможенні органи.

Мета статті полягає в аналізі деяких міжнародних нормативно-правових актів щодо незаконного обороту тютюнових виробів з метою визначення їхнього місця і ролі у протидії нелегальному переміщенню тютюнової продукції через митний кордон як однієї з ключових складових зазначеного обороту.

Постановка проблеми. Митній безпеці як важливій складовій економічної безпеки повинна приділятися особлива увага. У зв'язку з цим основними завданнями, вирішення яких забезпечуватиме захист і реалізацію економічних інтересів як сукупності об'єктивних економічних потреб незалежної країни, потрібно виокремити: запобігання зростанню обсягів контрафактних товарів; боротьбу з контрабандою, митними правопорушеннями, відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом; взаємодію митних органів з іншими правоохоронними та контролюючими органами з метою упередження порушень чинного законодавства, що може призвести до значної шкоди національним інтересам; боротьбу з корупцією, що тягне за собою зменшення обсягів так званого «тіньового» сектору та обсягів «чорного» та «сірого» імпорту тощо [1]. Один зі шляхів виконання зазначених завдань полягає у нормативно-правовій площині. Ефективність забезпечення митної безпеки у розрізі захисту національних інтересів держав та суспільства загалом напряму залежить від рівня адаптації національного митного законодавства окремих юрисдикцій до міжнародних норм, критеріїв та стандартів, визначених міжнародними конвенціями у митній сфері, а також ратифікації договорів та угод про міжнародне співробітництво для ефективного реалізації митної справи, зокрема щодо протидії контрабанді та порушенням митних правил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увагу науковців та практиків, як і раніше, привертає до себе питання протидії митним правопорушенням. Розглядаючи та виокремлюючи деякі проблемні аспекти організації боротьби з порушенням у митній сфері, фахівці окреслюють основні напрями усунення негативного впливу такого явища на розвиток національної економіки. Так, у роботах Є. В. Додіна [2] розглянуто питання профілактики адміністративних проступків та протидії митним правопорушенням на рівні органів влади. Вивчення адміністративно-правових заходів боротьби з порушеннями митних правил здійснене О. В. Константою [3], а узагальнення реалізації митними органами адміністративних повноважень у сфері запобігання порушенню митних правил висвітлене А. А. Мудровим [4]. Стан міжнародно-правового регулювання у сфері економічного і митного співробітництва у цілому досліджено у працях таких науковців, як: П. В. Пашко, І. Г. Бережнюк [5], О. П. Гребельник [6], В. В. Ченцов [7] та ін. Гармонізацію та уніфікацію національних митно-правових систем на основі єдиних міжнародних стандартів та

створення митних союзів досліджував С. М. Перепьолкін [8]. Роль та значення актів міжнародних організацій висвітлено Л. Х. Мінгазовим, який зазначає, що «навіть у формі рішень, не вступивши в обов'язкову силу, вони є серйозним засобом політичного впливу на поведінку держав» [9].

Відаючи належне науковому доробку авторитетних дослідників, необхідно зазначити, що впровадження міжнародних норм та стандартів у митній сфері потребує подальшого наукового пошуку. Окрему увагу варто звернути на дослідження міжнародних конвенцій, значення яких у процесі міжнародно-правового регулювання митних відносин є ключовим. Ці міжнародні угоди, як відомо, спрямовані на підвищення ролі і значення діючих принципів і норм міжнародного права, збагачення і подальший розвиток їхнього змісту, запровадження нових принципів у міжнародну практику комунікації держав [9]. Вони є результатом узгодженої волі суб'єктів міжнародного співробітництва і покликані виробити єдині правила та стандарти митної політики як на міжнародному, так і на національному рівнях з метою оптимізації діяльності митних служб, зокрема в питаннях протидії митних правопорушень та контрабанді. Враховуючи, що сучасна економічна ситуація детермінує активізацію незаконного обігу тютюнових виробів та «професіоналізацію» порушників митного законодавства та транскордонних злочинних груп, які спеціалізуються на їхньому незаконному переміщенні (контрабанді), то у рамках цієї статті зосередимось на вивченні вказаної проблеми через призму окремих міжнародних нормативно-правових актів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незаконний обіг тютюнових виробів сьогодні вважається одним із найбільш серйозних ризиків у сфері безпеки митного кордону. Наслідком такого обігу є втрати державних бюджетів у мільйони доларів. Також потрібно нагадати, що незаконний обіг тютюнових виробів відбувається за участі злочинних організацій, опирається на недоліки контролю за міжнародним обігом цих виробів та тримається на складних схемах розподілу завезених у незаконний спосіб сигарет до країн призначення. Прибутки від продажу незаконно переміщених через митний кордон тютюнових виробів значно великі. При цьому кошти, зароблені на тютюнових виробках, переміщених з порушенням митних правил через митний кордон з метою подальшої їхньої реалізації, недоотримують державні бюджети.

Проблема незаконного переміщення тютюнових виробів через митний кордон носить міжнародний характер. А тому її вирішення вимагає наявності дієвої системи запобігання та протидії порушенням митних правил у сфері обігу тютюнових виробів як на державному, так і міжнародному рівнях. Основними складовими такої системи є міжнародні та міждержавні конвенції, угоди тощо; міжвідомча, міждержавна, міжнародна співпраця (взаємодія), що регулюється положеннями згаданих нормативно-правових актів різного масштабу та рівня дії.

Співпраця митних органів на світовому рівні побудована на їхній безпосередній взаємодії (інформаційний обмін, правова допомога, співпраця під час проведення розслідування правопорушень і переслідування за правопорушення, що мають величезне значення для боротьби з транскордонною незаконною торгівлею тютюновими виробами тощо), про що йдеться в основних міжнародних документах, які регламентують цю діяльність. Поряд з нормативно-правовими актами міжнародного характеру як основи правового регулювання співробітництва в сфері боротьби з митними правопорушеннями важливе значення відіграють міжнародні договори з митних питань, адже їхні положення безпосередньо впроваджуються в законодавство та практику країн.

Правову основу міжнародного співробітництва в питаннях протидії намаганням обійти встановлений порядок переміщення товарів, у тому числі тютюнових виробів, та предметів через митний кордон становлять декілька міжнародних конвенцій. Потрібно також наголосити, що практично усі заходи, передбачені міжнародними конвенціями, певно спрямовані на спрощення митних процедур. А повне законодавче забезпечення, прозорість і простота процедур митного оформлення та контролю здатні запобігати порушенням митного законодавства, а отже, бути одним зі способів профілактики відповідних адміністративних проступків. Кожна з міжнародних конвенцій у галузі митної справи охоплює певний напрям митного співробітництва. Договірна форма закріплення міжнародних митних відносин обумовлює стабільність міжнародного правопорядку.

Так, реалізація Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року, що вступила в силу 1980 року, отримала своє практичне значення в міжнародних договорах, укладених державами в галузі митної справи [10].

Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 року (далі – Кіотська конвенція, Конвенція) зазначає, що одним із основних принципів досягнення її мети має стати співробітництво з іншими національними органами влади, митними службами інших держав та торговими співтовариствами у всіх випадках, коли це можливо. У згаданому документі акцентовано увагу на необхідності протидії усім видам протиправної поведінки під час переміщення товарів через кордон, і насамперед таким, що не містять складу кримінального злочину. Саме у цій Конвенції (додаток H) міститься визначення поняття «митні правопорушення», під якими розуміється будь-яке порушення або спроба порушення митного законодавства [11]. Кіотська конвенція не визначає в цьому спеціальному додатку основ взаємодії митних органів держав-учасників у правоохоронній сфері. Проте в додатку містяться стандартні правила, орієнтовані на які держави повинні однаково регламентувати на національному рівні питання, пов'язані з митними правопорушеннями.

На нашу думку, серед багатосторонніх міжнародно-правових договорів, спрямованих на боротьбу з контрабандою та іншими небезпечними митними правопорушеннями, окремо потрібно виділити Конвенцію про взаємне адміністративне сприяння в запобіганні, розслідуванні та припиненні митних правопорушень, укладену в Найробі 1977 р. Особливістю Конвенції є те, що у ній закликається до підтримання особистих та безпосередніх зв'язків між підрозділами, відповідальними за відвернення, розслідування та припинення порушень митного законодавства з метою виконання основних цілей цієї Конвенції, а митні адміністрації Договірних сторін мають забезпечити таку можливість [12]. Конвенція Найробі повною мірою спрямована на розвиток співробітництва між митними адміністраціями в напрямі протидії порушенням митного законодавства. Саме в ній розміщене визначення «взаємної адміністративної допомоги» – як ряду заходів, що здійснюються однією митною службою за дорученням іншої митної служби або спільно з нею з метою належного застосування митного законодавства, а також для попередження, розслідування або припинення порушень митного законодавства. У пункті «d» статті 1 Конвенції міститься поняття «контрабанда», яке трактується через поняття «митне шахрайство», Контрабанда є одним із видів митних правопорушень. Тобто контрабанда визнається як будь-яке незаконне переміщення через митний кордон товарів (будь-якого майна, транспортних засобів чи інших предметів), вчинене будь-яким способом, за допомогою якого особа вводить митні органи в оману. Крім основного

тексту, до складу Конвенції входять 11 додатків, кожен з яких вважається окремою Конвенцією. Вказана особливість впливає на умови приєднання до цього міжнародного договору: обов'язковим є приєднання не лише до самої Конвенції Найробі, а й прийняття хоча б одного з 11 Додатків. Наприклад, додаток I «Допомога, що надається митною адміністрацією з власної ініціативи» передбачає, що митна адміністрація Договірної Сторони з власної ініціативи повідомляє митній адміністрації зацікавленої Договірної Сторони будь-яку важливу інформацію, отриману нею в процесі повсякденної роботи, яка дає достатні підстави передбачати, що суттєве порушення митного законодавства буде здійснене на території іншої Договірної Сторони. Конвенція є базовим документом для запровадження та реалізації багатостороннього співробітництва всіх країн, але не обмежує їхньої можливості щодо регулювання регіональними або двосторонніми угодами окремих та спеціальних питань такої взаємодії. З метою просування основних цілей цієї Конвенції Рада та митні адміністрації Договірних Сторін вживають заходів щодо підтримання прямих особистих контактів між підрозділами, відповідальними за запобігання, розслідування та припинення порушень митного законодавства. На сьогодні учасниками Конвенції є 51 держава.

Значення згаданих вище міжнародних Конвенцій для міжнародного співробітництва в сфері боротьби з митними правопорушеннями, пов'язаними з незаконним обігом тютюнових виробів, є безспірним. Але треба зазначити, що кожен з цих міжнародних договорів має свою сферу регулювання: Конвенція Найробі наголошує на потребі пошуку спільного розуміння поняття «контрабанда» та основних шляхів протидії цьому явищу; Конвенція Кіото – зазначає необхідність боротьби з усім масивом митних правопорушень, тому в ній звернено увагу на протидію митним правопорушенням, які не підлягають кримінальній юрисдикції [13].

Важливим документом, що врегулює співробітництво в сфері боротьби з митними правопорушеннями, виступає Міжнародна Конвенція про адміністративну допомогу у сфері митних відносин від 27.06.2003 (Йоганнесбурзька Конвенція) [14]. Аналізуючи зміст цієї Конвенції, можна дійти такого висновку: основною метою її учасників є забезпечення безпеки міжнародної системи постачання товарів, включаючи сигарети, шляхом профілактики, розслідування та припинення митних правопорушень. Отже, запобігання та протидія порушень у митній сфері є пріоритетним завданням країн, що уклали цю Конвенцію або ж приєдналися до неї пізніше. Стаття 2 Йоганнесбурзької Конвенції встановлює, що співпраця, здійснювана в рамках цієї Конвенції договірною стороною, повинна відповідати її законодавчим й адміністративним нормам і виконуватись у межах компетенції митної адміністрації договірної сторони та її наявних ресурсів, а обсяг повноважень, до яких апелює Конвенція, передбачає можливість здійснення оперативно-розшукових заходів. Відповідно до Йоганнесбурзької Конвенції правоохоронні органи її держав-учасниць зобов'язані надавати допомогу в запобіганні, розслідуванні та припиненні митних правопорушень. З цією метою держава зобов'язана встановити в межах національної системи контактні пункти, відповідальні за міждержавну співпрацю. Запит про допомогу подається за їх посередництвом. Така співпраця не повинна суперечити іншим міжнародним зобов'язанням окремих держав.

Крім міжнародних конвенцій, у контексті досліджуваної проблеми доречно згадати й про конвенції між державами-членами, що належать до окремої категорії актів вторинного законодавства ЄС. Так, наприклад, у межах ЄС діє Конвенція про взаємну допомогу та

співробітництво між митними адміністраціями (Naples II) 1997 р., яка регулює конкретні форми співробітництва, включаючи транскордонну діяльність щодо попередження, розслідування та покарання правопорушень у митній сфері, зокрема надання взаємної допомоги та співробітництва під час кримінальних розслідувань [15]. Митні адміністрації надають одна одній взаємну допомогу з метою відвернення, розслідування та припинення порушень митного законодавства. Для здійснення зазначеного співробітництва держави-члени повинні призначити зі своїх митних органів центральний (координаційний) підрозділ, відповідальний за отримання всіх звернень про надання взаємної допомоги та координацію допомоги. Також держави-члени можуть укласти договори щодо обміну офіцерами зв'язку на обмежений чи необмежений період часу та на взаємно погоджених умовах. Офіцери зв'язку сприяють співпраці між митними адміністраціями держав-членів шляхом прискорення обміну інформацією між юрисдикціями; надання допомоги у розслідуваннях (стосується держави, яку вони представляють); підтримки при зверненнях про допомогу; консультування і сприяння державі, що приймає, у підготовці та здійсненні транскордонних операцій під час виконання інших завдань, покладених на них відповідно до укладеного між державами-членами договору. Спеціальною формою співробітництва митних органів держав-членів є, відповідно до Конвенції 1997 р., співпраця щодо отримання та надання правової допомоги для правильного вирішення кримінальних справ. Ця Конвенція встановлює досить детальну регламентацію надання сторонами адміністративної допомоги з метою превенції та припинення порушень митних правил, і, крім того, дозволяє сторонам зберігати певну автономність, наприклад, під час вибору відповідальних за таку співпрацю національних органів. Між тим національні митні органи, виконуючи прийняті державою зобов'язання, повинні дотримуватися, в першу чергу, положень національного митного права.

Крім міжнародних конвенцій, ще одним важливим документом є Рамкова конвенція Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну (РКБТ ВООЗ). Вона була розроблена у відповідь на глобалізацію проблеми тютюнової епідемії. Прийняття РКБТ ВООЗ стало новим етапом боротьби з розповсюдженням та вживанням тютюнових виробів на міжнародному рівні. Однак ефективна протидія базується насамперед на внутрішньодержавному механізмі імплементації, на скоординованому застосуванні національного законодавства, спрямованого на боротьбу з тютюном, у кожній державі-учасниці РКБТ ВООЗ, враховуючи як її національні особливості правової системи, так і звичаї та традиції [16].

РКБТ ВООЗ прийнята 56 сесією Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я 21 травня 2003 р. і набула чинності 27 лютого 2005 р. Конвенція характеризується порівняно нетривалим періодом, за який вона була прийнята більшістю держав світу. З 16 червня 2003 р. РКБТ ВООЗ була відкрита для підписання. Відповідно до статті 36 РКБТ ВООЗ Конвенція набула чинності 27 лютого 2005 р. З того часу вона стала одним із найбільш визнаних договорів в історії ООН, що налічує 180 Сторін. РКБТ ВООЗ продовжує бути відкритою для держав-членів ВООЗ та держав, які не є членами ВООЗ, але які є членами ООН, а також для регіональних організацій економічної інтеграції.

Зазначена Конвенція складається з преамбули, 38 статей (розподілені в 11 частинах) та 2 додатків. Основні положення РКБТ ВООЗ, що регламентують скорочення попиту на тютюн, містяться в статтях 6–14 і включають цінові, фіскальні заходи та заходи нефіскального характеру. До останніх належать заходи щодо захисту від впливу тютюнового диму;

відстеження вмісту тютюнових виробів; вимоги до упаковки і маркування тютюнових виробів; просвітництво, передача інформації, підготовка та інформування населення; обмеження щодо реклами, стимулювання продажу й спонсорства тютюну; заходи щодо скорочення попиту, зменшення тютюнової залежності й припинення вживання тютюну. Основні положення РКТБ ВООЗ, що регламентують скорочення пропозиції тютюну, містяться в статтях 15–17. До них відносять обмеження, що стосуються незаконної торгівлі тютюновими виробами; продажу тютюнових виробів неповнолітнім і неповнолітніми; підтримки альтернативних видів економічної життєздатної діяльності. Положення, що регламентують загальні питання відповідальності (цивільно-правової та кримінально-правової), містяться у статті 19 РКТБ ВООЗ. Положення про наукове та технічне співробітництво й обмін інформацією викладені у статтях 20–22 РКТБ ВООЗ. Для сприяння виконанню положень РКБТ ВООЗ створені різні правові інструменти (протоколи та керівні принципи), у яких наявні конкретні вказівки щодо виконання різних статей. Рішенням Конференції Сторін (КС) FCTC/COP2(12) був створений Міжурядовий орган для переговорів з розробки Протоколу про незаконну торгівлю тютюновими виробами, який базуватиметься на положеннях статті 15 РКТБ ВООЗ і буде доповнювати їх. Конференція Сторін створила кілька робочих груп з повноваженнями щодо розробки керівних принципів і рекомендацій для здійснення різних положень Конвенції.

2008 р. ВООЗ запровадила Комплекс заходів для боротьби проти тютюну з назвою MPOWER з метою подальшої протидії тютюнопалінню, скорочення попиту на тютюнові вироби і сприяння державам у реалізації РКБТ ВООЗ. Такий комплекс включає моніторинг тютюнопаління та заходи щодо профілактики; захисту людей від вживання тютюну; надання допомоги з метою припинення вживання тютюну; попередження про небезпеки, пов'язані з тютюном; забезпечення дотримання заборон на рекламу, стимулювання продажу і спонсорство тютюну; підвищення податків на тютюнові вироби [16].

Цією ж Конвенцією на міжнародному рівні було визнано важливість налагодження співпраці між державами та компетентними міжнародними організаціями з метою поступового створення й підтримки глобальної системи для регулярного збирання й поширення інформації про виробництво тютюну та виготовлення тютюнових виробів, а також про діяльність тютюнової промисловості, що стосується статей цієї Конвенції чи впливає на національну протидію негативному впливу на суспільство тютюну (частина четверта статті 20). Відповідно до пункту b частини першої статті 4 Протоколу про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами, який було прийнято 12 листопада 2012 року до Рамкової конвенції із боротьби проти тютюну, кожна зі сторін-учасниць зобов'язується приймати будь-які необхідні заходи відповідно до свого національного законодавства щодо підвищення ефективності роботи своїх компетентних органів і служб, у тому числі митних органів та поліції, відповідальних за попередження, протидію, виявлення, розслідування, судове переслідування та ліквідацію всіх форм незаконної торгівлі тютюновими виробами. У цьому контексті логічною є необхідність подальшого удосконалення положень нормативно-правових актів у сфері боротьби з незаконним обігом підакцизних товарів (тютюнових виробів), що відповідає міжнародним стандартам.

Учасниками РКТБ ВООЗ 10.01.2013 був відкритий для підписання Протокол про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами, спрямований на скорочення споживання тютюнових виробів через боротьбу з контрабандою сигарет. На засіданні

договір підписали 12 країн, що представляють усі шість регіонів ВООЗ. Протокол був прийнятий на конференції Всесвітньої організації охорони здоров'я, що проходила в Сеулі (Республіка Корея) 12.11.2012, після чотирьох років інтенсивних переговорів [17].

Потрібно зазначити, що Протокол передбачає контроль за ланцюгом поставок тютюнових виробів завдяки прийняттю ряду заходів. Він містить вимогу створити глобальний режим відстеження упродовж п'яти років з моменту вступу в силу Протоколу. Інші положення, спрямовані на забезпечення контролю за ланцюгом поставок, включають вимоги щодо ліцензування та облікової документації, а також регулювання продажів через Інтернет, безмитної торгівлі та міжнародного транзиту. Крім того, беручи до уваги Протокол і Директиву 2014/40/ЄС «Про наближення законів, правил та адміністративних положень держав-членів, що стосуються виробництва, презентації та продажу тютюну та супутніх товарів» (Tobacco Products Directive, TPD) [18], в ЄС було удосконалено законодавчу базу для боротьби з незаконною торгівлею тютюновими виробами. Зокрема, з 20 травня 2019 р. Директива про тютюнові вироби (TPD) представить нову систему ЄС для виявлення та відстеження сигарет, призначених для ринку ЄС. Ключовим елементом такої системи є унікальна ідентифікаційна марка, що допоможе визначити походження та місце відправлення тютюнових виробів для незаконної торгівлі. Це дозволить контролювати рух тютюнових виробів та їхній правовий статус, а також включати обмін інформацією з міжнародними партнерами через Глобальний координаційний центр з обміну інформацією в Секретаріаті ВООЗ РКБТ. Така система виявлення та відстеження значно покращить контроль над ланцюгами постачань та посилить існуючі заходи, що застосовуються до переміщення тютюнової продукції всередині ЄС (EMCS – для переміщення товарів у межах ЄС чи New Customs Transit System (NCTS) – для країн, що не є членами ЄС) [19]. Успішна реалізація на європейському терені проекту з впровадження вищезгаданої системи засвідчить появу першої регіональної системи моніторингу та відстеження тютюнової продукції. Подальші дії будуть пов'язані з підготовкою проекту глобального режиму моніторингу та відстеження.

Для вирішення проблеми незаконного обігу Протокол охоплює питання правопорушень, містить положення про відповідальність і платежі під час накладення арешту, а також про знищення конфіскованої продукції. Інші вимоги націлені на стимулювання міжнародного співробітництва, в тому числі заходів для співпраці в галузі обміну інформацією, технічного співробітництва та правозастосування, правової та адміністративної взаємодопомоги і екстрадиції.

Зобов'язання в рамках Протоколу стосуються тютюну, тютюнових виробів та виробничого обладнання (тобто обладнання для виробництва тютюнових виробів). Цей документ також встановлює процедури розслідування усіх форм незаконної торгівлі, контрабанди та незаконного виробництва, є унікальним правовим інструментом для протидії ї, в кінцевому підсумку, ліквідації міжнародної злочинної діяльності. Протокол відкритий для ратифікації, прийняття, затвердження або приєднання державами, а також для офіційного схвалення або приєднання регіональних організацій економічної інтеграції, які є сторонами РКБТ ВООЗ (стаття 44).

Нагадаємо, щоб Протокол РКБТ набув чинності, його повинні ратифікувати 40 країн. Станом на січень 2018 року Протокол РКБТ уже ратифікували ряд європейських країн, зокрема Австрія, Німеччина, Франція, Іспанія, Португалія, Латвія, Литва, Кіпр та інші. З ратифікацією Протоколу Бельгією, Данією, Фінляндією, Грецією, Ірландією, Нідерлан-

дами, Великою Британією, Словенією та Швецією буде досягнуте потрібне число держав для того, щоб Протокол запрацював. Серед можливих причин відтягування ратифікації: міжсекторальна природа Протоколу, що веде до уповільнення процесу ратифікації; нестача фінансових ресурсів для просування протоколу; неясність щодо джерел і видів технічної допомоги; брак інформативності щодо технічних аспектів Протоколу. Потрібно врахувати й те, що зростання незаконної торгівлі залишається тривожним явищем на глобальному рівні і стабільним джерелом фінансування інших незаконних видів діяльності, що несуть загрозу суспільству, стабільності державного управління та верховенству права. А тому, крім ратифікації Протоколу, Європейський Союз повинен посилити свою співпрацю з основними країнами походження незаконних сигарет – у першу чергу таких, як Китай, Росія, Об'єднані Арабські Емірати, Україна, Білорусь та Молдова.

Протокол про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами є глобальною відповіддю світової спільноти. За попередніми прогнозами, якщо більшість країн, які є сторонами Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну, ратифікують Протокол, то це дозволить скоротити масштаби незаконного переміщення сигарет через митний кордон більш ніж на 60 %. Реалізація Протоколу вимагатиме тісної співпраці між підписантами і міжнародними організаціями, що мають досвід у відповідних сферах (у тому числі в митній сфері та у сфері міжнародної злочинності), а також на національному рівні серед різних відомств виконавчої влади. Така міжсекторальна і міжнародна співпраця матиме вирішальне значення для успішного досягнення мети Протоколу.

Аналізуючи міжнародні нормативно-правові акти, можна дійти до висновку, що частина з них з метою протидії незаконному обігу тютюнових виробів орієнтує національні законодавства не лише на реалізацію заходів протидії складовим такого обігу, а й на введення відповідальності за контрабанду і незаконне переміщення тютюнової продукції через митний кордон. Подібні правопорушення тягнуть відповідальність за внутрішньодержавним законодавством, підлягають юрисдикції конкретної держави. Міжнародний характер нормативно-правових документів зобов'язує держави встановлювати відповідальність за вчинення митних правопорушень (імплементувати у внутрішньодержавне законодавство). Також співпраця у рамках міжнародного митного права передбачає необхідність адаптації митного законодавства кожної держави відповідно до міжнародних норм та критеріїв, а це можливо за умови злагодженої та активної взаємодії всіх органів влади.

Висновки і пропозиції. Таким чином, можемо констатувати, що кожна держава як самостійний суб'єкт міжнародного права неодмінно застосовує положення окремих міжнародних нормативно-правових актів у галузі митної справи, зокрема конвенцій. Приєднання до них забезпечує не лише спільне встановлення та дотримання принципів, стандартів і норм міжнародного митного права, а й сприяє розвитку співробітництва між національними митними адміністраціями з питань протидії порушенням митного законодавства щодо незаконного обігу тютюнових виробів.

З метою ефективної реалізації митної політики у напрямі боротьби та запобігання незаконному обігу тютюнових виробів, враховуючи його рівень небезпеки та міжнародні масштаби, а також для забезпечення необхідного балансу між сприянням міжнародній економічній діяльності та дотриманням митного законодавства, державам необхідно приєднуватись до міжнародних конвенцій у галузі митної справи, адаптувати національне митне законодавство шляхом гармонізації та уніфікації до положень міжнародних договорів

(угод), що є стандартами у сфері митного регулювання. Це потребує ґрунтовного вивчення і глибокого аналізу міжнародних нормативно-правових актів та змін до них, особливостей інтеграційних процесів у галузі митної справи, наукових пошуків та системного дослідження пріоритетних тенденцій розвитку міжнародного та національного митного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фень К. С. Ретроспективний огляд поняття «економічна безпека» [Електронний ресурс] / К. С. Фень // Молодий вчений. – 2016. – № 2 (29). – С. 98–102. – Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/joumaE2016/2/24.pdf> (дата звернення: 22.04.2018).
2. Додін Є. В. Організація боротьби з митними правопорушеннями та контрабандою : [навч. посіб.] / Є. В. Додін. – 2-ге вид., випр. та доп. – Л. : Сполом, 2010. – 368 с.
3. Константа О. В. Адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / О. В. Константа / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2008. – 20 с.
4. Мудров А. А. Реалізація митними органами адміністративних повноважень у сфері запобігання порушенню митних правил / А. А. Мудров // Вісник Академії митної служби України. – 2011. – № 1 (6). – С. 84–90. – (Серія : «Право»).
5. Митна політика та митна безпека України: монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. – 338 с.
6. Гребельник О. П. Основи митної справи : навч. посіб. / О. П. Гребельник. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 600 с.
7. Митне право України : навч. посіб. / за заг. ред. проф. В. В. Ченцова. – Київ, 2007. – 283 с.
8. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.11 / С. М. Перепьолкін / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2009. – 23 с.
9. Мингазов Л. Х. Эффективность норм международного права / Л. Х. Мингазов. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1990. – 207 с.
10. Віденська конвенція про право міжнародних договорів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 20.04.2018).
11. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (укр/рос). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення: 12.04.2018).
12. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства : від 09.06.1977 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_926 (дата звернення: 22.04.2018).
13. Додін Є. В. Міжнародне співробітництво у боротьбі з контрабандою та митними правопорушеннями / Є. В. Додін // Митна справа. – 2011. – № 5 (77). – С. 3–26.
14. Міжнародна конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/976_011 (дата звернення: 02.05.2018).

15. Council Act 98/C 24/01 of 18 December 1997 drawing up, on the basis of Article K3 of the Treaty on European Union, the Convention on mutual assistance and cooperation between customs administrations // Official Journal of the European Communities. – 23.01.1998. – P. 24.
16. Хендель Н. В. Рамкова конвенція ВООЗ щодо боротьби проти поширення тютюну [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/ramkova-konventsija-vooz-shchodo-borotby-proty-poshyrennya-tyutyunu/ (дата звернення: 20.04.2018).
17. О Протоколе о ликвидации незаконной торговли табачными изделиями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/eur-lex.int/fctc/protocol/about/ru/> (дата звернення: 29.04.2018).
18. Tobacco Products Directive 2014/40/EU. – 2014. – April [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/eur-lex.int/tobacco-directive/uk/> (дата звернення: 22.04.2018).
19. Протидія нелегальному обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів: досвід країн ЄС та ОЕСР / за заг. ред. В. І. Коротуна. – К. : Алерта, 2017. – 66 с.

REFERENCES

1. Fen, K. S. (2016), «Retrospective review of concept “economic security”», *Molody vchenyi*, no. 2 (29). С. 98–102, available at: <http://molodyvchenyi.in.ua/files/joumaE2016/2/24.pdf> (access date April 22, 2018).
2. Dodin, Ye. V. (2010), *Orhanizatciia borotby z mytnymy pravoporushenniamy ta kontrabandoiu* [Organization of fight is against custom offences and smuggling], tutorial, Spolom, L., 368 p.
3. Konstanta, O. V. (2011), «Administratively and legal events of fight on violations of custom rules», Thesis abstract of Cand. Sc. (Jur.), 12.00.07, Yaroslav Mudryi National Law Academy, Kharkiv, 20 p.
4. Mudrov, A. A. (2011), «Implementation by the customs authorities of administrative powers in the field of prevention of violation of customs rules», *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy, Serii: Pravo*, no. 1 (6), pp. 84–90.
5. Pashko, P.V. and Berezhniuk, I. H. (2013), *Mytna polityka ta mytna bezpeka Ukrainy* [Customs policy and custom safety of Ukraine], monograph, PP Melnyk, Khmelnytskyi, 338 p.
6. Hrebelnyk, O. P. (2003), *Osnovy mytnoi spravy* [Bases of custom affair], tutorial, Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv, Ukraine, 600 p.
7. Chentsov, V. V. (2007), *Mytne pravo Ukrainy* [Custom right of Ukraine], tutorial, Kyiv, Ukraine, 283 p.
8. Perepolkin, S. M. (2009), «International and legal aspects of custom collaboration of the european states», Thesis abstract of Cand. Sc. (Jur.), 12.00.11, Yaroslav Mudryi National Law Academy, Kharkiv, 23 p.
9. Mizganov, L. Kh. (1990), *Effektivnost norm mezhdunarodnogo prava* [Efficiency of norms of international law], *Izd-vo Kazanskogo universiteta*, Kazan, Russia, 207 с.
10. Viennese Convention about a right for international agreements, available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (access date April 20, 2018).
11. International Convention about simplification and harmonization of custom procedures, available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (access date April 12, 2018).

12. International Convention on mutual administrative assistance in avoidance, Investigation and termination of customs law violations, (1977) URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_926 (access date April 22, 2018).

13. Dodin, Ye. V. (2011), «International cooperation is in a fight against smuggling and custom offences», *Mytna sprava*, no. 5 (77). pp. 3–26.

14. International convention about an administrative mutual help in the field of custom relations, available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/976_011 (access date May 02, 2018).

15. Council Act 98/C 24/01 of 18 December 1997 drawing up, on the basis of Article K3 of the Treaty on European Union, the Convention on mutual assistance and cooperation between customs administrations. *Official Journal of the European Communities*. 23.01.1998. 24 p.

16. Chendel, N. V. (2016), «Framework Convention of WHO in relation to a fight against distribution of tobacco», available at: http://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/ramkova-konventsija-vooz-shchodo-borotby-proty-poshyrennya-tyutyunu/ (access date April 20, 2018).

17. About Protocol about liquidation of illegal trade tobacco wares, available at: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/http://www.who.int/fctc/protocol/about/ru/](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/eur-lex.europa.eu/legal-content/http://www.who.int/fctc/protocol/about/ru/) (access date April 29, 2018).

18. Tobacco Products Directive 2014/40/EU. 2014. April, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content> (access date April 22, 2018).

19. Korotun, V. I. et al. (2017), *Protydiia nelegalnomu obihu alkoholnykh napoiv ta tiutiunovykh vyrobiv: dosvid krain YeS ta OESR [Counteraction to illegal turnover of alcoholic beverages and tobacco wares: experience of countries of EU and OECD]*, Alerta, Kyiv, Ukraine, 66 p.

Kapitanets S. V. Counteraction to illegal turnover of tobacco wares through prism of international normative legal acts

The article reviews the problem of illicit turnover in tobacco products. It is revealed that the illegal transference of tobacco products through the customs border is international in nature. The analysis of some international normative legal acts concerning the illicit turnover of tobacco products (Vienna Convention, Kyoto Convention, Johannesburg Convention and Nairobi Convention) has been carried out. The World Health Organization Framework Convention on Tobacco Control was also considered. The place and role of these documents in counteracting the illegal turnover of tobacco products through the customs border as one of the key components of the said treatment is determined. It has been established that joining the above-mentioned Conventions ensures not only the joint adoption and observance of the principles, standards and norms of international customs law, but also promotes the development of cooperation between national customs administrations on counteracting the violation of customs legislation on the illicit turnover of tobacco products. The necessity of constant thorough study and deep analysis of international legal acts and their changes, peculiarities of integration processes in the field of customs, scientific researches and system research of priority trends of development of international and national customs legislation is indicated.

Key words: *illicit turnover, tobacco products, international conventions, customs border, customs authorities.*

Стаття надійшла до редколегії 13 грудня 2018 року

УДК 35.07

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.86-93

Коновалов Ю. О.,

науковий співробітник,

ORCID ID 0000-0003-0551-1179;

Романюк У. В.,

молодший науковий співробітник

Університету ДФС України,

ORCID ID 0000-0001-7227-5562

СУЧАСНИЙ СТАН ВПРОВАДЖЕННЯ CARGO TARGETING SYSTEM В УКРАЇНІ

Стаття присвячена висвітленню питань сучасного стану впровадження Cargo targeting system в Україні. У статті розкрито поняття Cargo Targeting System, виведені основні принципи дії та виокремлено ряд особливостей і переваг Cargo Targeting System. Крім того, проаналізовано сучасний стан впровадження системи в Українських реаліях та запропоновано перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: Cargo Targeting System, митний контроль, митне оформлення, таргетинг, ризик.

Коновалов Ю. О., Романюк У. В. Современное состояние внедрения Cargo targeting system в Украине

Статья посвящена освещению вопросов современного состояния внедрения Cargo targeting system в Украине. В статье раскрыто понятие Cargo Targeting System, выведены основные принципы действия и выделен ряд особенностей и преимуществ Cargo Targeting System. Кроме того, проанализировано современное состояние внедрения системы в украинских реалиях и предложены перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: Cargo Targeting System, таможенный контроль, таможенное оформление, таргетинг, риск.

Мета статті полягає у всебічному висвітленні сучасного стану впровадження Cargo Targeting System of World Customs Organization в Україні.

Постановка проблеми. Унікальне географічне розташування на перехресті торговельних шляхів потенційно дозволяє Україні отримувати більше переваг від глобалізації у разі забезпечення умов для спрощення процедур торгівлі та переміщення товарів, а також підвищення ефективності процесів обміну інформацією. Проте така глобалізація породжує ряд ризиків, що можуть значно вплинути на стан захищеності економічних інтересів держави, що обумовлює необхідність запровадження дієвих інструментів управління та аналізу ризиків. Одним із таких інструментів, що поступово впроваджується в Україні, є Cargo Targeting System (далі – WCO CTS), що розроблений Всесвітньою Митною Організацією і дозволяє отримання попередньої інформації від морських ліній та її подальшого використання для аналізу ризиків. Використання такого інструменту дозволить Державній фіскальній службі України отримувати більш детальну, структуровану та

уніфіковану попередню інформацію про товари, які надходять до морських портів України в контейнерах, що сприятиме підвищенню ефективності управління ризиками та, як наслідок, спрощенню та прискоренню митних формальностей у портах.

Отже, дослідження цього питання є досить актуальним, адже впровадження новітніх інформаційних ризикоорієнтованих інструментів дасть змогу наблизити Україну до передової практики здійснення митних процедур і створить передумови для виходу вітчизняних суб'єктів ЗЕД на міжнародні ринки [1].

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням питань впровадження Cargo targeting system в Україні займалися такі вчені й практики, як Т. Руда, С. Попель [1] (розглянуто Cargo targeting system як елемент системи управління ризиками), А. Войцешук [2] (розглянуто впровадження Cargo targeting system в контексті використання програмно-інформаційних комплексів у процесах митного контролю та митного оформлення для забезпечення безпеки митного простору). Проте поверхневість досліджень, а також відсутність комплексної роботи, присвяченої вивченню стану впровадження Cargo targeting system в Україні, зумовлюють актуальність цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модернізація організації митного контролю та оформлення для забезпечення безпеки національного митного простору неможлива без урахування світового досвіду застосування автоматизованих систем управління ризиками. До таких належить і програмний продукт Cargo Targeting System of World Customs Organization (WCO CTS), розроблений під егідою Всесвітньої митної організації [2]. З метою практичного запровадження у роботу митниць ДФС підходів зі здійснення таргетингу як одного з найбільш прогресивних підходів до здійснення аналізу та оцінки ризиків до прибуття товарів у пункт пропуску на кордоні 29.07.2015 підписано Угоду між ДФС та ВМО щодо розгортання в Україні Системи з націлювання з вантажів ВМО (Cargo Targeting System of World Customs Organization – WCO CTS) [3].

WCO CTS – Cargo Targeting System – це розроблений ВМО програмно-інформаційний комплекс, який застосовується митницями для отримання попередньої інформації від морських ліній та її подальшого використання для аналізу ризиків (рис. 1).

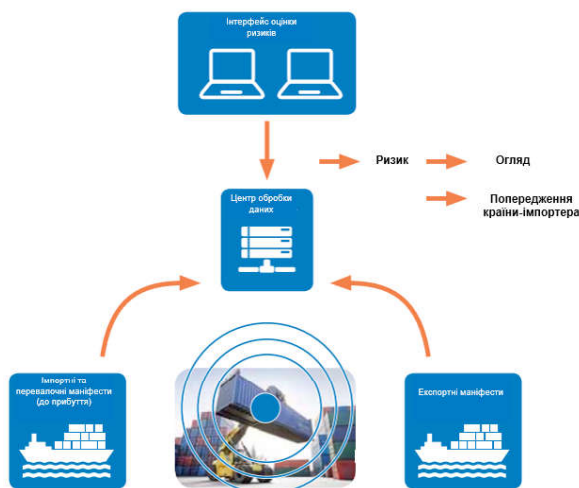

Рис. 1. Принцип дії Cargo Targeting System

Такий програмно-інформаційний комплекс має ряд особливостей та переваг, що в узагальненому вигляді наведено на рис. 2.

Для ДФС України впровадження зазначеної системи буде профінансовано Урядом США в рамках Програми експортного контролю та безпеки кордонів. Подальша підтримка системи буде безкоштовною [4].

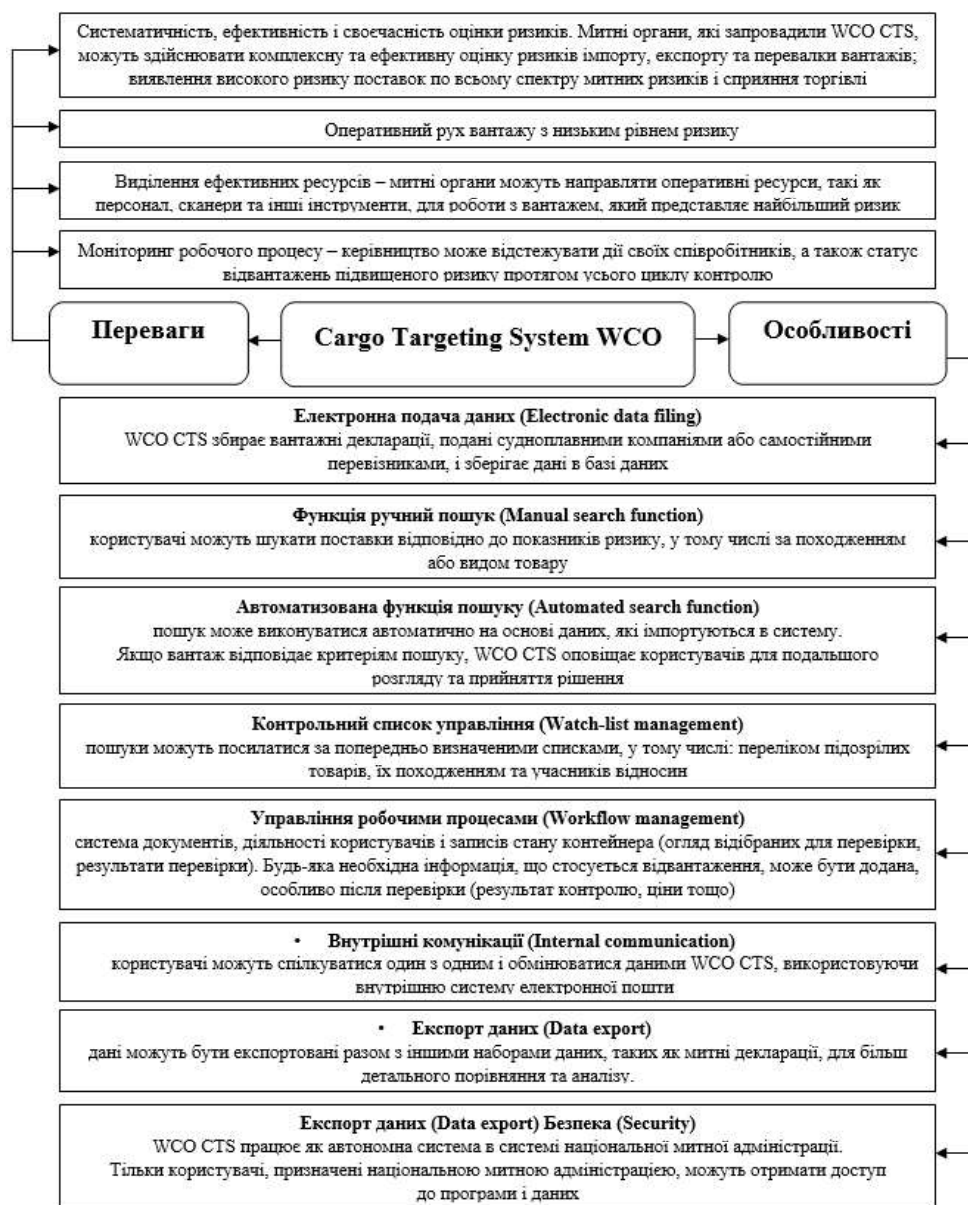

Рис. 2. Переваги та особливості CargoTargetingSystemWCO

За даними Посольства США в Україні, завданням Офісу програми з експортного контролю та безпеки кордонів (EXBS) є надання допомоги Україні у посиленні національної системи контролю за торгівлею стратегічними товарами шляхом підтримки розробки нормативно-правової бази, вдосконалення порядку ліцензування, покращення контролю за дотриманням законодавчих вимог, сприяння взаємодії з промисловістю, міжнародного співробітництва та міжвідомчої координації, а також надання підтримки Україні у виконанні зобов'язань щодо недопущення розповсюдження зброї масового ураження (ЗМУ) та пов'язаних з нею матеріалів і технологій.

Офіс програми EXBS співпрацює з ДФС України для покращення здатності службовців проводити аналіз ризиків та націлювання з метою виявлення вантажів із високим рівнем ризиків, проводити огляди вантажів, вилучати та утилізувати товари, які несуть загрозу поширення зброї масового ураження, а також для вдосконалення їхньої здатності виявляти та зупиняти незаконну контрабандну діяльність у пунктах пропуску та між ними [5].

За інформацією прес-служби ДФС, використання системи дозволить ДФС отримувати більш детальну, структуровану та уніфіковану попередню інформацію про товари, які надходять до морських портів України в контейнерах, що сприятиме підвищенню ефективності управління ризиками та, як наслідок, спрощенню та прискоренню митних формальностей у портах [4].

У 2005 році Україна заявила про наміри імплементації Рамкових стандартів безпеки та спрощення міжнародної торгівлі (далі – Рамкові стандарти) Всесвітньої митної організації (далі – ВМО), членом якої Україна є з 1992 року.

Одним із основним аспектів імплементації Рамкових стандартів є забезпечення країнами-членами ВМО здійснення аналізу та оцінки так званих ризиків безпеки до прибуття товарів у перший пункт призначення на території країни, який здійснюється на підставі попередньої інформації, що надається перевізником відповідних товарів.

Передумовою ефективного застосування WCO CTS в Україні є забезпечення приведення вимог національного законодавства щодо обсягів попередньої інформації, яка надається агентськими організаціями (морськими агентами), про вантажі, що переміщуються у контейнерах, відповідно до міжнародних стандартів та технічних характеристик WCO CTS.

З метою удосконалення технологічних процесів обробки вантажів 25 грудня 2015 року між Міністерством інфраструктури України та ДФС було підписано Меморандум про співпрацю в галузі інформаційних технологій щодо вдосконалення процедур у морських портах щодо товарів, які переміщуються в контейнерах. У рамках цього Меморандуму Мінінфраструктури і ДФС вживаються заходи, спрямовані на забезпечення роботи в Україні WCO CTS [6].

Підписання меморандуму надало можливість приймати рішення щодо пропуску вантажів на митну територію України ще до прибуття суден у морський порт на підставі попередньої інформації та з урахуванням результатів застосування системи управління ризиками [3].

Базовими для реалізації предмета Меморандуму оголошено наміри Сторін для налагодження інформаційного обміну між Інформаційною системою портового співтовариства та ЄАІС/CTS [7].

У напрямі розробки дієвих інструментів для підвищення ефективності митного контролю, зосередження на ризикових переміщеннях з одночасним зменшенням

«людського фактора» розроблено та затверджено наказом Мінфіну від 31.07.2015 № 684 оновлений Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю (далі – Порядок від 31.07.2015 № 684) [8].

Порядок від 31.07.2015 № 684 розроблено з метою забезпечення вибірковості митного контролю шляхом застосування системи управління ризиками, поліпшення ефективності роботи ДФС під час митного контролю та митного оформлення за рахунок застосування методів управління ризиками, у тому числі аналізу ризиків із використанням інформаційних технологій [9].

Так, Порядок від 31.07.2015 № 684 передбачає ряд прогресивних інструментів для націлювання ризиків (зокрема, здійснення таргетингу), в тому числі із застосуванням додаткових автоматизованих систем (таких як WCO CTS).

Згідно з Порядком від 31.07.2015 № 684 таргетинг – це спосіб аналізу та оцінки ризиків, відповідно до якого попередньо проаналізовані, в тому числі із застосуванням АСАУР, зовнішньоекономічні операції підлягають додатковій оцінці на предмет наявності ризиків із використанням доступних органам ДФС (їхнім структурним підрозділам) джерел інформації.

Таргетинг належить до комбінованого контролю із застосуванням СУР. Під час розроблення заходів з управління ризиками перевага надається автоматизованому та комбінованому контролю із застосуванням СУР.

З метою забезпечення здійснення таргетингу у ДФС на центральному (на базі центрального підрозділу з питань координації застосування СУР) та/або регіональному (на базі митниць ДФС) рівнях можуть створюватися таргетинг-центри.

У разі застосування таргетингу Перелік митних формальностей за результатами застосування СУР може також бути доповнено/скориговано таргетером (посадовою особою, уповноваженою на здійснення таргетингу) [9].

Основою будь-якого аналізу ризиків митною системою є перевірка вантажних накладних та товаросупровідних документів, які містять усі коносаменти, видані перевізником або його представниками. WCO CTS обробляє вантажні митні декларації в електронному вигляді і представляє їх інспекторам митних органів, щоб легко і ефективно аналізувати зібрані дані з метою виявлення вантажів підвищеного ризику під час імпорту, експорту та перевалки з урахуванням повного спектра митних загроз.

За інформацією прес-центру ДП «АМПУ», підприємство продовжує роботу щодо спрощення оформлення контейнерів у портах України.

Так, підготовлено та протестовано спільно з фахівцями ВМО зміни в документ попередньою інформацією про прибуття вантажу в контейнерах на територію України морським транспортом. Ця робота виконується в рамках впровадження ДФС інформаційної системи націлювання вантажів WCO CTS за підтримки ВМО та відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25.05.2016 № 364 «Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю» щодо інформаційної взаємодії між цими системами.

Висновки і пропозиції. Виходячи з результатів проведеного дослідження можемо констатувати той факт, що впровадження Cargo Targeting System of World Customs Organization в Україні перебуває на початковому етапі та потребує усунення ряду перепон.

Зокрема, на законодавчому рівні необхідно привести вимоги національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів та технічних характеристик WCO CTS. Для цього необхідно внести зміни до Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 10.03.2015 № 308.

Проте, зважаючи на сучасні процеси розвитку інформаційних технологій, впровадження автоматизації процесів митного контролю і митного оформлення, зокрема системи Cargo Targeting System of World Customs Organization, є досить актуальною темою та потребує подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Руда Т. В. Таргетинг як елемент системи управління ризиками [Електронний ресурс] / Т. В. Руда, С. А. Попель // Збірник тез II науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 19 травня 2016 року). – 2016. – Режим доступу : <http://ndi-fp.nusta.com.ua/report/communication/20161124144325.pdf>.
2. Войцещук А. Д. Інформаційні технології в забезпеченні безпеки митного простору України [Електронний ресурс] / А. Д. Войцещук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2017. – № 5(33). – (Серія «Економіка»). – Режим доступу : <http://eprints.oa.edu.ua/6376/1/16.pdf>.
3. ЗВІТ про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>
4. ДФС розпочато процес приєднання України до WCO CTS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/209026.html>
5. Програма з експортного контролю та безпеки кордонів (EXBS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ua.usembassy.gov/uk/embassy-uk/kyiv-uk/sections-offices-uk/export-control-related-border-security-exbs-uk/>
6. Про затвердження Змін до Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті : проект наказу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.mdoffice.com.ua/pls/MDOOffice/aSNewsDic.getNews?dat=13022017&num_c=578838
7. Інформаційний бюлетень № 26, ТОВ «ППЛ 33-35», 04.01. – 07.01.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ppl33-35.com/doc/bulleten26.pdf>
8. Інформаційні матеріали щодо роботи Державної фіскальної служби України по удосконаленню податкової та митної політики у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kompmp.rada.gov.ua/kompmp/control/uk/publish/article;jsessionid=182B1CC01703B4400418648BB5AD12FF?art_id=57548&cat_id=50568
9. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : Мінфін України; Наказ, Порядок, Паспорт [...] : від 31.07.2015 № 684 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15>

REFERENCES

1. Ruda, T. V. (2016). Tarhetynh yak element systemy upravlinnya ryzykamy [Targeting as an element of the risk management system]. Proceedings of the 2d Scientific and Practical Internet Conference: Rozrobka mekhanizmu analizu ryzykiv v konteksti vprovadzhennya

systemy poperedn'oho informuvannya pro peremishchennya tovariv ta transportnykh zasobiv cherez mytnyy kordon – The 2d Scientific and Practical Internet Conference “Development of mechanism of risk analysis in the context of the implementation of the system of previous information on the transfer of goods and transportation through the customs border”. (pp. 19–21). Khmelnytskyi: Naukovo-doslidnyy tsentr mytnoyi spravy. [in Ukrainian].

2. Voitseshchuk, A.D. (2017). Informatsiyni tekhnolohiyi v zabezpechenni bezpeky mytnoho prostoru Ukrayiny [Information technologies in ensuring the security of Ukraine's customs space]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiya», seriya «Ekonomika» – Scientific notes of the National University of Ostroh Academy, series “Economics”. 5(33). Retrieved from <http://eprints.oa.edu.ua/6376/1/16.pdf>. [in Ukrainian].

3. ZVIT pro vykonannya Planu roboty Derzhavnoyi fiskalnoyi sluzhby Ukrayiny na 2015 rik [REPORT on the implementation of the Work Plan of the State Fiscal Service of Ukraine for 2015]. (2016). sfs.gov.ua. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>. [in Ukrainian].

4. Sayt Derzhavnoyi fiskalnoyi sluzhby Ukrayiny [The site of the State fiscal service of Ukraine]. (2015). sfs.gov.ua. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/media-tsentri/novini/209026.html>. [in Ukrainian].

5. Sayt Posol'stva SSHA v Ukrayini [Site of the US Embassy in Ukraine]. (n.d.). ua.usembassy.gov. Retrieved from <https://ua.usembassy.gov/uk/embassy-uk/kyiv-uk/sections-offices-uk/export-control-related-border-security-exbs-uk/>. [in Ukrainian].

6. Proekt nakazu: Pro zatverdzhennya Zmin do Poryadku vykonannya mytnykh formal'nostey na mors'komu ta richkovomu transporti [Draft Order: On Approval of Amendments to the Procedure for the Execution of Customs Clearance on Sea and River Transport]. (2017). mdoffice.com.ua. Retrieved from https://www.mdoffice.com.ua/pls/MDOOffice/aSNewsDic.getNews?dat=13022017&num_c=578838. [in Ukrainian].

7. Orlov, O.V. (2016). Informatsiynyy byulleten - Newsletter, 26. Retrieved from <http://ppl33-35.com/doc/bulleten26.pdf>. [in Ukrainian].

8. Informatsiyni materialy shchodo roboty Derzhavnoyi fiskal'noyi sluzhby Ukrayiny po udoskonalennyu podatkovoyi ta mytnoyi polityky u 2015 rotsi [Information materials on work of the State fiscal service of Ukraine on improvement of tax and customs policy in 2015]. (n.d.) kompmp.rada.gov.ua. Retrieved from http://kompmp.rada.gov.ua/kompmp/control/uk/publish/article;jsessionid=182B1CC01703B4400418648BB5AD12FF?art_id=57548&cat_id=50568. [in Ukrainian].

9. Nakaz «Pro zatverdzhennya Poryadku zdiysnennya analizu ta otsinky ryzykiv, rozroblennya i realizatsiyi zakhodiv z upravlinnya ryzykamy dlya vyznachennya form ta obsyahiv mytnoho kontrolyu» [Order «On Approval of the Procedure for the Analysis and Evaluation of Risks, Development and Implementation of Risk Management Measures for the Determination of Forms and Amounts of Customs Control»]. (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15>. [in Ukrainian].

Konovalov Yu. O., Romanyuk V. V. The current state of implementation of the Cargo targeting system in Ukraine

The article is devoted to the issue of the current state of implementation of the Cargo targeting system in Ukraine. The article describes the concept of the Cargo Targeting System, outlines the main principles of action and outlines a number of features and benefits of the Cargo Targeting

System. In addition, the current state of the system implementation in Ukrainian realities is analyzed, and prospects for further research are proposed.

In studying the issues in the work, the following general scientific methods were used: analysis (to understand the essence of the Cargo Targeting System), synthesis and deduction (the concept of the Cargo Targeting System was first analyzed, and then the principles of the system were revealed), abstraction (separation of essential information from non-significant), and the method of generalization, with the help of which the general conclusions were made.

Materials and developments of the article can be used by experts of the State fiscal service of Ukraine for consideration in work during customs control and customs clearance.

Key words: *Cargo Targeting System, Customs Control, Customs Clearance, Targeting, Risk.*

Стаття надійшла до редколегії 19 грудня 2018 року

УДК 338.246.025.2

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.94-103

Костенко А. О.,

молодший науковий співробітник

Університету ДФС України,

ORCID ID 0000-0001-5078-8324

СИСТЕМА КРИТЕРІЇВ ВІДБОРУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ПЕРЕВІРОК ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ

У статті висвітлено недоліки поточної процедури відбору підприємств, що здійснюється органами державної фіскальної служби. За результатами виконання митних формальностей та аналізу встановлених порушень законодавства у попередніх роках, запропоновано систему критеріїв відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, методичку їхнього розрахунку та надано пропозиції щодо методології роботи з такою системою.

Ключові слова: критерії ризику, система управління ризиками, система відбору суб'єктів господарювання, митний аудит, контроль після випуску товарів.

Костенко А. А. Система критериев в отборе субъектов хозяйствования для проведения документальных проверок соблюдения требований законодательства Украины по вопросам государственного таможенного дела

В статье освещены недостатки текущей процедуры отбора предприятий, осуществляемой органами государственной фискальной службы. По результатам выполнения таможенных формальностей и анализа выявленных нарушений законодательства в предыдущие годы, предложена система критериев отбора субъектов хозяйствования для проведения документальных проверок соблюдения требований законодательства Украины по вопросам государственного таможенного дела, методика их вычисления и даны предложения по методологии работы с такой системой.

Ключевые слова: критерии риска, система управления рисками, система отбора субъектов хозяйствования, таможенный аудит, контроль после выпуска товаров.

Метою написання статті є формування пропозицій щодо створення системи критеріїв відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи (далі – Система критеріїв).

Постановка проблеми. Сучасні економічні процеси вимагають застосування митними адміністраціями новітніх ефективних інструментів митного контролю. Світова практика свідчить, що митний контроль після випуску товарів, який базується на

використанні системи управління ризиками, є одним з таких інструментів. Враховуючи євроінтеграційний напрям стратегії розвитку України та безпосередньо ДФС, актуальним є питання вдосконалення процедури відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок з питань митної справи, заснованого на управлінні ризиками відповідно до міжнародних стандартів та кращих практик іноземних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню теоретичних та прикладних аспектів управління ризиками в митній справі присвячені праці І. Г. Бережнюка, В. В. Булани, А. І. Брендак, П. В. Пашка, А. Д. Войцещука, С. Є. Єлкина, О. С. Єлкиної, Л. І. Попової та інших. Проте особливості управління ризиками під час митного контролю після випуску товарів в Україні не досліджувались.

Результати досліджень. Запровадження процедур управління ризиками митними адміністраціями було здійснено з метою забезпечення вільного руху товаропотоків через митні кордони, дотримання законодавства, відповідності наданих гарантій суми митних платежів, що підлягають сплаті, та забезпечення інтересів споживачів [1]. Митний контроль після випуску товарів, згідно з міжнародними стандартами, повинен базуватися на принципі вибіркової та зосереджуватися на найризиковіших суб'єктах господарювання, які виявляються за допомогою відповідних критеріїв ризику [2, с. 25]. Поява нових інформаційних технологій уможлиблює мінімізацію людського впливу та автоматизацію відбору підприємств для проведення перевірок, що значно підвищує його точність та, відповідно, ефективність.

В Україні митний контроль після випуску товарів сьогодні існує лише у вигляді документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів (далі – документальна перевірка). Для відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок посадові особи структурних підрозділів митного аудиту проводять аналіз наявних у базах даних ДФС відомостей, використовують інформацію, надіслану іншими підрозділами і державними органами, та отриману за результатами відбору за сімома критеріями відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524. Відбір підприємств у рамках наказу здійснюється у напівавтоматичному режимі. Оскільки ризики не деталізовані належним чином – не визначено критеріїв ризику та не встановлено бальної системи за ними – за цими критеріями можуть відбиратися тисячі підприємств, що ставить під сумнів доцільність такого відбору взагалі. Відсутні алгоритми проведення аналізу та оцінки ризиків для відбору підприємств для митного аудиту.

Потрібно зазначити, що хоча стст. 361–363 Митного кодексу України передбачені всі аспекти застосування системи управління ризиками, нормативно-правовими актами не встановлено механізм застосування цієї системи під час документальних перевірок, відсутнє відповідне програмне забезпечення для відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок та врахування їхніх результатів у системі. Про низьку ефективність процедури відбору підприємств, що застосовується, свідчить у тому числі показник несплати грошових зобов'язань, визначених за результатами документальних перевірок. Так, станом на 01.01.2016 за донарахованими митними платежами колосальний за величиною борг становив більше 37 млн грн, на 01.01.2017 – більше 117 млн грн. 2016 року у суді скасовано податкових повідомлень-рішень за митними платежами на суму більше ніж 287 млн грн.

Узагальнюючи вищенаведене, можна стверджувати про відсутність належної системи критеріїв ризику для автоматизованого відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок.

Аналіз виявлених під час документальних перевірок порушень законодавства України з питань державної митної справи дозволяє структурувати їх та, відповідно, сфери ризику за такими напрямками (рис. 1, 2, 3):

- заниження митної вартості;
- порушення вимог класифікації товарів згідно із УКТЗЕД;
- порушення вимог митних режимів;
- неправомірне застосування пільг під час митного оформлення;
- інше.

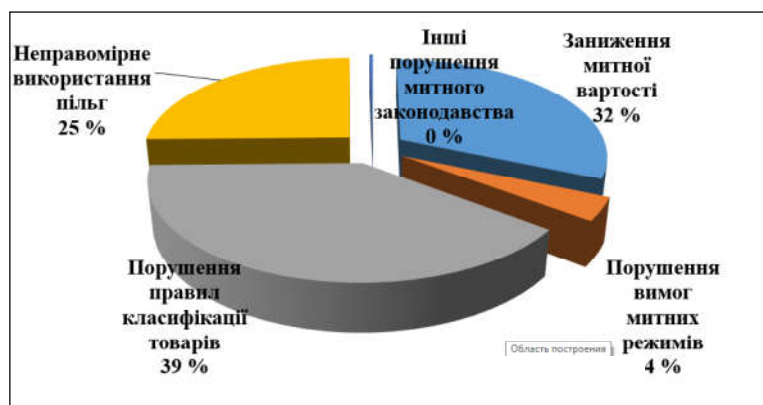

Рис. 1. Структура видів виявлених під час документальних перевірок порушень законодавства України з питань державної митної справи 2015 року

Джерело: складено за [3].

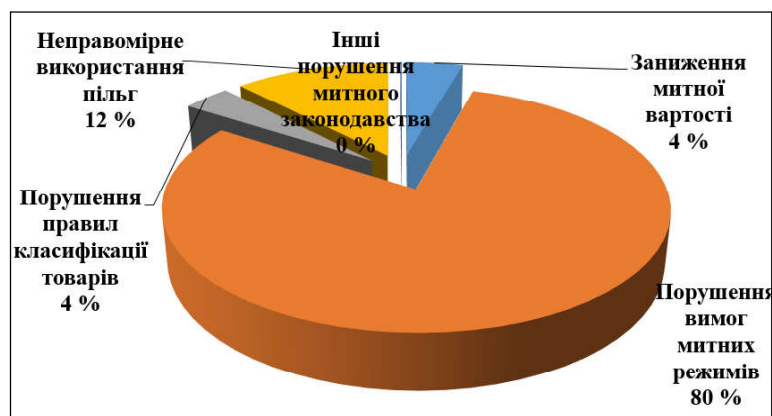

Рис. 2. Структура видів виявлених під час документальних перевірок порушень законодавства України з питань державної митної справи 2016 року

Джерело: складено за [3].

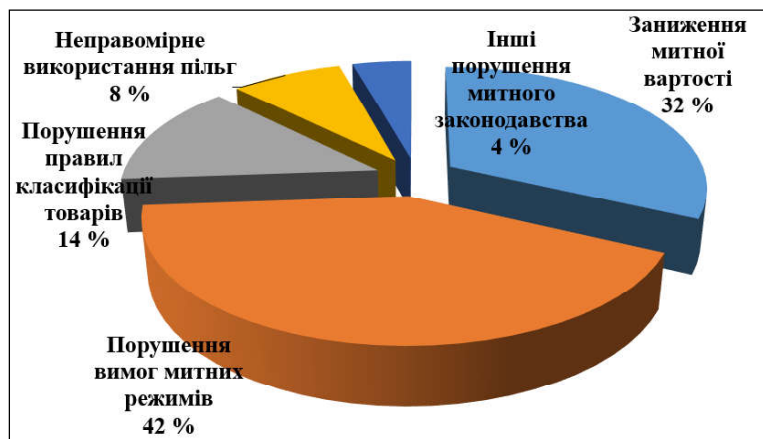

Рис. 3. Структура видів виявлених під час документальних перевірок порушень законодавства України з питань державної митної справи 2017 року

Джерело: складено за [3].

За результатом вивчення судових рішень, складених протоколів про порушення митних правил, рішень про коригування митної вартості товарів, карток відмови у прийнятті митної декларації, класифікаційних рішень про визначення коду товару за УКТЗЕД, профілів ризику та форм контролю АСАУР, документальних перевірок з питань митної справи, що проводились у 2012–2017 роках (підстав для проведення перевірок, доказів порушення законодавства, що наводяться в актах перевірок, результатів перевірок), автором складено перелік критеріїв ризику, які можуть бути використані для відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи. Також враховано міжнародні стандарти та досвід іноземних держав [4, 5].

Критерії ризику структуровано за областями аналізу ризику:

Податкова історія:

- за результатами попередніх перевірок, зустрічних звірок встановлено порушення підприємством законодавства з питань державної митної справи України;
- посадові особи, кінцеві бенефіціарні власники підприємства, агенти з митного оформлення, митні брокери систематично або повторно допускали вчинення порушень митних правил;
- документальна перевірка дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи підприємством не проводилася жодного разу або більше 5 років;
- відомості у документах, що подавались до митного оформлення, суперечать відомостям, що містяться у податковій звітності, базах даних або документах, наявних у контролюючому органі;
- відомості податкової звітності, інших документів, інформація, у тому числі з відкритих джерел, свідчать про постачання підприємством товарів (послуг) на території України відмінних від імпортованих за назвою або кодом УКТ ЗЕД;
- строк здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємства не перевищує одного року;

- порушено провадження у справі про банкрутство підприємства;
- за результатами попередніх перевірок встановлено порушення підприємством податкового та іншого законодавства України;
- підприємство пов'язане або має відносини із суб'єктами господарювання, які:
 - мають ненадійну репутацію, використовують (використовували) схеми мінімізації податкових зобов'язань або ухилення від оподаткування;
 - мають ознаки фіктивності;
 - реєстрацію яких скасовано у судовому порядку;
 - стосовно яких:
 - розпочато досудове розслідування;
 - заведено оперативно-розшукову справу;
 - порушено провадження у справі про банкрутство;
 - встановлено факт неподання податкової звітності, якщо сума операцій досягає понад 10 відсотків загального обсягу постачання;
- відомості податкової звітності, інших документів, інформація, у тому числі з відкритих джерел, можуть свідчити про порушення умов митних режимів або цільового використання товарів;
- підприємство перешкоджало проведенню контрольно-перевірочних заходів;
- посадові особи, кінцеві бенефіціарні власники підприємства були притягнені до кримінальної відповідальності за вчинення злочину у сфері господарської чи службової діяльності або до таких осіб систематично застосовуються адміністративні стягнення за вчинення порушень митних правил, передбачених главою 68 Митного кодексу України;
- підприємством не подається податкова звітність;
- невеликий розмір статутного капіталу підприємства порівняно з об'ємами імпорتنих (експортних) операцій.

Інформація із зовнішніх джерел (структурні підрозділи ДФС, компетентні органи, адміністрації та установи України, іноземних держав, міжнародних організацій, суб'єкти господарювання, відкриті джерела інформації):

- наявність інформації, що може свідчити про порушення підприємством, його посадовими особами, кінцевими бенефіціарними власниками, контрагентами законодавства України з питань державної митної справи, або інформація, надана підприємством контролюючому органу, відрізняється від отриманої із зовнішніх джерел;
- інформація із зовнішніх джерел щодо експортера відрізняється від заявленої імпортером (щодо місця розташування, реєстрації, продукції, яка випускається експортером, обсягів виробництва тощо) або експортер має ненадійну репутацію (визнаний банкрутом, не перебуває за юридичною адресою, посадові особи або власники експортера перебувають у розшуку тощо);
- імпортовано товари, щодо яких виявлено інформацію про відсутність їхнього виробництва підприємством-виробником або товари, виробництво яких є нехарактерним для визначеної країни;
- відомості податкової звітності, інших документів, інформація, у тому числі з відкритих джерел, можуть свідчити про постачання підприємством товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, у той час як при імпорті декларуються як такі, що не містять торговельної марки;

– імпортовано товари, обсяги ввезення яких, за даними митної статистики України, є значно меншими обсягів їхнього вивезення за даними митних статистик країн-контрагентів.

Зіставлення показників за результатом митних оформлень

Відомості митних декларацій:

– обсяг митних декларацій, що були відкликані, за якими було складено картку відмови, рішення про коригування митної вартості, становить значну частину загального обсягу оформлених митних декларацій;

– здійснено митне оформлення у митних режимах переробки на митній території (за межами митної території), тимчасового ввезення (вивезення);

– здійснено митне оформлення зі звільненням від сплати митних платежів за кодами пільг згідно з класифікатором звільнень від сплати митних платежів, затвердженим наказом Мінфіну від 20.09.2012 № 1011;

– податкове навантаження на одиницю імпортованого товару менше за розрахований середній показник для подібних товарів;

– митне оформлення товарів здійснюється з ризиком неправильної класифікації згідно з УКТ ЗЕД, що може викликати заниження розміру митних платежів;

– рівень збільшення митних платежів не відповідає рівню збільшення митної вартості;

– має періодичний характер ситуація, за якої в описі графи 31 митної декларації відсутні класифікаційні ознаки для однозначної класифікації товарів за УКТ ЗЕД;

– здійснення митних оформлень з декларуванням країни походження товарів групи «ризик» або такої, що перебуває поряд із країною, товари якої відносять до групи «ризик»;

– переміщення товарів нелогічним маршрутом.

Відомості щодо митної вартості:

– митна вартість імпортованих товарів значно нижче ціни ідентичних товарів під час ввезення на митну територію України або нижче більше ніж на 20 % світових цін;

– обсяг імпортованих товарів з митною вартістю, нижчою за розрахований середній показник для ідентичних товарів, становить значну частину загального обсягу імпортованих товарів;

– відомості податкової звітності, інших документів, інформація, у тому числі з відкритих джерел, можуть свідчити про постачання підприємством товарів (послуг) за ціною, що значно перевищує таку, що була задекларована під час імпорту;

– різниця митної та фактурної вартості у режимах EXW, FCA, FOB нижча за розрахований середній показник для подібних товарів, причому така ситуація має систематичний характер;

– імпортовано товари, до яких застосовано низькі ставки мита та які за їхніми характеристиками і зовнішнім виглядом можна віднести до іншого коду УКТ ЗЕД із застосуванням більшої ставки мита;

– під час декларування товарів спрацьовував ризик недостовірності величин складових митної вартості (витрати на транспортування, навантаження, розвантаження, страхування, інженерні, дослідно-конструкторські роботи тощо);

– виплата доходів (відсотки, роялті, лізингові, ліцензійні платежі, страхування ризиків) відбувається на рахунок нерезидента.

Характеристики товару:

- характеристики імпортованого товару відрізняються від характеристик ідентичних товарів згідно з інформацією баз даних ДФС, офіційних документів;
- різниця між брутто і нетто вагою імпортованих товарів перевищує середньовизначену для подібних товарів, причому така ситуація має періодичну тенденцію;
- товари з високимподатковимнавантаженням та незначною вагою задекларовано в одній партії або одній митній декларації з товарами з низьким податковим навантаженням та великою вагою;
- обсяг імпортованих товарів з кількісно-ваговими показниками, відмінними від розрахованого середнього показника для ідентичних товарів, становить значну частину загального обсягу імпортованих товарів;
- обсяг імпортованих товарів значно перевищує обсяг реалізованих на митній території України;
- завантаження упаковки, транспортного засобу відмінні від стандартного, причому така ситуація має періодичну тенденцію;
- за ідентичним товаром приймалось класифікаційне рішення зі зміною коду УКТЗЕД та збільшенням митних платежів;
- імпорт груп товарів, визначених як ризикові;
- імпорт товарів походженням з країн, з якими Україною укладені угоди про вільну торгівлю;
- митний огляд під час митного оформлення проводився за короткий час, відсоток оглянутих товарів низький.

Умови за контрактом:

- платежі контрагентам, розраховані за зовнішньоекономічними операціями до сплати, згідно із базами даних ДФС, не відповідають тим, що проведені банками;
- учасником зовнішньоекономічних або пов'язаних з ними операцій є суб'єкт господарювання, розташований у країні (на території), що має пільговий режим оподаткування, або який має ненадійну репутацію. Обсяг операцій, стороною яких є такий суб'єкт господарювання, становить значну частину загального обсягу зовнішньоекономічних операцій;
- сторони зовнішньоекономічного договору (контракту) є взаємопов'язаними;
- виплата доходів (відсотки, роялті, ліцензійні платежі) відбувається на рахунки нерезидентів, зареєстрованих у країні (на території), що має пільговий режим оподаткування;
- товари переміщуються через митний кордон України за непрямыми зовнішньоекономічними договорами (контрактами);
- платежі за зовнішньоекономічними договорами (контрактами) здійснюються через банки, розташовані у країні (на території), що має пільговий режим оподаткування.

Погоджуючись з думкою зарубіжного вченого Л. І. Попової, потрібно зазначити, що застосування суб'єктно-орієнтованого підходу є визначальним для розподілу учасників зовнішньоекономічної діяльності за категоріями в рамках системи управління ризиками [6, с. 113–120].

Для кожного критерію ризику необхідно визначити його вірогідність та встановити відповідний бал, який визначатиме значимість критерію ризику. Для розрахунку сукупної

оцінки значень за всіма критеріями ризику, що спрацювали щодо суб'єкта господарювання, пропонується використання такої формули (1):

$$S = \left[\frac{\sum_{x=1}^x Px \times R}{\sum_{y=1}^y Dy \times Rmax} \times K_1 \right] + \dots + \left[\frac{\sum_{k=1}^k Bk}{\sum_{m=0}^m Bm} \times K_n \right], \quad (1)$$

де S – сукупна оцінка ризиковості, $S = [0; 100]$; P – митна вартість за декларацією зі спрацьованим ризиком порушення законодавства (грн); D – митна вартість за декларацією (грн); R – значимість спрацьованого ризику; $Rmax$ – максимальна значимість ризику, $R = [1; 10]$; $K_1 \dots K_n$ – коефіцієнти вагомості, де одночасно виконуються умови $= 100$, $K_1 \dots K_n \geq 0$; Bk, m – числовий еквівалент (бал) спрацьованого ризику, який не має числового вираження, $B = [1; 10]$; x – порядковий номер ризику в таблиці ризиків. Формула передбачена для розрахунку як ризиків, які можливо виявляти автоматичним аналізом митних декларацій, так і ризиків, встановлення яких здійснюється за допомогою людського ресурсу.

Встановлення бальної системи повинно ґрунтуватись на принципі визначення ризиків з найбільшою вірогідністю потенційного порушення законодавства та найбільшим розрахованим нанесенням збитку (серед визначеної за обсягами категорії підприємств) у випадку підтвердження ризику. Для аналізу пропонується охоплювати період за попередні три роки.

Обов'язковою умовою функціонування Системи критеріїв є систематичне оновлення та доповнення існуючих і видалення неактуальних критеріїв ризику. Наприклад, група товарів, імпортерів, брокерів, галузь, вид діяльності можуть відбиратись як ризикові. Така оперативна інформація повинна отримуватись від профільних департаментів ДФС (Департаменту таргетингу та управління митними ризиками, Департаменту організації митного контролю, Департаменту адміністрування митних платежів, Департаменту протидії митним правопорушенням) [7, с. 45]. Методика розрахунку критеріїв та коефіцієнтів вагомості, порядок проведення аналізу інформації щодо суб'єктів господарювання повинні оновлюватись не рідше одного разу на рік.

Про ведення митного аудиту в частині роботи з системою управління ризиками матиме такі етапи (рис. 4).

Отже, в Україні існує потреба у вдосконаленні процедури відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок з питань митної справи, що передбачає визначення критеріїв відбору, їхні оцінки, методики збору та підрахунку відповідної інформації з метою забезпечення вибірковості, повноти і достатності митного контролю. Враховуючи наведене, автором запропоновано створення системи критеріїв відбору суб'єктів господарювання для проведення перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи.

Рис. 4. Етапи проведення митного аудиту в частині роботи із системою управління ризиками (складено автором)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. WCO CustomsRiskManagementCompendium [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wcoomd.org>.
2. WCO Guidelines to Chapter 6 of the Revised Kyoto Convention [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wcoomd.org>.
3. Лист Державної фіскальної служби України : від 21.09.2017 № 12427/Ш/99-99-14-04-02-14.
4. Матеріали Семінару ТАІЕХ з митного контролю після випуску товарів. – Київ, 2016. – 22–23 серпня.
5. Матеріали Семінару CLDP з питань спрощення процедур торгівлі в Україні. – Київ, 2017. – 22–24 лютого.

6. Попова Л. И. Применение субъектно-ориентированного подхода при категорировании участников внешнеэкономической деятельности в рамках системы управления рисками / Л. И. Попова // Вестник Тюменского государственного университета. Социально-экономические и правовые исследования. – 2016. – № 1. – С. 113–120.

7. Костенко А. О. Управління ризиками в митному контролі після випуску товарів / А. О. Костенко // Вісник Черкаського Університету. – 2018. – № 1. – С. 40–48.

REFERENCES

1. WCO Customs Risk Management Compendium. Retrieved from: <http://www.wcoomd.org>.
2. WCO Guidelines to Chapter 6 of the Revised Kyoto Convention. Retrieved from: <http://www.wcoomd.org>.
3. State Fiscal service of Ukraine (2017). Letter of 21.09.2017 N 12427/Sh/99-99-14-04-02-14 [in Ukrainian].
4. Popova L. (2016) Primenenie subektno-orientirovannogo podhoda pri kategorirovanii uchastnikov vneshnejekonomicheskoy dejatel'nosti v ramkah sistemy upravlenija riskami [Application of the subject-oriented approach in the categorization of participants in foreign economic activities with in the framework of the risk management system]. Visnyk Tiimenskoho derzhavnoho universytetu – Bulletin of the Tyumen State University, 1, 113–120 [in Russian].
5. Materials of the TAIEX Customs Post-release Control Workshop, August 22–23, 2016, Kyiv.
6. Materials of the CLDP Workshop on Trade Facilitation in Ukraine, February 22–24, 2017, Kyiv.
7. Kostenko, A. (2018) Upravlinnia ryzykamy v mytnomu kontroli pislia vypusku tovariv [Riskmanagement in the customs post-release control]. Visnyk Cherkaskoho Universytetu – Bulletin of the Cherkasy University, 1, 26–36 [in Ukrainian].

Kostenko A. System of selection criteria of economic operators for conducting customs audits in Ukraine

The article outlines the shortcomings of the current selection procedure for enterprises carried out by the state fiscal service bodies. According to the results of customs formalities and the analysis of established violations of legislation in previous years, it is proposed a system of criteria for selecting economic operators for conducting audits on compliance with the requirements of the Ukrainian customs legislation, the method of their calculation and recommendation regarding the methodology of work with the system.

Key words: risk criteria, risk management system, system of selection of economic operators, customs audit, post-release control.

Стаття надійшла до редколегії 18 грудня 2018 року

УДК 342.951

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.104-113

Кунєв Ю. Д.,*д.ю.н., професор,**Університет митної справи**та фінансів,***ORCID ID 0000-0002-5952-2052;****Кунєва З. Ю.,***к.ю.н., головний державний інспектор**Волинської митниці ДФС України,***ORCID ID 0000-0001-9763-0225**

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена виявленню проблем реалізації правового явища «митні формальності» у митній діяльності. Встановлено, що в національному митному законодавстві підміняється або ототожнюється значення понять «митна процедура», «заходи митного контролю» значенням поняття «митні формальності», що вносить плутанину в праворозуміння та правозастосування митного законодавства в Україні. Запропоновано під час формування та реалізації митного законодавства України врахувати теоретичні розробки та пропозиції вітчизняних вчених, що стосуються митних формальностей і процедур.

Ключові слова: формальності; митні формальності; митна процедура; заходи митного контролю; митна діяльність; митне законодавство; Митний кодекс України.

Кунєв Ю. Д., Кунєва З. Ю. Таможенные формальности: проблемы реализации в Украине

Статья посвящена выявлению проблем реализации правового явления «таможенные формальности» в таможенной деятельности. Установлено, что в национальном таможенном законодательстве подменяется или отождествляется значение понятий «таможенная процедура», «средства таможенного контроля» значением понятия «таможенные формальности», что вносит путаницу в правопонимание и правоприменение таможенного законодательства в Украине. Предложено при формировании и реализации таможенного законодательства Украины учесть теоретические разработки и предложения отечественных ученых, касающиеся таможенных формальностей и процедур.

Ключевые слова: формальности; таможенные формальности; таможенная процедура; средства таможенного контроля; таможенная деятельность; таможенное законодательство; Таможенный кодекс Украины.

Мета статті полягає у виявленні проблем реалізації правового явища «митні формальності» у митній діяльності. Результати дослідження можуть стати важливою складовою в розвитку адміністративно-правової науки.

Постановка проблеми. Актуальність статті пояснюється тим, що без розгляду сутності та змісту основних публічно-правових понять, які є складовими норми діяльності, практики їх застосування в нормах права та правозастосовній практиці складно визначити напрями та шляхи розвитку демократичних основ організації суспільного життя, законодавства та діяльності органів публічної влади України.

Одним із фундаментальних публічно-правових понять у митній сфері діяльності є поняття «формальності» та «митні формальності», правильна реалізація яких впливає на якість митного законодавства, результативність діяльності митних адміністрацій та забезпеченість прав і свобод їхніх клієнтів – юридичних і фізичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питанням реалізації міжнародно-правових явищ «формальності», «митні формальності», «адміністративні формальності» в національному законодавстві і правозастосовній практиці до останнього часу приділяється досить мало уваги.

Питанню розгляду реалізації правового явища «митні формальності» присвячували свої роботи такі вчені, як Л. Р. Баязітов, Ю. Д. Кунев та деякі інші. Але, крім наведених авторів, суттєвих досліджень публічно-правового явища «митні формальності» не здійснювалося. Тому потребує подальшого вивчення теорія і практика реалізації митних формальностей. Продовження розвитку цього напрями досліджень повинно сприяти позитивним змінам у законотворчості та правозастосуванні.

Виклад основного матеріалу. «Існуючі моделі організаційних та правових норм митної діяльності мають систему суперечностей за різними взаємозалежними аспектами: соціальними, правовими, економічними; організаційними тощо» [1, с. 69].

Основні проблеми можна поділити, розглядаючи їх за теоретичним та практичним аспектами. Питання теорії, що стосуються правових явищ «формальності», «митні формальності», «публічні формальності», вже достатньо повно досліджено й оприлюднено у ряді наукових праць [2–5].

З огляду на вже опубліковані праці й аналіз законодавства можемо констатувати, що значення реалізації митних формальностей у законодавстві і правозастосовній практиці набуває ваги за необхідності гарантування реалізації прав та інтересів громадян на більш високому рівні за допомогою спеціальних засобів і способів: виокремлення, спрощення, уніфікації формальностей; упровадження інституту адміністративної процедури, де формальності відіграють значну роль.

Практика помилкового ставлення до митних формальностей продовжується в митному законодавстві України та митній діяльності дотепер, оскільки у законодавстві з'явився сам термін, але він використовується несвідомо або неправильно: «Встановлено, що у більшості випадків підміняється або ототожнюється значення понять «митна процедура», «заходи митного контролю» значенням поняття «митні формальності», що вносить плутанину в праворозуміння та правозастосування митного законодавства в Україні» [6].

Більшість науковців країн пострадянського простору взагалі не конкретизують, що таке митні формальності, визначаючи їх як «формалізована послідовність дій ...», не конкретизуючи також, у чому полягає спрощення, а в чому гармонізація [7], розуміючи під цим швидше процедуру або загальний порядок дій, але зовсім не формальності. Такий підхід у країнах пострадянського простору є стандартним, коли поняття «митні формальності» застосовують на власний розсуд, маючи на увазі щось досить загальне і неконкретне або підміняючи одне поняття іншим. Наведемо приклад такого ставлення

до митних формальностей навіть у підручниках: «Уніфікація і гармонізація національних правових систем у сфері митних процедур з метою спрощення і прискорення їх проходження особами, що переміщують товари через митні кордони держав і митних союзів», переходячи далі за текстом взагалі на невідому сферу: «Уніфікація та гармонізація правових систем у сфері митних формальностей» [8].

Розкриємо більш детально проблеми практичного плану, які залежать і від проблем теоретичного плану. Наведемо ряд прикладів, що розкривають і ілюструють проблеми реалізації митних формальностей і наслідки, до яких це призводить.

В українському митному законодавстві та правозастосовній практиці не відбувається чіткого виокремлення фактового складу реалізації права та законного інтересу в діяльності. На стан такої невизначеності насамперед впливає діяльність органу, на який покладено завдання реалізації митного законодавства (митна служба) та діяльність органів публічної влади, які безпосередньо формують митне законодавство або беруть участь у цьому процесі. Відсутність чіткого визначення фактового складу у законодавстві призводить до ряду негативних явищ, коли від осіб, яких це стосується, під виглядом, офіційна підстава – виконання суб'єктом приватного права митних формальностей, вимагаються виконання додаткових дій, умов і вимог, не визначених на законодавчому рівні, зокрема надання додаткових відомостей та документів, спираючись на твердження, що все це обов'язкові для суб'єкта приватного права умови та зобов'язання на шляху до реалізації права і законного інтересу.

Іншим негативним явищем/прикладом є те, що у деяких нормативно-правових актах підміняється значення поняття «заходи митного контролю» значенням поняття «митні формальності», що вносить повну плутанину у праворозуміння та правозастосування митного законодавства в Україні, зокрема в таких нормативно-правових актах: «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті»: Мінфін України (наказ від 10.03.2015 № 308) [9]; «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень»: Мінфін України (наказ від 09.10.2012 № 1066) [10]; «Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму»: Мінфін України (наказ від 31.05.2012 № 657) [11]; «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа»: Мінфін України (наказ від 30.05.2012 № 631) [12]; «Про митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередачі»: Мінфін України (наказ від 30.05.2012 № 629) [13]; «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення комплектних об'єктів»: Мінфін України (наказ від 30.05.2012 № 630) [14]; «Про затвердження Порядку справляння плати за виконання митних формальностей органами доходів і зборів поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них»: Мінфін України (наказ від 23.10.2017 № 862) [15]. До внесення змін в назву ці нормативно-правові акти у своїй назві мали формулювання «заходи митного контролю ...», що повністю відповідало їхньому змісту. Така заміна понять призвела до того, що заходи митного контролю були означені як «митні формальності», хоча, по суті, такими не є.

Законодавець продовжує використовувати таку саму тактику заміни одних понять на інші, не переймаючись невідповідністю змісту і форми, зокрема в проекті Закону України (2017 р.) «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України

щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» (URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62378), прийнятому 05.04.2018 Верховною Радою України у першому читанні. Типовим для цього законопроекту є пропозиція заміни словосполучень в чинних нормативно-правових актах: «Органи доходів і зборів здійснюють митне оформлення» та «Органи доходів і зборів здійснюють митний контроль» на «Органи доходів і зборів здійснюють митні формальності», по суті, відбувається заміна одного поняття на інше без вказівки на те, які конкретно формальності, який суб'єкт повинен вчинити для реалізації власних зобов'язань у митній процедурі. Такий підхід імітує імплементацію положень з міжнародних норм шляхом вживання використаних у них окремих термінів, у першу чергу, «митні формальності», а не імплементацію принципів і загальної логіки здійснення стандартів митної діяльності, де митні формальності мають своє чітко визначене призначення у певній митній процедурі.

Про невідповідність такої прямої заміни понять, яку використовує український законодавець, та різне значення понять у митній діяльності свідчать і положення Митного кодексу ЄС (2013 р.), де вживаються поняття «контроль» та «формальності» окремо, і ця відмінність понять підкреслюється постійно: ст. 15 «... необхідне для здійснення формальностей та контролю»; ст. 49 «Митний контроль та формальності», «передбачає такий різновид контролю та формальностей»; ст. 181 «... відповідних митних формальностей і процедур контролю»; ст. 184 «відповідні митні формальності та процедури контролю» [16]. За законодавством ЄС «митні формальності» вважаються окремою категорією з чітко визначеним призначенням і місцем у митній процедурі. Під час формування митного законодавства України використовується відмінний підхід, де поняття «митний контроль» або «митне оформлення» заміняється на «митні формальності» без жодного пояснення його змісту і призначення, що призводить до розмитості кордонів між приватним та публічним у митній процедурі. Яскравою ілюстрацією такого підходу є зміни, що пропонуються проектом Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України» та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур під час переміщення товарів через митний кордон України, які стосуються змін до Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», де передбачено зміни до ст. 21 «Митний контроль» подати як «митні формальності» без наведення переліку конкретних митних формальностей.

Така ситуація траплялася б набагато рідше, якщо в митному законодавстві України відбудуться суттєві зміни, які покладені в основу та реалізовані в Кіотській конвенції, до якої Україна приєдналася 2006 року. Зміст цих положень полягає у такому: основу митної діяльності становлять митні процедури, неодмінним елементом яких є митні формальності.

Наступним негативним прикладом є ситуація, коли митні формальності, які не вчинив суб'єкт приватного права, перебуваючи в диспозитивній зоні дії права (сфера дії норм приватного права), трактуються судом як доказ мотиву навмисної дії або бездіяльності. Зокрема, відбуваються спроби притягнення суб'єкта ЗЕД до відповідальності за складом ст. 485 Митного кодексу за приховування відомостей [17]. На думку суду, механізм приховування відомостей – це факт неподання до митниці попередньої митної декларації.

Іншими словами, суб'єкт приватного права повинен заздалегідь подати документи на митницю, що для суду ніби є свідченням того, що він не збирається порушувати митне законодавство. Якщо він такого не зробить, то це потенційний правопорушник.

Така ситуація відбувається тому, що митниця й суд не бажають розуміти очевидних речей про те, що умисел суб'єктів приватного права не може стосуватися випадків зобов'язання вчиняти певні формальності та карати за їхнє не вчинення, тому що такі зобов'язання чітко не визначені. А склад правопорушення про те, що інформація в документах неправдива або неточна, потребує визначення складу відхилення від норми та доказування умислу в безпосередніх діях суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності.

У Кіотській конвенції (спеціальний додаток А, глава 1 «Формальності, що передують представленню декларації на товари») як практику застосування визначено: «У випадках, коли митна служба вимагає документацію у зв'язку з пред'явленням товарів митній службі, вона не вимагає надання у цій документації іншої інформації, крім необхідної для ідентифікації товарів та транспортного засобу» [18].

Ця теза підтверджує загальну практику обмеження сваволі адміністрації у формуванні зайвих умов, потрібних для вчинення формальностей та їх змісту.

Тому на відміну від дій у правовій процедурі формальності як правовий засіб чітко, конкретно і повно мають бути визначені законодавством, зокрема митним. Змінювати оперативні складові вчинення формальностей (час і місце здійснення тощо) можливо лише в контексті реалізації передбаченої у законодавстві розпорядницької функції адміністрації з виданням підзаконного нормативно-правового акта або правозастосовного акта. Якщо такі умови не виконуються, то в адміністративного відомства або його представників виникає спокуса щодо ускладнення формальностей, оскільки це розширює сферу дії норм публічного права на сферу приватного.

Л. Р. Баязітов [19] на семінарі «Про готовність України до реалізації Угоди СОТ «Про спрощення процедур торгівлі» 28 квітня 2015 р. Київ, Україна, розкриваючи труднощі, які виникали під час проведення дослідження готовності України до реалізації Угоди СОТ «Про спрощення процедур торгівлі», зазначав, що: «Слід відновити в торговельній практиці України справжню роль митних формальностей як елементів встановленого, винятково законом, алгоритму взаємодії рівноправних суб'єктів – учасників торгових операцій з контролюючими органами. Сьогодні роль митних формальностей вихолощена, саме поняття нічим не відрізняється від радянського «митні операції», означаючи за фактом лише оформлену певним чином вказівку на проведення будь-якої дії.

Відновлення згаданої ролі митних формальностей також означатиме появу в національній правовій системі виразного «вододілу» між сферами приватного і публічного права» [20].

Для усунення частини проблем практичного плану та спираючись на вже оприлюднені роботи [2–5], пропонуємо внести зміни до Митного кодексу України, зокрема щодо визначення поняття митні формальності в митному кодексі України ст. 4 таким чином: «митні формальності – усі обставини, події і факти, що підлягають учиненню митною службою й особами, яких це стосується, для процедурної реалізації їх формалізованих зобов'язань та з метою дотримання митного законодавства України».

Поняття «митна служба», використане у значенні: «митна служба» – сукупність державних органів, на які покладено застосування «митного законодавства» та стягнення мит і податків, а також застосування інших законів і правил, що стосуються ввезення,

вивезення, переміщення або зберігання товарів». «Доцільно органи, які безпосередньо здійснюють митну справу, називати «митна служба» [21, с. 12].

На системотвірну роль терміна «митне законодавство» [21, с. 11–13] для формування в митному праві системи несуперечливих митно-правових понять вчені наголошують уже тривалий час. Тому для реалізації потенціалу і місця митних формальностей доцільно ввести в Митний кодекс України поняття «митне законодавство України».

Правильно визначивши сутність і зміст поняття «митні формальності», можна вирішити частину проблем, які існують у правозастосовній практиці реалізації публічно-адміністративної діяльності.

Митні формальності у митному законодавстві доцільно розподіляти за митними процедурами, оскільки вони є складовими кожної конкретної митної процедури. Перелік різновидів митних формальностей, наведений у Кіотській конвенції, Митному кодексі ЄС та місцями – у Митному кодексі України, конкретизує місце, час і обставини реалізації (настання, припинення, змін) фактової складової юридичних обов'язків. Як зазначали, основні умови і формальності зазвичай наявні в основних нормативно-правових актах, що визначають складові публічно-адміністративної діяльності. Але важливим є їхнє виокремлення та належне правове визначення.

Найбільш загальною ознакою, що споріднює митні формальності усередині різновидів та обумовлює відмінність між цими різновидами, є: 1) співвіднесення з моментом настання обов'язку із подання декларації на товари та випуском товарів; 2) суб'єктом, який вчиняє формальність (адміністративні, приватні); 3) митною операцією з якою безпосередньо пов'язана формальність. У Кіотській конвенції це виражено через назви та, зокрема, зміст глави 3 Генерального додатка «Митне оформлення та інші митні формальності», Спеціального додатка А «Митні формальності, які передують поданню декларації на товари» [18], Митний кодекс ЄС «Частина VIII Вивезення товарів з митної території Союзу. Глава 1. Формальності, що передують вивезенню товарів», Глава 2. Формальності при експорті товарів [16].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Встановлено, що у більшості випадків, незважаючи на теоретичні розробки, в національному митному законодавстві підміняється або ототожнюється значення понять «митна процедура», «заходи митного контролю» значенням поняття «митні формальності», що вносить плутанину в праворозуміння та правозастосування митного законодавства в Україні.

Розуміння і застосування митних формальностей, відповідно до викладених підходів та визначених ознак, дозволять суттєво покращити якість митного законодавства. За основу запровадження митних формальностей у митне законодавство України потрібно взяти підхід, який, за нашим переконанням, був покладений в основу під час розроблення Кіотської конвенції та проілюстрований у монографії: «Митні формальності: теорія і практика» [5]. У митній процедурі виділено два основні різновиди митних формальностей: з визначення/зміни часу, місця, умов виконання дій у митній процедурі; щодо поводження суб'єктів з об'єктами у процедурі. Без наявності необхідних митних формальностей сумнівними стають цілісність і якість нормування конкретної митної процедури.

Перспективним для подальших розвідок є дослідження митних процедур за Кіотською конвенцією, з чітким виокремленням кожних митних формальностей та порівняння отриманих моделей з положеннями митного законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кунев Ю. Д. Правова організація діяльності митної служби України: теоретичні та методологічні основи : дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право; інформаційне право» / Ю. Д. Кунев. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2010. – 442 с.
2. Кунев Ю. Д. Визначення сутності та змісту основних митно-правових понять: «митні формальності» / Ю. Д. Кунев, Л. Р. Баязітов // Вісник Академії митної служби України. – 2014. – № 1. – С. 7–19. – (Серія : «Право»).
3. Кунева З. Ю. Публічні формальності: сутність значення / З. Ю. Кунева // Правова позиція. – 2016. – № 2. – С. 62–78.
4. Кунева З. Ю. Митні формальності: основи адміністративно-правової моделі : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право; інформаційне право» / Кунева З. Ю. ; Університет митної справи та фінансів; Запорізький національний університет, Дніпро – Запоріжжя, 2017. – 194 с.
5. Кунева З. Ю. Митні формальності : теорія і практика : монографія / З. Ю. Кунева. – К. : Видавничий дім «АртЕк», 2018. – 216 с.
6. Кунева З. Ю. Митні формальності як правові засоби митної процедури [Електронний ресурс] / З. Ю. Кунева // Вісник Академії митної служби України. – 2015. – № 2. – С. 189–195. Серія : Право. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2015_2_29.
7. Козловський С. В. Роль государства в процессе упрощения гармонизации туристических формальностей / С. В. Козловський // Публічне урядування. – 2016. – № 4 (5). – С. 101–109.
8. Буваева Н. Э. Международное таможенное право : учебник для магистров / Н. Э. Буваева, А. В. Зубач ; под общ. ред. А. В. Зубача. – М. : Юрайт, 2015. – 376 с.
9. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті : Мінфін України; Наказ : від 10.03.2015 № 308 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0486-15>.
10. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень : Мінфін України; Наказ : від 09.10.2012 № 1066 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z2120-12>.
11. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму : Мінфін України ; Наказ : від 31.05.2012 № 657 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1669-12>.
12. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа : Мінфін України; Наказ : від 30.05.2012 № 631 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12>.
13. Про митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередачі : Мінфін України; Наказ : від 30.05.2012 № 629 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1036-12>.
14. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення комплексних об'єктів : Мінфін України; Наказ : від 30.05.2012 № 630 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1025-12>.

15. Про затвердження Порядку справляння плати за виконання митних формальностей органами доходів і зборів поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них : Мінфін України; Наказ : від 23.10.2017 № 862 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1385-17>

16. Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2013:269:FULL&from=EN>.

17. Справа адміністративної юрисдикції за адміністративним позовом Фізичної особи-підприємця ОСОБА_2 до Одеської митниці Державної фіскальної служби України про скасування постанови у справі про порушення митних правил, та закриття провадження по справі : Постанова Малиновського районного суду м. Одеси : Справа № 521/12568/15-а, Пр. № 2а/521/257/15 від 29 жовтня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53029376>.

18. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (done at Kyoto on 18 May 1973, amended on 26 June 1999) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wcoomd.org/Kyoto>New/Content/content.html>.

19. Баязитов Л. «Торговля без границ» – утопия или реальность? Л. Баязитов // Упрощение процедур торговли и ускорение перемещения товаров через границу: практические решения для Украины : круглый стол [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://singlewindow.org/upload/documenty/protokoly/UKR/18%20RG/Dodatok_3_VAJAZITOV_ISSLED_TF_UA_ALL.pdf.

20. Баязітов Л. Семінар про готовність України до реалізації Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі (28 квітня 2015 р.) [Електронний ресурс] / Л. Баязітов. – К., 2015. – Режим доступу : <https://www.knteu.kiev.ua/file/MTc=df65c6a5de478310ebac3c0900f7555f.pdf>.

21. Кунев Ю. Д. Визначення сутності та змісту основних митно-правових понять: митна справа, митне законодавство / Ю. Д. Кунев, Л. Р. Баязітов // Вісник Академії митної служби України. – 2013. – № 1. – С. 7–14. – (Серія : «Право»).

REFERENCES

1. Kunev Yu. D. Pravova organizaciya diyal'nosti my'noyi sluzhby` Ukrayiny`: torety`chni ta metodologichni osnovy` : dy`s. na zdobuttya nauk. stupenya dokt. yury'd. nauk: specz. 12.00.07 «Administraty`vne pravo i proces, finansove pravo; informacijne pravo» / Yu. D. Kunev. – Xarkivs'ky`j nacional'ny`j universy`tet vnutrishnix sprav. – Xarkiv, 2010. – 442 s.

2. Kunev Yu. D. Vy`znachennya sutnosti ta zmistu osnovny`x my'no-pravovy`x ponyat`: «my`tni formal'nosti» / Yu. D. Kunev, L. R. Bayazitov // Visny`k Akademiyi my'noyi sluzhby` Ukrayiny`. Seriya : «Pravo». – 2014. – № 1. – S. 7–19.

3. Kuneva Z. Yu. Publichni formal'nosti: sutnist` znachennya / Z. Yu. Kuneva // Pravova pozy`ciya. – 2016. – № 2. – S. 62–78.

4. Kuneva Z. Yu. My`tni formal'nosti: osnovy` administraty`vno-pravovoyi modeli. – Dy`sertaciya na zdobuttya naukovogo stupenya kandy`data yury`dy`chny`x nauk za special`nistyu 12.00.07 «Administraty`vne pravo i proces, finansove pravo; informacijne pravo». – Universy`tet my'noyi spravy` ta finansiv; Zaporiz'ky`j nacional'ny`j universy`tet, Dnipro – Zaporizhzhya, 2017. – 194 s.

5. Kuniyeva Z. Yu. My`tni formal`nosti : teoriya i prakty`ka : monografiya / Z.Yu. Kuniyeva. – K. : Vy`davny`chy`j dim «ArtEk», 2018. – 216 s.
6. Kuniyeva Z. Yu. My`tni formal`nosti yak pravovi zasoby` my`tnoyi procedury` / Z. Yu. Kuniyeva // Visny`k Akademiyi my`tnoyi sluzhby` Ukrayiny`. Seriya : Pravo. – 2015. – № 2. – S. 189–195. – Rezhym`m dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2015_2_29.
7. Kozlovs`ky`j Ye. V. Rol` gosudarstva v processe uproshheny`yay` garmony`zacy`y` tury`sty`chesky`x formal`nostej / Ye. V. Kozlovs`ky`j // Publichne urjaduvannya. – 2016. – № 4 (5). – S. 101–109.
8. Buvaeva N. Э. Mezhdunarodnoe tamozhennoe pravo : uchebny`k dlya magy`strov / N. Э. Buvaeva, A. V. Zubach ; pod obshh. red. A. V. Zubacha. – M. : Yurajt, 2015. – 376 s.
9. Pro zatverdzhennya Poryadku vy`konannya my`tny`x formal`nostej na mors`komu ta richkovomu transporti : Minfin Ukrayiny`; Nakaz vid 10.03.2015 № 308. – Rezhym`m dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0486-15>.
10. Pro zatverdzhennya Poryadku vy`konannya my`tny`x formal`nostej pry` zdijsnenni tranzu`tny`x peremishhen` : Minfin Ukrayiny`; Nakaz vid 09.10.2012 № 1066. – Rezhym`m dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z2120-12>.
11. Pro vy`konannya my`tny`x formal`nostej vidpovidno do zayavlenogo my`tnogo rezhym`mu»: Minfin Ukrayiny`; Nakaz vid 31.05.2012 № 657. – Rezhym`m dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1669-12>.
12. Pro zatverdzhennya Poryadku vy`konannya my`tny`x formal`nostej pry` zdijsnenni my`tnogo oformlennya tovariv iz zastosuvannyam my`tnoyi deklaraciyi na blanku yedy`nogo administraty`vnoho dokumenta : Minfin Ukrayiny`; Nakaz vid 30.05.2012 № 631. – Rezhym`m dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12>.
13. Pro my`tni formal`nosti na truboprovodnomu transporti ta liniyax elektroperedachi : Minfin Ukrayiny`; Nakaz vid 30.05.2012 № 629. – Rezhym`m dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1036-12>.
14. Pro zatverdzhennya Poryadku vy`konannya my`tny`x formal`nostej pry` zdijsnenni my`tnogo oformlennya komplektny`x ob`yektiv : Minfin Ukrayiny`; Nakaz vid 30.05.2012 № 630. – Rezhym`m dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1025-12>.
15. Pro zatverdzhennya Poryadku spravlyannya platy` za vy`konannya my`tny`x formal`nostej organamy` doxodiv i zboriv poza miscem roztashuvannya cy`x organiv abo poza robochy`m chasom, ustanovleny`m dlya ny`x : Minfin Ukrayiny`; Nakaz vid 23.10.2017 № 862. – Rezhym`m dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1385-17>
16. Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2013:269:FULL&from=EN>.
17. Sprava administraty`vnoyi yury`sdy`kciyi za administraty`vny`m pozovom Fyzy`chnoyi osoby`-pidpry`yemcy`a OSOBA_2 do Odes`koyi my`tny`ci Derzhavnoyi fiskal`noyi sluzhby` Ukrayiny` pro skasuvannya postanovy` u spravi pro porushennya my`tny`x prav`l, ta zakry`tlya provadzhennya po spravi // Postanova Maly`novs`kogo rajonnogo sudu m. Odesy` : Sprava № 521/12568/15-a, Pr. № 2a/521/257/15, vid 29 zhovtnya 2015 roku. [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53029376>.
18. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (done at Kyoto on 18 May 1973, amended on 26 June 1999) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.wcoomd.org/Kyoto New/Content/content.html](http://www.wcoomd.org/Kyoto%20New/Content/content.html).

19. Bayazy`tov L. «Torgovlya bez grany`cz» – utopy`ya y`ly` real`nost`? // Kruglyj stol «Uproshhenny`e procedur torgovly` y` uskoreny`e peremeshhenny`ya tovarov cherez grany`czu: prakty`chesky`e resheny`ya dlya Ukray`ny» [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu : http://singlewindow.org/upload/documenty/protokoly/UKR/18%20RG/Dodatok_3_BAJAZITOV_ISSLED_TF_UA_ALL.pdf.

20. Bayazitov L. Seminar pro gotovnist` Ukrayiny` do realizaciyi Ugody` SOT pro sproshhennya procedur torgivli (28 kvitnya 2015 r.). – K., 2015 [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.knteu.kiev.ua/file/MTC=/df65c6a5de478310ebac3c0900f7555f.pdf>.

21. Kunyev Yu. D. Vy`znachennya sutnosti ta zmistu osnovny`x my`tno-pravovy`x ponyat` : my`tna sprava, my`tne zakonodavstvo / Yu. D. Kunyev, L. R. Bayazitov // Visny`k Akademiyi my`tnoyi sluzhby` Ukrayiny`. Seriya : «Pravo». – 2013. – № 1. – S. 7–14.

Kuney Yu. D., Kuneva Z. Yu. Customs formalities: problems of realization in Ukraine

The article is devoted to the identification of problems of realization of the legal phenomenon of «customs formalities» in customs activities.

The research methodology is to analyze the problems of law enforcement practice and to identify the causes of problems that exist in the theory and customs legislation. The method of comparing the provisions concerning customs formalities in the customs legislation of Ukraine and the Kyoto Convention has been used.

It is established that in the national customs legislation the meaning of the concept of «customs procedure», «customs control measures» is replaced or is identified with the meaning of the concept of «customs formalities», which causes confusion in the legal understanding and enforcement of customs legislation in Ukraine.

It is proposed to take into account theoretical developments and proposals of domestic scientists regarding customs formalities and procedures in the course of the formation and implementation of the customs legislation of Ukraine.

The basis for the introduction of customs formalities in Ukraine's customs legislation is to adopt an approach that, in our belief, was the basis for the development of the Kyoto Convention and illustrated in the monograph: «Customs formalities: theory and practice». In the customs procedure two main types of customs formalities are distinguished: from the definition / change of time, place, conditions of execution of actions in the customs procedure; on the behavior of subjects with objects in the procedure. Without the necessary customs formalities in the customs legislation, the integrity and quality of the valuation of a specific customs procedure become questionable.

The results of the study can become an important component in the development of administrative law science and customs legislation.

Key words: formalities; customs formalities; customs procedure; measures of customs control; customs activities; customs legislation; Customs Code of Ukraine.

Стаття надійшла до редколегії 21 грудня 2018 року

УДК 338(477)

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.114-123

Лепеха М. О.,

Університет ДФС України,

ORCID ID 0000-0003-2693-6504

АНАЛІЗ ПОРУШЕНЬ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

У статті проведено аналіз сутності порушень митного законодавства. Розкрито сутність механізму адміністративно-правового забезпечення охорони митного правопорядку та проаналізовано основні показники діяльності виконавчих органів у сфері боротьби з митними правопорушеннями.

Ключові слова: безпека, контрабанда, порушення митних правил, митне оподаткування, податкова політика.

Лепеха М. А. Анализ нарушений таможенного законодательства в Украине

В статье проведен анализ сущности нарушений таможенного законодательства. Раскрыта сущность механизма административно-правового обеспечения охраны таможенного правопорядка и проанализированы основные показатели деятельности исполнительных органов в сфере борьбы с таможенными правонарушениями.

Ключевые слова: безопасность, контрабанда, нарушение таможенных правил, таможенное обложение, налоговая политика.

Метою статті є вивчення теоретичних і практичних основ порушень митних правил і контрабанди товарів, аналіз сучасного стану протиправних дій суб'єктів ЗЕД під час здійснення зовнішньоекономічних операцій.

Постановка проблеми. Таке явище, як митні правопорушення, набуло масштабних розмірів і розглядається не лише в межах конкретної держави чи певного регіону, а на світовому рівні, адже притаманна чи не усім країнам та регіонам світу. Для подолання їхнього поширення та негативного впливу кожна держава докладає чимало зусиль, розробляючи та реалізуючи ряд програм, завдань, удосконалюючи своє законодавство та практику боротьби з ними. Сьогодні в Україні контрабанда і порушення митних правил залишається одним з основних дестабілізуючих чинників зовнішньої політики України, що за своїми масштабами, обсягами та наслідками негативно впливає на розвиток національної економіки, її стратегічних галузей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика протидії з правопорушеннями у митній сфері привертає до себе значну увагу як науковців, так і практиків. Серед авторів, які у своїх працях вивчали проблему боротьби з порушенням митного законодавства, варто назвати В. І. Волошина, П. В. Пашка, В. І. Марко, М. М. Литвина, О. Б. Єгорову, С. Ю. Дьоміну, І. С. Оверченка, О. І. Олійник, О. С. Стеблінську тощо.

Вклад основного матеріалу дослідження. До порушень митного законодавства відносимо порушення митних правил та контрабанду. Порушення митних правил (ПМП)

належать до категорії адміністративних правопорушень, а контрабанда – злочин з кримінальною відповідальністю.

Серед основних передумов розвитку порушень митного законодавства на території України доцільно виділити такі: 1) вигідне географічне і транспортне положення території держави; 2) функціональна неспроможність Державної прикордонної служби України забезпечити контроль за перетином державного кордону на всій лінії його протяжності; 3) надмірна кількість контрольних процедур під час митного оформлення продукції, товарів, матеріальних цінностей тощо; 4) високий рівень корумпованості та бюрократизму державних чиновників; 5) криміналізація органів державної влади, суб'єктів господарювання та суспільства загалом; 6) високі ставки експортних та імпортних мит; 7) низька ефективність роботи органів правоохоронної та судової системи; 8) психологічні стимули та бажання підприємців до отримання надприбутків; 9) недосконалість системи митно-тарифного регулювання експортно-імпортних операцій; 10) поширена практика лобювання інтересів в органах державної влади представниками великого бізнесу; 11) переважно низький рівень доходів і бідність населення, яке проживає на прикордонних територіях; 12) непрозорість здійснення експортно-імпортних операцій; 13) недобросовісність окремих працівників Державної прикордонної служби України та Державної фіскальної служби України; 14) транснаціональний характер розвитку криміногенних структур [4, с. 58–59].

Відповідно до ст. 485 МК України порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений Митним кодексом України та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам ДФС для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем, або контроль, за якими покладено на органи ДФСМК чи іншими законами України і за які передбачена адміністративна відповідальність [1].

Згідно з чинним законодавством виділяють 18 видів порушень митних правил, за які встановлюються стягнення у виді попередження, штрафу, конфіскацію, але якщо таке порушення не тягне за собою кримінальну відповідальність.

Контрабанда є злочином міжнародного характеру, та більшість держав належить до діянь найбільш небезпечних для світової спільноти. Контрабанда існує практично у всіх країнах, які встановлюють певні правові режими переміщення товарів та інших предметів через свої державні і митні кордони.

Практично у всіх країнах під контрабандою (*contro* — проти, *bando* — урядова постанова, указ) розуміється незаконне переміщення через митний кордон (кордон держави) товарів та інших предметів або таких предметів, переміщення яких, згідно із законодавством держави, визнається злочином [5].

Сьогодні визначення поняття «контрабанда» передбачене ст. 201 КК України. Згідно із цією статтею контрабандою вважається переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації [6].

Щодо митних правопорушень, то до злочинів, що вчиняються в галузі митної справи, належать діяння, передбачені статтею 201 «Контрабанда» Кримінального кодексу України (далі – КК України) та статтею 305 «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів» КК України.

Згідно з Кримінальним кодексом України до предметів контрабанди належать:

- 1) культурні цінності;
- 2) вибухові речовини;
- 3) отруйні речовини – церечовини чи відходи, які, потрапляючи в середину організму через органи дихання, травлення або через шкіру, здатні викликати смерть людини чи справляти на неї сильний негативний вплив;
- 4) сильнодіючі речовини;
- 5) радіоактивні матеріали – це речовини, які створюють або в певних умовах здатні створювати іонізуюче випромінювання;
- 6) зброя – предмети та пристрої, що призначені для ураження живих цілей, кораблів, літаків (вертольотів) та інших об'єктів і не мають іншого призначення, та боєприпаси до неї (крім гладкоствольної мисливської зброї і бойових припасів до неї) – це патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші вироби в зібраному вигляді, споряджені вибуховою речовиною і призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи для вчинення вибуху;
- 7) спеціальні технічні засоби [6].

За результатами проведених заходів, спрямованих на виявлення та припинення порушень митних правил, упродовж 2016 року митними органами України порушено 23 235 справ на суму 2 млрд грн, що на 5 427 справ та на 212,81 млн грн більше ніж у попередньому 2015 році (табл. 1).

Таблиця 1

Результати роботи митних органів України у напрямі боротьби з порушеннями митних правил у 2011–2016 рр.*

Показник	Роки				
	2011	2012	2014	2015	2016
Кількість порушених справ за фактами порушення митних правил, у т.ч.	28 353	23 386	14 603	17 808	23 235
кількість справ з реально вилученими предметами порушень	19 645	15 744	6 994	8 529	7 952
Загальна вартість порушених справ, млн грн	25 197	1 990	714,9	1 787,19	2 000
Кількість розглянутих справ про порушення митних правил	6 224	4 495	5 743	7 004	12 839
Накладено штрафів за результатами розглянутих справ, млн грн	6,73	19,62	68,40	615,63	659
Стягнуто платежів до Державного бюджету України (у результаті накладених штрафів), тис грн	4 813	9 450	–	2038	–

*Примітка. Складено автором за даними сайту Державної фіскальної служби України [3].

У період 2011–2014 років бачимо стрімке зменшення кількості порушених справ за фактами порушень митних правил, з показника 28 353 справи 2011 р. до 14 603 справи 2014 року. Вже з 2015 року спостерігаємо зростання кількості порушених справ до 17 808,

і вже 2016 року цей показник становив 23 235 справ, що на 5 118 справ менше ніж на початок досліджуваного періоду 2011 року.

Також зменшилась і загальна сума, на яку порушують справи, що 2016 року становила 2 млрд грн, що майже в 10 разів менше ніж аналогічний показник за 2011 рік, що становив 25,197 млрд грн. Найнижчий показник вартості спостерігався 2012 року у сумі 714,9 млн грн. Уже починаючи з 2015 року, вартість порушених справ становила 1,7 млрд, а вже 2016 р. – 2 млрд грн. Спостерігаємо як і збільшення порушень митних правил, так і позитивну тенденцію розкриття справ про порушення митних правил та збільшення надходжень від цих справ.

Митницями ДФС вживалися організаційно-практичні заходи, спрямовані на протидію митним правопорушенням, що статистично виражені в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники тимчасового вилучення предметів порушень*

Показник	Роки		
	2012	2015	2016
Вилучено			
промислові товари, млн грн	454,77	366,8	353
транспортні засоби, млн грн	172,25	53,57	51
продовольчі товари, млн грн	52,31	106	62
валюта, млн грн	81,57	102,28	161

*Примітка. Складено автором за даними сайту Державної фіскальної служби України [3].

Так, 2015 року, порівняно з 2012, зменшилися показники за вилученням промислових товарів на 87,97 млн грн, транспортних засобі на 118,68 млн грн та збільшилися суми за вилучення продовольчих товарів на 53,69 млн грн і валюти на 21,01 млн грн.

2016 року тимчасово вилучено предмети правопорушень за 7 952 справами, з них: промислових товарів – на суму 353 млн грн, що на 3,76 % менше ніж 2015 року, продовольчих товарів – на суму 62 млн грн (на 41,5 % менше від попереднього року), транспортних засобів – на суму 51 млн грн та валюти – на суму 161 млн грн (157 % показника попереднього року).

Одним із шляхів попередження та виявлення митних правопорушень є співпраця та обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав у рамках взаємної адміністративної допомоги. Взаємодія здійснюється з 65 митними адміністраціями держав-членів Всесвітньої митної організації. За результати співпраці упродовж 2015 року заведено 804 справи про порушення митних правил на суму 879,1 млн грн. Це становить 4,5 % від загальної кількості справ заведених митницями з початку 2015 року та майже 50 % від загальної вартості предметів правопорушень [2].

Сучасний стан боротьби з контрабандою характеризується такими показниками, що подані в таблиці 3.

Так, упродовж 2012 року митними органами України порушено 172 кримінальні справи про контрабанду на суму 28,78 млн грн, що на 118 справ і на 590,7 млн грн менше ніж за попередній 2011 рік.

3 грудня 2012 р. кримінальні справи про контрабанду митними органами України не порушувались у зв'язку з тим, що з 20.11.2012 набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, відповідно до якого ДФС (митні органи) не віднесені до органів, уповноважених розпочинати досудове розслідування [2].

Таблиця 3

Показники результативності роботи митних органів у напрямі виявлення контрабанди упродовж 2011–2016 рр.*

Показник	Роки				
	2011	2012	січень – липень 2014	2015	2016
Загальна кількість кримінальних справ про контрабанду товарів	390	172	–	–	–
	538,48 млн грн	28,78 млн грн	–	–	–
Направлено повідомлень про виявлення кримінального правопорушення	–	563	629	1 613	1 613
Наркотичні засоби і психотропні речовини, фактів	1 890	2 172	–	970	–
Зброя і боєприпаси, фактів	23	26	303	574	–

*Примітка. Складено автором за даними сайту Державної фіскальної служби України [3].

Починаючи з грудня 2012 року митні органи направляють повідомлення про виявлення кримінального правопорушення. Так, за січень-липень 2014 року було надіслано 629 повідомлень і вже в 2015–2016 рр. цей показник досяг 1 613 повідомлень. Цю динаміку можна прослідкувати на рис. 1.

Отже, з поданого рисунка спостерігаємо те, що, починаючи з 2012 року, збільшується кількість направлених повідомлень до Служби безпеки України. Так, 2015 року цей показник становив 1 613 повідомлень. Але 2016 року, за даними Звіту ДФС України, кількість направлених повідомлень про виявлення кримінального правопорушення за фактами контрабанди залишилося на тому самому рівні, що і 2015 року.

Упродовж січня-червня 2014 року митницями ДФС до правоохоронних органів направлено 629 повідомлень про виявлення ознак кримінальних правопорушень, з яких 29 повідомлень про виявлення ознак злочину, передбаченого ст. 212 КК України (ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів), 180 – ст. 201 КК України та 70 – ст. 305 КК України, а також 349 повідомлення про виявлення ознак інших злочинів. Так, за 2015 та 2016 рр. знову спостерігаються аналогічні показники, митницями ДФС до правоохоронних органів направлено 1 613 повідомлень про виявлення ознак кримінальних правопорушень, з яких: 211 повідомлень про виявлення ознак злочину, передбаченого ст. 201 КК України; 270 повідомлень про виявлення ознак злочину, передбаченого ст. 305 КК України; 1 132 повідомлення про виявлення ознак інших злочинів.

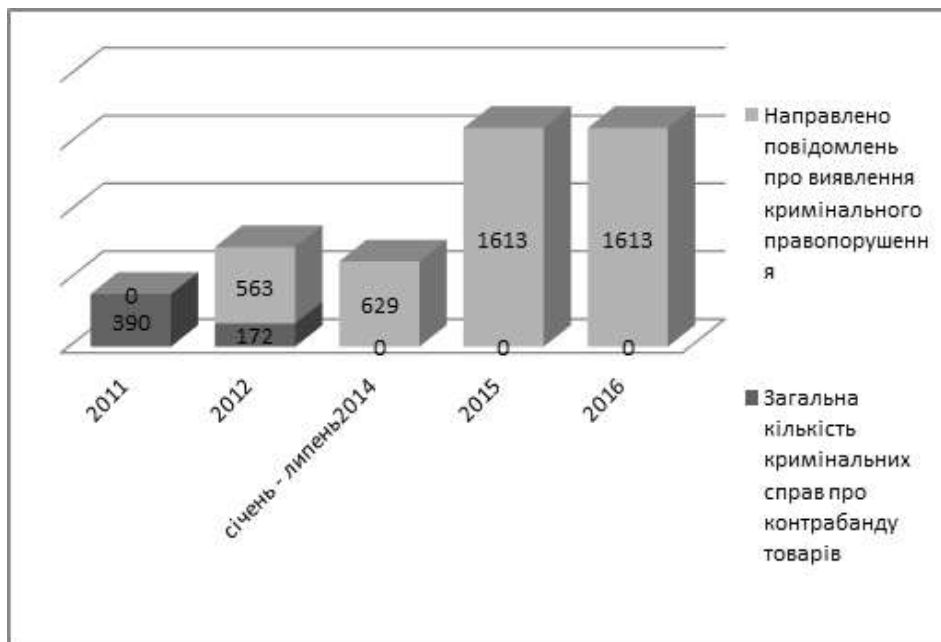

Рис. 1. Динаміка показників роботи митних органів 2011–2016 рр.*

*Примітка. Складено автором за даними сайту Державної фіскальної служби України [3].

Розглянемо структуру порушених справ про контрабанду за 2012 рік (рис. 2).

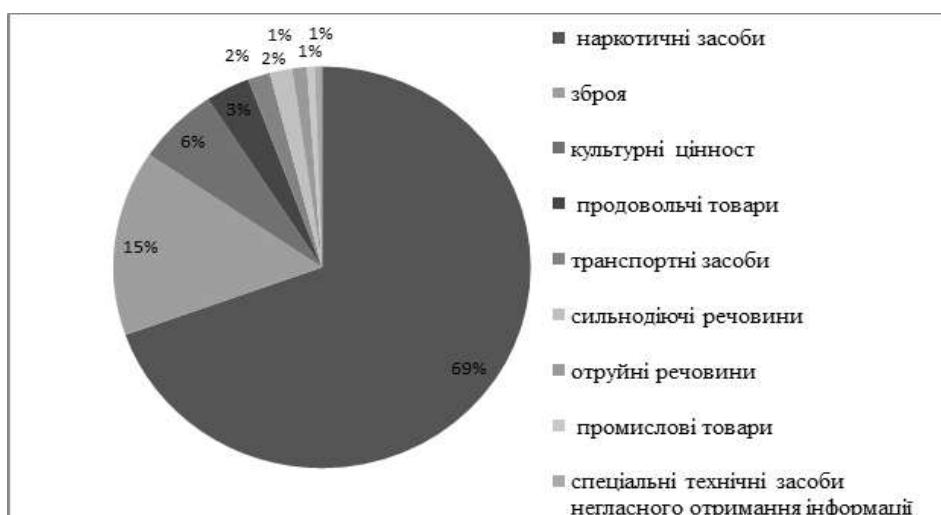

Рис. 2. Структура порушених справ про контрабанду 2012 р.*

*Примітка. Складено автором за даними сайту Державної фіскальної служби України [3].

З поданого рисунка бачимо, що предметами контрабанди були: наркотичні засоби (121 справа (70 %)); зброя (26 справ (15 %)); культурні цінності (11 справ на суму 676 168 грн (6 %)); продовольчі товари (6 справ на суму 23 841 005 грн (3,4 %)); транспортні засоби (3 справи на суму 1 421 278 грн (1,7 %)); сильнодіючі речовини (3 справи (1,7 %)); отруйні речовини (2 справи (1,1 %)); промислові товари (1 справа на суму 2 843 274 грн (0,55 %)); спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації (1 справа (0,55 %)) [3].

Оскільки найбільшу частку порушених справ займають наркотичні засоби та прекурсори і переміщення цих предметів винесені в окремий злочин, розглянемо факти правопорушень за цим предметом контрабанди.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є одним із основних джерел наповнення ринку наркотиками. Україна перебуває на перехресті декількох міжнародних маршрутів транзиту наркотиків. Відтак незаконний обіг наркотичних засобів на регіональному, національному і міжнародному рівнях досяг тривожних масштабів, а пов'язана з ним міжнародна злочинна діяльність становить загрозу для безпеки суверенітету держав [7].

Лінії боротьби з контрабандою наркотиків свідчать, що контрабандисти постійно удосконалюють, змінюють методи, спрямованість своєї злочинної діяльності та використовують такі основні шляхи переміщення наркотиків через територію України, як Балканський шлях («Південна» та «Північна» дорога), Північно-Чорноморський («Перший» та «Другий»), Східно-Середземноморський, Циганський, Албанський, Африканський, Угорський та місцевий кримінальний маршрути [8].

Упродовж 2012 р. митними органами виявлено 2 172 факти незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів і прекурсорів. За цими фактами порушено 121 кримінальну справу (за аналогічний період 2011 р. виявлено – 1 969 фактів, порушено 114 кримінальних справ) [3].

Упродовж 2015 року митницями ДФС виявлено 970 фактів переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин їхніх аналогів та прекурсорів з порушенням митного законодавства [2].

Важливо зазначити, що контрабанда наркотичних засобів розповсюджена на всій території України і має негативний вплив на суспільну та економічну безпеку. Але варто зазначити, що 2015 року, порівняно з 2011–2012 рр., зменшилися кількість фактів переміщення наркотичних засобів та прекурсорів майже в 2 рази. Так, 2012 року – 2 172 факти переміщення, а 2015 року – 970 фактів переміщення.

Також негативний вплив чинить переміщення через митний кордон зброї та боєприпасів до неї. Так, упродовж січня-червня 2014 та 2015 року збільшується кількість випадків незаконного переміщення через митний кордон України зброї та боєприпасів, ніж 2011 та 2012 рр. (табл. 4).

З поданої таблиці можемо зробити висновок, що 2014 і 2015 рр. зріс рівень незаконного переміщення через митний кордон України зброї та боєприпасів до неї. З незаконного обігу були вилучені вибухові речовини, гладкоствольна, бойова (нарізна), газова, холодна, пневматична та спортивна види зброї, набої до цих видів зброї та спеціальні засоби. Великий сплеск переміщення зброї та боєприпасів 2014 та 2015 рр. спричинений виникненням конфліктної ситуації на Сході України.

Таблиця 4

Вилучення з незаконного обігу зброї та боєприпасів*

Показник	січень-липень 2014	2015
Вибухові речовини, кг	0,252	0,997
Гладкоствольна зброя, од.	3	3
Бойова (нарізна) зброя, од.	2	18
Газова зброя, од.	4	12
Холодна зброя, од.	174	374
Пневматична та спортивна зброя, од.	5	20
Набої до гладкоствольної та нарізної, шт.	1 612	2 659
Набої до інших видів, шт.	746	1 517
Спеціальні засоби, од.	116	226

*Примітка. Складено автором за даними сайту Державної фіскальної служби України [3].

Висновки. Отже, порушення митного законодавства чинять негативний вплив як на економіку, так і суспільство загалом. Україна перебуває в центрі Європи і саме тому спостерігаємо велику кількість правопорушень, пов'язаних з перетином митного кордону.

Характеризуючи загальні показники діяльності митниць у боротьбі з порушеннями митного законодавства 2011–2016 рр., необхідно зазначити, що упродовж останніх років досить активно проводиться робота щодо розкриття та повідомлення Служби безпеки України про такі порушення. Аналіз стану боротьби з порушеннями свідчить, що, незважаючи на комплекс здійснених правоохоронними органами заходів, вона продовжує поширюватись, а пов'язані з нею негативні процеси набувають дедалі витонченіших форм, що завдає значної шкоди економіці України, негативно впливає на криміногенну ситуацію у державі.

Підвищення ефективності і результативності заходів щодо боротьби з порушеннями митного законодавства – завдання складне й відповідальне. Але незважаючи на труднощі, роботу в цьому напрямі необхідно і надалі активізувати. Тільки таким чином вдасться реально вплинути на зменшення недобросовісної конкуренції, усунення з внутрішнього ринку структур, які порушують митне законодавство і в кінцевому результаті збільшення надходжень до Державного бюджету України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України : від 13.03.2012 № 4495-VI (редакція : від 21.07.2012) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20120721>
2. Інформація про проведення заходів митницями ДФС із запобігання та протидії контрабанді, боротьби з митними правопорушеннями [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/borotba-z-ekonomichnoyu-zlochinnistyu/231912.html>
3. Сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/>
4. Волошин В. І. Боротьба з контрабандою на прикордонних територіях як інструмент зміцнення економічної безпеки держави / В. І. Волошин // ISSN 2071-4653 Соц.-ек. проблеми сучас. періоду України. – 2014. – № 4. – С. 58–59.

5. Марко В. І. Поняття і суспільна небезпечність контрабанди історичних та культурних цінностей / В. І. Марко // Митна справа. – 2010. – № 1.
6. Кримінальний кодекс України. Прийнятий 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
7. Сорока С. О. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.09 / С. О. Сорока. – Львів : Б.В., 2010. – 20 с.
8. Методичні рекомендації з питань боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в установах виконання покарань та слідчих ізоляторів / Оверченко І. С., Олійник О. І., Стеблинська О. С., Брітанов А. В. – К. : Державна пенітенціарна служба України, 2015. – 70 с.

REFERENCES

1. Customs Code of Ukraine dated 13/03/2012 № 4495-VI (release from 21.07.2012) [Electronic resource] // Official link of the Verkhovna Rada Ukraine. – The main throne: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20120721/>
2. Information for the transfer of goods from the SFS customs offices, from the sale of goods and services, to the purchase of customs services [Electronic resource] – 2016. – The main point to be addressed is: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/borotba-z-ekonomichnoyu-zlochinnistyu31912.html>
3. To download the most up-to-date service in Ukraine [Electronic resource] - the main office of the department: <http://sfs.gov.ua>
4. Vloshin V. I. Struggle with a curtain on the border areas as an integral part of the development of the same bachelor state/ В. І. Voloshin // ISSN 2071-4653 Co-author. the contemporary pseudonyms of Ukraine/ – 2014. – # 4. – С. 58–59.
5. Марко В. І. It is pertinent to prevent the introduction of quantitative and culturally significant costs. / Customs declaration # 1, 2010.]
6. Criminal Code of Ukraine . April 5, 2001 // intelligence of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2001 – No. 25–26. – Ct. 131 www.rada.gov.ua
7. Сорока С.О. Contraband of narcotic drugs: problems of counteraction avtopref. dis. ... the card. jurid. Science: 12.00.09 / С. О. Сорока. – Lviv: BV, 2010. – 20 с.
8. Ovepchunki I.C. Methodical recommendations on combating illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances and precursors in penitentiary institutions and pre-trial detention centers/ Ovepchunki I. C., O.I.I., Ot. O. C., Bpitanov A. V. – K .: State penitentiary service Ukraine, 2015. – 70 с.

Lepekha M. O. Analysis of violations of customs legislation in Ukraine

The article analyzes the essence of violations of customs legislation. The essence of the mechanism of administrative and legal provision of customs law enforcement is revealed and the main indicators of activity of executive bodies in the field of combating customs offenses are analyzed.

Key words: security, smuggling, violation of customs rules, customs taxation, tax policy.

Стаття надійшла до редколегії 18 грудня 2018 року

УДК 339

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.124-136

Микитенко Т. В.,*к.е.н., доцент**Університету ДФС України,***ORCID ID 0000-0002-9479-2517**

КОНТРОЛЬ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ПІСЛЯ ВИПУСКУ ТОВАРІВ У ВІЛЬНИЙ ОБІГ

Тема статті – організація та методика постмитного аудиту митної вартості товарів як форми митного контролю після випуску товарів, виявлення проблемних питань та розробка шляхів їх усунення.

Метою є розробка методики контролю достовірності заявленої митної вартості після випуску ввезених товарів, що дозволяє виявляти характер порушень митного законодавства і систематично вдосконалювати методику.

Визначено мету, завдання, джерела інформації та систематизовано об'єкти постмитного аудиту митної вартості товарів. Проведено групування джерел інформації за напрямками отримання: від митних та податкових органів, спеціалізованих експертних організацій, з органів державної статистики, правоохоронних контролюючих органів, банківських та інших фінансово-кредитних установ, від державних органів, установ та організацій, декларантів, митних органів іноземних держав, інших.

Рекомендовано впровадження та удосконалення системи управління якістю у діяльності митних аудиторів, підвищення ефективності управління персоналом та мотивації працівників, проведення регулярної оцінки ефективності роботи структурних підрозділів та формування системи управління якістю їх роботи.

Для вибору об'єктів для митного постаудиту рекомендовано посилювати оперативність автоматизованого обміну фінансовою інформацією з митними адміністраціями іноземних держав шляхом підписання угод, впровадження науково обґрунтованого підходу, проведення дисперсійного аналізу джерел інформації.

Ключові слова: митна вартість, постмитний аудит.

Микитенко Т. В. Контроль таможенной стоимости после выпуска товаров в свободное обращение

Тема статьи – организация и методика постаможенного аудита таможенной стоимости товаров как формы таможенного контроля после выпуска товаров, выявление проблемных вопросов и разработка путей их устранения.

Целью является разработка методики контроля достоверности заявленной таможенной стоимости после выпуска ввезенных товаров, позволяет выявлять характер нарушений таможенного законодательства и систематически совершенствовать методику.

Определены цели, задачи, источники информации и систематизированы объекты постаможенного аудита таможенной стоимости товаров. Проведена группировка

источников информации по направлениям получения от таможенных и налоговых органов, специализированных экспертных организаций, из органов государственной статистики, правоохранительных контролирующих органов, банковских и других финансово-кредитных учреждений, от государственных органов, учреждений и организаций, декларантов, таможенных органов иностранных государств, других.

Рекомендуется внедрение и совершенствование системы управления качеством в деятельности таможенных аудиторов, повышение эффективности управления персоналом и мотивации работников, проведение регулярной оценки эффективности работы структурных подразделений и формирование системы управления качеством их работы.

Для выбора объектов для таможенного постаудита рекомендуется усилить оперативность автоматизированного обмена финансовой информацией с таможенными администрациями иностранных государств путем подписания соглашений, внедрения научно обоснованного подхода, проведения дисперсионного анализа источников информации.

Ключевые слова: *таможенная стоимость, посттаможенный аудит.*

Метою статті є розробка методики контролю достовірності заявленої митної вартості після випуску ввезених товарів, що дозволяє виявляти характер порушень митного законодавства і систематично вдосконалювати методику.

Достовірно визначення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України, відіграє важливу роль у сфері державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Недостовірно декларування та заниження митної вартості становить практичний інтерес для митних органів, адже митні платежі складають частину державного бюджету, оскільки митна вартість – це оподатковувана база, що і викликає найчастіше прагнення суб'єктів – учасників ЗЕД її мінімізувати. Заниження митної вартості також є серйозною проблемою не тільки з точки зору фіскальної функції її визначення, але і в зв'язку з економічною сутністю цього нетарифного заходу регулювання ЗЕД: під час експорту товарів заниження митної вартості веде до незаконного вивезення грошових коштів з території України, оскільки частина реально отриманої експортної виручки не репатріюється із-за кордону. Крім того, заниження митної вартості під час вивезення товарів може спричинити застосування санкцій проти держави, зокрема антидемпінгових і компенсаційних мит, якщо вартість товарів, що ввозяться в треті країни, виявиться нижче їхньої вітчизняної. До того ж вивезення товарів за заниженою вартістю може призвести до їх дефіциту на вітчизняному ринку, що потягне підвищення внутрішніх цін і може зробити ці товари важкодоступними для українського споживача.

Економічні концепції контролю митної вартості не достатньо розроблені, тому не виконують свої функції в митному оподаткуванні, що негативно позначається на бюджетних надходженнях та діяльності митних органів. Окремі питання проведення контролю митної вартості знайшли відображення у дослідженнях І. Г. Бережнюка, А. Д. Войцещука, О. П. Гребельника, В. Г. Драганова, А. В. Макаренка, П. В. Пашка, М. Пісьмаченко, С. С. Терещенка та ін., в працях яких визначається необхідність подальших розробок відповідно до законодавства ЄС та імплементації у вітчизняне митне законодавство у контексті спрощення та прискорення митних процедур.

Митна вартість як економічна похідна інтернаціональної вартості формує зв'язок із системою торговельних відносин, а в рамках інтеграційних стратегій національних економік, гармонізації та уніфікації світових торгово-тарифних норм набуває суттєвого значення, виступаючи безпосереднім відображенням інтернаціональної вартості та ціни і є базисом для обчислення всієї сукупності податків на зовнішню торгівлю [2].

Згідно з Митним кодексом України митна вартість товару – це вартість, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена чи підлягає сплаті за товари [1].

Контроль заниження митної вартості пов'язаний із зниженням ефективності застосування митних тарифів, адже при введенні ставок імпортного тарифу на окремі товари розглядаються різні чинники, в тому числі баланс ринку між внутрішнім виробництвом і наповненням його імпортом. А оскільки експерти під час розробки економічних розрахунків опираються на реальну вартість товарів, то в разі якщо митна вартість занижується, встановлене тарифне регулювання повною мірою не реалізується а отже, порушується баланс. Тому не можна допустити оформлення імпортних товарів, що конкурують з продукцією вітчизняної економіки, за завідомо заниженою митною вартістю, враховуючи об'єктивно високу собівартість українських товарів. Визначення митної вартості важливо не тільки для справляння належних сум платежів до бюджету, але з метою валютного та експортного контролю, захисту вітчизняних інтересів на міжнародному ринку, для забезпечення економічної безпеки і стабілізації держави.

Контроль митної вартості товарів після випуску у вільний обіг є пріоритетним напрямом постмитного аудиту з огляду на обсяг донарахованих митних платежів. Зокрема, за результатами роботи підрозділів митного аудиту 2016 року додатково перераховано до Державного бюджету України митних податків на суму 798,6 млн грн, у тому числі за заниження митної вартості товарів у 148 суб'єктів господарювання на суму 35,0 млн грн (планові перевірки та відповіді іноземних держав) [5, с. 38]. Вважаючи на позитивну динаміку ефективності проведення митного аудиту – зростання сум донарахувань грошових зобов'язань у 2015–2016 рр. на 85 % (117 761 тис. грн у 2015 р. до 798 570,5 2016 р.) [5, с. 38], потребує підвищення результативності діяльності митників, адже лише 2/3 надходжень за результатами митного постаудиту направляється до бюджету, решта повертається за результатами апеляцій. Тому важливим завданням є впровадження та удосконалення методики постмитного аудиту, системи управління якістю у діяльності митних аудиторів та підвищення рівня мотивації працівників, проведення регулярної оцінки ефективності роботи структурних підрозділів.

Завданням постмитного аудиту митної вартості є активний вплив на усунення порушень митного законодавства, сприяння правильності визначення митної вартості товарів для подальшого розрахунку митних платежів (митного тарифу, митних зборів, акцизного податку, ПДВ). Виходячи з цього визначають об'єкти, джерела інформації та методичні прийоми постмитного контролю (рис. 1).

Після випуску товару перевіріці підлягають товари, що ввозяться на підставі гарантійних зобов'язань, товари та суб'єкти, які за результатами аналізу зовнішньоекономічних операцій підприємств із застосуванням системи управління ризиками, стали об'єктами ризику щодо правильності визначення митної вартості; товари, що ввозитимуться уповноваженими економічними операторами, тощо.

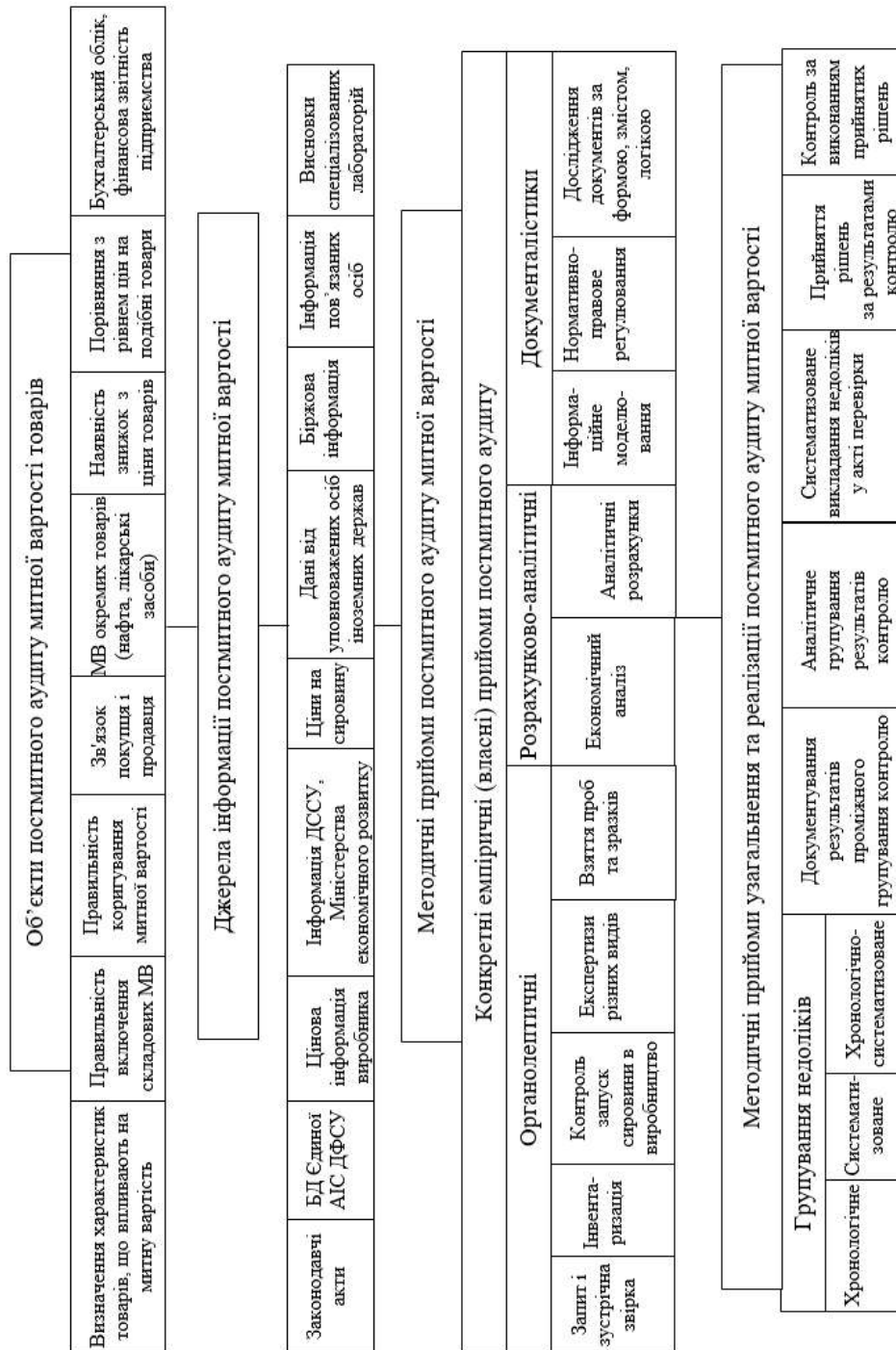

Рис. 1. Теоретико-методичні аспекти постмитного аудиту митної вартості

Об'єкти постмитного контролю митної вартості такі:

– визначення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон – досліджують контрактну ціну, тобто ціну, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, продані на експорт у країну імпорту, з урахуванням певних конкретних елементів, що формують частину вартості для митних цілей (витрати на транспортування тощо). Досліджується відповідність обраного методу умовам, визначеним Митним кодексом України (наявність однієї з чотирьох умов неможливості застосування основного методу); послідовність застосування кожного наступного методу лише у разі, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього. При цьому базовим принципом, який існує у міжнародній комерційній практиці, є те, що під ціною угоди для цілей митної оцінки розуміється ціна, сформована за нормальним ходом торгівлі в умовах повної конкуренції. Передбачається, що ціна угоди є ринковою, і на її формування не вплинули ніякі комерційні, фінансові та інші фактори і умови як зазначені, так і не зазначені в контракті. Ціна вважається адекватною, коли забезпечує покриття всіх витрат плюс прибуток, відповідає звичайному прибутку фірми, отриманому за тривалий період (на середньорічному рівні) під час продажу товарів того ж виду. Відхилення ціни угоди від наявної у митного органу цінової інформації про вартість товарів, аналогічних з оцінюваними, є підставою для виникнення сумнівів у її достовірності та призначення необхідних перевірочних заходів. Контроль правильності визначення митної вартості товарів здійснюється шляхом перевірки числового значення заявленої митної вартості. Так, перевірка митної вартості товарів за основним методом (ціна договору) щодо товарів, які ввозяться на територію України відповідно до митного режиму імпорту, у разі відсутності зауважень щодо застосування основного методу здійснюється митницею шляхом перевірки наданого декларантом розрахунку. Зокрема, майже у 90 % випадків (2015 рік – 85,3 %, 2016 рік – 89,6 %, I квартал 2017 року – 89,9 %) при оформленні суб'єктами ЗЕД товарів, які ввозилися відповідно до митного режиму імпорту, визначення митної вартості здійснювалося із застосуванням основного методу – за ціною договору (контракту) [3].

Включення в заявлену митну вартість усіх її складових (у разі якщо такі витрати не включені в ціну, що фактично сплачена та/або підлягає сплаті за товар), а саме:

– витрати покупця: комісійна, брокерська винагорода, за винятком комісійної винагороди за закупівлю, що є платою покупця агентів за надання послуг з представництвом його інтересів за кордоном для закупівлі товарів; вартість тари (контейнерів) та/або іншої упаковки, яка вважається одним цілим з товарами; вартість упаковки або пакувальних матеріалів і робіт, пов'язаних з упаковкою товарів;

– розподілена вартість зазначених нижче товарів і послуг під час їх поставки покупцем (прямо або опосередковано) безоплатно або за заниженими цінами для використання у зв'язку з виробництвом та/або продажем на експорт в Україну, якщо така вартість не включена в ціну, що фактично сплачена та/або підлягає сплаті за товари: сировини, матеріалів, комплектуючих тощо, з яких складаються товари; інструментів, штампів тощо, використаних у процесі виробництва товарів; матеріалів, витрачених у процесі виробництва (паливо, мастильні матеріали тощо); інженерних і дослідно-конструкторських робіт, дизайну, художнього оформлення, ескізів, креслень, здійснених не на території України і безпосередньо необхідних для виробництва товарів;

– роялті й інші ліцензійні платежі, що стосуються товарів та які покупець повинен прямо чи опосередковано оплачувати продавцю (як умову продажу товарів);

– відповідна частина виручки прямо або опосередковано передається продавцеві від будь-якої подальшої реалізації товарів, їхнє використання та/або розпорядження ними на митній території України;

– витрати на транспортування товарів до місця ввезення на митну територію України (аеропорту, порту тощо) та завантаження/вивантаження та/або обробку товарів, пов'язані з їхнім транспортуванням;

– витрати на страхування товарів [6].

Під час перевірки розрахунку, здійсненого декларантом при визначенні митної вартості товарів за основним методом, та чисельного значення заявленої митної вартості, зокрема, аналізується:

– включення усіх витрат (складових митної вартості);

– включення усіх платежів до ціни, що фактично сплачена або підлягає сплаті;

– наявність помилок при перенесенні відомостей з документів, які підтверджують митну вартість товарів, до митної декларації та/або до декларації митної вартості (далі – ДМВ);

– наявність арифметичних помилок у митній декларації, ДМВ, документах, які підтверджують митну вартість товарів;

– наявність помилок під час перерахунку сум в іноземній та/або національній валютах;

– наявність помилок під час здійснення нарахувань (знижок);

– наявність помилок під час перерахування одиниць виміру оцінюваного товару на одиниці виміру товару відповідно до Митного тарифу України [4].

Під час проведення контролю розрахунку та числового значення заявленої митної вартості товарів приділяється особлива увага наявності у підтверджуючих документах усіх відомостей у кількісному виразі, використаних при обчисленні митної вартості, а саме:

– графам митної декларації 12, 20, 22, 31 (зазначення характеристик товару, які впливають виключно на рівень митної вартості), 42, 43, 44 (наявності реквізитів документів, які підтверджують митну вартість товарів), 45, 46;

– документах, поданих для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, для декларування яких не застосовується митна декларація (зазначення характеристик товару, які впливають виключно на рівень його митної вартості);

– рахунку-фактурі або іншому документі, який визначає вартість товару [4].

На етапі проведення документальних перевірок об'єктом вивчення є *кількість коригувань митної вартості*, випадків розбіжностей щодо заявленої митної вартості та встановленої за результатами попередніх перевірок. Рішення про коригування митної вартості товарів приймається митним органом виключно у випадках, якщо встановлено, що заявлено неповні та/або недостовірні відомості про митну вартість, у тому числі неправильно її визначено, а саме:

– неправильно проведено розрахунок митної вартості (арифметичні помилки, помилки під час переведення курсу);

– не подано документи чи вони не містять усіх відомостей щодо складових митної вартості або ціни;

- невідповідність обраного методу умовам, визначеним Митним кодексом України (наявність однієї з чотирьох умов неможливості застосування основного методу);
- надходження інформації від митних органів інших країн щодо недостовірності заявленої митної вартості.

Прийняте рішення про коригування митної вартості має містити обґрунтування числового значення вартості товарів, скоригованої митним органом, та фактів, які вплинули на таке коригування. Рішення про коригування заявленої митної вартості товарів, які ввозяться у митному режимі імпорту, митний орган приймає у письмовій формі під час здійснення контролю митної вартості цих товарів як до, так і після їх випуску, якщо виявлено, що заявлено неповні або недостовірні відомості про митну вартість товарів, у тому числі неправильно її визначено. У випадку незгоди декларанта з рішенням про коригування заявленої митної вартості товарів митний орган випускає товари у вільний обіг зі сплатою податків з митної вартості, визначеної декларантом, а на різницю митних платежів, сформовану внаслідок коригування митної вартості, декларант надає гарантію. Упродовж 80 днів декларант має можливість подати додаткові документи для підтвердження заявленої ним митної вартості та довести свою позицію. Митний орган розглядає такі документи і упродовж п'яти робочих днів з дати їх подання виносить письмове рішення щодо визнання заявленої митної вартості та скасовує рішення про коригування заявленої митної вартості або надає обґрунтовану відмову декларанту.

Об'єктом контролю є встановлення наявності взаємозв'язку продавця і покупця – здебільшого міжнародна торгівля товарами здійснюється між взаємопов'язаними особами. За наявності достатніх підстав вважати, що відносини пов'язаності покупця та продавця вплинули на ціну оцінюваних товарів, митний орган повинен надати декларанту письмові обґрунтування, що такий вплив мав місце. Митний орган має право затребувати додаткові документи, виключно за наявності обґрунтованих підстав вважати, що існуючий взаємозв'язок між продавцем і покупцем вплинув на заявлену декларантом митну вартість [6].

Під час дослідження впливу взаємозв'язку покупця та продавця на ціну товарів і запиті додаткових документів митні органи враховують фактори:

- наявність імпорту ідентичних/подібних товарів за ціною вищою ніж оцінюваних;
- продаж продавцем іншим резидентам України ідентичних/подібних товарів за вищими цінами;
- невідповідність динаміки цін на оцінювані товари ринковій кон'юктурі;
- невключення продавцем до ціни оцінюваних товарів усіх понесених ним витрат;
- відсутність прибутку продавця;
- наявність необґрунтованих знижок або знижок, непридатних ринку оцінюваних товарів;
- неринковий механізм ціноутворення;
- невідповідність цін контрольованих операцій, пов'язаних з імпортом товарів, звичайним цінам [6].

За наявності сумнівів, що пов'язаність покупця та продавця вплинула на ціну оцінюваних товарів, декларант надає додаткові документи для уточнення обставин продажу та підтверджує, що вартість оцінюваних товарів є наближеною до однієї з будь-якої вартості (зазначеної у ст. 58 Митного кодексу («тестова вартість»). При цьому

можна застосувати досвід США (Довідник з митної оцінки США). Так, у разі якщо митні органи не можуть визначити, чи є вплив пов'язаності на ціну оцінюваних товарів, не надано докази декларантом, що ціну встановлено у спосіб, який відповідає практиці ціноутворення у цьому секторі торгівлі, та відсутня інформація про вартість операції під час продажу непов'язаним покупцям ідентичних або подібних товарів для експорту в країну імпорту, основний метод визначення митної вартості вважається неприйнятним [7]. Наявність впливу взаємозв'язку покупця та продавця на ціну товарів устанавлюється митними органами на підставі перевірки документів, якими регламентуються відносини цих осіб, та аналізу наявних джерел цінової інформації (ціни на ідентичні/подібні товари, публікації маркетингових організацій тощо).

Об'єктом контролю митної вартості є особливості формування її для окремих видів імпорту товарів (нафти та нафтопродуктів). При цьому необхідно враховувати значення котирувань, які публікуються міжнародними інформаційними агентствами (Platts, Argus тощо), відповідно до періоду поставки товарів та умов договору, регіону експорту, відомості про числові значення складових вартості, практику формування ціни товару залежно від країни експорту, виробника, якості товару тощо. Зокрема, під час перевірки митної вартості товарів, які є об'єктом біржової торгівлі, ціну договору щодо імпорту без урахування витрат на доставку, комісійних витрат, премії або знижки за фактичну якість товару і премії продавцю необхідно порівнювати зі значенням біржових котирувань за період 10 днів, що передує даті складання рахунка-фактури (інвойсу) або специфікації до зовнішньоекономічного договору (контракту). Під час здійснення контролю на підставі сировинних складових ураховуються дані про вміст сировини, що використовується для виготовлення цього товару. За відсутності даних про щоденні біржові котирування для аналізу, виявлення та оцінки ризиків використовується інформація про середні значення біржових котирувань за календарний місяць, у якому здійснювалось відвантаження товару.

Контроль формування митної вартості незареєстрованих лікарських засобів, які ввозяться на митну територію України з метою проведення доклінічних досліджень і клінічних випробувань, має також певні особливості. До нових або випробувальних лікарських засобів не можуть бути застосовані методи визначення митної вартості товарів за ціною договору щодо ідентичних товарів, а також за ціною договору щодо подібних (аналогічних) у зв'язку з відсутністю імпорту таких товарів. Якщо такі лікарські засоби не продаються в Україні, метод на основі віднімання вартості також не може бути застосований для визначення їхньої митної вартості. Тому застосовується метод визначення митної вартості додавання вартості (обчислена вартість) за умови надання декларантом митному органу інформації від виробника товарів, про їх вартість, яка повинна складатися із сум, визначених згідно зі статтею 63 Митного кодексу. Якщо декларант не може або не бажає надати інформацію, необхідну для визначення митної вартості, для визначення такої вартості оцінюваних товарів використовується резервний метод. Митна вартість, визначена згідно з положеннями статті 64 кодексу, повинна ґрунтуватися на раніше визначених (визначених) митними органами митних вартостях, однак при її визначенні допускається гнучкість під час застосування методів, зазначених у статтях 58–63 Митного кодексу. Так, вартість операції з ідентичними або подібними (аналогічними) товарами може бути «гнучко застосована», щоб дати змогу митному органу використати вартість операції ввезених товарів того самого «класу або виду» та/або виготовлених у

різних країнах походження. Цей вид «гнучкого застосування» дає змогу митному органу використовувати митну вартість раніше імпортованих лікарських засобів, які належать до тієї ж фармацевтичної категорії (антигістамінні препарати, противоаритмічні засоби, антидепресанти тощо), або лікарських засобів подібного хімічного складу і очікуваного лікарського ефекту з інших країн походження, припустивши, що така інформація доступна для митного органу або декларанта [4].

Об'єктом контролю митної вартості є наявність знижок/нарахувань з/до ціни оцінюваних товарів та їх обґрунтування і документальне підтвердження, якщо за умовами контракту передбачено знижку з фактурної ціни і до моменту митного оформлення рахунок сплачено, з урахуванням такої знижки, то в основу визначення митної вартості приймається фактично сплачена сума. Підтвердження платежу митний орган здійснює на підставі банківських документів, наданих покупцем.

Бухгалтерський облік та звітність підлягають постмитному аудиту з метою встановлення правильності відображення експортно-імпортних операцій підприємства в обліку і фінансовій звітності, які вважаються основними документально достовірними джерелами інформації про діяльність суб'єкта господарювання. За даними обліку і звітності можливо розрахувати показники фінансової стійкості, які характеризують реальний економічний стан підприємства і потенційну можливість сплати митних платежів до бюджету. Зіставлення окремого контракту і систематичних типів контрактів, обсягів, номенклатури товарообігу за різними угодами упродовж звітних періодів допоможе митним аудиторам контролювати дотримання митного законодавства з питань митної вартості на підставі взаємопов'язаних бухгалтерських документів. Підвищенню ефективності постмитного аудиту сприятиме створення неперервного моніторингу від попередньої подачі інформації митникам, декларування товару до проведення контролю після випуску товарів у вільний обіг.

Проведення постмитного контролю передбачає використання значної кількості *джерел інформації*, тому їх доречно згрупувати за такими напрямками отримання: від митних та податкових органів, спеціалізованих експертних організацій, з органів державної статистики, з правоохоронних контролюючих органів, з банківських та інших фінансово-кредитних установ, від державних органів, установ та організацій, від декларантів, від митних органів іноземних держав, інших.

До джерел інформації для постмитного аудиту митної вартості, отриманих від митних і податкових органів, належать:

- декларація митної вартості (у випадках її обов'язкового подання) та документи, що підтверджують числові значення складових митної вартості, на підставі яких проводився розрахунок митної вартості;
- спеціалізовані програмно-інформаційні комплекси Єдиної автоматизованої інформаційної системи ДФСУ;
- інформація про ціни на товари та/або сировину, матеріали, комплектуючі, які входять до складу товарів;
- інформація, отримана за результатами митного контролю, у тому числі за результатами проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства з питань державної митної справи;
- інше, у тому числі спеціалізовані видання, які містять інформацію про ціни, сформовані на світовому ринку, та мережа Інтернет.

Державні органи на запити територіальних органів ДФСУ надсилають додаткову інформацію для проведення постмитного аудиту митної вартості; ціна може бути отримана в рамках домовленостей, укладених між ДФС України та асоціаціями й іншими об'єднаннями імпортерів та виробників [4].

Джерелами інформації, отриманими від декларанта, є:

- зовнішньоекономічний договір (контракт) або документ, який його замінює, та додатки до нього у разі їхньої наявності;
- рахунок-фактура (інвойс) або рахунок-проформа (якщо товар не є об'єктом купівлі-продажу);
- банківські платіжні документи, що стосуються оцінюваного товару;
- інші платіжні та/або бухгалтерські документи, що підтверджують вартість товару та містять реквізити, необхідні для ідентифікації ввезеного товару (за наявності);
- транспортні (перевізні) документи, якщо за умовами поставки витрати на транспортування не включені у вартість товару, а також документи, що містять відомості про вартість перевезення оцінюваних товарів;
- копія імпортової ліцензії, якщо імпорт товару підлягає ліцензуванню;
- страхові документи, інші, що містять відомості про вартість страхування.

Якщо ці документи містять розбіжності, наявні ознаки підробки або не містять усіх відомостей, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, що фактично сплачена або підлягає сплаті, декларант на письмову вимогу митного органу зобов'язаний упродовж 10 календарних днів надати (за наявності) додаткові документи: договір (угоду, контракт) із третіми особами, пов'язаний з договором (угодою, контрактом) про поставку товарів; рахунки про здійснення платежів третім особам на користь продавця, якщо такі платежі здійснюються за умовами, визначеними договором (угодою, контрактом); рахунки про сплату комісійних, посередницьких послуг, пов'язаних із виконанням умов договору (угоди, контракту); виписку з бухгалтерської документації; ліцензійний чи авторський договір покупця, що стосується оцінюваних товарів та є умовою продажу оцінюваних товарів; каталоги, специфікації, прейскуранти (прайс-листи) виробника товару; копію митної декларації країни відправлення; висновки спеціалізованих експертних організацій про якісні та вартісні характеристики товарів та/або інформацію біржових організацій про вартість товару або сировини [6].

Достовірним джерелом інформації, який дає змогу перевірити достовірність заявленої суб'єктами ЗЕД митної вартості, є запити до митних органів іноземних держав з метою перевірки автентичності документів, що подавались для підтвердження митної вартості в Україні. За інформацією ДФС України, станом на 01.01.2017 діяло 49 двосторонніх міжнародних угод (договорів) міждержавного та міжурядового характеру, 116 двосторонніх міжнародних угод міжвідомчого характеру, 25 багатосторонніх міжнародних договорів міжурядового та міжвідомчого характеру. Так, упродовж дослідженого періоду до митних органів іноземних держав надіслано 1 945 запитів, але отримано лише 305 відповідей (з урахуванням відповідей на запити попередніх періодів). При цьому 245 відповідей (80,3 %) не підтвердили автентичності документів. За результатами отриманої інформації від митних органів іноземних держав, донараховані упродовж 2015–2016 років та I кварталу 2017 року суми грошових зобов'язань становили всього 4,0 млн гривень [3].

Під час проведення постмитного аудиту необхідно враховувати інформацію, яка відображається в актах документальних перевірок дотримання вимог валютного законодавства. Якщо мета таких контрольних заходів різна, то первинна документація є однаковою. Це варто здійснювати для виявлення можливих шахрайських дій суб'єктів ЗЕД із первинними документами, які засвідчують факт отримання послуг або робіт від нерезидента.

На практиці митні органи зустрічаються з масштабною фальсифікацією договорів (контрактів), інвойсів та інших товаросупровідних документів. Недостовірне заявлення митної вартості ввезеного товару є наслідком недостовірних відомостей про товар, а саме: країни відправлення та походження; транспортного засобу при відправленні і на кордоні; митниці на кордоні; опису товару (відсутність точної вказівки моделі, марки, сортності тощо, відомостей щодо товару); коду УКТ ЗЕД; ваги брутто і нетто. У цих випадках, відповідно до завдань митних органів, проводиться комплексне дослідження.

Контроль митної вартості після випуску товарів у вільний обіг здійснюється на підставі системи управління ризиками з використанням Автоматизованої системи аналізу та управління ризиками відповідно до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур. Згідно з міжнародними нормами та стандартами система управління ризиками застосовується для здійснення вибіркового контролю, який ґрунтується на аналізі та оцінці ризиків, що закріплено у ст. 320 Митного кодексу шляхом аналізу електронних версій митної декларації.

Оцінка реальних ризиків є найважливішим етапом в забезпеченні подальшої ефективності процесу митного постаудиту. Так, недостовірна оцінка ризиків з визначення потенційного порушника тягне за собою перевірку підприємства, що здійснює законну діяльність, відволікає значну кількість трудових та інтелектуальних ресурсів і створює ситуацію, коли дійсний порушник залишається без визначеного законом покарання.

Система управління ризиками порівнює задекларовану митну вартість товару з «індикатором ризику», індексом митної вартості, який являє собою регулярно періодичну поновлювальну цінову інформацію на певний вид товару. По суті, подібний контроль являє собою порівняння заявленої митної вартості з «нормальною ціною», що є застосуванням Брюссельської концепції митної вартості. Орієнтовні показники митної вартості товарів сформовано на підставі переліку товарів у розрізі товарних підкатегорій згідно з УКТ ЗЕД і країн походження та їх середньозваженої митної вартості, розрахованої за останні шість місяців, крім товарів військового призначення подвійного використання та товарів, які реалізуються у порядку біржової торгівлі. Використання орієнтовних показників митної вартості товарів необхідне для аналізу, виявлення та оцінки ризиків щодо заявлення декларантом неповних та/або недостовірних відомостей про митну вартість товарів, у тому числі неправильному її визначенні. При цьому спрацювання системи управління ризиками є рекомендацією посадовій особі митниці ДФСУ більш детально проаналізувати умови зовнішньоекономічної операції, зокрема шляхом перевірки документів та відомостей, які подаються для підтвердження заявленої митної вартості товарів, та не може бути підставою для відмови в оформленні товару декларантом. Однак існуюча практика вибору об'єктів митної перевірки орієнтується на систему управління ризиками, яка за умов швидкоплинного середовища характеризується високим рівнем невизначеності. Для вирішення проблеми варто посилювати оперативність автоматизованого обміну

фінансовою інформацією з митними адміністраціями іноземних держав шляхом підписання угод, впровадження науково обґрунтованого підходу до вибору об'єктів, аналізу джерел інформації у митній сфері з використанням дисперсійного аналізу. Тому в умовах, коли завдання перед митними органами ДФСУ полягає в одночасному сприянні зовнішній торгівлі, прискоренні часу виконання митних процедур, забезпеченні дотримання якості митного контролю, основне навантаження митного контролю повинно переноситися з етапу поточного контролю на етапи попереднього та постмитного аудиту.

Методичними прийомами митного контролю є загальнонаукові та конкретні емпіричні (власні) прийоми контролю (органолептичні, розрахунково-аналітичні) та прийоми документалістики, висвітлені у спеціальній літературі [1]). Для виявлення митних порушень фінансового характеру є й інші методи, які використовують митні адміністрації багатьох держав світу. До таких методів належить метод «дзеркальної статистики» імпорتنних операцій із торговельними партнерами. Аналіз невідповідності даних офіційної статистики дає можливість виявити потенційних порушників митного законодавства лише частково і за умови, що товар за чітко визначеним кодом УКТЗЕД не експортувався з країн, з якими ратифіковано угоди про вільну торгівлю. Проте митний контроль і аудит після випуску товарів у вільний обіг є менш ефективним для роботи з великим обсягом даних неофіційної статистики, оскільки в такому разі важливу роль має відігравати контроль у пунктах пропуску через державний кордон.

Методичні прийоми узагальнення і реалізації постмитного аудиту митної вартості – хронологічне групування недоліків, систематизоване групування та хронологічно-систематизоване групування, аналітичне групування результатів митного контролю, систематизоване викладення недоліків в акті перевірки, прийняття рішень за результатами постмитного аудиту та контроль за їхнім виконанням.

Отже, теоретико-методичні аспекти митного постаудиту спрямовані на розробку фахових знань як форми митного контролю після випуску товарів, вирішення проблем якого сприятиме спрощенню та прискоренню митних процедур і надасть можливість Україні зняти напруження з питань митної вартості та інших контрольних заходів на державному митному кордоні; формуватиме підґрунтя для надійного застосування інституту Уповноваженого економічного оператора в Україні, що сприятиме зростанню доходів державного бюджету та забезпечуватиме баланс інтересів митниці та суб'єктів ЗЕД.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білуха М.Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит : підручник / М. Т. Білуха, Т. В. Микитенко. – Київ : УАОІ, 2006. – 888 с.
2. Войтов С. Г. Митна вартість товарів: актуальні питання визначення та контролю / С. Г. Войтов // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2014. – № 1. – С. 40–46.
3. Звіт про результати аудиту ефективності виконання органами Державної фіскальної служби України повноважень у сфері державної митної справи та боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства : рішення Рахункової палати : від 30.05.2017 № 12-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/2341-14

4. Методичні рекомендації щодо роботи посадових осіб органів доходів і зборів з аналізу, виявлення та оцінки ризиків при здійсненні контролю за правильністю визначення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України : наказ ДФСУ : від 11.09.2015 № 689 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/2341-14
5. Митний аудит в Україні та його стратегічне планування // Митний брокер. – 2017. – № 3.
6. Митний кодекс України : від 13 березня 2012 року № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
7. Суворов В. Вплив взаємозв'язку між покупцем та продавцем на ціну товарів при визначенні митної вартості / В. Суворов, Г. Хабло // Вісник. Офіційно про податки. – 2013. – № 44.

REFERENCES

1. Bilukha M. T., Mykytenko T. V. Finansovyi kontrol: teoriia, reviziia, audyt : Pidruchnyk / M. T. Bilukha. – Kyiv : UAOI, 2006. – 888 s.
2. Voitov S. H. Mytna vartist tovariv: aktualni pytannia vyznachennia ta kontroliu / S. H. Voitov // Stratehiia rozvytku Ukrainy. Ekonomika, sotsiologhiia, pravo. – 2014. – № 1. – S. 40–46.
3. Zvit pro rezultaty audytu efektyvnosti vykonannia orhanamy Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy povnovazhen u sferi derzhavnoi mytnoi spravy ta borotby z pravoporushenniamy pid chas zastosuvannia mytnoho zakonodavstva : rishenniam Rakhunkovoi palaty vid 30.05.2017 № 12-3. URL : zakon.rada.gov.ua/go/2341-14
4. Metodichni rekomendatsii shchodo roboty posadovykh osib orhaniv dokhodiv i zboriv z analizu, vyavlennia ta otsinky ryzykiv pry zdiisnenni kontroliu za pravylnistiu vyznachennia mytnoi vartosti tovariv, yaki peremishchuiutsia cherez mytnyi kordon Ukrainy : Nakaz DFSU vid 11.09.2015 roku № 689. URL : zakon.rada.gov.ua/go/2341-14
5. Mytnyi audyt v Ukraini ta yoho stratehiichne planuvannia // Mytnyi broker. – 2017. – № 3.
6. Mytnyi kodeks Ukrainy vid 13 bereznia 2012 roku № 4495-VI. URL : <http://www.rada.gov.ua>
7. Suvorov V., Khablo H. Vplyv vzaiemozviazku mizh pokuptsem ta prodavtsem na tsinu tovariv pry vyznachenni mytnoi vartosti / V. Suvorov, H. Khablo // Visnyk. Ofitsiino pro podatky. – 2013. – № 44.

Mykytenko T. V. Customs value control after goods are released

The subject of the article is the organization and methods of the post-clearance audit of customs value as a form of customs control after the release, problems determination and finding out the ways to solve them.

The purpose is to elaborate methods to control the authenticity of the value declared after the goods imported had been released, which enables to outline the nature of customs legislation violation and systematically improve procedures.

The purpose, objectives, targets and information sources of the post-clearance audit are defined. The objects of the post-clearance audit of customs value are classified. Data sources have been grouped according to the authorities: from Customs and tax authorities, specialized expert organizations, state statistics authorities, law enforcement authorities, banks and other

financial institutions, state bodies, institutions and organizations, customs applicants, foreign customs authorities and others.

It is recommended to implement and improve a quality management system for the work of customs auditors, to improve personnel management and its motivation, to perform regularly a performance assessment of subdivisions organizing a performance quality management system.

To select the objects of post-clearance audit, it is recommended to improve the efficiency of automated data exchange between foreign customs administrations through entering into agreements, scientific approaches implementation and a dispersive analysis of data sources.

Key words: *customs postaudit, the customs value of the goods.*

Стаття надійшла до редколегії 14 грудня 2018 року

УДК339.543:656.073.5

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.137-144

Молдован Е. С.,

к.держ.упр.,

старший науковий співробітник

Університету ДФС України,

ORCID ID 0000-0002-2668-5744

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕДУР МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕВОЗЯТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН ВОДНИМИ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

У статті досліджено європейський досвід здійснення процедур митного контролю та митного оформлення товарів, що перевозяться через митний кордон водними транспортними засобами. Проаналізовано основні нормативно-правові акти ЄС у досліджуваній сфері. Сформульовано принципи здійснення митного контролю на території ЄС. Визначено особливості здійснення митного оформлення товарів, що переміщуються водними транспортними засобами через митні кордони ЄС.

Ключові слова: митна процедура, митний контроль, митне оформлення, водні транспортні засоби, товари, що переміщуються через митний кордон водними транспортними засобами.

Молдован Э. С. Европейский опыт осуществления процедур таможенного контроля и таможенного оформления товаров, которые перевозятся через таможенную границу водными транспортными средствами

В статье исследован европейский опыт осуществления процедур таможенного контроля и таможенного оформления товаров, которые перевозятся через таможенную границу водными транспортными средствами. Проанализированы основные нормативно-правовые акты ЕС в исследуемой сфере. Сформулированы принципы осуществления таможенного контроля на территории ЕС. Определены особенности осуществления таможенного оформления товаров, перемещаемых водными транспортными средствами через таможенные границы ЕС.

Ключевые слова: таможенная процедура, таможенный контроль, таможенное оформление, водные транспортные средства, товары, перемещаемые через таможенную границу водными транспортными средствами.

Мета статті полягає у дослідженні європейського досвіду здійснення процедур митного контролю та митного оформлення товарів, що перевозяться через митний кордон водними транспортними засобами, для окреслення шляхів удосконалення вітчизняної практики здійснення митного контролю та митного оформлення у митних пунктах

пропуску, які розташовані у портах, що, у свою чергу, сприятиме узгодженню, спрощенню та гармонізації «українських» митних процедур з тими, що передбачені міжнародними нормами та стандартами.

Постановка проблеми. Сьогодні функції органів, що здійснюють державну митну справу, як правило, поділяють на три основні групи: фіскальну, правоохоронну та сервісну [4, с. 58]. Практика діяльності органів державної влади у митній сфері демонструє, що домінантою серед вищевказаних груп продовжує залишатися група фіскальних функцій. Водночас митні адміністрації у розвинених країнах світу давно змістили пріоритет функціонального навантаження державних органів, що здійснюють державну митну справу, на користь сервісної групи функцій.

Намагаючись стати повноцінним учасником світової спільноти, Україна дотримується світових тенденцій, а тому на сучасному етапі розвитку митної сфери ведеться активна науково-практична дискусія та робота щодо переорієнтації діяльності Державної фіскальної служби України на сервісне функціональне навантаження.

З метою прискорення таких організаційних та змістових метаморфоз Державної фіскальної служби України, зокрема у площині здійснення державної митної справи, в тому числі процедур здійснення митного контролю та митного оформлення таких специфічних переміщень товарів через митний кордон України, як переміщення водними видами транспорту, доцільно дослідити зарубіжний досвід, зокрема досвід країн-членів Європейського Союзу.

Аналіз останніх публікацій. До питань митного контролю та митного оформлення товарів під час їхнього переміщення через митний кордон звертались такі дослідники, як І. Співак [6], Н. Чорна [8], М. Шульга [11] та ін. У контексті розвитку інформаційних технологій досліджували питання митного оформлення товарів і транспортних засобів З. Шайліхсламов та Д. Янушкевич [9], суднобудування – Е. Хачатуров [7], захисту інтелектуальної власності – Г. Швець [10].

Проте практично поза увагою науковців залишились проблеми митного контролю та митного оформлення товарів, які переміщуються через митний кордон водними транспортними засобами, що певною мірою й обумовлює актуальність дослідження.

Виклад основного матеріалу. Беручи до уваги, що офіційним вектором свого державницького розвитку Україна обрала проєвропейський вектор, вважаємо за доцільне розглянути досвід країн-членів Європейського Союзу щодо здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України водними видами транспорту.

Фундаментальні засади здійснення процедур митного контролю та оформлення водних транспортних засобів у країнах-членах Європейського Союзу закріплені у міжнародних нормативно-правових актах. Чи не першим таким документом, у якому було доволі ґрунтовно у вигляді стандартних правил задекларовано вихідні позиції здійснення митного контролю та оформлення водних транспортних засобів, стала Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур, більш відома як Кіотська Конвенція від 18.05.1973.

Ця Конвенція, по суті, закріпила ряд принципів здійснення митного контролю, які дозволимо собі виходячи зі змісту новел Конвенції сформулювати таким чином:

– *принцип всеохопності митного контролю*, який полягає у необхідності здійснення митного контролю щодо усіх товарів, у тому числі транспортних засобів, що ввозяться на

митну територію чи вивозяться з неї, незалежно від того, чи обкладаються вони митами та податками (Стандартне правило 6.1);

– *принцип необхідного мінімуму*, що респондує Стандартному правилу 6.2: митний контроль обмежується мінімумом, необхідним для забезпечення дотримання митного законодавства;

– *принцип застосування системи управління ризиками*, зміст якого полягає у тому, що під час здійснення митного контролю митні служби зобов'язані використовувати систему управління ризиками, яка базується на системі засобів оцінки імовірності недотримання законодавства, для визначення осіб та товарів, у тому числі транспортних засобів, що підлягають перевірці (Стандартні правила 6.3, 6.4, 6.5);

– *принцип інклюзивності*, що передбачає включення у систему митного контролю підсистеми митного аудиту (Стандартне правило 6.6);

– *принцип співробітництва*, що передбачає налагодження та підтримання співпраці щодо здійснення митного контролю як у «митному» середовищі, тобто між митними органами (Стандартне правило 6.7), так і в бізнес-середовищі – між митними органами та учасниками зовнішньої торгівлі (Стандартне правило 6.8);

– *принцип технологічності*, сутність якого – максимально можливе використання митними службами власних і тих, що належать учасникам зовнішньоторговельних відносин, інформаційних технологій та засобів електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю (Стандартне правило 6.9, 6.10) [5].

Вищезазначені принципи знайшли відображення, закріплення та деталізацію у Митному кодексі Європейського Союзу від 09.10.2013 [3]. Цим міжнародним законодавчим актом передбачено, що митний контроль здійснюється у межах загальної Системи управління ризиками, заснованої на обміні інформацією щодо аналізу ризиків між митними адміністраціями і встановленні критеріїв і стандартів загального ризику. Складовими митного контролю при цьому є:

- дослідження товарів;
- взяття проб;
- перевірка точності і повноти інформації, представлені у декларації;
- перевірка наявності, достовірності, точності документів;
- вивчення рахунків економічних операторів;
- перевірка записів щодо транспортних засобів, багажу, товарів, що перевозяться;
- перевірка осіб, які здійснюють офіційні запити та інші подібні дії;
- розробки необхідних заходів протидії, на основі критеріїв, розроблених на національному, Союзному і, за можливості, на міжнародному рівнях (ст. 46) [3]. Тобто ця норма відображає зміст принципу всеохопності митного контролю та принципу співробітництва.

У цікавий спосіб у Митному кодексі Європейського Союзу поєднано сутність принципів застосування системи управління ризиками та технологічності: йдеться про те, що митний контроль повинен ґрунтуватися на управлінні ризиками, що здійснюється з використанням електронної обробки даних для виявлення та оцінки ризиків (ст. 46) [3]. Управління ризиками охоплює такі види діяльності, як: збір даних та інформації; аналіз і оцінка ризиків (за умови, що 1) ризики оцінюються митним органом як значні та потребують митного контролю з метою виявлення, чи має місце подія, що провокує такі ризики; 2) за результатами контролю не встановлено, що подія, яка провокує ризики,

відбулася, але митний орган розглядає її як потенційну загрозу з високим ступенем ризику в інших державах-членах ЄС); регулярний моніторинг і аналіз з використанням міжнародних, всесоюзних і національних джерел і стратегії.

Встановлення загальних критеріїв ризиків, стандартів і заходів контролю передбачає врахування митними органами, крім набору інших вихідних даних (ч. 6 ст. 46), факторів або індикаторів ризику, що використовуватимуться для вибору товарів або економічних операторів для здійснення митного контролю; характеру митного контролю; тривалості його застосування (ч. 7 ст. 46) [3].

Отже, митний контроль у країнах-членах Європейського Союзу здійснюється відповідно до положень Митного кодексу Європейського Союзу, який, у свою чергу, базується та цілком узгоджується (саме у частині порядку здійснення митного контролю) з нормами Кіотської Конвенції. Вищездійснений аналіз названих міжнародних законодавчих актів дає підстави стверджувати, що немає ніякої специфіки у загальних засадах здійснення процедур митного контролю водних транспортних засобів – вони виступають повноцінним об'єктом митного контролю.

Проте певна специфіка вимальовується під час розгляду процедур митного оформлення водних транспортних засобів у країнах-членах Європейського Союзу. Відповідно до положень Митного кодексу Європейського Союзу усі товари, що вивозяться за межі митних територій союзних держав, повинні бути задекларовані до моменту від'їзду (ст. 263). Проте така вимога не поширюється на товари, що перевозяться водними транспортними засобами через територіальні води митної території Європейського Союзу у режимі трафіку (без здійснення зупинки) (ст. 263) [3].

Митне оформлення, зокрема експортні процедури, не застосовуються також до *товарів, що походять із країн-членів Європейського Союзу, доставлених водним транспортом*, незалежно від призначення такого судна (ст. 269) [3]. Такий підхід обумовлюється тим, що корабельні поставки не є регулярним експортом, а тому не підпадають під регулярні експортні процедури, в тому числі під оподаткування ПДВ. Останнє створює передумови для поліпшення доставки таких товарів, а також для закритого переміщення експортних товарів на борт корабля [1].

Разом з тим усі експортні формальності, пов'язані з експортними митними процедурами, повинні бути застосовані до товарів, що перевозяться водними транспортними засобами. Зокрема, повинна подаватися експортна декларація, позначена кодом EX (експорт); здійснюватися загальні митні формальності, такі як декларування товарів та митний нагляд; відбуватися реєстрація в автоматичній електронній системі (AES); зберігатися особою, яка здійснює корабельну поставку, накладна, підписана вантажоодержувачем [1].

Хоча корабельні поставки не є суб'єктом регулярних експортних процедур, компетентні митні органи повинні встановити, що водні транспортні засоби залишили митну територію Європейського Союзу. З цією метою митним експортним офісам повинні бути надані докази того, що товари були завантажені на борт судна, незалежно від його призначення, а також подана експортна декларація. За допомогою цих документів митні експортні офіси зможуть виконати своє зобов'язання засвідчити випуск товарів, що переміщуються водними видами транспорту, за межі митної території декларанту чи експортеру. У свою чергу, таке засвідчення є підставою звільнення такого товару від ПДВ та акцизу [1].

Певними відмінностями характеризується порядок митного оформлення *товарів, що походять із країн, які не є членами Європейського Союзу, та переміщуються водними транспортними засобами*. До таких товарів застосовуються загальні правила митного оформлення реекспорту. Зокрема, має бути подана реекспортна декларація або за умови, що 1) корабельні поставки перевантажуються; 2) корабельні поставки вилучаються із вільної зони; 3) корабельні поставки безпосередньо реекспортовані із тимчасового сховища – реекспортні повідомлення [1]. Товар повинен бути переданий у визначені для цього місця із подальшим представленням їх на митницю під час розвантаження або перевантаження. Якщо товар розвантажеться або перевантажується, то дозвіл на такі дії очікується у загальному порядку [2].

Проте митні формальності, крім тих, що пов'язані із процедурою транзиту, не повинні нав'язуватися митними органами, за умови, що водні транспортні засоби перетинають митну територію Європейського Союзу у режимі зовнішнього транзиту [1]. Також під час митного оформлення товарів, які походять із країн, що не входять до складу Європейського Союзу, відсутні зобов'язання заявника подавати підсумкову декларацію і повідомляти про прибуття морського судна [2].

Передбачалось, що водні транспортні засоби, що здійснюють поставки товару, звільняються від обов'язку подавати підсумкову декларацію під час виходу із портів [1]. Проте 14 грудня 2016 року було прийнято Регламент Європейського парламенту та ради щодо скасування окремих положень Митного кодексу Європейського Союзу (Регламент № 952/2013) щодо товарів, які тимчасово покидають митну територію Європейського Союзу морем чи повітрям. Цим законодавчим актом встановлено зобов'язання подати підсумкову декларацію, повідомити про прибуття морського судна, а також передати товар у певні місця і представити їх на митницю в точці, де вони розвантажуються або перевантажуються і тимчасово зберігаються [2].

Висновки. Отже, у країнах-членах Європейського Союзу митний контроль та митне оформлення товарів, що перевозяться водними транспортними засобами, здійснюється, відповідно до положень міжнародних нормативно-правових актів, у митній сфері. Усі процедури митного контролю та митного оформлення, передбачені проаналізованим нами міжнародним законодавством, можна вважати доволі зрозумілими та не переобтяженими, що цілком узгоджується із загальноєвропейською концепцією спрощення та гармонізації митних процедур. Поряд із тим необхідно наголосити, що останнім часом Європейським парламентом було прийнято певні зміни до положень Митного кодексу Європейського Союзу, які характеризуються скороченням лояльності та встановленням жорсткіших обмежень щодо здійснення процедур митного контролю та митного оформлення «несоюзних» товарів. Такі тенденції свідчать, на нашу думку, про намагання зміцнити митну безпеку Європейського Союзу та запобігти загрозам, перш за все економічним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ANNEX B SHIP SUPPLIES Articles 269 and 270 UCC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/customs/customs_code/guidance_ship_supplies_en.pdf.

2. REGULATION (EU) 2016/2339 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 December 2016 amending Regulation (EU) No 952/2013 laying

down the Union Customs Code, as regards goods that have temporarily left the customs territory of the Union by sea or air [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.354.01.0032.01.ENG&toc=OJ:L:2016:354:TOC.

3. REGULATION (EU) No 952/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0952&rid=1>.

4. Ломейко Ю. А. Аналіз та напрями вдосконалення взаємовідносин між суб'єктами митного контролю / Ю. А. Ломейко // Бізнесінформ. – 2015. – № 2. – С. 58–67.

5. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) : від 18.05.1973 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643/page (дата звернення: 25.05.2017).

6. Співак І. В. Технології митного контролю доцільно удосконалити [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5883/1/10%20-%202%286%29%20-%2025.pdf>.

7. Хачатуров Е. Митний контроль у суднобудуванні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conference.nuos.edu.ua/catalog/files/lectures/35257.pdf?nameToSave=%D0%9C%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9+%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C+%D1%83+%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96.pdf>.

8. Чорна Н. Митне оформлення товарів при переміщенні через митний кордон України [Електронний ресурс] / Чорна Н., Шургоцька І. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_6_2014_11_25/mitne_oformlennja_tovariv_pri_peremishhenni_cherez_mitnij_kordon_ukrajini/72-1-0-1098.

9. Шайліхсламов З. Р. Актуальні питання розвитку інформаційних технологій під час митного оформлення товарів і транспортних засобів [Електронний ресурс] / Шайліхсламов З. Р. Янушкевич Д. А. – Режим доступу : <http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/893/1/43.pdf>.

10. Швець Г. До питання щодо контролю за переміщенням через митний кордон України та США товарів, які містять об'єкти інтелектуальної власності / Г. Швець // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2014. – Вип. 1 (10), т. 2. – С. 126–130.

11. Шульга М. Г. Переміщення товарів через митний кордон України / М. Г. Шульга // Теорія і практика правознавства. – 2014. – Т. 2. – № 6. – С. 30–31.

REFERENCES

1. ANNEX B SHIP SUPPLIES Articles 269 and 270 UCC. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/customs/customs_code/guidance_ship_supplies_en.pdf.

2. REGULATION (EU) 2016/2339 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 December 2016 amending Regulation (EU) No 952/2013 laying down the Union Customs Code, as regards goods that have temporarily left the customs

territory of the Union by sea or air. URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.354.01.0032.01.ENG&toc=OJ:L:2016:354:TOC.

3. REGULATION (EU) No 952/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0952&rid=1>.

4. Lomeyko Yu. A. Analiz ta napryamy vdoskonalennya vzayemovidnosyn mizh sub'yektamy mytnoho kontrolyu. *Biznesinform*. 2015. #2. S. 58-67.

5. Mizhnarodna konventsiya pro sproshchennya i harmonizatsiy u mytnykh protsedur (Kiot-s'ka Konventsiya) vid 18.05.1973 r. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643/page (data zvernennya: 25.05.2017).

6. Spivak I.V. tekhnolohiyi mytnoho kontroly u dotsil'nou doskonalyty. URL: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5883/1/10%20-%202%286%29%20-%2025.pdf>.

7. Khachaturov E. Mytnyy kontrol' u sudnobuduvanni. URL: <http://conference.nuos.edu.ua/catalog/files/lectures/35257.pdf?nameToSave=%D0%9C%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9+%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C+%D1%83+%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96.pdf>

8. Chorna N., Shurhots'ka I. Mytne oformlennya tovariv pry peremishchenni cherez mytnyy kordon Ukrainy. URL http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_6_2014_11_25/mitne_oformlennja_tovariv_pri_peremishhenni_cherez_mitnij_kordon_ukrajini/72-1-0-1098.

9. Shaylikhslamov Z.R., Yanushkevych D.A. Aktual'ni pytannya rozvytku informatsiynykh tekhnolohiy pid chas mytnoho oformlennya tovariv i transportnykh zasobiv. URL: <http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/893/1/43.pdf>.

10. Shvets' H. Do pytannya shchodo kontrolyu za peremishchenniam cherez mytnyy kordon Ukrainy ta SShA tovariv, yaki mistyat' ob'yekty intelektual'noyi vlasnosti. *Teoretychni ta praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noyi vlasnosti*. – 2014. – Vyp. 1(10), т.2. – S. 126–130.

11. Shul'ha M.H. Peremishchennya tovariv cherez mytnyy kordon Ukrainy. *Teoriya i praktyka pravoznavstva*. 2014. T. 2, #6. S. 30–31.

Moldovan E. European experience of implementing of Customs Control and Customs Clearance formalities of goods which are transported across the Customs Border by water vehicles

The European experience of implementing of Customs Control and Customs Clearance formalities of goods which are transported across the Customs Border by water vehicles is researched in the article. Main legal and normative acts in the field of research are analyzed. They are International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (Kyoto Convention), Customs Code of European Union and Annex B "Ship Supplies" to the Articles 269 and 270 of UCC. Principles of Customs Control implementing are formulated. They are such principles as principle of total Customs Control; principle of minimum required; principle of using of Risk Management System; principle of inclusiveness; principle of collaboration; principle of manufacturability. Peculiarities of Customs Clearance of goods are transported through the Customs Border by water vehicles are defined. Such peculiarities are related to the Traffic Customs Regime of goods, Export Customs Procedures, Origin of goods

Молдован Е. С. Європейський досвід здійснення процедур митного контролю та митного оформлення товарів, що перевозяться через митний кордон водними транспортними засобами

are transported across the Customs Border by water vehicles, Transit Customs Regime of goods, Final Customs Declaration etc.

As a result, it was summarized, that the norms of legal and normative acts of European Union are enough rigid for the goods are originating from the non-Union countries and are transported across the Customs Border of European Union by water vehicles.

Key words: *Customs Procedure; Customs Control; Customs Clearance; water vehicles; goods are transported through the Customs Border by water vehicles.*

Стаття надійшла до редколегії 20 грудня 2018 року

УДК 339.545

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.145-157

Пашко П. В.,*д.е.н., професор, ректор,***ORCID ID 0000-0002-2697-751X;****Ємець А. В.,***Університет ДФС України,***ORCID ID 0000-0002-8262-3492**

ЩОДО ДЕЯКИХ ПІДХОДІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ АНАЛІЗУ СТАНУ ІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ НОВОВВЕДЕНЬ У МИТНІЙ СПРАВІ З ПОЗИЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Досліджено стан із запровадженням у державі концепцій Рамкових стандартів безпеки та полегшення міжнародної торгівлі Всесвітньої митної організації та Угоди про спрощення процедур торгівлі на стан митної безпеки держави. Визначено основні напрями аналізу впливу нововведень у Митній справі на стан національної безпеки держави. Окреслено сучасний стан та перспективи імплементації положень вищезазначених міжнародних документів в Україні.

Ключові слова: УЕО, стандарти безпеки, зовнішньоекономічна діяльність, державне регулювання.

Пашко П. В., Ємець А. В. Некоторые подходы к анализу положения с имплементацией нововведений в таможенном деле с позиции обеспечения таможенной безопасности

Исследовано положение с внедрением в государстве концепций Рамочных стандартов безопасности и облегчения международной торговли Всемирной таможенной организации и Соглашения об упрощении процедур торговли на состояние национальной безопасности государства. Определены главные направления анализа воздействия нововведений в Таможенном деле на состояние таможенной безопасности государства. Определено положение дел на сегодня и перспективы имплементации положений указанных международных документов в Украине.

Ключевые слова: УЭО, стандарты безопасности, внешнеэкономическая деятельность, государственное регулирование.

Мета статті. У цьому дослідженні зроблена спроба окреслити основні підходи до наукового аналізу впливу запровадження концепцій УЕО та ЄВ на митну та національну безпеку держави. Отже, будуть сформульовані основні питання, які необхідно ставити, та наведено приклад відповіді на них.

Постановка проблеми. Сьогодні питання національної безпеки держави, в тому числі її складових – економічної та митної безпеки, перебувають у фокусі уваги не лише урядовців та представників міжнародних організацій, які зайняті питаннями протидії тероризму та контрабандному переміщенню товарів, сьогодні ці питання вивчаються представниками бізнесу у всьому світі. У сучасній міжнародній торгівлі, де щодня утворюються та працюють безліч ланцюгів поставок товарів, досягнення комерційного успіху, отримання переваг над конкурентами на зовнішніх ринках неможливо без ретельної спільної щоденної співпраці з державними, насамперед митними, органами для спрощення (здешевлення, прискорення) торговельних операцій та збільшення їхнього рівня безпеки. На міжнародному рівні вже прийнято та працює ряд договорів, що покликані допомогти співпраці державних органів і бізнесу, насамперед це Рамкові стандарти безпеки та полегшення міжнародної торгівлі Всесвітньої митної організації (далі – Рамкові стандарти ВМО) [1] та Угода про спрощення процедур торгівлі (далі – УСПТ, або англійською «Trade Facilitation Agreement – TFA») [2]. Серед основних ідей, напрямів приватно-державного партнерства, зазначених міжнародних документів найважливішими є концепції «Уповноваженого економічного оператора» (далі – УЕО) та «Єдиного вікна» (далі – ЄВ). Тому вважаємо своєчасним окреслити основні підходи до наукового аналізу впливу запровадження концепцій УЕО та ЄВ на митну та національну безпеку держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників питань національної безпеки в частині, що стосується зовнішньоекономічної діяльності та митної справи, необхідно відмітити праці І. І. Бережнюка [17], І. В. Несторишена [24], В. Т. Колесника, О. А. Долгого [3], Ю. О. Коновалова [4], П. В. Пашка [5], Н. П. Танасієнко [6], Т. В. Цвігун [7].

Шляхи запровадження механізму «Єдиного вікна» в практику митних органів розглядалися такими науковцями, як: Ю. І. Пивовар, Н. А. Буличева [8], Г. М. Писаренко [9], О. І. Платонов [10], О. П. Шейко, Ю. О. Колейников, С. С. Терещенко, В. В. Чорний [11], А. М. Романенко [12], І. В. Сітко [13], В. Б. Суворов [14], В. Тимошук [15], О. П. Федотов [16] та ін.

Теоретичні та практичні аспекти впровадження інституту УЕО, світовий досвід функціонування таких підприємств у межах уповноважених ланцюгів постачання, а також становлення правових норм України щодо міжнародної митної моделі державно-приватного партнерства досліджували такі науковці, як І. Г. Бережнюк [17], Т. І. Білоус-Осінь [18], О. М. Вакульчик, І. Д. Харламова [19], С. Г. Левченко [20], Менг Шао-донг [21], Н. Мережко, Н. Калуга [22], О. В. Миронов [23], А. Ю. Очерет, І. В. Несторишен [24], Є. Б. Павленко [25], А. Д. Пономаренко [26], І. Л. Рудая [27], В. О. Сергійчик [28], А. І. Теплий [29], С. С. Терещенко, Г. Д. Симонова, Г. О. Хабло [30], В. А. Туржанський, Д. М. Хома [31] та інші.

Вклад основного матеріалу. Визначення національної безпеки, що наведено у Статті 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» [32], можливо вже характеризувати як класичне: «Національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, ... податково-бюджетної

та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ... під час виникнення негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам». Автори умисно надають скорочений варіант терміна, зосереджуючи увагу лише на тих сферах національної безпеки, на які безпосередньо впливає запровадження положень Рамкових стандартів ВМО та УСПТ. У тому ж законодавчому акті наведено визначення того, що становить національні інтереси: «...життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу... визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її... прогресивний розвиток». Підсумовуючи наведені витяги із тексту закону, можливо зробити висновок, що національна безпека – це захищеність цінностей та потреб суспільства і держави, які забезпечують прогресивний розвиток суспільства та дотримання суверенітету держави.

Практична реалізація захисту національної безпеки реалізується в межах «Стратегії національної безпеки України», затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 [33], яка в галузі економічної безпеки, серед іншого передбачає:

- захист економічної конкуренції, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;
- підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів;
- диверсифікацію зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків.

З наведеного видно, що аналіз впливу на стан економічної та митної безпеки держави будь-яких нововведень доцільно здійснювати з таких позицій:

1. Які нові можливості у боротьбі із міжнародним тероризмом, контрабандою та негативними зовнішніми впливами будуть створені для митних та інших державних органів, що контролюють переміщення товарів через митний кордон держави?

2. Які конкурентні переваги отримає економіка держави від втілення в життя нововведень?

3. Як вони вплинуть на швидкість та напрями розвитку суспільства у державі?

У цьому тексті як приклад проведення аналізу зосередимося на відповіді лише на перше запитання, визначивши, як та в якому напрямі змінюється інституційний потенціал митних органів унаслідок запровадження концепцій УЕО та ЄВ у державі.

Ларс Карлсон (Швеція) – архітектор першої в світі УЕО програми, концепції «Сходинок», що окреслили основні принципи роботи програм «Уповноважених продавців» та «Уповноважених економічних операторів», зазначає, що напрям забезпечення безпеки ланцюгів постачання не був у центрі уваги на початку розробки вказаних програм. Спочатку поштовхом для розробки програм УЕО та спрощень процедур міжнародної торгівлі стала потреба в економії обмежень ресурсів митних органів з одночасним збільшенням ефективності їхньої роботи за рахунок визначення переліку пріоритетних дій, які б зменшували ризики для їхніх цілей [34]. Згодом такий підхід стали називати управлінням ризиками, яке у середині 1990-х років стало трендом у діяльності декількох найбільш розвинених митних адміністрацій світу (мається на увазі Швеція, Нідерланди та Канада).

При цьому фахівці з митної справи, ідентифікуючи та аналізуючи ризики, прийшли до висновків, що брати до уваги лише ризики, пов'язані із товарами та процедурами, недостатньо. Як пише Карлсон, «саме люди вчиняють шахрайство, а не товари...», тому було введено третій, пріоритетний показник – оператор, оскільки він і є найбільшим

фактором ризику [34]. Зростаючі обсяги міжнародної торгівлі обумовили необхідність перейти від операційного контролю до системного контролю, тобто від контролю конкретних вантажів до контролю за діяльністю підприємств на певних відрізках часу. Завершальним акордом у концепції УЕО стало застосування суто комерційного принципу: розвивається (дає прибуток) те, у що вкладаєш кошти. Тобто, крім визначення операторів з високим рівнем ризику, можливо визначати операторів з низьким рівнем ризику, які систематично розвивають (фінансують) заходи із визначення та запобігання помилкам у транзакціях.

Після катастрофічних за своїми наслідками терористичних атак у Нью-Йорку 2001 року весь світ змінився, і митники, і суб'єкти ЗЕД зрозуміли, що механізми міжнародної торгівлі (насамперед міжнародні контейнерні та комбіновані перевезення) можуть бути використані терористами як знаряддя для їхніх задумів. «...Була швидко визначена потенційна загроза безпрецедентних масштабів: у «гіршому випадку» вважалося можливим, що після ряду таких нападів жодна країна не могла бути впевнена в безпечності контейнерів які прибувають. Унаслідок паніки більша частина транспортного сектору, пов'язаного із контейнерними перевезеннями, тимчасово зупинитися з незліченними наслідками не тільки для окремих портів і країн, але для всієї світової економіки», – так описує ситуацію, що склалася наприкінці 2001 року, німецький дослідник, професор Ф. Альтмюллер з Університету прикладних наук Гарца (Harz University of Applied Sciences) [35].

Для вирішення вказаної проблеми в США на основі досвіду Швеції (програма «Сходинки»: Stairway – щодо якості ланцюга постачання; StairSec – щодо його безпеки), Нідерландів (Модель партнерства митниці та торгівлі COMPACT – спільна розробка шведської і голландської митниць), Канади (Партнери із захисту PiP – програма безпеки ланцюга постачання Агентства прикордонних служб Канади (CBSA), розроблена 1995 року) та програм управління за відповідністю та якістю iSO (Міжнародної організації стандартизації) була розроблена та запроваджена програма «Партнерство митниці та торгівлі проти тероризму (С-ТРАТ)».

Крім того, у січні 2002 року розпочато реалізацію Ініціативи з безпеки контейнерів (CSI), яка передбачає створення мережі закордонних представництв агентства, де офіцери US CBP (Агенція з митного та прикордонного контролю США) одночасно з представниками місцевих митних адміністрацій виявляють та перевіряють потенційно небезпечні контейнери ще до моменту їхнього завантаження на транспортні засоби, що прямують до США. За інформацією, розміщеною на офіційному сайті US CBP станом на 26.06.2014, до ініціативи було залучено 58 портів Північної Америки, Європи, Азії, Африки, Близького Сходу і Латинської та Центральної Америки [36].

За інформацією ДФС України, що була розміщена у мережі Facebook 02.03.2018, за підтримки посольства Канади в Україні працюватимуть два підрозділи припортового контролю, створені у рамках Глобальної програми з контролю за контейнерами (Container Control Programme; CCP – аналог CSI, розроблений ВМО одночасно з Управлінням ООН з наркотиків та злочинності; UNODC) на виконання Меморандуму про взаєморозуміння між ДФС України, Держприкордонслужбою та Управлінням з наркотиків та злочинності ООН, підписаного 16.01.2018 в Києві. Перший такий підрозділ уже розпочав свою роботу в Одеському порту, другий буде створений наприкінці березня в зоні діяльності Київської митниці в аеропорту «Бориспіль» [37].

У прийнятій 2005 року на сесії Ради Всесвітньої митної організації в Брюсселі угоді про Рамкові стандарти ВМО узагальнено отриманий митними адміністраціями вищезазначених країн досвід роботи у нових умовах. Стандартний перелік рішень щодо підвищення рівня безпеки та поліпшення процедур міжнародної торгівлі доповнено концепцією ЄВ, яка з кінця 80-х років розвивалась як суто комерційний проект у ряді портів Європи та мала на меті полегшити проходження ділової кореспонденції між учасниками «портового товариства» під час обробки вантажів у морських портах континенту. Крім того, було підготовлено робочі документи для створення стандартизованої системи дво- та багатосторонніх угод про взаємне визнання статусу УЕО, С-ТРАТ державами-учасниками ВМО (Угоди – МРА).

З точки зору підвищення рівня митної безпеки для держави, що запроваджує Рамкові стандарти ВМО та положення УСПТ, відкриваються такі перспективи:

1. Створення потужної інформаційної системи спостереження за діяльністю суб'єктів ЗЕД та їхніх іноземних контрагентів, яка охоплює всі ланки міжнародного ланцюга постачання від моменту отримання первісного замовлення на товар до моменту його отримання кінцевим споживачем у країні імпорту. Це стає можливим за рахунок проведення авторизації підприємств (підтвердження надійності його методів та технологій роботи), під час якої бізнес і митні адміністрації виробляють узгоджений механізм доступу державних органів до комерційної інформації підприємств та надається допомога у побудові на підприємстві-заявнику сталої системи безпеки (фізичного, інформаційного захисту та контролю діяльності).

Перехід до загального безперервного контролю за комерційною діяльністю підприємств (системного контролю) здійснюється за рахунок застосування положень угод МРА та технології ЄВ, які у сукупності дозволяють оперативно отримувати й обробляти інформацію щодо товарів, які містяться на проміжних етапах ланцюга постачання (портах, терміналах, на борту транспортних засобів, які перебувають на маршрутах перевезення тощо).

2. Значно підвищити ефективність виявлення та аналізу ризиків у міжнародних ланцюгах постачання. Збір та обробка інформації, що міститься у первинних комерційних документах, деклараціях, заявках, створює умови для завчасного та більш точного націлювання пошукових підрозділів на кордоні на виявлення порушень митних правил, контрабанди та терористичних загроз.

3. Співпраця із закордонними митними адміністраціями дозволяє «посунути кордони» та за рахунок механізму «огляду під час відправлення» не допускати потрапляння до пунктів пропуску на кордоні потенційно небезпечних вантажів.

4. Підвищити ефективність митного контролю за рахунок більш точного розподілу ресурсів митних органів, які будуть сконцентровані лише на ланцюгах постачання із вантажами з високою імовірністю виникнення ризикових ситуацій.

З названого виходить, що у сучасних умовах основою будь-яких процедур митного контролю та оформлення є збір, зберігання та обробка інформації, яка генерується на всіх етапах фактичного здійснення зовнішньоекономічної операції та поза її межами [5].

Як ще 1993 року писали видатні американські вчені – футурологи Хейді та Алвін Тофлери, «...будь-яка компанія або корпорація – повинна виконувати щодо знань як мінімум чотири найважливіші функції. Вона повинна здобувати, обробляти, поширювати і захищати інформацію, селективно фільтруючи її або вибірково розподіляючи серед своїх

супротивників і (або) союзників» [38]. Теж саме можливо віднести і до митної системи держави, визначивши як супротивників порушників митних правил, а серед союзників – бізнес, комерційна філософія якого побудована на додержанні норм законодавства держави.

Незважаючи на існування з 2012 року у Митному кодексі України Глави 2 «Уповноважений економічний оператор» [39], необхідні підзаконні акти не розроблені та жодне українське підприємства не отримало цей статус. Відповідно, не ведуться роботи у напрямі укладання угод МРА з жодною державою – зовнішньоекономічним партнером України.

Запроваджений на рівні рішення Кабінету Міністрів України (постанова КМУ від 25.05.2016 № 364 із змінами та доповненнями [40]) «Порядок інформаційного обміну між органами доходів і зборів, іншими державними органами та підприємствами за принципом «єдиного вікна» з використанням електронних засобів передачі інформації» має суттєві розбіжності з концепцією ЄВ Рамкових стандартів ВМО, а саме:

1. Не визначено координатора програм контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України (у Рамкових стандартах ВМО це – митні адміністрації).

2. Крім митних декларацій, усі інші документи потрапляють до інформаційної системи ДФС України (у тексті вказаного документа зазначено «органів доходів та зборів») у вигляді «сканованих копій», що унеможлиблює їхню автоматизовану обробку, ускладнює зберігання та має мінімальну цінність з точки зору інформаційного обміну з митними адміністраціями інших держав.

3. Інші державні контролюючі органи беруть участь в інформаційному обміні та здійсненні відповідних видів контролю «з урахуванням кадрових та матеріальних ресурсів» у робочі години органів ДФС України, що суперечить взятим на себе Україною зобов'язанням за УСПТ.

На цьому фоні початок роботи вищезгаданих підрозділів припортового контролю, створених у рамках Глобальної програми з контролю за контейнерами ВМО, є позитивним зрушенням у вирішенні питань національної (митної, економічної) безпеки держави. Водночас зрозуміло, що найбільшу користь з цього отримують держави – партнери України, оскільки саме вони «пересунуть кордон» та завчасно отримуватимуть інформацію стосовно вантажів, які прямують до їхніх кордонів. Аналогічні можливості блокуються для України відсутністю практичної реалізації Рамкових стандартів ВМО та УСПТ.

Висновки і пропозиції. Враховуючи складність та багатошаровість питання забезпечення митної безпеки держави, аналіз стану із запровадженням будь-яких нововведень у цій сфері повинен здійснюватися з трьох точок зору:

1. Інституційного потенціалу державних органів, які контролюють переміщення товарів через митний кордон держави.

2. Економічного ефекту нововведень як з точки зору «вартості контролю», так і з позицій завоювання й утримання переваг на міжнародних ринках.

3. Нових перспектив розвитку суспільства в державі.

Комплексне запровадження концепцій Рамкових стандартів ВМО та УСПТ значно підвищує рівень митної, економічної та в цілому національної безпеки держави, створює нові можливості для міжнародної торгівлі та налагодження взаємовигідних і рівноправних багаторівневих зв'язків із державами – торговельними партнерами України.

Нагальною є потреба у державній підтримці проектів з переходу до безпаперової технології ведення бізнесу, широкого запровадження систем сучасних ERP систем (Enterprise Resource Planning System – Система планування ресурсів підприємства) на вітчизняних підприємствах – суб'єктах ЗЕД як підґрунтя для запровадження системного підходу у митному й інших видах державного контролю зовнішньоекономічних операцій.

Вважаємо, що наведені підходи до здійснення аналізу стану із запровадженням нововведень у Митній справі з позиції забезпечення митної безпеки держави мають перспективи практичного застосування та подальшої наукової розробки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації : Міжнародна угода [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/976_003

2. Угода про спрощення процедур торгівлі : Міжнародна угода [Електронний ресурс] / Офіційний сайт МЕРТ України / МЕРТ України. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=30364ea7-3cfc-4a6f-9c62-6e9b3e6a49a4>.

3. Суб'єкти і нормативні та організаційні аспекти формування безпечного міжнародного ланцюга постачання / І. І. Бережнюк, І. В. Несторишен, В. Т. Колесник, О. А. Долгий // Розвиток інституту уповноваженого економічного оператора в контексті імплементації Рамкових стандартів безпеки та полегшення міжнародної торгівлі ВМО : збірник наукових праць науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький – м. Ірпінь, 15 вересня 2016 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2016. – С. 5–7.

4. Коновалов Ю. О. Питання забезпечення безпеки міжнародних ланцюгів поставок / Ю. О. Коновалов // Розвиток інституту уповноваженого економічного оператора в контексті імплементації Рамкових стандартів безпеки та полегшення міжнародної торгівлі ВМО : збірник наукових праць науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький – м. Ірпінь, 15 вересня 2016 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2016. – С. 47–49.

5. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / П. В. Пашко; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. – Одеса : ПЛАСКЕ, 2009. – 628 с.

6. Танасієнко Н. П. Загрози національній безпеці України в умовах глобалізації / Н. П. Танасієнко // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : збірник тез науково-практичної інтернет-конференції (м. Ірпінь – м. Хмельницький, 11–24 вересня 2017 року). – Хмельницький: НДЦ митної справи, 2017. – С. 17–21.

7. Цвігун Т. В. Аналіз основних складових економічної безпеки України / Т. В. Цвігун // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : збірник тез науково-практичної інтернет-конференції (м. Ірпінь – м. Хмельницький, 11–24 вересня 2017 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи, 2017. – С. 27–32.

8. Пивовар Ю. І. Розвиток інституту адміністративних послуг як передумова побудови сервісної держави / Ю. І. Пивовар, Н. А. Буличева // Митна справа. – 2011. – № 1(73), ч. 2. – С. 162–167.
9. Писаренко Г. М. Адміністративні послуги в Україні: організаційно-правові аспекти / Г. М. Писаренко. – Одеса : ОНЮА, 2006. – 20 с.
10. Платонов О. І. Практика «Єдиного вікна» у міжнародній торгівлі / О. І. Платонов // Вісник КНТЕУ. – 2013. – № 4. – С. 37–47.
11. Международные перевозки грузов железнодорожным транспортом: теория и практика / Ю. О. Колейников та ін. – Одеса : Пласке, 2012. – 404 с.
12. Романенко А. М. Роль механізму «Єдиного вікна» у забезпеченні спрощення процедур міжнародної торгівлі / А. М. Романенко // Наукові праці МАУП. – 2014. – № 42(3). – С. 223–228.
13. Сітко І. В. Інноваційні напрями впровадження бізнес-уряду: від «єдиного вікна» до «єдиного електронного офісу» / І. В. Сітко // Реалізація політики інноваційно-інвестиційного розвитку економіки на регіональному рівні : монографія / за заг. ред. А. О. Дегтяря. – Харків : ХарPI НАДУ «Магістр». – 2008. – С. 91–99. – (Серія : «Державне управління XXI століття»).
14. Суворов В. Б. Удосконалення системи митного контролю в Україні в контексті концепції «єдиного вікна» / В. Б. Суворов // Вісник АМСУ. – 2009. – № 2. – С. 132–140. – (Серія : Економіка).
15. Тимошук В. Адміністративні послуги : навч. посіб. / В. Тимошук. – Київ, 2012. – 104 с.
16. Федотов О. П. Єдине вікно-локальне рішення / О. П. Федотов // Молодий вчений. – 2016. – № 29.2. – С. 217–220.
17. Бережнюк І. І. Пост-митний контроль в системі забезпечення безпеки держави та спрощення митних процедур / І. І. Бережнюк // Розвиток інституту уповноваженого економічного оператора в контексті імплементації Рамкових стандартів безпеки та полегшення міжнародної торгівлі ВМО : збірник наукових праць науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький – м. Ірпінь, 15 вересня 2016 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2016. – С. 35–38.
18. Білоус-Осінь Т. І. Процес становлення уповноваженого економічного оператора як суб'єкта митного права: міжнародний досвід / Т. І. Білоус-Осінь // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 2 (8). – С. 181–189.
19. Вакульчик О. М. Кількісна оцінка якісних характеристик суб'єкта ЗЕД з метою надання статусу уповноваженого економічного оператора / О. М. Вакульчик, І. Д. Харламова // Вісник Академії митної служби України. – 2013. – № 1. – С. 12–23. – (Серія : Економіка).
20. Левченко С. Г. Інститут уповноваженого економічного оператора: новела законодавства / С. Г. Левченко // Митна справа. – 2011. – № 4. – С. 22–30.
21. MENG, Shao-dong A Study on the Role of Customs in International Trade Security and Facilitation based on the AEO System/DEStech Transactions on Computer Science and Engineering, 2017. – № AMEIT.
22. Мережко Н. Інститут уповноваженого економічного оператора в Україні / Н. Мережко, Н. Калуга, А. Очерет // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 2. – С. 5–14.

23. Миронов О. В. Історичні аспекти виникнення інституту уповноваженого економічного оператора / О. В. Миронов // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : збірник тез науково-практичної інтернет-конференції (м. Ірпінь – м. Хмельницький, 11–24 вересня 2017 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи, 2017. – С. 86–91.

24. Очерет А. Ю. Механізм взаємного визнання уповноважених економічних операторів на міждержавному рівні / А. Ю. Очерет, І. В. Несторишен // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : збірник тез науково-практичної інтернет-конференції (м. Ірпінь – м. Хмельницький, 11–24 вересня 2017 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи, 2017. – С. 69–73.

25. Павленко Є. Б. З практики впровадження Рамкових стандартів безпеки SAFE / Є. Б. Павленко // Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції курсантів, студентів та молодих учених [«Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі»], 27 берез. 2009 р. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2009. – С. 44–46.

26. Пономаренко А. Д. Подходы к формированию концепции развития транзитных грузовых перевозок по территории Российской Федерации / А. Д. Пономаренко // Право и экономика. – 2011. – № 5. – С. 48–52.

27. Рудая И. Л. Таможенное регулирование на таможенной территории Таможенного союза: о статусе и роли уполномоченного экономического оператора / И. Л. Рудая // Таможенное дело. – 2009. – № 4. – С. 27–28.

28. Сергійчик В. О. Актуальні питання запровадження інституту уповноваженого економічного оператора: зарубіжний досвід / В. О. Сергійчик // Юридичний вісник. – 2013. – № 2. – С. 166–172.

29. Теплий А. І. Пропозиції щодо форми та переліку відомостей короткої ввізної декларації для уповноважених економічних операторів / А. І. Теплий, В. А. Туржанський // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : збірник тез науково-практичної інтернет-конференції (м. Ірпінь – м. Хмельницький, 11–24 вересня 2017 року). – Хмельницький : НДЦ митної справи, 2017. – С. 73–78.

30. Терещенко С. С. Міжнародні стандарти щодо статусу уповноваженого економічного оператора / С. С. Терещенко, Г. Д. Симонова, Г. О. Хабло // Митна безпека. – 2010. – № 2. – С. 71–80. – (Серія «Економіка»).

31. Туржанський В. А. Особливості функціонування інституту уповноваженого економічного оператора в ЄС / В. А. Туржанський, Д. М. Хома // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. – 2016. – № 29. – С. 68–77. – (Економічні науки).

32. Про основи національної безпеки України : Закон : від 19.06.2003 № 964-IV [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

33. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України : від 26.05.2015 № 287/2015 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

34. Lars Karlsson. Back to the future of Customs: A new AEO paradigm will transform the global supply chain for the better / World Customs Journal. – 2017. – Vol. 11. – № 1. – P. 23–33.
35. Frank Altemöller. Counterterrorism and Data Transfers in International Trade / Russian Journal of Comparative Law. – 2016. – Vol. 7. – № 1. – Pp. 4–10.
36. CSI: Container Security Initiative [Електронний ресурс] / Оф. сайт CBP / U.S. Customs and Border Protection's. – Режим доступу : <https://www.cbp.gov/border-security/ports-entry/cargo-security/csi/csi-brief>
37. Мирослав Продан: Ми розпочинаємо новий етап у боротьбі з транснаціональною злочинністю [Електронний ресурс] / Оф. сайт ДФСУ / Державна фіскальна служба України. – Режим доступу : <http://mk.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-329221.html>
38. Toffler Heidi, Alvin. War And Anti-War Survival At The Dawn Of The 21st Century. London. Warner Books, 1993. – 387 p.
39. Митний кодекс України : Закон : від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
40. Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю : Постанова КМ України : від 25.05.2016 № 364 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/364-2016-%D0%BF>

REFERENCES

1. Ramkovi standarty bezpeky ta polehshennia vsesvitnoi torhivli Vsesvitnoi mytnoi orhanizatsii: Mizhnarodna uhoda // Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy"/VR Ukrainy. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/976_003 (data zvernennia: 13.03.2018)
2. Uhoda pro sproshchennia protsedur torhivli: Mizhnarodna uhoda // Ofitsiynyi sait MERT Ukrainy/MERT Ukrainy. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=30364ea7-3cfc-4a6f-9c62-6e9b3e6a49a4> (data zvernennia: 13.03.2018)
3. Berezniuk I. I., Nestoryshen I. V., Kolesnyk V. T., Dolhyi O. A. Subiekty i normatyvni ta orhanizatsiyni aspekty formuvannia bezpechnoho mizhnarodnoho lantsiuha postachannia // «Rozvytok instytutu upovnovazhenoho ekonomichnoho operatora v konteksti implementatsii Ramkovykh standartiv bezpeky ta polehshennia mizhnarodnoi torhivli VMO»: Zbirnyk naukovykh prats naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (m. Khmelnytskyi-m. Irpin, 15 veresnia 2016 roku). Khmelnytskyi: NDTs mytnoi spravy NDI fiskalnoi polityky UDFSU. 2016. S. 5–7.
4. Kononov Yu. O. Pytannia zabezpechennia bezpeky mizhnarodnykh lantsiuhiv postavok // «Rozvytok instytutu upovnovazhenoho ekonomichnoho operatora v konteksti implementatsii Ramkovykh standartiv bezpeky ta polehshennia mizhnarodnoi torhivli VMO»: Zbirnyk naukovykh prats naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (m. Khmelnytskyi-m. Irpin, 15 veresnia 2016 roku). Khmelnytskyi: NDTs mytnoi spravy NDI fiskalnoi polityky UDFSU. 2016. S. 47–49.
5. Mytna bezpeka (teoriiia, metodolohiia ta praktychni rekomendatsii): monohrafiia / Pashko P.V. Nats. akad. nauk Ukrainy, In-t rehion. doslidzh. Odesa. PLASKE. 2009. 628 s.

6. Tanasiienko N.P. Zahrozy natsionalnii bezpetsi Ukrainy v umovakh hlobalizatsii // «Aktualni problemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky ta sproshchennia protsedur mizhnarodnoi torhivli»: Zbirnyk tez naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (m. Irpin – m. Khmelnytskyi, 11–24 veresnia 2017 roku). Khmelnytskyi: NDTs mytnoi spravy. 2017. S. 17–21.
7. Tsvihun T. V. Analiz osnovnykh skladovykh ekonomichnoi bezpeky Ukrainy // «Aktualni problemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky ta sproshchennia protsedur mizhnarodnoi torhivli»: Zbirnyk tez naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (m. Irpin – m. Khmelnytskyi, 11–24 veresnia 2017 roku). Khmelnytskyi: NDTs mytnoi spravy. 2017. S. 27–32.
8. Pyvovar Yu. I., Bulycheva N. A. Rozvytok instytutu administratyvnykh posluh yak peredumova pobudovy servisnoi derzhavy/Mytna sprava. 2011. № 1(73). Ch. 2. S. 162–167.
9. Pysarenko H. M. Administratyvni posluhy v Ukraini: orhanizatsiino- pravovi aspekty. Odesa. ONIuA. 2006. 20 c.
10. Platonov O. I. Praktyka «Iedynoho vikna» u mizhnarodnii torhivli/Visnyk KNTEU. 2013. № 4. S. 37–47.
11. Mezhdunarodnye perevozky hruzov zheleznodorozhnyim transportom: teoriia y praktyka/Koleinykov Yu.O. ta in. Odesa. Plaske. 2012. 404 c.
12. Romanenko A. M. Rol mekhanizmu «Iedynoho vikna» u zabezpechenni sproshchennia protsedur mizhnarodnoi torhivli/Naukovi pratsi MAUP. 2014. № 42(3). S. 223–228.
13. Sitko I.V. Innovatsiini napriamy vprovadzhenia biznes-uridu: vid «iedynoho vikna» do «iedynoho elektronnoho ofisu»//Realizatsiia polityky innovatsiino-investytsiinoho rozvytku ekonomiky na rehionalnomu rivni seriia: «Derzhavne upravlinnia KhKhI stolittia»: monohrafiia / za zah. red. Diehtiaria A. O. Kharkiv. KharRI NADU «Mahistr». 2008. S. 91–99.
14. Suvorov V. B. Udoskonalennia systemy mytnoho kontroliu v Ukraini v konteksti konceptsii «iedynoho vikna»/Visnyk AMSU Serii: Ekonomika. 2009. № 2. S. 132–140.
15. Tymoshchuk V. Administratyvni posluhy: navch. posib. Kyiv. 2012. 104 c.
16. Fedotov O. P. Yednye vikno-lokalne rishennia/Molodyi vchenyi. 2016. № 29.2. S. 217–220.
17. Berezniuk I. I. Post-mytnyi kontrol v systemi zabezpechennia bezpeky derzhavy ta sproshchennia mytnykh protsedur // «Rozvytok instytutu upovnovazhenoho ekonomichnogo operatora v konteksti implementatsii Ramkovykh standartiv bezpeky ta polehshennia mizhnarodnoi torhivli VMO»: Zbirnyk naukovykh prats naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (m. Khmelnytskyi-m. Irpin, 15 veresnia 2016 roku). Khmelnytskyi: NDTs mytnoi spravy NDI fiskalnoi polityky UDFSU. 2016. S. 35–38.
18. Bilous-Osin T. I. Protses stanovlennia upovnovazhenoho ekonomichnogo operatora yak subiekta mytnoho prava : mizhnarodnyi dosvid/Administratyvne pravo i protses. 2014. № 2 (8). S. 181–189.
19. Vakulchuk O. M., Kharlamova I. D. Kilkisna otsinka yakisnykh kharakterystyk subiekta ZED z metoiu nadannia statusu upovnovazhenoho ekonomichnogo operatora/Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Ekonomika. 2013. № 1. S. 12–23.
20. Levchenko S. H. Instytut upovnovazhenoho ekonomichnogo operatora: novela zakonodavstva/«Mytna sprava». 2011. № 4. S. 22–30.
21. MENG, Shao-dong A Study on the Role of Customs in International Trade Security and Facilitation based on the AEO System/DEStech Transactions on Computer Science and Engineering. 2017. № AMEIT.

22. Merezhko N., Kaluha N., Ocheret A. Instytut upovnovazhenoho ekonomichnoho operatora v Ukraini/Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo. 2016. № 2. S. 5–14.
23. Myronov O. V. Istorychni aspekty vynyknennia instytutu upovnovazhenoho ekonomichnoho operatora // «Aktualni problemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky ta sproshchennia protsedur mizhnarodnoi torhivli»: Zbirnyk tez naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (m. Irpin – m. Khmelnytskyi, 11–24 veresnia 2017 roku). Khmelnytskyi: NDTs mytnoi spravy. 2017. S. 86–91.
24. Ocheret A. Iu., Nestoryshen I. V. Mekhanizm vzaiemnoho vyznannia upovnovazhenykh ekonomichnykh operatoriv na mizhderzhavnomu rivni // «Aktualni problemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky ta sproshchennia protsedur mizhnarodnoi torhivli»: Zbirnyk tez naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (m. Irpin – m. Khmelnytskyi, 11–24 veresnia 2017 roku). Khmelnytskyi: NDTs mytnoi spravy. 2017. S. 69–73.
25. Pavlenko Ye. B. Z praktyky vprovadzhennia Ramkovykh standartiv bezpeky SAFE // Zbirnyk materialiv II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii kursantiv, studentiv ta molodykh uchenykh: «Mytna polityka ta aktualni problemy ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na suchasnomu etapi», 27 berez. 2009 r. Dnipropetrovsk: AMSU. 2009. S. 44–46.
26. Ponomarenko A. D. Podkhody k formyrovanyiu kontseptsyy razvytyia tranzytnykh hruzovykh perevozok po terytoryi Rossyiskoi Federatsyi/Pravo y ekonomyka. 2011. № 5. S. 48–52.
27. Rudaia Y. L. Tamozhennoe rehulyrovanye na tamozhennoi terytoryi Tamozhennoho soiuza: o statuse y roly upolnomochennoho ekonomycheskoho operatora/Tamozhennoe delo. 2009. № 4. S. 27–28.
28. Serhiichyk V. O. Aktualni pytannia zaprovadzhennia instytutu upovnovazhenoho ekonomichnoho operatora: zarubizhnyi dosvid/Iurydychnyi visnyk. 2013. № 2. S. 166–172.
29. Teplyi A. I., Turzhanskyi V. A. Propozytzii shchodo formy ta pereliku vidomosteï korotkoi vviznoi deklaratsii dlia upovnovazhenykh ekonomichnykh operatoriv // «Aktualni problemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky ta sproshchennia protsedur mizhnarodnoi torhivli»: Zbirnyk tez naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (m. Irpin – m. Khmelnytskyi, 11–24 veresnia 2017 roku). Khmelnytskyi: NDTs mytnoi spravy. 2017. S. 73–78.
30. Tereshchenko S. S., Symonova H. D., Khablo H. O. Mizhnarodni standarty shchodo statusu upovnovazhenoho ekonomichnoho operatora/Mytna bezpeka. Serii «Ekonomika». 2010. № 2. S. 71–80.
31. Turzhanskyi V. A., Khoma D. M. Osoblyvosti funktsionuvannia instytutu upovnovazhenoho ekonomichnoho operatora v YeS/Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 2016. № 29. S. 68–77.
32. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Zakon vid 19.06.2003 № 964-IV // Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy”/VR Ukrainy. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (data zvernennia: 12.03.2018)
33. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnia 2015 roku «Pro Stratehii natsionalnoi bezpeky Ukrainy»: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 26.05.2015 № 287/2015 // Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy”/VR Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (data zvernennia: 13.03.2018)
34. Lars Karlsson. Back to the future of Customs: A new AEO paradigm will transform the global supply chain for the better/World Customs Journal. 2017. Vol. 11. № 1. P. 23–33.
35. Frank Altemöller. Counterterrorism and Data Transfers in International Trade/Russian Journal of Comparative Law. 2016. Vol.7. № 1. pp. 4–10.

36. CSI: Container Security Initiative // оф. сайт CBP /U.S. Customs and Border Protection's. URL: <https://www.cbp.gov/border-security/ports-entry/cargo-security/csi/csi-brief> (дата звернення: 13.03.2018)
37. Myroslav Prodan: My rozpochynaємо novyi etap u borotbi z transnatsionalnoiu zlochynnistiu // of. sait DFSU /Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy. URL: <http://mk.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-329221.html> (data zvernennia: 13.03.2018)
38. Toffler Heidi, Alvin. War And Anti-War Survival At The Dawn Of The 21st Century. London. Warner Books. 1993. 387 p.
39. Mytnyi kodeks Ukrainy: Zakon vid 13.03.2012 № 4495-VI // Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy"/VR Ukrainy. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (data zvernennia: 13.03.2018)
40. Deiaki pytannia realizatsii pryntsyphu "iedynoho vikna" pid chas zdiisnennia mytnoho, sanitarno-epidemiolohichnoho, veterynarno-sanitarnoho, fitosanitarnoho, ekolohichnoho, radiolohichnoho ta inshykh vydiv derzhavnoho kontroliu: Postanova KM Ukrainy vid 25.05.2016 № 364 // Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy"/VR Ukrainy. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/364-2016-%D0%BF> (data zvernennia: 13.03.2018).

Pashko P., Yemets A. Some approaches to the analysis of innovations in the Customs regulations from the point of view of ensuring the customs security of the state

This document examines the state of introduction of new concepts of customs clearance (AEO, Single Window and others) from the point of view of customs security of the state, We'll trying put the questions which define mainstream of change. As an example, will be highlighted and answered for one of these questions: How will be strengthened customs authorities' ability to protect the state from illicit trade and dangerous products to cross borders?

The paper also emphasizes enforcement important partnerships with partner government agencies and foreign governments, and improving data collection from customs targeting systems.

Key words: AEO, safety standards, foreign trade, state regulation.

Стаття надійшла до редколегії 18 грудня 2018 року

УДК 342.951:061.1ЄС

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.158-167

Приймаченко Д. В.,*д.ю.н., професор,**проректор з наукової роботи**Університету митної справи**та фінансів,***ORCID ID 0000-0001-8504-2450**

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ М'ЯКОГО ПРАВА У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Стаття присвячена аналізу реалізації концепції м'якого права в процесі адаптації митного законодавства України до законодавства ЄС. Звертається увага як на особливості характеру впливу норм м'якого права на національне законодавство, так і на їхнє співвідношення з нормами митного права. Обґрунтовується теза, що норми м'якого права є невід'ємним інструментом адаптації національного митного законодавства до законодавства ЄС.

Ключові слова: адаптація митного законодавства, законодавство ЄС, міжнародні акти, м'яке право, митне право.

Приймаченко Д. В. Реализация концепции мягкого права в процессе адаптации таможенного законодательства Украины к законодательству ЕС

Статья посвящена анализу реализации концепции мягкого права в процессе адаптации таможенного законодательства Украины к законодательству ЕС. Обращается внимание как на особенности характера влияния норм мягкого права на национальное законодательство, так и на их соотношение с нормами таможенного права. Обосновывается тезис, что нормы мягкого права являются неотъемлемым инструментом адаптации национального таможенного законодательства к законодательству ЕС.

Ключевые слова: адаптация таможенного законодательства, законодательство ЕС, международные акты, мягкое право, таможенное право.

Метою пропонованої статті є аналіз реалізації концепції м'якого права в процесі адаптації митного законодавства України до законодавства ЄС. Результатом дослідження має стати аргументація позиції щодо того, що норми м'якого права є невід'ємним інструментом адаптації національного митного законодавства до законодавства ЄС.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси, що в останні десятиріччя стали визначальними в світовому розвитку, неминуче позначаються й на пошуку Україною свого місця та ролі в міжнародній спільноті. На сучасному етапі Україна визначила вектор розвитку своєї зовнішньої політики як шлях інтеграції до європейської та світової економіки. Наразі можемо спостерігати активізацію процесів безпосередньої реалізації

положень Угоди про асоціацію України з ЄС [1] щодо створення між ними зони вільної торгівлі, як це визначено у розділі IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»). Сторони беззастережно визнали, що така поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі пов'язана з процесом широкомасштабної адаптації законодавства, в тому числі й митного, буде сприяти подальшій економічній інтеграції Української держави до внутрішнього ринку ЄС, як це передбачено цією угодою.

Одним із дієвих інструментів поступової адаптації національного митного законодавства до *acquis* ЄС є реалізація концепції м'якого права. Аналіз сучасних наукових розвідок, присвячених досліджуваній проблематиці, свідчить про те, що м'яке право як сукупність певних нормативно-правових положень, що мають здебільшого рекомендаційний, необов'язковий характер, може бути застосоване в такій ситуації. Особливо актуальним це є за умови, коли Україна взяла на себе значний обсяг зобов'язань, які досить важко своєчасно виконати за умови поглиблення політичної та економічної кризи всередині країни, зростання соціального напруження та існування ряду інших негативних факторів, що мають місце на сучасному етапі державотворення.

Аналіз останніх досліджень. Існування м'якого права пов'язано з існуванням кількох категорій правових приписів, по-перше, це декларативні норми міжнародних договорів. Вперше поняття «м'яке право» було вжито саме щодо таких норм. У міжнародному праві цей феномен отримав назву *legal soft law* [2, с. 196]. Друга категорія (*non-legal soft law*) – це норми, що володіють не юридичною, а морально-політичною обов'язковою силою. Наприклад, рішення міжнародних організацій, які певним чином регламентують відносини в сфері митного регулювання. Окремі дослідники до цієї групи зараховують також і ті норми, що складаються на практиці звичаю [3, с. 432]. З огляду на мету цього дослідження, не акцентуючи увагу на характеристиці різноманітних підходів щодо тлумачення м'якого права, виокремимо його роль та значення для процесу правового регулювання в сфері митних правовідносин. Так, норми м'якого права: а) спрямовано на регулювання найбільш динамічних міжнародних відносин, які вимагають відповідного гнучкого підходу; б) виступають засобом оперативного подолання прогалів у правовому регулюванні митних правовідносин (внаслідок стимулювання нормотворчої діяльності міжнародних організацій та держав на рівні укладення політичних домовленостей); в) характеризуються спрощеними механізмами санкціонування, моніторингу та нагляду за дотриманням права; г) використовуються міжнародною спільнотою для тлумачення міжнародних договорів, їхньої підготовки та формування основи для їх укладення; д) визначають стратегічне управління та бюджетне фінансування програм адаптації митних систем до міжнародних вимог; е) виступають орієнтиром для реформування митної справи та створення єдиної моделі правового регулювання митних правовідносин тощо.

Виклад основного матеріалу. Переконані, що уніфіковане митне регулювання суспільних відносин у рамках ЄС та в Україні неможливе без використання м'якого права. Передусім цього результату може бути досягнуто за допомогою застосування таких інструментів м'якого права, як: укладення політичних домовленостей (їх використано як у процесі інтеграції України до ЄС, так і в уніфікації окремих питань щодо митного регулювання); дотримання рекомендаційних норм, які прийнято органами ЄС (способом гармонізації в цьому разі є транспозиція директив ЄС до національного законодавства асоційованих держав через посилання на ці акти або їх внесення до додатків до Угоди

про створення зони вільної торгівлі); дотримання та трансформація норм, які містяться в рішеннях міжнародних митних організацій.

Упродовж тривалого періоду між Україною та ЄС було укладено ряд політичних домовленостей, які якісно змінили методи регулювання державної митної справи та перенесли принципи її здійснення на якісно новий рівень. Так, 1999 р. було підписано Спільну стратегію ЄС щодо України, відповідно до якої партнерство між ЄС та Україною повинно ґрунтуватися на спільних цінностях та інтересах, що є невід'ємним фактором зміцнення миру, стабільності та процвітання в Європі. Особливу увагу було приділено питанням прикордонного управління, включаючи технічну модернізацію пунктів перетину кордону на державному кордоні України з Угорщиною, Польщею, Румунією та Словаччиною [4].

Розширення ЄС, яке відбулося 2004 р., призвело до історичних змін у політичних, географічних та економічних відносинах між Україною та ЄС. Як наслідок, було прийнято План дій «Україна – ЄС», де в частині, пов'язаній зі здійсненням митного регулювання, було визначено основні напрями його вдосконалення: розробка та імплементація митного законодавства, що відповідає міжнародним стандартам і стандартам ЄС, та удосконалення функціонування митниці (Customs service) [5].

Наприкінці 2008 р. за ініціативою Єврокомісії було впроваджено проект «Східне партнерство» в рамках Політики європейського сусідства, метою якого було поглиблення співпраці з Азербайджаном, Вірменією, Білоруссю, Грузією, Молдовою і Україною [6]. Крім того, створення єдиних засад правового регулювання було підкріплено політичними домовленостями між Україною та державами-членами ЄС. Наприклад, Протокол про наміри Прем'єр-міністрів України та Республіки Польща щодо взаємодії з метою вдосконалення системи інституційного забезпечення європейської інтеграції України. У цьому протоколі сторони домовилися щодо взаємодії експертів та фахівців з питань євроінтеграції [7].

Ряд політичних домовленостей було укладено у формі меморандумів. Наприклад, Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії про адміністративну взаємодопомогу між митними службами, яким визначено, що взаємна допомога надається з метою забезпечення належного виконання митного законодавства та запобігання, розслідування та припинення порушень митного законодавства [8].

2009 р. було підписано Порядок денний асоціації між Україною та ЄС, яким чітко визначено правові підстави щодо укладання угоди про асоціацію (ст. 217 Договору про функціонування ЄС) [9].

Суттєве поглиблення взаємовідносин між нашою державою та потужним економічним і політичним союзом держав-членів європейських спільнот пов'язане з укладенням 2014 р. Угоди про асоціацію України з ЄС. Окремим розділом (розділі IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»)) визначено єдині засади здійснення митного регулювання; принципи надання пільг і преференцій; нові умови сплати мит, зборів та інших платежів; застосування заходів нетарифного регулювання; порядок вирішення спорів тощо [1]. Одночасно було підписано ряд політичних домовленостей, що тим чи іншим чином впливають на здійснення митного регулювання (наприклад, Меморандум взаєморозуміння між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва [10], Вербальна нота (щодо часткового застосування на тимчасовій основі положень Угоди про асоціацію України з ЄС) [11],

Меморандум про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європейським парламентом про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності [12]).

Норми м'якого права, що є результатом політичних домовленостей, відіграють значну регулюючу роль у здійсненні державної митної справи в Україні та в ЄС. Використання м'якого права є одним із інструментів реалізації Угоди про асоціацію України з ЄС. Відповідно до глави 5 «Митні питання та сприяння торгівлі» сторони визнають важливість митних питань та питань сприяння торгівлі в розвитку двостороннього торговельного середовища. Сторони домовляються посилити співробітництво у цій сфері з метою забезпечення того, щоб відповідне законодавство та процедури, а також адміністративна спроможність відповідних адміністративних органів відповідали цілям ефективного контролю та підтримки сприянню законній торгівлі. Як випливає зі змісту ст. 76 цього міжнародного акта [1], їхнє відповідне митне законодавство як принципове питання має бути стабільним та всеохоплюючим, а положення і процедури повинні бути пропорційними, прозорими, передбачуваними, недискримінаційними, об'єктивними й мають застосовуватися уніфіковано та ефективно, а також, *inter alia*, забезпечать: застосування міжнародних документів, що використовуються у митній справі і торгівлі, у тому числі тих, що розроблені ВМО, наприклад Рамкові стандарти забезпечення безпеки і спрощення процедур міжнародної торгівлі 2005 року, СОТ (наприклад, Угода про застосування Статті VII ГАТТ 1994), ООН (Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 р.), а також керівних принципів ЄС, таких як Митні прототипи.

У червні 2006 р. Україна приєдналася до Рамкових стандартів безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі ВМО. Система Рамкових стандартів уперше забезпечила захист країн і трейдерів у усьому світі, оскільки націлена на усунення слабких місць у світовій системі торгівлі, що стосуються безпеки. Водночас той факт, що члени ВМО погодилися з необхідністю координації спільних дій у виконанні зазначених у Рамкових стандартах цілей, ще не гарантує, що тлумачення і застосування їхніх положень у всіх державах буде однаковим. Тому на відміну від рішень СОТ, які є обов'язковими для всіх її держав-членів, розробки ВМО мають рекомендаційний характер [13].

Однією з ключових умов для ефективного і правильного функціонування зони вільної торгівлі є надання однакового або ж аналогічного операційного середовища для торгових операторів. Це тягне за собою необхідність максимально можливої уніфікації правил і стандартів, зокрема й у сфері митного регулювання. Чинна редакція Митного кодексу України [14] містить у собі ряд положень, які є аналогічними положенням Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі.

Такий підхід до формування змісту галузевого кодифікованого акта свідчить про зростання ролі м'якого права в регулюванні митних відносин. У першу чергу, варто зазначити появу нового інституту митного права – уповноваженого економічного оператора. Ст. 12 МК України визначено, що уповноважений економічний оператор – це підприємство, створене відповідно до законодавства України, яке відповідає встановленим умовам та має право користуватися спеціальними спрощеннями [14]. Зважаючи на факт відсутності в Україні практики надання статусу уповноваженого економічного оператора, вважається доцільним використання додаткових рекомендаційних норм ЄС щодо реалізації цієї концепції в правову дійсність.

У цьому контексті цілком доцільно взяти до уваги положення Технічного регламенту TAXUD/2006/1450, яким закріплено Authorized Economic Operators Guidelines. Цей документ складається з трьох частин, які, у свою чергу, поділяються на секції і в сукупності є керівним принципом для впровадження концепції уповноваженого економічного оператора. Він не є юридично зобов'язуючим актом і має роз'яснювальний характер, що має на меті забезпечення правильного застосування державами-членами концепції уповноважених економічних операторів. Уповноважений економічний оператор у цьому документі визначено як економічний оператор, який є надійним у всьому Співтоваристві у контексті здійснення його участі у митній діяльності і, таким чином, набуває права користуватися перевагами на всій території Співтовариства. Крім того, на прикладом дії норм м'якого права є положення ч. 1 секції 2, де визначено ознаки мікро- та малих підприємств. Мале підприємство визначається як підприємство, яке використовує менше ніж 50 осіб і чий річний оборот і/або загальний річний баланс не перевищує 10 млн євро. Мікропідприємство визначається як підприємство, яке використовує менше ніж 10 осіб і чий річний оборот і/або загальний річний баланс не перевищує 2 млн євро. Критерії набуття статусу уповноваженого економічного оператора поширюються на всі підприємства, незалежно від їхнього розміру. Однак умови дотримання цих критеріїв перебувають у прямій залежності від розміру і складності бізнесу, типу вантажообігу підприємства тощо [15].

Таким чином, можемо констатувати, що застосування норм м'якого права (керівні принципи діяльності уповноваженого економічного оператора в ЄС) дозволить спростити механізм впровадження в сферу митного регулювання нового для національної системи права інституту, є гарантією узгодженого і систематичного підходу, створить для кожного критерію отримання статусу уповноваженого економічного оператора підготовлений шаблон, що містить відповідні ризики (показники), пов'язані із цим критерієм, короткий опис ризику та варіанти з можливим рішенням [16].

Вважаємо, що Угода про асоціацію України з ЄС вимагає безумовного впровадження положень митного права ЄС, які закріплено нормами м'якого права. Так, ще одним прикладом застосування норм м'якого права в сфері митного регулювання є врахування в чинному митному законодавстві положень Декларації з професійної етики ВМО (переглянута Арушська декларація 2003 р.) [17]. Декларація є основним інструментом і найважливішим елементом глобального та ефективного підходу, спрямованого на запобігання корупції та підвищення професійної сумлінності в митній сфері. Декларація є частиною розширеного пакета інструментів з професійної етики ВМО.

Професійні стандарти ВМО з підготовки митників від 2008 р. визначали необхідність підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу національних митних адміністрацій як на внутрішньодержавних, так і міжнародних засадах виокремлення в окремий перспективний напрям міжнародного митного співробітництва. Було визначено пріоритетні напрями міжнародного співробітництва з питань професійного навчання державних службовців, які насамперед стосуються: вивчення міжнародного досвіду з формування змісту та організації навчання; управління професійним навчанням; розробки концептуальних засад визначення змісту іспитів та методики їх проведення; розширення практики підготовки навчально-методичних та довідково-інформаційних матеріалів тощо, в тому числі з використанням можливостей інформаційних технологій; створення за міжнародної підтримки навчальних центрів з питань професійного навчання державних

службовців [18]. В українському законодавстві положення Арушської декларації, Професійних стандартів ВМО свого часу знайшли своє відображення в Дисциплінарному статуті митної служби України [19], який нині втратив чинність.

Визначаючи роль м'якого права в процесі митно-правового регулювання, не можна оминати увагою Митні прототипи ЄС (Customs Blueprints), які було прийнято 2008 р. з метою формування керівних принципів та вироблення єдиного підходу до регулювання митних відносин [20]. Їх рекомендовано використовувати митним адміністраціям з метою перегляду адміністративних та операційних функцій, а також для приведення відповідних процесуальних норм і процедур відповідно до стандартів ЄС. Одночасно Митні прототипи передбачають збереження та посилення функції забезпечення безпеки ланцюга поставок товарів, що передбачає сприяння розвитку міжнародної торгівлі. За напрямками їх розподілено на такі окремі сфери: законодавство, організація та управління, управління людськими ресурсами, митна етика, внутрішній аудит, навчання, сприяння торгівлі та взаємини з бізнесом, зв'язки із громадськістю та комунікації, митне співробітництво, збір платежів, управління ризиками, сучасна аграрна політика, експортний контроль, прикордонний та внутрішній контроль, транзит та переміщення товарів, оцінка митної вартості, аудит та пост-аудит, розслідування та правоохоронна діяльність, правоохоронна діяльність митних органів у сфері захисту прав інтелектуальної власності, безпека ланцюга поставок, інфраструктура та обладнання, митні лабораторії, інформаційні та комунікаційні технології. Рекомендації Митних прототипів ЄС враховано в чинній редакції МК України, а також підзаконних нормативних актах, які унормовують правила поведінки учасників митних правовідносин.

Стан правового регулювання митних відносин в Україні відмінний від загально-прийнятих міжнародних стандартів та потребує внесення суттєвих змін у національне законодавство. Для практичної реалізації формально закріплених новел МК України вбачається необхідним використовувати норми м'якого права, які є важливим регулятором митних відносин у ЄС.

Висновки. Можемо констатувати, що норми м'якого права, як правило, носять рекомендаційний характер, а отже, не передбачають конкретних зобов'язань та заборон для суб'єктів їхньої реалізації. Невиконання, неналежне виконання або часткова реалізація припису, що міститься в нормі м'якого права, не передбачає застосування санкцій.

Проте роль та значення норм м'якого права є досить вагомими для гармонізації міжнародного та національного законодавства, незважаючи на рекомендаційний характер норм м'якого права. За їх допомогою усуваються прогалини в національному законодавстві, вже існуючі норми права приводяться у відповідність до вимог міжнародних організацій. Вважається, що основним завданням норм м'якого права є спрощення, полегшення процесу адаптації національного законодавства до міжнародних договорів і угод та приведення їх у відповідність до мінімальних міжнародних стандартів. Вони є невід'ємним інструментом адаптації національного митного законодавства до міжнародного права.

У контексті реалізації Угоди про асоціацію України з ЄС в Україні була здійснена оцінка відповідності власних інституційних спроможностей положенням цього міжнародного акта. У результаті було встановлено певну невідповідність національного митного законодавства міжнародним нормам та стандартам, що вимагає від української влади здійснення невідкладних кроків щодо його гармонізації. За умови складної політичної

та економічної ситуації, що склалася в державі, реалізація саме концепції м'якого права є вигідною для України, адже вона дає легальні можливості адаптувати митне законодавство України до законодавства ЄС, міжнародних актів поступово, з визначенням певних пріоритетів на конкретних етапах, дозволить оптимізувати зусилля національних правотворчих та правозастосовних органів у цьому напрямі.

При цьому реалізація концепції м'якого права дозволить застосовувати прогресивні міжнародні стандарти під час здійснення митної діяльності; створити найбільш сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі; підвищити безпеку міжнародного торговельного ланцюга постачання; поліпшити здатність виявляти і контролювати вантажі, які підпадають під критерії ризику; збільшити ефективність управління рухом вантажо- та пасажиропотоків; спростити та скоротити тривалість митних процедур; ефективно співпрацювати з іншими державними органами та митними адміністраціями іноземних держав; налагодити партнерські стосунки з громадянами та суб'єктами господарювання.

Результати, які можна отримати внаслідок адаптації національного митного законодавства до законодавства ЄС, повною мірою відповідатимуть тим очікуваним сподіванням, наслідком яких буде інтеграція України до європейської та світової спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Текст] : ратифіковано Законом : від 16.09.2014 № 1678-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75, т. 1. – Ст. 2125.
2. International Law. Second Edition / Edited by Antonio Cassese [E-resource] // Oxford University Press, 2005. – Mode of access : http://www.goodreads.com/book/show/93862.International_Law. – Title from the screen.
3. Candelaria M. Sedfrey. The Legal Characterization of the Asia-Pacific the Economic Cooperation (APEC) and the Individual Action Plans in International Law [E-resource] / Candelaria M. Sedfrey. – 2008. – Mode of access: http://www.goodreads.com/book/show/93862.International_Lawhttp. – Title from the screen.
4. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України, схвалена Європейською Радою 11.12.1999 [Електронний ресурс] : Міжнародний документ. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_492. – Назва з екрану.
5. План дій «Україна – Європейський Союз». Європейська політика сусідства, схвалено Кабінетом Міністрів України 12.02.2005 [Електронний ресурс] : Міжнародний документ. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_693/card6#Public. – Назва з екрану.
6. Спільна заява Саміту Східного партнерства у Празі ЄС, Україна, Азербайджан : від 07.05.2009 [Електронний ресурс]. Міжнародний документ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994>. – Назва з екрану.
7. Двосторонні документи з державами-членами ЄС щодо співробітництва в сфері євроінтеграції [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=223285917&cat_id=223280190. – Назва з екрану.

8. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполученого Королівства Великобританії : від 16.01.1998 [Текст] : Міжнародний документ // Офіційний вісник України. – 2009. – № 58. – Ст. 207.
9. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію Україна, ЄС : від 20.11.2009 [Електронний ресурс] : Міжнародний документ. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_990. — Назва з екрану.
10. Меморандум взаєморозуміння між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку : від 07.10.2014 [Текст] : Міжнародний документ // Офіційний вісник України. – 2014. – № 93. – Ст. 1077.
11. Вербальна нота (щодо часткового застосування на тимчасовій основі положень Угоди про асоціацію) № SGS14/12029 від 30.09.2014 [Текст] : Міжнародний документ // Офіційний вісник України. – 2014. – № 83. – Ст. 193.
12. Меморандум про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європейським Парламентом про спільні рамки : від 03.07.2015 [Текст] : Міжнародний документ // Голос України. – 2015. – № 118.
13. Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі, схвалені резолюцією ВМО : від 01.06.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/976_003. – Назва з екрану.
14. Митний кодекс України [Текст]: Закон України : від 13.03.2012 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–45, № 46–47, № 48. – Ст. 558.
15. Authorized Economic Operators Guidelines [E-resource] : TAXUD/2006/1450 29 June 2007. – Mode of access : http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/customs_security/AEO_guidelines_en.pdf. – Title from the screen.
16. EU Programme for Authorised Economic Operators (AEO) [E-resource] : General Overview. – April 2013. – Mode of access : <http://192.232.255.119/~cefta/sites/default/files/aeworkshop/General-verwiew.pdf>. – Title from the screen.
17. Declaration of the customs co-operation council concerning good governance and integrity in customs (the revised Arusha declaration [E-resource]. – Mode of access : http://www.wcoomd.org/~media/WCO/Public/Global/PDF/About%20us/Legal%20Instruments/Declarations/Revised_Arusha_Declaration_EN.ashx?db=web. – Title from the screen.
18. OSCE promotes implementation of Trusted Trader Programmes by customs and private sector [E-resource]. – Mode of access : <http://www.osce.org/tajikistan/127736>. – Title from the screen.
19. Дисциплінарний статут митної служби України [Текст] : затверджено Законом України : від 06.09.2005 № 2805-IV (втратив чинність) // Офіційний вісник України. – 2005. – № 39. – Ст. 2428.
20. Customs Blueprints [E-resource] : European Commission. / Taxation and customs union. – Mode of access : <file:///C:/Users/user/Downloads/EU%20Customs%20Blueprints.pdf>.

REFERENCES

1. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Tekst]: ratyfikovano Zakonom vid 16.09.2014 № 1678-VII // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. – 2014. – № 75. – T. 1. – St. 2125.

2. International Law. Second Edition. / Edited by Antonio Cassese. [E-resource] // Oxford University Press, 2005. – Mode of access: http://www.goodreads.com/book/show/93862.International_Law. – Title from the screen.
3. Candelaria M. Sedfrey. The Legal Characterization of the Asia-Pacific the Economic Cooperation (APEC) and the Individual Action Plans in International Law [E-resource] / Candelaria M. Sedfrey. – 2008. – Mode of access: http://www.goodreads.com/book/show/93862.International_Lawhttp. – Title from the screen.
4. Spilna stratehiia Yevropeiskoho Soiuzu shchodo Ukrainy, skhvalena Yevropeiskoio Radoiu 11.12.1999 [Elektronnyi resurs]: Mizhnarodnyi dokument. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_492. – Nazva z ekranu.
5. Plan dii «Ukraina – Yevropeyskyi Soiuz» Yevropeiska polityka susidstva, skhvaleno Kabinetom Ministriv Ukrainy 12.02.2005 [Elektronnyi resurs]: Mizhnarodnyi dokument. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_693/card6#Public. — Nazva z ekranu.
6. Spilna zaiava Samitu Skhidnoho partnerstva u Prazi YeS, Ukraina, Azerbaidzhan [...] vid 07.05.2009 [Elektronnyi resurs]: Mizhnarodnyi dokument. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994>. – Nazva z ekranu.
7. Dvostoronni dokumenty z derzhavamy – chlenamy YeS shchodo spivrobitnytstva v sferi yevrointehratsii [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=223285917&cat_id=223280190. — Nazva z ekranu.
8. Memorandum pro vzaiemorozuminnia mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Spoluchenoho Korolivstva Velykobrytanii i [...] vid 16.01.1998 [Tekst]: Mizhnarodnyi dokument. // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. – 2009. – № 58. – Ct. 207.
9. Poriadok denniy asotsiatsii Ukraina – YeS dlia pidhotovky ta spriannia implementatsii Uhody pro asotsiatsiiu Ukraina, YeS vid 20.11.2009 [Elektronnyi resurs]: Mizhnarodnyi dokument. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_990. — Nazva z ekranu.
10. Memorandum vzaiemorozuminnia mizh Uriadom Ukrainy i Orhanizatsiieiu ekonomichnoho spivrobitnytstva ta rozvytku vid 07.10.2014 [Tekst]: Mizhnarodnyi dokument // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. – 2014. – № 93. – Ct. 1077.
11. Verbalna nota (shchodo chastkovoho zastosuvannia na tymchasovii osnovi polozhen Uhody pro asotsiatsiiu) № SGS14/12029 vid 30.09.2014 [Tekst]: Mizhnarodnyi dokument // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. – 2014. – № 83. – Ct. 193.
12. Memorandum pro vzaiemorozuminnia mizh Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy ta Yevropeiskym Parlamentom pro spilni ramky vid 03.07.2015 [Tekst]: Mizhnarodnyi dokument // Holos Ukrainy. – 2015. – № 118.
13. Ramkovi standarty bezpeky ta polehshennia svitovoi torhivli, skhvaleni rezoliutsiiu VMO vid 01.06.2005 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/976_003. – Nazva z ekranu.
14. Mytnyi kodeks Ukrainy [Tekst]: Zakon Ukrainy vid 13.03.2012 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2012. – № 44–45, № 46–47, № 48. – St. 558.
15. Authorized Economic Operators Guidelines [E-resource]: TAXUD/2006/1450 29 June 2007. – Mode of access: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/customs_security/AEO_guidelines_en.pdf. – Title from the screen.

16. EU Programme for Authorised Economic Operators (AEO) [E-resource]: General Overview. – April 2013. – Mode of access: <http://192.232.255.119/~cefta/sites/default/files/aeo-workshop/General-verwiew.pdf>. – Title from the screen.

17. Declaration of the customs co-operation council concerning good governance and integrity in customs (the revised Arusha declaration [E-resource]. – Mode of access: http://www.wcoomd.org/~media/WCO/Public/Global/PDF/About%20us/Legal%20Instruments/Declarations/Revised_Arusha_Declaration_EN.ashx?db=web. – Title from the screen.

18. OSCE promotes implementation of Trusted Trader Programmes by customs and private sector [E-resource]. – Mode of access: <http://www.osce.org/tajikistan/127736>. – Title from the screen.

19. Dystyplinarnyi statut mytnoi sluzhby Ukrainy [Tekst]: Zatverdzheno Zakonom Ukrainy vid 06.09.2005 № 2805-IV (vtratyv chynnist) // Ofitsiyni visnyk Ukrainy. – 2005. – № 39. – Ct. 2428.

20. Customs Blueprints. [E-resource]: European Commission. / Taxation and customs union. – Mode of access: <file:///C:/Users/user/Downloads/EU%20Customs%20Blueprints.pdf>.

Priymachenko D. Realization of the concept of soft law during adapting customs legislation of Ukraine to the EU legislation

The article is dedicated to the analyses of realization of the concept of soft law during adapting customs legislation of Ukraine to the EU legislation. Attention is paid to both particular nature of the impact of soft law standards on national legislation and their correlation with the rules of customs law. A thesis about the rules of soft law as an essential tool for adapting the national customs legislation to the EU legislation is justified.

Key words: adaptation of customs legislation, EU legislation, international instruments, soft law, customs law.

Стаття надійшла до редколегії 13 грудня 2018 року

УДК 347.998.85:339.543

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.168-174

Прокопенко В. В.,

к.ю.н., доцент

Національного університету «ОЮА»,

ORCID ID 0000-0001-5037-4252

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА В МИТНІЙ СПРАВІ: ПИТАННЯ СТРУКТУРИ

У статті акцентується увага на наявність у нормативних актах України з питань митної справи підміни або ототожненні деяких ключових дефініцій, що значно ускладнює як сприйняття понятійно-категоріального апарату, так і правозастосовну діяльність у цій сфері. Встановлено, що деякі автори помилково митні формальності розглядають як різновид адміністративної процедури. Доведено, що внутрішню структуру адміністративної процедури в митній справі становлять митні формальності та дії. Запропоновано внесення змін у національне митне законодавство щодо заміни по всьому тексту і у всіх відмінках поняття «митний режим» на поняття «митна процедура».

Ключові слова: адміністративна процедура в митній справі, дія, митна процедура, митна формальність, митний режим.

Прокопенко В. В. Административная процедура в таможенном деле: вопрос структуры

В статье акцентируется внимание на наличие в нормативных актах Украины подмены или отождествления некоторых ключевых дефиниций, что значительно усложняет как восприятие понятийно-категориального аппарата, так и правоприменительную деятельность в этой сфере. Установлено, что некоторые авторы ошибочно таможенные формальности рассматривают как разновидность административной процедуры. Доказано, что внутреннюю структуру административной процедуры в таможенном деле составляют таможенные формальности и действия. Предложено внесение изменений в национальное таможенное законодательство по замене по всему тексту и во всех падежах понятия «таможенный режим» на понятие «таможенная процедура».

Ключевые слова: административная процедура в таможенном деле, действие, таможенная процедура, таможенная формальность, таможенный режим.

Метою статті є аналіз основних дефініцій, що використовуються у чинному та перспективному митному законодавстві та теорії митного права. У результаті встановлено, що деякі автори помилково митні формальності розглядають як різновид адміністративної процедури, а також доведено, що внутрішню структуру адміністративної процедури в митній справі становлять митні формальності та дії. Запропоновано внесення змін у національне митне законодавство щодо заміни по всьому тексту і у всіх відмінках поняття «митний режим» на поняття «митна процедура».

Постановка проблеми. Проблема визначення поняття та характеристики категорії правових відносин є однією з найскладніших як з точки зору загальної теорії права, так

і з точки зору визначення принципових засад регулювання та функціонування окремих галузей права. На жаль, така проблема не оминула і митне право.

Аналіз останніх досліджень. Практично всі вчені, напрям наукових пошуків яких пов'язаний із митним правом, у публікаціях звертали увагу на проблеми застосування термінології в митній справі. У першу чергу, це статті Л. Р. Баязітова, І. Г. Бережнюка, Є. В. Додіна, Л. М. Дорофєєвої, С. В. Ківалова, Ю. Д. Кунєва, А. В. Мазура, І. В. Міщенко, В. Я. Настюка, Н. В. Осадчої, П. В. Пашка, Д. В. Приймаченка, О. П. Федотова, В. В. Ченцова, М. Г. Шульги тощо. Однак внутрішня структура адміністративної процедури в митній справі практично досліджувалась.

Виклад основного матеріалу. З набранням чинності Митного кодексу України (далі – МК України) 2012 р. у національному митному законодавстві спостерігається підміна понять «митний контроль», «митне оформлення», «митна процедура» поняттям «митні формальності» або ототожнення понять «митна процедура» та «митний режим».

Група авторів монографії за загальною редакцією І. Г. Бережнюка стверджують, що розділ V МК України містить саме митні процедури, а не митні режими [1, с. 94]. В. І. Царенко та В. О. Хома також обґрунтовують позицію щодо зміни розділу V МК України «Митні режими» у «Митні процедури» [2, с. 152]. Цієї позиції дотримується Б. А. Кормич, звертаючи увагу, що Конвенція Кіото «в англійському та французькому перекладах використовує, відповідно, терміни «procedure» та «regime» як синоніми і «режимна» система погано узгоджується з сучасними принципами вільної торгівлі, адже вона одразу тягне за собою примари заборон та обмежень ... на відміну від позицій «процедурної концепції» [3, с. 147]. Автор акцентує увагу на Митний кодекс Європейського Союзу (далі – МК ЄС), в якому дійсно замість терміна «митний режим» застосовується термін «митна процедура».

Переклад українською мовою франко- або англомовних документів, які як першоджерела були проаналізовані науковцями, стали основою для обґрунтування власної позиції з приводу застосування понять «митна процедура» або «митний режим».

Враховуючи прагнення України до вступу в ЄС, стає необхідним процес адаптації міжнародних норм, регламентів та стандартів ЄС у національне законодавство. Якщо в МК ЄС застосовується поняття «митна процедура» (аналог українського поняття «митний режим»), не виникає сумнівів необхідності внесення відповідних змін у національне законодавство щодо використання єдиної термінології. У зв'язку з цим пропонується в МК України по всьому тексту і у всіх відмінках замінити поняття «митний режим» на поняття «митна процедура». Визначення поняття «митна процедура» викласти у такій редакції: «Комплекс взаємопов'язаних правових норм, що, відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України, визначають митний статус товарів, умови оподаткування й обумовлюють їхнє використання після митного оформлення».

Крім митних процедур, які є митним режимом, відповідно до чинної термінології МК України, в митній справі є й інші процедури, передбачені МК України. Так, законодавець неодноразово в МК України вказує на процедури митного контролю та митного оформлення (ч. 3 ст. 7, п. 2 ч. 11 ст. 311, ч. 1 ст. 356, п. 2 ч. 1 ст. 565), процедуру МДП (ч. 3 ст. 302, ч. 1 ст. 360), процедуру контролю, який здійснюється іншими державними органами під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України» (п. 2 ч. 4 ст. 263) тощо. У цьому випадку йдеться про адміністративну процедуру в митній справі.

З теорії адміністративного права відомо, що одним із критеріїв класифікації адміністративних процедур є критерій «за сферою діяльності», в нашому випадку – у державній митній справі.

Унікаючи надання визначення поняттю «процедури, спрямовані на здійснення державної митної справи», О. П. Федотов виокремлює два види таких процедур:

1) процедури переміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України (митні процедури, юрисдикційні процедури, процедури оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб митниць Державної фіскальної служби України, процедури аналізу ризиків недотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи та процедури мінімізації ризиків недотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи);

2) процедури, пов'язані з таким переміщенням (внутрішньоорганізаційні процедури, процедури, пов'язані з регулюванням діяльності суб'єктів навколо митної інфраструктури, процедури здійснення митницями Державної фіскальної служби України контролю за окремими видами діяльності підприємств, процедури міжнародного співробітництва) [4, с. 27–28].

Цілком слушною виглядає позиція автора щодо обрання саме такого критерію поділу адміністративних процедур, однак ряд процедур у митній справі так і не відображені в наведеній класифікації. До митних процедур автор відносить лише митний контроль, митне оформлення. Однак є процедури в митній справі, які не менш важливі, а саме: справляння митних платежів; прийняття попередніх рішень з питань державної митної справи; надання консультацій; отримання статусу гаранта і цей перелік можна продовжити. Припускаємо, що автор не ставив за мету надати винятковий перелік адміністративних процедур у митній справі.

Узагальнений аналіз процедур у митній справі дозволив виокремити їхні такі ознаки: а) застосовуються в митній справі та визначені МК України й іншими нормативними актами з питань митної справи; б) обов'язковим учасником цих процедур є органи доходів і зборів, їхні посадові особи; в) спрямовані на впорядкування, охорону, розвиток митних правовідносин, реалізацію прав і свобод громадян; г) є формою реалізації повноважень органів доходів і зборів; ґ) пов'язані із переміщенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення, громадян через митний кордон України; д) прийняттям владного управлінського рішення.

Не претендуючи на універсальність запропонованого визначення, вважаємо, що адміністративна процедура в митній справі – це сукупність норм, передбачених МК України та іншими нормативними актами з питань митної справи, які визначають порядок виконання митних формальностей під час переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України та прийняття владного управлінського рішення щодо забезпечення прав і свобод громадян.

Загальновизнано, що структурно адміністративні процедури складаються зі стадій, етапів та процедурних дій. Дії є базовим елементом процедури, з яких складаються етапи (якщо вони виділяються) та стадії процедури.

Якщо використовувати термінологію МК України, то адміністративні процедури в митній справі складаються з митних формальностей та дій. Зазначимо, що в деяких публікаціях на це вже зверталась увага. Так, Ю. Д. Кунєв і Л. Р. Баязітов визначили, що «внутрішнім змістом митної процедури є: 1) вчинення митних формальностей –

перетворення на юридичні факти певного, охопленого галузю процедури, набору фактових передумов (нормативно передбачених майбутніх фактів, обставин і подій); 2) вчинення дій з формування доказової бази, передбаченого для прийняття рішення (вивчення, перевірка, оцінка тощо: фактів, обставин та подій)» [5, с. 21].

Одними із основних процедур у митній справі є процедури митного контролю та митного оформлення, які складаються із ряду митних формальностей. Підтвердження цієї тези щодо митного оформлення міститься у ст. 246 МК України. Так, згідно з ч. 2 ст. 246 МК України «порядок виконання митних формальностей під час здійснення митного оформлення визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів» [6]. Щодо митного контролю, в ч. 3 ст. 318 МК України законодавець прямо вказує, що митний контроль передбачає виконання органами доходів і зборів мінімуму митних формальностей, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи [6]. Крім того, у підзаконних актах нормотворець розглядає митні формальності як складову митного оформлення і митного контролю. Так, наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 629 має назву «Про митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередачі» (із теорії управління наказ є актом управління), яким затверджений «Порядок та строки митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом» (є управлінським рішенням). Як свідчить назва цього Порядку, в ньому йдеться і про митний контроль, і про митне оформлення. У наказі Міністерства фінансів України від 10.03.2015 № 308 «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті» зазначається про митні формальності, які стосуються як митного контролю, так і митного оформлення.

Деякі автори помилково митні формальності розглядають як різновид адміністративної процедури, про що свідчить внутрішня структура, в нашому випадку митних формальностей на морському транспорті. Так, І. В. Несторишен, Т. В. Руда вказують, що «здійснення митних формальностей на морському транспорті складається з таких стадій: а) попередні митні операції, що містять етапи: подання заявки на здійснення митного контролю прибуття/вибуття судна, перевірка наявних орієнтувань на судно, подання документів, необхідних для митного контролю та оформлення судна; б) митний контроль судна, який містить етапи: документальний контроль, установлення плану огляду судна, безпосередній огляд судна, завершення митного огляду й підведення його підсумків; в) завершення митних процедур і засвідчення поданих документів особистим номерним забезпеченням; г) формування судової справи. Усі стадії взаємопов'язані і взаємозумовлені» [7, с. 301].

Т. В. Аверочкина також підтримує цю позицію, зазначаючи, що «стадії здійснення сервісних митних формальностей на морському транспорті також наведено у Порядку, при цьому головною їх особливістю є те, що ці формальності органічно поєднані зі здійсненням митного контролю та є практично невіддільними від нього. Так, виокремлюються стадії: 1) підготовки до митних формальностей (ч. 1 розділу II Порядку), 2) здійснення митних формальностей (ч. 2, 3 розділу II Порядку), 3) формування та реєстрації судової справи (ч. 4 розділу II Порядку)» [8, с. 194].

Вищенаведене дозволяє зробити висновок про необхідність внесення змін у МК України щодо введення в ст. 4 поняття «адміністративна процедура в митній справі»,

яке дозволить уникнути ототожнення понять «митна процедура» та «адміністративна процедура в митній справі».

На нашу думку, також потрібно звернути увагу на використання поняття «митні формальності» (п. 29 ч. 1 ст. 4 МК України) у множині, що відображає їхню велику кількість, але не сприяє розумінню цього поняття. Формулювання поняття «митні формальності» – «це сукупність дій...» є, на нашу думку, нелогічним. У такому варіанті неможливо уявити структуру конкретної митної формальності – або митна формальність це дія, або митна формальність складається із декількох дій. Зустрічаються випадки, коли в окремих законодавчих актах поняття «митні формальності» та «дії» вживаються як тотожні.

Такі поняття, як «митний режим», «митне оформлення», «митна процедура», «митні формальності», є взаємопов'язаними, і тому спільним має бути підхід до їхнього формулювання.

Не викликає сумнівів, що використання поняття «митна формальність» у множині у більшості випадків у положеннях МК України, інших актах з питань державної митної справи є доцільним і виправданим, підкреслює їхню велику кількість та абстрагованість законодавця під час формулювання загальних положень, що розповсюджуються на такі формальності. Однак вживання цього поняття в однині, насамперед у ст. 4 МК України, під час надання йому офіційного визначення дозволить уявити структуру формальності та уникнути її ототожнення з дією.

Зазначимо, що в деяких нормативно-правових актах з питань митної справи поняття «митні формальності» вживається й в однині. Це, наприклад, п. 2, 5, 8, 12, 13 розділу VII, п. 4 розділу IX Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 № 684 [9], п. 1.7, 1.8 Порядку виконання митних формальностей під час здійснення митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 631 [10].

Висновки. Враховуючи прагнення України до вступу в ЄС, доведена необхідність процесу адаптації міжнародних норм, регламентів та стандартів ЄС у національне законодавство. Якщо в МК ЄС застосовується поняття «митна процедура» (аналог українського поняття «митний режим»), запропоновано внесення відповідних змін у національне законодавство щодо використання єдиної термінології, а саме: в МК України та інші акти законодавства України з питань митної справи по всьому тексту і у всіх відмінках замінити поняття «митний режим» на поняття «митна процедура».

З'ясовано особливості адміністративних процедур у митній справі та виокремлено їхні ознаки: а) застосовуються у митній справі та визначені МК України та іншими нормативними актами з питань митної справи; б) обов'язковим учасником цих процедур є органи доходів і зборів, їх посадові особи; в) спрямовані на впорядкування, охорону, розвиток митних правовідносин, реалізацію прав і свобод громадян; г) є формою реалізації повноважень органів доходів і зборів; г) пов'язані із переміщенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення, громадян через митний кордон України; д) прийняттям владного управлінського рішення.

Запропоновано визначення поняття «адміністративна процедура в митній справі» як сукупність норм, передбачених МК України та іншими нормативними актами з питань митної справи, які визначають порядок виконання митних формальностей під час

переміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України та прийняття владного управлінського рішення щодо забезпечення прав і свобод громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концептуалізація оцінювання митних процедур в умовах активізації зовнішньоекономічної діяльності : монографія / за заг. ред. І. Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2015. – 196 с.
2. Царенко В. І. Митні процедури: ознаки та поняття / В. І. Царенко, В. О. Хома // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 3. – С. 149–153.
3. Кормич Б. А. Митні режими або митні процедури: європейські стандарти термінології та класифікації. LEX PORTUS / Б. А. Кормич // Юридичний науковий журнал. – 2017. – № 2. – С. 142–153.
4. Федотов О. П. Адміністративно-правова концепція здійснення державної митної справи: теорія та практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : 12.00.07 / О. П. Федотов. – Одеса, 2016. – 38 с.
5. Кунев Ю. Д. Визначення сутності та змісту основних митно-правових понять: «митна процедура» / Ю. Д. Кунев, Л. Р. Баязітов // Вісник Академії митної служби України. – 2014. – № 2. – С. 7–21. – (Серія : «Право»).
6. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
7. Несторишен І. В. Особливості застосування системи управління ризиками в морських пунктах пропуску / І. В. Несторишен, Т. В. Руда // Сталій розвиток економіки : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2013. – № 4. – С. 299–303.
8. Аверочкіна Т. В. Щодо визначення поняття «вільна практика» для суден в морських портах України. LEX PORTUS / Т. В. Аверочкіна // Юридичний науковий журнал. – 2017. – № 1. – С. 189–199.
9. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : наказ Міністерства фінансів України : від 31.07.2015 № 684 / Міністерство фінансів України // Офіційний вісник України. – 2015. – № 70. – С. 60. – Ст. 2323.
10. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа : наказ Міністерства фінансів України : від 30.05.2012 № 631 / Міністерство фінансів України // Офіційний вісник України. – 2015. – № 64. – С. 63. – Ст. 2627.

REFERENCES

1. Kontseptualizatsiia otsiniuvannia mytnykh protsedur v umovakh aktyvizatsii zovnishnoekonomichnoi diialnosti: monohrafiia / za zah. red. I. H. Berezhniuka. Khmelnytskyi: PP Melnyk A.A., 2015. 196 s.
2. Tsarenko V. I., Khoma V. O. Mytni protsedury: oznaky ta poniattia. Porivnialno-analytychne pravo. 2014. № 3. S. 149–153.

3. Kormych B. A. Mytni rezhymy abo mytni protsedury: yevropeiski standarty terminolohii ta klasyfikatsii. LEX PORTUS: Yurydychnyi naukovyi zhurnal. 2017. № 2. S. 142–153.

4. Fedotov O.P. Administratyvno-pravova kontseptsiiia zdiisnennia derzhavnoi mytnoi spravy: teoriia ta praktyka: avtoref. dys. ... doktora yuryd. nauk: 12.00.07. Odesa, 2016. 38 s.

5. Kuniev Yu. D. Baiazitov L. R. Vyznachennia sutnosti ta zmistu osnovnykh mytno-pravovykh poniat: «mytna protsedura». Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Serii: «Pravo». 2014. № 2. S. 7–21.

6. Mytnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 bereznia 2012 r. № 4495-VI /Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (data zvernennia: 13.02.2018).

7. Nestoryshen I. V., Ruda T. V. Osoblyvosti zastosuvannia systemy upravlinnia ryzykamy v morskyykh punktakh propusku. Stalyi rozvytok ekonomiky: Vseukrainskyi naukovo-vyrobnychy zhurnal. 2013. № 4. S. 299–303.

8. Averochkina T.V. Shchodo vyznachennia poniattia «vilna praktyka» dlia suden v morskyykh portakh Ukrainy. LEX PORTUS: Yurydychnyi naukovyi zhurnal. 2017. № 1. S. 189–199.

9. Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia analizu ta otsinky ryzykiv, rozroblennia i realizatsii zakhodiv z upravlinnia ryzykamy dlia vyznachennia form ta obsiahiv mytnoho kontroliu: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.07.2015 № 684 / Ministerstvo finansiv Ukrainy. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2015. № 70. S. 60. St. 2323. (data zvernennia 20.03.2018).

10. Pro zatverdzhennia Poriadku vykonannia mytnykh formalnostei pry zdiisnenni mytnoho oformlennia tovariv iz zastosuvanniam mytnoi deklaratsii na blanku yedynoho administratyvnoho dokumenta: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 30.05.2012 r. № 631 / Ministerstvo finansiv Ukrainy. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2015. № 64. S. 63. St. 2627. (data zvernennia 20.03.2018).

Prokopenko V. V. Administrative customs procedure: structure issues

The article focuses on the presence of substitution or identification of some key definitions in the normative acts of Ukraine on customs matters, what greatly complicates both the perception of the conceptual categorical apparatus and law enforcement activities in this area. It is established that some authors mistakenly consider customs formalities as a kind of administrative procedure. It is proved that the internal structure of the administrative procedure in the customs matter are customs formalities and actions. It is proposed to amend the national customs legislation to replace the term “customs regime” with the term “customs procedure” throughout the text and in all cases.

Key words: *administrative procedure in customs, action, customs procedure, customs formalities, customs regime.*

Стаття надійшла до редколегії 17 грудня 2018 року

УДК 339.543

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.175-185

Прус Л. Р.,*к.е.н., доцент,***ORCID ID 0000-0002-1871-6053;****Попель С. А.,***к.е.н., старший науковий співробітник**Університету ДФС України,***ORCID ID 0000-0003-3834-1049**

НОВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯН З МИТНИЦЯМИ ДФС ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

У статті визначено напрями удосконалення інформаційної взаємодії громадян з митницями ДФС під час переміщення товарів через митний кордон України, зокрема вдосконалення митної декларації, запровадження надання адміністративної послуги з електронного митного декларування товарів і транспортних засобів, запровадження попереднього декларування громадянами товарів і транспортних засобів, використання інформаційних терміналів.

Ключові слова: інформаційна взаємодія, попереднє інформування, електронне декларування, інформаційний термінал.

Прус Л. Р., Попель С. А. Новейшие инструменты информационного взаимодействия граждан с таможенными ДФС при перемещении товаров через таможенную границу Украины

В статье определены направления совершенствования информационного взаимодействия граждан с таможенными ДФС при перемещении товаров через таможенную границу Украины, в частности совершенствование таможенной декларации, введение предоставления административной услуги по электронному таможенному декларированию товаров и транспортных средств, введение предварительного декларирования гражданами товаров и транспортных средств, использования информационных терминалов.

Ключевые слова: информационное взаимодействие, предварительное информирование, электронное декларирование, информационный терминал.

Метою написання статті є напрацювання пропозицій щодо удосконалення інформаційної взаємодії митниць ДФС та громадян у контексті пропуску товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України.

Постановка проблеми. ДФС України взяла курс на встановлення партнерських взаємовідносин з діловим співтовариством. Рамковими стандартами визначені прозорість і передбачуваність митних процедур, баланс між митним контролем у контексті

забезпечення безпеки й заходами, які сприяють розвитку торгівлі, пасажиропотоку, партнерству митниці, громадськості та бізнесу. Отже, зміна комунікативної моделі ДФС України має включати зміну іміджу, створення нової корпоративної культури, зокрема стосовно громадян, та зміну негативного стереотипу сприйняття посадових осіб митниць – підвищення рівня ділової репутації митниць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі значна увага приділяється питанням, що стосуються інформаційної взаємодії між органами державної влади та громадянами. Зокрема, зазначену проблематику досліджували: А. В. Халецький [1], О. Г. Кучабський, О. А. Бажинова [2], І. М. Олійченко, М. Ю. Дітковська, Ю. Д. Юрченко [3] та ін. Проте недостатньо уваги приділено питанню вироблення пропозицій щодо удосконалення інформаційної взаємодії митниць ДФС та громадян.

Результати досліджень. Одним із напрямів покращення інформаційної взаємодії між митними адміністраціями є внесення змін до форми митної декларації. Так, аналіз форми пасажирських митних декларацій показує, що у переважній більшості країн передбачено внесення відомостей про товари до таблиці, тоді як в Індії, США і Австралії фізична особа має відповісти на запитання, поставивши відповідну відмітку на «так» або «ні». У цих запитаннях уже містяться норми ввезення, отже, відповідаючи на прямо поставлене запитання, фізична особа вже поінформована про правила переміщення товарів у цій країні. Крім того, пасажирські митні декларації Республіки Узбекистан, Індії і США містять важливу інформацію про переміщення товарів на зворотному боці бланка декларації, що, на нашу думку, є упущенням в митній декларації України. Тому пропонуємо *доповнити засоби інформування, власне, митною декларацією* шляхом внесення КМУ (відповідно до ч. 6 ст. 257 МКУ [4]) змін до форми митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності, затвердженої постановою КМУ від 21.05.2012 № 431 [5]. Змінена форма митної декларації має містити не списки у вигляді таблиць, а відповіді на запитання, у яких уже закладені вимоги, заборони та обмеження щодо переміщення (пересилання) товарів громадянами через митний кордон, що визначені ДФС України.

Відповідно до ч. 2 ст. 257 МКУ передбачена можливість здійснення електронного декларування та згідно з ч. 3 цієї ж статті митна декларація, оформлена у вигляді електронних документів, має однакову юридичну силу з декларацією, оформленою на паперовому носії. Поряд з цим передбачено лише письмове декларування товарів громадянами відповідно до постанови КМУ від 21.05.2012 № 431 «Про затвердження форми митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності» [6]. Отже, *електронне декларування товарів під час їхнього переміщення через митний кордон України для громадян* не передбачено, а тому втрачається можливість подання митних декларацій в електронному вигляді і проведення віддаленої процедури митного декларування товарів.

Враховуючи це та існуючий досвід юридичних осіб з використання електронного декларування, вважаємо за необхідне запровадити надання адміністративної послуги з електронного митного декларування товарів і транспортних засобів.

За допомогою цієї е-послуги громадяни можуть в оперативному порядку провести імпортовані товари і транспортні засоби через митний кордон, використовуючи інструмент мобільної аутентифікації і електронного підпису.

Для цього громадянин повинен увійти в електронний кабінет платника, потім заповнити митну декларацію в електронному вигляді і підтвердити (підписати) заповнену декларацію своїм електронним підписом. Принаймні обравши модуль «Подання митної декларації для декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності» на сайті ДФС України, можна було б заздалегідь заповнити та роздрукувати декларацію. Це дозволить прискорити проходження митного контролю та своєчасно попередити вчинення неправомірних дій шляхом ознайомлення з митними правилами України та іншою необхідною інформацією щодо переміщення (пересилання) товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

Введення електронних митних декларацій сприятиме спрощенню процесу декларування товарів і транспортних засобів, які переміщують через митний кордон, забезпечить прозорість митного контролю, створить сприятливе середовище для громадян і послугує стимулюванню зростання пасажиропотоку. Потрібно зазначити, що основним і необхідним моментом у процесі декларування товарів і транспортних засобів, які здійснюють через пункти пропуску, є підписання громадянином самої декларації.

Використання електронного митного декларування товарів і транспортних засобів підвищить якість, зручність і доступність цієї послуги для громадян. Особам, які декларують свої товари на митниці, для виконання всього процесу досить мати із собою всього лише мобільний пристрій (мобільний телефон, планшет тощо). Потрібно зазначити, що під час використання такого електронного декларування не потрібна наявність будь-яких додаткових пристроїв, таких як смарт-карта для електронного підпису, USB зчитувач смарт-карти тощо, що вимагають додаткових програмних додатків і наявність комп'ютера. У пунктах пропуску необхідно забезпечити доступ до сайту декларування безкоштовну точку доступу Wi-Fi.

Такий інформаційний сервіс ДФС України «Подання митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності» надасть можливість через електронний кабінет платника забезпечувати інформаційну взаємодію в електронній формі декларанта – громадянина з органом доходів і зборів під час здійснення митних формальностей щодо особистих речей, що переміщуються в супроводжуваному, несупроводжуваному багажі або доставляються перевізником, із застосуванням митної декларації.

Процедура для громадян має відбуватися в кілька етапів:

1. Заповнити та зберегти електронну форму митної декларації.

2. Після реєстрації отримати штрих-код і унікальний ідентифікаційний номер (УІН).

3. Пред'явити УІН і (або) штрих-код у пункті пропуску через державний кордон України для надання інформації.

Цей сервіс має бути максимально зручним для користувачів. Пропонуємо наявність таких розділів: «Користувачам», «Заповнення форми митної декларації», «Порядок заповнення митної декларації», «Контакти», «Митні правила України». При цьому передбачити надання інформації різними мовами для зручності іноземним громадянам. Усе доцільно

оформити так, щоб користувач здійснив найменшу кількість кліків у пошуку потрібної інформації. Як додатковий сервіс, громадянину за допомогою web-інтерфейсу необхідно забезпечити можливість сформулювати і роздрукувати митну декларацію за встановленою формою, яка містить унікальний ідентифікаційний номер перевезення і штрих-код.

Перевагами декларування особистих речей в електронній формі як з точки зору громадян, які перетинають митний кордон України, так і з позиції органів доходів і зборів є можливість: прискорення процесу заповнення митної декларації та її подання; зменшення ризику здійснення помилок під час декларування громадянином за допомогою підказок, які автоматично мають з'являтися під час оформлення митної декларації; з'являється можливість попереднього декларування для громадян; розширення можливостей для застосування автоматизованої системи аналізу та управління ризиками шляхом автоматичної обробки відомостей, поданих у митній декларації; можливість ведення статистичного обліку пасажиропотоку та товаропотоку для удосконалення здійснення митного контролю та митного регулювання (наприклад, можливим є визначення частоти переміщення товарів одним громадянином); зменшення суб'єктивного впливу на прийняття рішення посадовою особою органів доходів і зборів, а відповідно, й виключення корупційної складової з діяльності митних постів.

Запровадження обов'язкового електронного декларування громадянами товарів при їх переміщенні (пересиланні) через митний кордон України відкриє ще одну можливість для фізичних осіб – *попереднє інформування* про товари та транспортні засоби, які будуть переміщуватися. При цьому зазначимо, що варто передавати попередню інформацію не пізніше, ніж за дві години до прибуття в пункт пропуску. Власне, саме електронне попереднє декларування (можливість якого передбачена ст. 194 МКУ) громадянами дозволить значно скоротити час здійснення митних формальностей. При цьому також громадяни мають можливість ознайомитися з переліком товарів, заборонених та обмежених до переміщення на етапі, який передує перетину митного кордону України.

Алгоритм надання та обміну попередньої інформації громадянами про товари і транспортні засоби, які переміщуватимуть через митний кордон України, можна відобразити так:

До прибуття на кордон

Крок 1. Зареєструватися в системі обліку користувачів.

Крок 2. Заповнити форму митної декларації, вказавши основні відомості про товари, грошові і транспортні засоби.

Крок 3. Зареєструвати попереднє повідомлення за допомогою Web-інтерфейсу і отримати унікальний ідентифікаційний номер попереднього повідомлення (УІНП).

У пункті пропуску

Крок 4. Пред'явити під час митного оформлення товар, транспортний засіб і отриманий унікальний номер попереднього повідомлення (УІНП).

Крок 5. Посадова особа митниці має звірити дані, надані в попередньому повідомленні і у пред'явлених громадянином транспортних і товаросупровідних документах. За відсутності розбіжностей процес оформлення має зайняти не більше 15 хвилин. Громадянину забезпечується можливість роздрукувати митну декларацію за встановленою формою, яка містить у тому числі відомості про унікальний ідентифікаційний номер. Друк проводиться на аркуші формату А4.

На нашу думку, доцільно зазначити, що подання попередньої інформації громадянами в обов'язковому порядку не потрібно щодо:

- товарів і транспортних засобів, що переміщуються фізичними особами для особистого користування. При цьому громадянин має право за своїм бажанням здійснити декларування особистих речей, що не підлягають митному декларуванню, з використанням попередньої митної декларації;
- товарів, що пересилаються в міжнародних поштових відправленнях;
- товарів і транспортних засобів, що переміщуються окремими категоріями громадян відповідно до МКУ;
- товарів і транспортних засобів, що переміщуються для ліквідації наслідків стихійних лих, аварій і катастроф;
- військових вантажів.

Надана попередня інформація має зберігатися в базі даних попередньої інформації не менше 30 діб з дати присвоєння УІН. Якщо фактичного ввезення товарів і транспортних засобів у межах терміну зберігання попередньою інформацією не відбулося, то така попередня інформація анулюється.

Запровадження електронного та попереднього декларування для громадян потребуватиме на початку виділення по одному «червоному» коридору на в'їзд в Україну і виїзд з неї для осіб, які переміщують товари за наявності електронної попередньої інформації (далі – ЕПІ). Наданий обсяг відомостей ЕПІ повинен повністю відповідати відомостям, внесеним декларантом у поля форми митної декларації. Необхідно передбачити можливість спрямування подібної інформації з мобільних телефонів на платформах Android і iOS під час використання інтернет-браузерів GoogleChrome і MozillaFirefox. ЕПІ може бути надана українською та англійською мовами.

Застосування електронного декларування, впровадження попереднього інформування органів доходів і зборів громадянами надасть можливість прискорити і спростити процедури митного оформлення товарів і транспортних засобів та збереження належного рівня митного контролю товарів і транспортних засобів. Попереднє інформування дозволяє не тільки прискорити митні процедури, а й отримати важливий важіль у боротьбі проти недостовірного декларування, а також зробити процес митного оформлення «прозорим».

За умови реалізації електронного та попереднього митного декларування громадянами пропонуємо внести зміни до наказу Міністерства фінансів України від 28.05.2012 № 614 «Порядок заповнення митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності» [7] та постанови Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 431 «Про затвердження форми митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності» [6] шляхом додавання до назв та змісту документів поряд зі словом «письмовим» слова «електронне» у відповідних відмінках або ж видалити слово «письмове» у відповідних відмінках.

Одним з важливих завдань органів доходів і зборів є створення сприятливих умов для транзиту, збільшення пасажиропотоку через митний кордон України, здійснення разом з митними органами інших держав заходів щодо удосконалення процедури пропуску

товарів, транспортних засобів через митний кордон України, їхнього митного контролю та митного оформлення. Це забезпечується насамперед шляхом надання безперешкодного доступу громадянам до інформації про митні правила й митне законодавство України. Отже, ДФС України та органами доходів і зборів повинна бути забезпечена можливість ознайомлення громадян з інформацією, необхідною для митного декларування товарів та їх подання органу доходів і зборів. При цьому, враховуючи зарубіжний досвід, пропонуємо електронне та попереднє митне декларування товарів і сплату митних платежів здійснювати за допомогою *інформаційного терміналу* (в місцях здійснення митних формальностей), який:

- 1) надасть інформацію щодо пропуску та оподаткування товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон громадянами;
- 2) ознайомить з особливостями ввезення-вивезення окремих товарів;
- 3) попередить про відповідальність за порушення митних правил;
- 4) поінформує про права та відповідальність як громадян, так і посадових осіб органів доходів і зборів та порядок оскарження їхніх рішень, дій чи бездіяльності;
- 5) надасть можливість заповнення та друку, подання митної декларації, в т.ч. й іноземними мовами;
- 6) дозволить сплатити митні платежі в готівковій та безготівковій формах;
- 7) надасть іншу необхідну інформацію громадянам, зокрема про курс валют, чинні митні правила інших країн тощо.

З огляду на специфіку інформаційного сенсорного терміналу (кіоску) та орієнтацію на відвідувачів ДФС України, яких під час звернення до інформаційного терміналу (кіоску) перш за все цікавить довідкова інформація, можна сформулювати основні вимоги до змісту інформаційного кіоску. Як мінімум, інформаційний термінал (кіоск) ДФС України повинен містити:

- офіційне найменування і його офіційні реквізити (адреса, телефони довідкової служби, адреса електронної пошти);
- положення про ДФС України;
- організаційну структуру ДФС України (керівництво, структура центрального апарату, територіальних органів, підвідомчі установи та підприємства);
- нормативні акти, які регламентують здійснення державної митної справи стосовно громадян;
- нормативні правові акти, що зачіпають права й обов'язки громадян і організацій, прийняті ДФС, Мінфіном, КМУ, ВРУ тощо у сфері здійснення державної митної справи;
- реквізити приймалень органів ДФС України (адреса, телефони, порядок роботи з громадянами);
- опис порядку, правил і процедур реалізації адміністративних послуг, що надаються ДФС України громадянам;
- рекомендації громадянам для вирішення їхніх типових проблем.

Побудова структурної моделі контенту інформаційного терміналу має ґрунтуватися на певних принципах, що забезпечують досягнення основних цілей впровадження інформаційної системи. До таких принципів належать:

- функціональність – має забезпечуватися розширення функціональних можливостей, що надаються як ДФС України, так і відвідувачам державного інформаційного ресурсу внаслідок їхньої взаємодії;

- надійність – будь-які дії користувача не повинні призводити до нестабільної роботи інформаційної системи, неправильної роботи, видачі помилкової інформації тощо;
- відповідність очікуванням – користувачі-відвідувачі ДФС України повинні отримувати саме ту інформацію, на отримання якої вони очікують;
- зручність і простота використання – інтерфейс системи повинен бути інтуїтивно-зрозумілим, система навігації зручною, структурованість інформації оптимальною;
- взаємопов'язаність – у результаті взаємодії з інформаційною системою користувач повинен мати можливість отримувати інформацію, розміщену на інших інформаційних ресурсах ДФС України;
- цінність – інтеграція різних інформаційних ресурсів в інформаційній системі повинна призводити до зростання цінності як самих ресурсів окремо, так і до створення якогось нового продукту (адміністративної послуги) і розуміння його цінності для відвідувачів;
- розширюваність – структурна модель інформаційної системи повинна передбачати можливість розширення як самої структури, так і сервісів, що надаються, й так само інтеграцію різної кількості інформаційних ресурсів, кількість взаємодіючих ресурсів не повинна бути жорстко обмежена;
- стандартизація – інтеграція інформаційних ресурсів повинна ґрунтуватися на стандартних процедурах і підтримуватися відповідними регламентами.

Зміст контенту інформаційного терміналу ДФС України визначається цілями, завданнями та функціями ДФС України. Під час створення структурної моделі інформаційного наповнення системи потрібно враховувати такі фактори:

- нормативні правові документи з питань державної митної справи, які регламентують склад інформації, яка надається громадянам;
- інтереси цільової аудиторії – кінцевих споживачів інформації (громадян);
- спосіб подання інформації. Необхідно орієнтуватися на оперативну взаємодію з користувачем, у зв'язку з чим інформація повинна надаватися в максимально структурованому і лаконічному вигляді, з можливістю переходу до більш детального ознайомлення з обраним фрагментом.

Під інформаційним терміналом розуміємо автоматизований програмно-апаратний комплекс, оснащений дисплеєм із сенсорним екраном і призначений для надання довідкової інформації будь-якою мовою. Його основні функції – ознайомлення з нормативно-правовими актами митного та іншого законодавства, правилами переміщення товарів через митний кордон, типовими документами і бланками, надання інформації про графік роботи органу доходів і зборів. Такі термінали мають надавати зацікавленим особам інформацію українською, англійською, німецькою, французькою та російською мовами. Серед безлічі функцій, які може виконувати інформаційний термінал, є і так звана «електронна черга», ці системи досить зручні в митницях. Як показали останні дослідження, використання в роботі митниць за кордоном такої системи дозволяє скоротити час очікування і, відповідно, збільшити пропускну здатність, уникнути чимало конфліктних ситуацій, які регулярно виникають у чергах через прагнення окремих осіб пройти поза чергою.

У пунктах пропуску може впроваджуватися процедура обов'язкового попереднього бронювання черги («електронна черга»), при цьому ця послуга має бути безкоштовною і може бути здійснена як через інтернет-сайт ДФС України, так і за цілодобовим телефонним номером або через інформаційний термінал.

Розроблювану систему «Інформаційний кіоск» слід розглядати як складову єдиного інформаційного простору, сформованого в ДФС України. На поточний момент до складу інформаційних ресурсів входять інтранет-портал, що надає доступ до сервісних програм внутрішнього користування, і інтернет-сайт, спрямований на взаємодію із зовнішніми споживачами інформації.

Для повноцінної реалізації ідеї впровадження інформаційного терміналу (кіоску) доцільно провести аналіз промислових сенсорних терміналів з точки зору їхнього використання як програмно-апаратної платформи інформаційної системи, розробки моделі інформаційної системи на основі нормативно-правової бази, що регулює митні формальності та процедури; проектування і реалізацію системи «Інформаційний термінал» з використанням технології та методології розробки Web-додатків.

Як наслідок, має бути створена автоматична інформаційна система із сенсорним інтерфейсом, призначеним для інформування громадян про митні правила та здійснення митних формальностей у пунктах пропуску.

Ця система має бути клієнтським Web-додатком, який встановлюється на інформаційний термінал із сенсорним екраном з відповідною роздільною здатністю, та працювати під управлінням Windows XP. Система має надавати можливість користування інформацією українською, російською, англійською, німецькою, французькою та польською мовами. Алгоритм можна реалізувати мовою запитів SQL.

Після розробки інформаційної системи можна розмістити її в Інтернеті (інтернет-термінал) з метою інформування громадян з питань державної митної справи та пов'язаних нормативно-правових актах.

При цьому створена модель інтернет-терміналу може слугувати основою для створення терміналів для громадян, що володіють більш широкими можливостями. На базі цієї моделі також можуть бути розроблені консультуючі і навчальні системи (тренажери) у сфері митного законодавства.

У результаті має бути створено Web-сайт та мобільний додаток до нього, призначений для інформування громадян про митні правила та митне законодавство, а також для надання користувачам інших інформаційних послуг. Сайт має бути динамічним і інтегрованим із системою управління його оновленням. При цьому ефективність систем визначається простотою використання, супроводу і модернізації, повнотою, достовірністю та доступністю інформації, а також різноманітністю додаткових функцій.

Під час розробки системи «Інформаційний кіоск» необхідно враховувати той факт, що інформація вимагає постійного оновлення, у зв'язку з чим необхідно передбачити механізми управління змістом інформаційного кіоску.

Принципи централізованого управління інформаційними кіосками можна сформулювати так:

- зміст усіх підключених інформаційних кіосків має бути ідентичним;
- зміна змісту всіх інформаційних кіосків має відбуватися одноразово;
- зміна інформаційного наповнення (контенту) інформаційного кіоску повинна проводитися централізовано, тобто щоб внести зміни на всіх підключених інформаційних кіосках, досить зробити це один раз на одному робочому місці;
- зміна контенту інформаційного кіоску може бути здійснена з будь-якого робочого місця, що має доступ до системи;
- повинно бути забезпечене розмежування прав доступу для управління контентом;

– оновлення програмного забезпечення повинно проводитися централізовано, тобто не потрібно проводити оновлення на клієнтських місцях.

Для реалізації цих принципів пропонується розробляти програмне забезпечення «Інформаційний кіоск» як web-додаток з використанням клієнт-серверних технологій. Як сервер і клієнт, використовуватимуться Web-сервер і Web-браузер, відповідно. При цьому можливі такі конфігурації:

– мережевий варіант, коли Web-сервер розміщується в локальній мережі й обслуговує декілька клієнтів;

– локальний варіант – Web-сервер розміщується на одному комп'ютері разом з клієнтом.

Для реалізації принципів централізованого управління пропонується варіант використання архітектури «тонкий клієнт», коли встановлюється виділений web-сервер, який розміщується в мережі й обслуговує всіх «клієнтів». При цьому на клієнтських робочих місцях, крім стандартного web-браузера, не потрібна установка додаткового програмного забезпечення або компонент-системи. Використання цього варіанта має такі переваги:

– масштабованість системи. Під час підключення нових клієнтських місць не потрібна установка на них спеціалізованого програмного забезпечення;

– простота обслуговування. Оновлення програмного забезпечення відбувається тільки на сервері, не зачіпаючи робочих місць;

– зниження апаратних вимог до клієнтських робочих місць.

Конкретні аспекти централізованого управління інформаційними кіосками, у тому числі системою публікації і актуалізації інформаційного наповнення, а також обґрунтування вибору програмно-апаратного вирішення та його конкретизація для реалізації системи «Інформаційний термінал» потребує виконання окремої науково-технічної роботи та, відповідно, розробки конкретного Технічного завдання на її виконання.

Отже, впровадження в практичну діяльність органів доходів і зборів запропонованих шляхів удосконалення інформаційного забезпечення громадян щодо пропуску товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України, сприятиме створенню більш сприятливих умов для громадян, що перетинають митний кордон України, та органів доходів і зборів, які здійснюють контроль за переміщенням (пересиланням) товарів, за умови дотримання інтересів обох сторін цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Халецький А. В. Зв'язки органів державної влади з громадськістю: інформаційна взаємодія [Електронний ресурс] / А. В. Халецький // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2012. – № 12. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=547>.

2. Кучабський О. Г. Механізми комунікації влади та громадськості в умовах глобалізації / О. Г. Кучабський, О. А. Бажинова // Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – № 4 (12). – С. 196–201. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/4/06.pdf>.

3. Олійченко І. М. Зв'язки з громадськістю в системі державного управління як фактор публічності влади [Електронний ресурс] / І. М. Олійченко, М. Ю. Дітковська, Ю. Д. Юрченко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 1. – С. 198–204. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppou_2015_1_30.

4. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : прийн. Верховною Радою України : від 13.03.2012 № 4495-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15/stru#Stru>

5. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України : від 21 травня 2012 р. № 450. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-п>

6. Про затвердження форми митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України : від 21 травня 2012 р. № 431. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/431-2012-пв>

7. Порядок заповнення митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України : від 28 травня 2012 р. № 641. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1014-12>

8. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України : від 21 травня 2012 р. № 451. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-%D0%BF>

REFERENCES

1. Khaletskyi A. V. Zv'язky orhaniv derzhavnoi vlady z hromadskistiu: informatsiina vzaiemodiia [Elektronnyi resurs] / A. V. Khaletskyi // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. – 2012. – № 12. – Rezhym dostupu: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=547>.

2. Kuchabskyi O. H. Mekhanizmy komunikatsii vlady ta hromadskosti v umovakh hlobalizatsii / O. H. Kuchabskyi, O. A. Bazhynova // Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka. – 2012. – № 4 (12). – S. 196–201. – Rezhym dostupu: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/4/06.pdf>.

3. Oliichenko I. M. Zv'язky z hromadskistiu v systemi derzhavnoho upravlinnia yak faktor publichnosti vlady [Elektronnyi resurs] / I. M. Oliichenko, M. Yu. Ditkovska, Yu. D. Yurchenko // Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia. - 2015. - № 1. - S. 198-204. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppou_2015_1_30.

4. Mytnyi kodeks Ukrainy [Elektronnyi resurs]: kodeks pryin. Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy vid 13.03.2012 № 4495-VI. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15/stru#Stru>

5. Pytannia, pov'iazani iz zastosuvanniam mytnykh deklaratsii [Elektronnyi resurs] : postanova [Kabinetu ministriv Ukrainy 21 travnia 2012 r. № 450]. – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-п>

6. Pro zatverdzhennia formy mytnoi deklaratsii dlia pysmovooho deklaruvannia tovariv, shcho peremishchuiutsia cherez mytnyi kordon Ukrainy hromadianamy dlia osobystykh, simeinykh ta inshykh potreb, ne pov'iazanykh z provadzhenniam pidpriemnytskoi diialnosti [Elektronnyi resurs] : postanova [Kabinetu ministriv Ukrainy 21 travnia 2012 r. № 431]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/431-2012-пв>

7. Poriadok zapovnennia mytnoi deklaratsii dlia pismovoho deklaruvannia tovariv, shcho peremishchuiutsia cherez mytnyi kordon Ukrainy hromadianamy dlia osobystykh, simeinykh ta inshykh potreb, ne poviazanykh z provadzhenniam pidpriemnytskoi diialnosti [Elektronnyi resurs] : nakaz [Ministerstva finansiv Ukrainy 28 travnia 2012 r. № 641]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1014-12>

8. Issues of passage through the state border of persons, car, water, rail and air transport of carriers and goods moved by them [Elektronnyi resurs] : postanova [Kabinetu ministriv Ukrainy 21 travnia 2012 r. № 451]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-%D0%BF>

Prus L., Popel S. Modern instruments for information cross-border intermediaries with DFS customs between customs borders of Ukraine

The purpose of the article is to elaborate proposals for improving the information interaction of the DFS customs and citizens in the context of the passage of goods moving (forwarded) through the customs border of Ukraine.

The article defines the directions of improvement of informational interaction of citizens with DFS customs at movement of goods through the customs border of Ukraine, in particular: improvement of the customs declaration, introduction of administrative services on electronic customs declaration of goods and vehicles, introduction of preliminary declaration by citizens of goods and vehicles, use of information terminals .

Implementation in the practice of the revenue and fees bodies of the proposed ways of improving the information provision of citizens for the passage of goods moving (forwarded) through the customs border of Ukraine will facilitate the creation of more favorable conditions for citizens crossing the customs border of Ukraine and revenue and assembly bodies that control moving (sending) goods, subject to the interests of both parties to this process.

Key words: *information interaction, preliminary information, electronic declaration, information terminal.*

Стаття надійшла до редколегії 18 грудня 2018 року

УДК 339.543(292.94)

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.186-193

Сторожук О. В.,

к.е.н., доцент,

Університет ДФС України,

ORCID ID 0000-0002-9144-0540

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НОВІЙ ЗЕЛАНДІЇ

Стаття присвячена дослідженню особливостей митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Новій Зеландії. Проаналізовано підходи різних вчених щодо визначення проблем митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Новій Зеландії. Досліджено динаміку експортно-імпорتنних операцій і перспективи співпраці України та Нової Зеландії у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: митна служба, митна безпека, «Митниця 2020 (Customs 2020)», Закон «Про митний та акцизний збір», стандарт AS/NZS ISO 31000:2009, Спільна система управління кордонами (JBMS), «електронне єдине вікно».

Сторожук А. В. Особенности таможенного регулирования внешнеэкономической деятельности в Новой Зеландии

Статья посвящена исследованию особенностей таможенного регулирования внешнеэкономической деятельности в Новой Зеландии. Проанализированы подходы различных ученых относительно определения проблем таможенного регулирования внешнеэкономической деятельности в Новой Зеландии. Исследована динамика экспортно-импортных операций и перспективы сотрудничества Украины и Новой Зеландии в сфере внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: таможенная служба, таможенная безопасность, «Таможня 2020 (Customs 2020)», Закон «О таможенном и акцизном сборе», стандарт AS/NZS ISO 31000:2009, Общая система управления границами (JBMS), «электронное единое окно».

Метою статті є ретельно дослідити особливості митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Новій Зеландії як визначального чинника економічної та митної безпеки держави.

Постановка проблеми. Актуальність теми полягає у тому, що в сучасних умовах особливо зростає питання митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Новій Зеландії, адже розвинена система ринкової економіки активно впливає на структуру товарообігу та відносини з іншими країнами, що, в свою чергу, визначає основні економічні параметри національної економіки.

На сучасний стан митного регулювання зовнішньоекономічних відносин у Новій Зеландії основний вплив має географічна ізоляваність, тобто відсутність сухопутних кордонів з іншими країнами.

На сьогодні актуальним є питання про торгівлі взаємозв'язки України з Новою Зеландією, адже перед обома країнами постала проблема втрати ринків збуту для експортерів на російському ринку, тому наші країни мають підтримувати одна одну у роботі над диверсифікацією ринків збуту, які зазнали скорочення внаслідок російської агресії проти України.

Стан дослідження. Проблемам митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Новій Зеландії присвячено численні публікації провідних зарубіжних та вітчизняних економістів, таких як: О. В. Комаров, Р. Фолі, Б. Нортвейн, І. Бережнюк, А. П. Бойко, Е. Іордаче, А. Войкулет, Д. Дезідеріо, Р. Бергамі, Я. Петерсон тощо.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останніх 30 років економіка Нової Зеландії стала однією з найбільш регульованих в Організації економічного співробітництва та розвитку. За рівнем економічного розвитку Нова Зеландія входить до складу групи розвинених країн з найбільш потужною національною економікою [8].

За даними 2017 року Індекс економічної свободи, який базується на 10 індексах (права власності, свободи від корупції, фіскальної свободи, участь уряду тощо) та вимірюється за шкалою від 0 до 100, Нова Зеландія займає провідну 3-ттю позицію зі 159 країн (81,6), тоді як Україна обіймає одну з останніх позицій – 149 (48,1) [5].

Митна служба є державною організацією Нової Зеландії – керівним органом є Уряд, роль якої полягає у забезпеченні прикордонного контролю та захисту громадян від потенційних ризиків, пов'язаних з міжнародною торгівлею та подорожами, а також збору мит та податків на імпорт до країни. Основним конституційним інструментом митної служби є Закон «Про митний та акцизний збір» 1996 року [11].

Нова Зеландія разом з іншими країнами 1948 року стала членом Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (GATT), визнаної на міжнародному рівні. 1973 року Нова Зеландія втратила свій основний ринок для експорту і змушена була шукати інші ринки, причиною того було приєднання Великобританії до Європейського економічного співтовариства [16].

Австралійським договором про вільну торгівлю 1965 року, тарифна система Нової Зеландії була лібералізована з найбільш важливим торговельним партнером – Австралією [16].

Спільна система управління кордонами (JBMS) була прийнята 2007 року, яка передбачала спільне співробітництво між митницею, Міністерством праці, Міністерством сільського господарства та лісового господарства та Міністерством транспорту. Його мета – знайти практичні способи поліпшення управління кордоном Нової Зеландії [13].

2008 року відбулася лібералізація торгівлі – Нова Зеландія підписала з Китаєм договір про вільну торгівлю [16].

Торгове єдине вікно (TSW) було введено в експлуатацію з 1 серпня 2013 року, і було здійснено понад 1,4 мільйона транзакцій [13].

Основна мета Митної служби Нової Зеландії полягає у тому, щоб уникнути будь-яких можливих небезпек та загроз у Новій Зеландії [20].

На кордоні Нової Зеландії діють п'ять основних державних агенцій : митна служба Нової Зеландії, Міністерство первинної промисловості, Міграційна служба Нової Зеландії, Міністерство транспорту та Міністерство внутрішніх справ [7].

Розглянемо інформацію, що стосується організаційної структури митної служби в Новій Зеландії.

Митниця 2020 (Customs 2020) – митниця має стати агенцією управління кордонами світового класу до 2020 року, основною складовою якої є спрощення відповідальності, яку важко уникнути. Стратегічне бачення митної служби – «Митниця 2020 (Customs 2020)» – забезпечити відповідальність митних органів на кордоні та підготовку до операційного середовища майбутнього [12].

Інформаційні служби (ІС) несуть відповідальність за всі інформаційні системи та заходи щодо впровадження у межах митниці, включаючи розробку, технічне обслуговування, стратегічне придбання, інновації та управління кордонами тощо. Інформаційна служба здійснює нагляд за основними технологічними проектами, такими як SmartGate та JBMS [12].

Митниця прагне до виконання своїх зобов'язань за Договором Вайтангі (Treaty of Waitangi). Договірні зобов'язання означають, що митна політика та дії повинні враховувати потреби Маорі – як працівників, так і кінцевих споживачів послуг митниці. Чуйність до Маорі відображається на всіх рівнях процесу планування та звітування митниці, що відображається у всіх законодавчих документах [19].

Аудиторська діяльність спрямована на забезпечення ланцюжка поставок з Нової Зеландії, що забезпечується за допомогою різних програм, таких як схема безпечного експорту, ліцензовані митні контрольні зони та угоди про взаємне визнання [12].

Митна служба Нової Зеландії вирізняється впровадженням та розбудовою механізмів державного ризик-менеджменту в митній галузі. Основною теоретичною базою застосування управління ризиками всіма передовими митними службами світу нині визнаний міжнародний стандарт AS/NZS ISO 31000:2009 [4, с. 171].

У Новій Зеландії митна служба має власні правоохоронні повноваження, які не перетинаються з функціями інших служб, але фінансову розвідку в них здійснюють підрозділи поліції [2].

Основне завдання митної служби Нової Зеландії сьогодні – максимізувати дотримання правил, полегшуючи їх розуміння під час співпраці з митними органами, а також ускладнювати, щоб люди не порушували правила чи обходили їх [20].

Основною функцією митної служби Нової Зеландії є правоохоронна – захист кордону, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушенням митних правил.

Замість створення єдиного прикордонного відомства Нова Зеландія прийняла модель співпраці прикордонних секторів для більш ефективного вирішення завдань сучасної системи управління кордонами. Стратегія «Прикордонний Сектор», розроблена Урядом Нової Зеландії, є основою для співпраці всіх прикордонних відомств. Використання таких механізмів, як «електронне єдине вікно», методів системи управління ризиками під час контролю пасажиропотоку та товарів, ефективний обмін інформацією дозволяють агенціям працювати як одне відомство, досягаючи спільної мети [1, с. 37].

Усі товари, які ввозяться в Нову Зеландію для комерційного або приватного використання, повинні бути задекларовані шляхом подання декларації або електронної інформації про вантажі. У більшості випадків декларування здійснюється митним брокером від вашого імені [17].

Існує два типи декларування:

– Декларація – містить повну інформацію про товари, що імпортуються, включаючи класифікацію товарів згідно з Робочим тарифним документом Нової Зеландії. Це використовується для товарів, вартість яких становить 1 000 доларів США або більше;

– Електронна інформація щодо вантажу містить стислий опис окремих або кількох партій, що звільняються від ввезення вантажу. Тарифна класифікація товарів не потрібна [9].

Митниця не збирає мито та податок на товари і послуги, де загальна сума, що підлягає сплаті на будь-який імпорт, становить менше ніж 60 новозеландських доларів [21].

На кордоні Нової Зеландії досить жорсткий санітарний та ветеринарний контроль. Офіцери санітарної служби використовують як електронні детектори, так і ручний огляду багажу [6].

Ввезення і вивіз іноземної і національної валюти необмежений (декларація обов'язкова, якщо сума перевищує 10 000 новозеландських доларів). Без сплати мита ввозяться (особами старше 17 років) до 200 сигарет або 50 сигар чи 250 грамів тютюну або суміш усіх трьох не більше ніж 250 грамів, також до 4,5 л вина або пива, до 1,125 л міцних алкогольних напоїв або чистого спирту, а також товари особистого вжитку сумарною вартістю до 700 новозеландських доларів [18].

Заборонено ввезення продуктів харчування, наркотиків, будь-яких рослин, предметів тваринного і рослинного походження (включаючи ґрунт і деревину), продуктів бджільництва, кормів для домашніх тварин, слонової кістки, виробів з панцира черепахи, кістки і бивнів морського звіра, рогів носорога і шкури тигра, а також виробів зі шкіри представників сімейства котячих [15].

Як правило, до товарів, що не виробляються в Новій Зеландії, не застосовується митний тариф. А на такі предмети, як одяг та взуття, які виробляються на внутрішньому ринку, застосовують відносно високі тарифні ставки – 10 %. Якщо митний тариф застосовується, то він стягується за митною вартістю імпортованих товарів, тобто ціною, фактично сплаченою за них. У випадку відсутності митної вартості, наприклад у випадку подарунка, вартість все одно повинна бути визначена.

Нова Зеландія та Україна мають доброзичливі стосунки, з широким спектром двосторонніх контактів, що відбуваються під час акредитаційних візитів з Варшави та на багатосторонніх форумах, таких як Організація Об'єднаних Націй. Україна приєдналася до Ради Безпеки Нової Зеландії 2016 року. Нова Зеландія має багато конвергентних інтересів у таких сферах, як роззброєння та миротворчість [14].

Хоча двостороння торгівля з Україною на сьогодні обмежена, існує значний потенціал для розвитку торговельно-економічних відносин, особливо в галузях сільського господарства та інформаційних технологій [14].

Найпопулярніший експорт до України: заморожена риба; виноградне вино; масло та молочні продукти; м'ясо [14].

Найпопулярніший імпорт з України: судна, човни та плавучі споруди; тваринні та рослинні жири, масла; барвники, танін і фарба [14].

У період з січня до жовтня 2017 року імпорт товарів у Нову Зеландію з України становив 1 708 тис. доларів США, а експорт – 10656 тис. доларів США, що стало причиною від'ємного сальдо – 8 948 [3].

2016 року Нова Зеландія імпортувала 35,7 млрд доларів США та зайняла 48 місце як найбільший імпортер у світі. Упродовж останніх п'яти років імпорт Нової Зеландії знизився з річною швидкістю – 0,823 %, з 35,3 млрд доларів США 2011 року до 35,7 млрд доларів США 2016 року. Найбільший попит на імпорт становили автомобілі, що становило 9,4 % від загального обсягу імпорту [10].

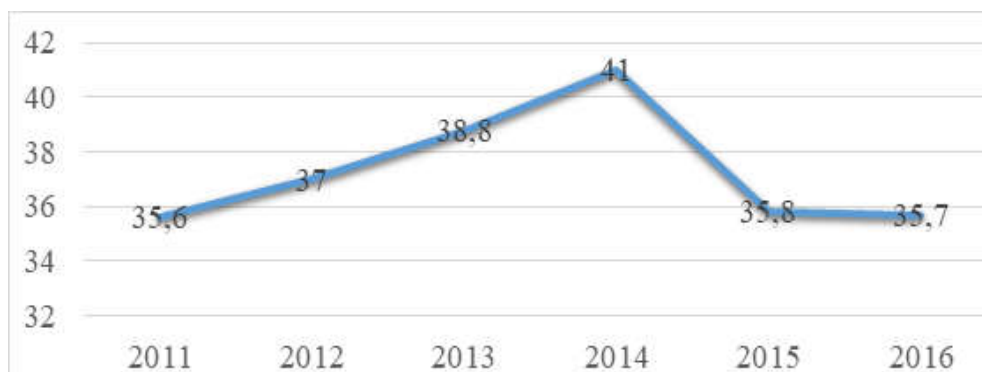

Рис. 1. Обсяги імпорту Нової Зеландії за період 2011–2016 рр., млрд доларів США [10]

2016 року сума експорту Нової Зеландії становила 32,5 млрд доларів США, що робить її 44 найбільшим експортером у світі. Упродовж останніх п'яти років обсяг експорту Нової Зеландії скоротився в середньому на рівні $-1,557\%$, починаючи з 38,7 млрд доларів США 2011 року до 32,5 млрд доларів США 2016 року [10].

Найпопулярнішим експортом Нової Зеландії є концентрована молочна продукція (3,97 млрд доларів США), м'ясо овець та кіз (1,81 млрд доларів США), деревина (1,77 млрд доларів США), вершкове масло (1,67 млрд доларів США) та м'ясо великої рогатої худоби (1,59 млрд доларів США) [10].

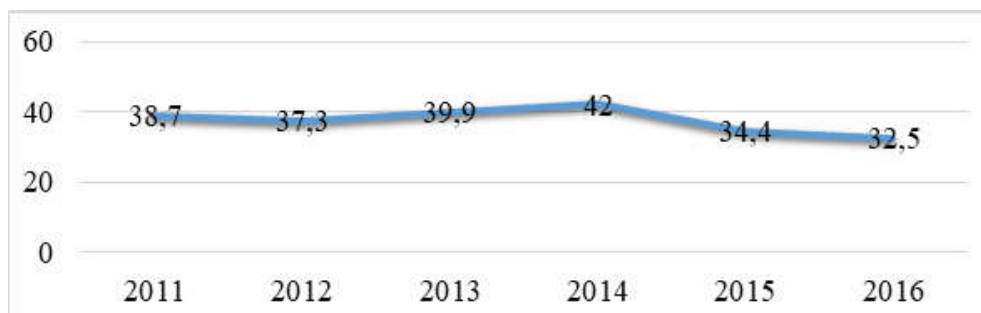

Рис. 2. Обсяги експорту Нової Зеландії за період 2011–2016 рр., млрд доларів США [10]

Висновки. На сучасному етапі економічного розвитку Нова Зеландія входить до складу групи розвинених країн з найбільш потужною національною економікою, що передбачає обов'язкове акцентування уваги на митному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності.

Митна служба Нової Зеландії є державною організацією та була заснована 1840 року, роль якої полягає у зборі мит та податків на імпорт до країни, а також забезпеченні прикордонного контролю та захисту громадян від потенційних ризиків, які пов'язані з міжнародною торгівлею та подорожами. Основним нормативним документом митної служби є Закон «Про митний та акцизний збір» 1996 року.

Основною метою Митної служби Нової Зеландії є уникнення будь-яких можливих небезпек та загроз у Новій Зеландії, тобто домінуючою функцією митних органів є правоохоронна. Митна служба має власні правоохоронні повноваження, які не перетинаються з функціями інших служб.

Організаційна структура митних органів складається з шести основних угруповань, які підзвітні контролеру. Співпраця митних органів націлена на уникнення будь-яких можливих небезпек та загроз, а також захист та забезпечення економічного благополуччя Нової Зеландії.

Митниця прагне до виконання своїх зобов'язань за Договором Вайтангі – митна політика та дії повинні враховувати потреби Маорі – як працівників, так і кінцевих споживачів послуг митниці.

У результаті аналізу динаміки обсягів експорту та імпорту було виявлено загальні тенденції та структурні зміни у зовнішній торгівлі – зменшення обсягів експорту та імпорту товарів.

Нова Зеландія має конкурентоспроможну експортоорієнтовану економіку, експорт якої становить близько 30 % ВВП. Нова Зеландія є твердим прихильником вільної та відкритої торгівлі.

Інструментами регулювання зовнішньоторговельних операцій є митний тариф, акцизний збір і податок на товари та послуги, а також різні види зборів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко О. П. Компаративний аналіз моделей координації діяльності прикордонних контролюючих відомств у провідних країнах світу та в Україні / О. П. Борисенко, О. В. Боркут // Аспекти публічного управління. – 2015. – № 9. – С. 34–42.
2. Європейський досвід організації системи протидії економічній злочинності. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1106/>.
3. Зовнішня торгівля України з окремими країнами [Електронний ресурс] / Державна фіскальна служба України. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/ms/fl>.
4. Комаров О. В. Світова та європейська практика з реалізації механізмів управління кордонами та адміністрування ризиків у митній галузі в контексті гарантування державної безпеки / О. В. Комаров // Вісник Академії митної служби України. – 2013. – № 2. – С. 170–178. – (Сер. Державне управління).
5. Рейтинг стран мира по уровню экономической свободы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gtmarket.ru/ratings/index-of-economic-freedom/index-of-economic-freedom-info>.
6. Таможенные правила Новой Зеландии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://guide.travel.ru/new_zealand/formalities/customs/.
7. Border sector [Електронний ресурс] // New Zealand Customs Service. – Режим доступу : <https://www.customs.govt.nz/about-us/border-sector/>.
8. Economicoverview [Електронний ресурс] // New Zealand Immigration. – Режим доступу : <https://www.newzealandnow.govt.nz/investing-in-nz/economic-overview>.
9. Lodgeyourimportentry [Електронний ресурс] // New Zealand Customs Service. – Режим доступу : <https://www.customs.govt.nz/business/import/lodge-your-import-entry/>.

10. New Zealand – The Observatory of Economic Complexity – MIT [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/nzl/>.
11. New Zealand Customs Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/New_Zealand_Customs_Service.
12. Organisational structure [Електронний ресурс] // New Zealand Customs Service. – Режим доступу : <http://www.customs.govt.nz/about/profile/organisationalstructure/Pages/default.aspx>.
13. Our history [Електронний ресурс] // New Zealand Customs Service. – Режим доступу : <https://www.customs.govt.nz/about-us/about-customs/our-history/>.
14. Our relationship with Ukraine [Електронний ресурс] // New Zealand Foreign Affairs and Trade. – Режим доступу : <https://www.mfat.govt.nz/en/countries-and-regions/europe/ukraine/>.
15. Prohibitions and restrictions [Електронний ресурс] // New Zealand Customs Service. – Режим доступу : <https://www.customs.govt.nz/business/import/prohibited-and-restricted-imports/prohibitions-and-restrictions/>.
16. Simpson T. Customs and tariffs [Електронний ресурс] / Tony Simpson. – 2010. – Режим доступу : <https://teara.govt.nz/en/customs-and-tariffs>.
17. Startimporting [Електронний ресурс] // New Zealand Customs Service. – Режим доступу : <https://www.customs.govt.nz/business/import/start-importing/>.
18. Travelling to NZ [Електронний ресурс] // New Zealand Customs Service. – Режим доступу : <https://www.customs.govt.nz/personal/travel-to-and-from-nz/travelling-to-nz/>.
19. Treaty of Waitangi [Електронний ресурс] // New Zealand Ministry of Justice. – Режим доступу : <https://www.justice.govt.nz/about/learn-about-the-justice-system/how-the-justice-system-works/the-basis-for-all-law/treaty-of-waitangi/>.
20. What we do [Електронний ресурс] // New Zealand Customs Service. – Режим доступу : <https://www.customs.govt.nz/about-us/about-customs/what-we-do/>.
21. Whats my duty estimator [Електронний ресурс] // New Zealand Customs Service. – Режим доступу : <https://www.customs.govt.nz/personal/duty-and-gst/whats-my-duty-estimator/>.

REFERENCES

1. Borisenko O. P. Comparative an alysis of models of coordination of border regulatory agencies in maj or countries around the world and in Ukraine / O. P. Borisenko, O. V. Borkut. // Aspects of public administration. – 2015. – № 9. – Pp. 34–42
2. Europe an experience of organizing the system of combating economic crime. Analytical note [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.niss.gov.ua/articles/1106/>.
3. Ukrainian foreign trade with selected countries [Electronic resource] // State fiscal service of Ukraine. – Mode of access : <http://sfs.gov.ua/ms/f1>.
4. Komarov O. V. International and european practice on implementation of mechanisms for border management and administration of risk sin the field of customs in the context of national security / O. V. Komarov // Bulletin of the Academy of Customs service of Ukraine. Ser.: Governance. – 2013. – № 2. – pp. 170–178.
5. Ranking of countries by level of economic freedom [Electronic resource]. – Mode of access : <http://gtmarket.ru/ratings/index-of-economic-freedom/index-of-economic-freedom-info>.
6. New Zealand customs regulations [Electronic resource]. – Mode of access : http://guide.travel.ru/new_zealand/formalities/customs/.

7. Border sector [Electronic resource] // New Zealand Customs Service. – Mode of access : <https://www.customs.govt.nz/about-us/border-sector/>.
8. Economic overview [Electronic resource] // New Zealand Immigration. – Mode of access : <https://www.newzealandnow.govt.nz/investing-in-nz/economic-overview>.
9. Lodge your import entry [Electronic resource] // New Zealand Customs Service. – Mode of access : <https://www.customs.govt.nz/business/import/lodge-your-import-entry/>.
10. New Zealand – The Observatory of Economic Complexity – MIT [Electronic resource]. – Mode of access: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/nzl/>.
11. New Zealand Customs Service [Electronic resource]. – Mode of access : https://en.wikipedia.org/wiki/New_Zealand_Customs_Service.
12. Organisational structure [Electronic resource] // New Zealand Customs Service. – Mode of access : <http://www.customs.govt.nz/about/profile/organisationalstructure/Pages/default.aspx>.
13. Our history [Electronic resource] // New Zealand Customs Service. – Mode of access : <https://www.customs.govt.nz/about-us/about-customs/our-history/>.
14. Our relationship with Ukraine [Electronic resource] // New Zealand Foreign Affairs and Trade. – Mode of access : <https://www.mfat.govt.nz/en/countries-and-regions/europe/ukraine/>.
15. Prohibitions and restrictions [Electronic resource] // New Zealand Customs Service. – Mode of access : <https://www.customs.govt.nz/business/import/prohibited-and-restricted-imports/prohibitions-and-restrictions/>.
16. Simpson T. Customs and tariffs [Electronic resource] / Tony Simpson. – 2010. – Mode of access : <https://teara.govt.nz/en/customs-and-tariffs>.
17. Start importing [Electronic resource] // New Zealand Customs Service. – Mode of access : <https://www.customs.govt.nz/business/import/start-importing/>.
18. Travelling to NZ [Electronic resource] // New Zealand Customs Service. – Mode of access : <https://www.customs.govt.nz/personal/travel-to-and-from-nz/travelling-to-nz/>.
19. Treaty of Waitangi [Electronic resource] // New Zealand Ministry of Justice. – Mode of access : <https://www.justice.govt.nz/about/learn-about-the-justice-system/how-the-justice-system-works/the-basis-for-all-law/treaty-of-waitangi/>.
20. What we do [Electronic resource] // New Zealand Customs Service. – Mode of access : <https://www.customs.govt.nz/about-us/about-customs/what-we-do/>.
21. Whats my duty estimator [Electronic resource] // New Zealand Customs Service. – Mode of access : <https://www.customs.govt.nz/personal/duty-and-gst/whats-my-duty-estimator/>

Storozhuk O. V. Features of customs regulation of foreign economic activity in New Zealand

The article is devoted to peculiarities of customs regulation of foreign economic activities in New Zealand. Analyzes the approaches of various scholars on the definition of customs regulation of foreign economic activities in New Zealand. The dynamics of export-import operations and prospects of cooperation between Ukraine and New Zealand in the field of foreign trade.

Key words: *customs, customs security, «Customs 2020», Customs and Excise Act, The standard AS/NZS ISO 31000:2009, The Joint Border Management System (JBMS), «Electronic single window».*

Стаття надійшла до редколегії 21 грудня 2018 року

УДК 339.543-047.64(4ЄС)

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.194-207

Сушкова О. Є.,

к.е.н., доцент,

Університет ДФС України,

ORCID ID 0000-0002-8748-7864

СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ЄС

Стаття присвячена дослідженню специфіки діяльності митних лабораторій в Європейському Союзі з метою визначення підходів щодо здійснення експертної діяльності, які можуть стати перспективними та корисними з метою запровадження у роботі Департаменту податкових та митних експертиз ДФС. Актуальність теми дослідження обумовлена євроінтеграційним курсом України, у зв'язку з чим вивчення і формування шляхів адаптації до національних реалій досвіду та сучасних підходів щодо роботи митних лабораторій в ЄС може бути досить корисним для України.

У результаті проведення дослідження визначено, що Європейські митні лабораторії є важливим інструментом для митних та податкових органів, тому що їхня робота має вирішальне значення для традиційних галузей митної, акцизної та сільськогосподарської політики, таких як аналіз з метою визначення тарифної класифікації, ставки мита та інших податків. Також митні лабораторії ЄС відіграють важливу роль в інших видах діяльності, зокрема операції щодо боротьби із шахрайством, визначення автентичності та походження продуктів, виявлення нелегального імпорту як наркотичних речовин та прекурсорів, захист споживачів від небезпечних вантажів або забруднюючих продуктів, захист навколишнього середовища та видів, що перебувають під загрозою зникнення.

Встановлено, що в рамках загальної мети підтримки функціонування та модернізації Європейського митного союзу митні лабораторії працюють одночасно для координації своєї діяльності та обміну досвідом. Для цього використовуються налагоджені зв'язки (в межах Європейського Союзу та у всьому світі), порівняльний аналіз, оцінка результатів, оновлення баз даних, співпраця з іншими зацікавленими сторонами та інформаційні ініціативи. При цьому CLEN постійно працює над розробкою нових методів роботи та способів співпраці, а також впровадження останніх досягнень у галузі технологій у роботу як самих митних лабораторій ЄС, так і на кордоні через удосконалення мобільних лабораторій та портативних пристроїв.

Ключові слова: митна справа, митні експертизи, митні лабораторії, Європейський Союз, CLEN, зразки.

Сушкова Е. Е. Специфика деятельности таможенных лабораторий ЕС

Статья посвящена исследованию специфики деятельности таможенных лабораторий Европейского Союза с целью определения подходов к осуществлению экспертной деятельности, которые могут стать перспективными и полезными для внедрения в работу Департамента налоговых и таможенных экспертиз ГФС. Актуальность темы

исследования обусловлена евроинтеграционным курсом Украины, в связи с чем изучение и формирование путей адаптации к национальным реалиям опыта и современных подходов к работе таможенных лабораторий ЕС может быть очень полезным для Украины.

В результате проведения исследования определено, что европейские таможенные лаборатории являются важным инструментом для таможенных и налоговых органов, так как их работа имеет решающее значение для традиционных отраслей таможенной, акцизной и сельскохозяйственной политики, таких как анализ с целью определения тарифной классификации, ставки пошлины и других налогов. Также таможенные лаборатории ЕС играют важную роль в других видах деятельности, таких как операции по борьбе с мошенничеством, определения подлинности и происхождения продуктов, выявления нелегального импорта, например наркотические вещества и прекурсоры, защита потребителей от опасных грузов или загрязняющих продуктов, защита окружающей среды и видов находящихся под угрозой исчезновения.

Установлено, что в рамках общей цели поддержки функционирования и модернизации Европейского таможенного союза таможенные лаборатории работают вместе для координации своей деятельности и обмена опытом. Для этого используются налаженные связи (в пределах Европейского Союза и во всем мире), сравнительный анализ, оценка результатов, обновление баз данных, сотрудничество с другими заинтересованными сторонами и информационные инициативы. При этом CLEN постоянно работает над разработкой новых методов работы и способов сотрудничества, а также внедрением последних достижений в области технологий в работу как самих таможенных лабораторий ЕС, так и на границе через совершенствование мобильных лабораторий и портативных устройств.

Ключевые слова: таможенное дело, таможенные экспертизы, таможенные лаборатории, Европейский Союз, CLEN, образцы.

Метою статті є дослідити специфіку діяльності митних лабораторій у Європейському Союзі та визначити підходи щодо здійснення експертної діяльності, що можуть стати перспективними та корисними з метою запровадження у роботі українських лабораторій.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Європейські митні лабораторії є важливим інструментом для митних та податкових органів, оскільки їхня робота має вирішальне значення для традиційних галузей митної, акцизної та сільськогосподарської політики, таких як аналіз з метою визначення тарифної класифікації, ставки мита та інших податків. Проте з часом із змінами у торговельному середовищі змінювалася також і їхня роль. На сьогодні митні лабораторії ЄС відіграють важливу роль в інших видах діяльності, таких як операції щодо боротьби із шахрайством, визначення автентичності та походження продуктів, виявлення нелегального імпорту як наркотичні речовини та прекурсори, захист споживачів від небезпечних вантажів або забруднюючих продуктів, захист навколишнього середовища та видів, що перебувають під загрозою зникнення. Вивчення й адаптація до національних реалій досвіду та сучасних підходів щодо роботи митних лабораторій в ЄС може бути досить корисним для України, особливо враховуючи її євроінтеграційні амбіції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вагомий внесок у розвиток науково-практичних засад митної справи зробили І. Г. Бережнюк, О. П. Гребельник, Є. В. Додін, Ю. Дьомін, І. Іващук, В. П. Мартинюк, В. П. Науменко, П. В. Пашко [5], Д. В. Приймаченко, С. Терещенко, В. В. Ченцов [8] та

інші. При цьому дослідженню ключових питань та проблем, пов'язаних з проведенням митних експертиз, присвячені наукові праці багатьох вчених, зокрема В. Дишлової, А. В. Дусика, Г. Л. Карпенко [2], П. В. Пашка [5], О. М. Шевчука та інших. Дослідженню питань експертиз спеціальними митними органами України, статусу спеціалістів та експертів у своїх роботах присвячені праці Б. М. Габричидзе, Є. В. Додіна, В. Г. Драганова, Є. В. Жиряєвої, Л. В. Калаянної, А. Н. Козиріна, В. В. Прокопенко, О. П. Федотова. Однак за умов інтеграції України до європейського простору посилюється актуальність дослідження законодавчих основ та практики функціонування митних лабораторій ЄС, що дає можливість окреслити основні стратегічні напрями вдосконалення законодавчих, організаційно-методичних та практичних засад здійснення експортної діяльності в митній справі України. Це обумовлює потребу у подальших наукових дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Митні лабораторії ЄС координуються *Європейською мережею митних лабораторій (CLEN; раніше GCL, Група європейських митних лабораторій)*. Нині CLEN налічує 79 лабораторій і 10 мобільних лабораторій у 28 державах-членах Європейського Союзу. Митні лабораторії ЄС проводять експертну діяльність з метою підтримки роботи місцевих митних органів щодо контролю за дотриманням митного законодавства, а також обміну інформацією та досвідом зі своїми європейськими колегами з метою полегшення й координації дій на національних кордонах. Основними завданнями, які виконують митні лабораторії ЄС, є:

- хімічний аналіз для визначення тарифної та митної класифікації товарів;
 - контроль за небезпечними речовинами (наприклад, пестицидами, забруднюючими речовинами, наркотиками, незаконними ліками тощо);
 - визначення автентичності продуктів і відстеження підробок;
 - поширення загального наукового досвіду між усіма митними департаментами.
- Таким чином, європейські митні лабораторії відіграють важливу роль у:
- боротьбі з незаконним обігом товарів (наприклад, наркотиками або контрабандою);
 - боротьбі із шахрайством;
 - захисті споживачів і їхнього здоров'я;
 - охороні навколишнього середовища;
 - допомозі у боротьбі з тероризмом;
 - забезпеченні цілісності кордонів.

Діяльність CLEN здійснюється на спеціальній і добровільній основі самими митними лабораторіями, а митні лабораторії третіх країн можуть брати участь на певних умовах. Основні напрями роботи європейських митних лабораторій наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні напрями роботи європейських митних лабораторій

Місії	Частка загальної активності
Акцизи, оподаткування енергії та інші податки	32 %
Митна тарифна номенклатура	30 %
Якість продукції, виявлення шахрайства і здоров'я споживачів	9 %
Загальна сільськогосподарська політика	7 %
Наркотичні та психотропні речовини	12 %
Інше (навколишнє середовище, судова експертиза тощо)	10 %

Джерело: [9].

Персонал європейських митних лабораторій налічує близько 2 100 висококваліфікованих фахівців, більшість з яких є хіміками або вченими із суміжних областей (фізика, інженерія, мікробіологія). Також на відміну від української практики персонал лабораторій включає техніків та лаборантів, що супроводжують роботу хіміків (рис. 1 (а, б)). Але через різницю у місцевому законодавстві та політиці, а також значними відмінностями у кількості та типах товарів, що імпортують або експортують окремі держави-члени, існує необхідність диференціювати кількість фахівців і асортимент обладнання, що вони використовуюють, а також аналітичні методи, щодо яких вони спеціалізуються та акредитовані.

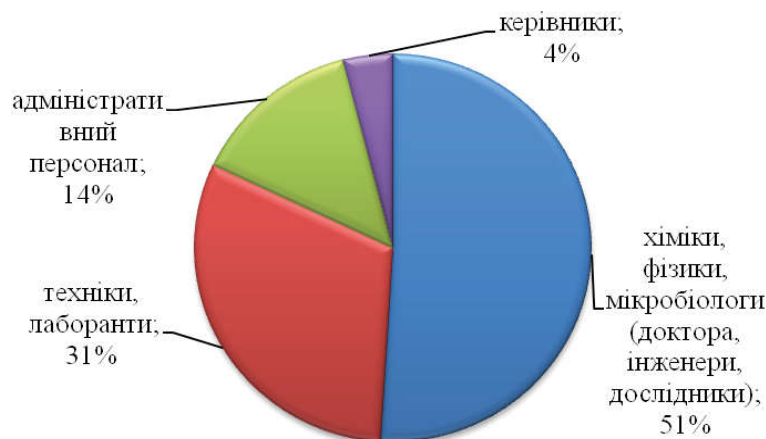

Рис. 1 (а). Структура персоналу європейських митних лабораторій

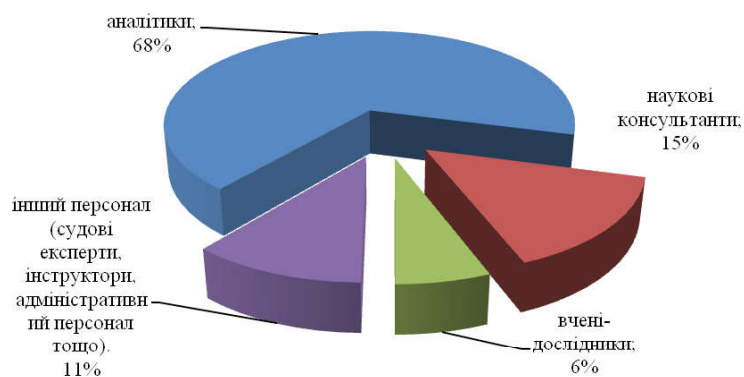

Рис. 1 (б). Структура фахівців європейських митних лабораторій

Джерело: складено на основі [9].

За рік мережа європейських митних лабораторій здійснює дослідження в середньому більше 460 000 зразків, з яких майже 220 000 пов'язані із завданнями митних служб і акцизного оподаткування. Аналіз зразків становить близько 75% усіх робіт, що виконуються

митними лабораторіями. Залежно від розміру лабораторії, кількість досліджених зразків коливається від кількох сотень до приблизно 30 000 на рік у найбільших лабораторіях.

Структура діяльності європейських митних лабораторій за товарною номенклатурою наведено у таблиці 2. Класичні завдання, пов'язані з митною справою та акцизним оподаткуванням (тарифною номенклатурою, дотриманням податкового законодавства та спільною сільськогосподарською політикою (CAP), як і раніше, становлять $\frac{2}{3}$ роботи митних лабораторій. Проте відбувається збільшення частки досліджень наркотиків, якості продукції, а також пов'язаних із шахрайством, забезпеченням здоров'я споживачів та навколишнього середовища, інших питань безпеки. Типи зразків, що подані до митної лабораторії, можуть відрізнятися залежно від країни, але рис. 2 (а, б) надає середній огляд за усіма європейськими митними лабораторіями. Отже, наприклад, частка досліджень наркотиків у діяльності митних лабораторій може варіюватися в межах від 0 до 80 % між державами-членами, а питання безпеки можуть зайняти до 50 % робочого часу певної лабораторії.

Таблиця 2

Структура діяльності європейських митних лабораторій за товарною номенклатурою

Тип зразків, проаналізованих митними лабораторіями ЄС	% проаналізованих зразків
Харчові продукти та напої (продукти тваринного і рослинного походження і готові харчові продукти)	28,8
Мінеральні масла	22,2
Наркотичні та психотропні речовини / хімічні прекурсори	18,7
Тканини / взуття / шкіра та хутро	8,2
Хімічна або промислова продукція	6,1
Руди і неблагородні метали	2,7
Визначення деталей розробки	2,7
Кераміка і скло	2,6
Пластик / гума	2,0
Тютюнові вироби	1,8
Дерево / папір	1,0
Інші типи зразків	3,2

**Цифри були зібрані в Лабораторіях 2016 року.*

Джерело: [9].

Потрібно зазначити, що більшість європейських митних лабораторій є частиною інформаційної системи, в якій весь процес проведення експертизи інтегрується в заявку, що дозволяє працівникам митниць заповнити електронну форму щодо запиту на роз'яснення митної класифікації чи пов'язаних з оподаткуванням питань та додати зображення відповідної партії продукції. Завдяки цій електронній системі митна лабораторія може заощадити час та заздалегідь інформувати свій персонал про те, які саме зразки потраплять на експертизу. У свою чергу, після проведення експертизи співробітники митниці також можуть отримати в електронному вигляді результати лабораторних досліджень.

Рис. 2 (а). Структура діяльності європейських митних лабораторій за товарною номенклатурою

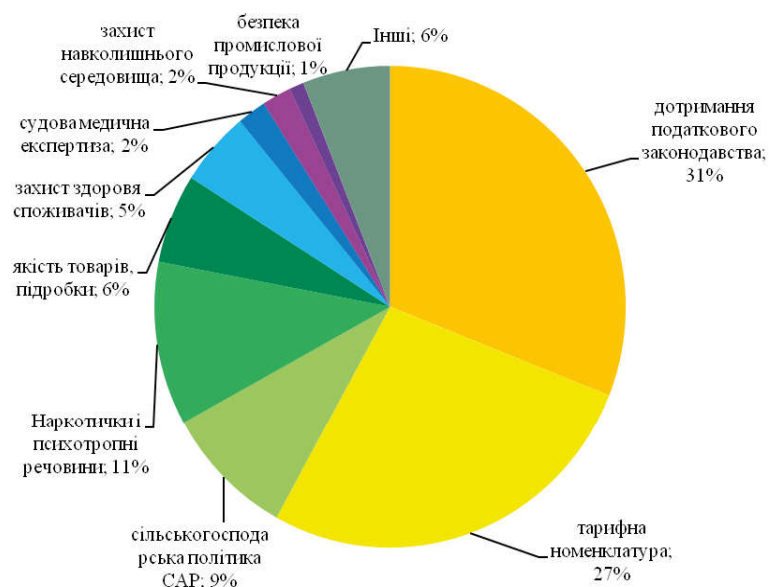

Рис. 2 (б). Структура діяльності європейських митних лабораторій за економічними напрямками, питаннями легальності та безпеки

Джерело: [9].

Одними з основних напрямів роботи європейських митних лабораторій є забезпечення захисту здоров'я споживачів. Митні лабораторії ЄС беруть участь у вирішенні ряду потенційних загроз для європейського добробуту, таких як торгівля незаконними наркотиками (незалежно від того, вони перевозяться людьми або у вантажах) та торгівля контрафактними (і потенційно небезпечними) товарами, наприклад підробленими фармацевтичними продуктами та новими психоактивними речовинами. Упродовж багатьох років митні лабораторії в ЄС працювали над виявленням продуктів, які більшою чи меншою мірою можуть становити ризик для здоров'я та безпеки широкої громадськості, наприклад:

- виявлення небезпечних або неавторизованих хімікатів, зокрема бісфенол А, у пляшках для годівлі або виділення первинних ароматичних амінів із поліамідної та меламинового пластикового посуду;
- виявлення нелегальних харчових добавок (наприклад, деякі консерванти на вміст незаконних гормонів, амфетамінів або ліків, що купуються через Інтернет) або добавок, вміст яких перевищує визначені законодавством ЄС норми;
- виявлення меламіну у дитячому харчуванні;
- виявлення пластикових іграшок для дітей до трьох років з високими концентраціями фталатів;
- виявлення черевиків, що містять надлишки свинцю та фталатів або диметилфумарату;
- виявлення неавторизованих активних речовин у косметиці, таких як гідрохінон.

Також у межах цього напряму митними лабораторіями ЄС здійснюється виявлення та ідентифікація нових психоактивних речовин (NPS), серед яких основними групами є синтетичні каннабіноїди та катіони.

Відповідно до європейської комплексної системи PDO/PGI для харчових продуктів митні лабораторії ЄС у співробітництві з іншими національними відомствами перевіряють також наявність на продуктах (вині, сирах, м'ясі або навіть піци) захисних позначок щодо їхнього походження та захисних географічних позначок.

Ще одним суттєвим напрямом роботи митних лабораторій ЄС є захист навколишнього середовища. Цей напрям є відносно нещодавнім доповненням до сфер діяльності митних лабораторій ЄС, однак досить важливим. Отже, митниці все частіше закликають надавати суспільству інтегровані послуги та діяти як «єдине вікно», що охоплює не тільки традиційні фіскальні заходи, але також ряд інших функцій, включаючи екологічний захист. Це передбачає здійснення митними лабораторіями таких видів експертиз:

- виявлення речовин, що руйнують озоновий шар (наприклад, хлорфторуглерод у пінопласті);
- виявлення небезпечних речовин та стійких забруднювачів. Здійснюється перевірка на вміст важких металів, таких як свинець, кадмій, хром, мідь, ртуть, бром або шестивалентний хром у їжі (наприклад, харчові добавки), упаковці, посуді, взутті чи косметиці, пластмасі, електричних та електронних пристроях, кераміці та смолах, відходах. Відповідно до Європейського законодавства щодо реєстрації, оцінки, дозволу та обмеження хімічних речовин (REACH, EC 1907/2006) також проводиться виявлення нікелю, свинцю та кадмію у дорогоцінних каменях, а мило перевіряється на присутність солей ртуті;
- виявлення видів дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення та контролюються CITES (наприклад, деревини, риби тощо).

Також потрібно відмітити, що в сучасних умовах усе більшого значення набуває проведення дослідження безпосередньо на кордоні та застосування митними лабораторіями портативного обладнання (вміщується у сумці або багажнику автомобіля). У цьому напрямі вже успішно застосовується Raman, XRF та інфрачервоні технології у пошуках наркотиків, нових психоактивних речовин, прекурсорів та небезпечних хімікатів. Так, у деяких країнах для контролю наркотиків в аеропорту використовуються мобільні аналітичні прилади (іонічна мобільна спектрометрія, FTIR та Raman спектрометрія). Портативне обладнання XRF є цінним інструментом для визначення вмісту сірки в мінеральному маслі з метою боротьби з шахрайством з ними.

Отже, завдяки мобільним лабораторіям забезпечується швидке відстеження потенційних ризиків. Наприклад, з метою здійснення контролю за обігом акцизних товарів, зокрема мінеральних нафтопродуктів та алкогольних напоїв, мобільні лабораторії вимірюють усі необхідні аналітичні параметри для тарифної класифікації на кордоні. Отримані результати є ефективним інструментом боротьби з ввезенням з країн – не членів ЄС дешевих нафтопродуктів з більшим вмістом сірки або неправильним використанням нафтової «бази» та інструментом здійснення безперервного контролю за обігом алкогольних напоїв з метою виявлення небезпечних алкогольних напоїв (вміст метанолу). Додатковою перевагою проведення лабораторного дослідження у пункті пропуску через митний кордон також є збільшення взаємоузгодженості в діях митників-хіміків та митників-офіцерів, що проводять процедури відбору проб.

Основними принципами роботи Європейських митних лабораторій є раціоналізація, координування й оптимізація використання людських і технічних ресурсів. Тому однією з найважливіших завдань CLEN – передбачити зміни в митному середовищі та забезпечити, щоб митні лабораторії були достатньою мірою підготовлені для задоволення як поточних, так і майбутніх завдань. Завдяки створенню певної мережі митних лабораторій ЄС, що характеризується взаємопов'язаністю та узгодженістю роботи між ними, CLEN дозволяє митним лабораторіям ЄС обмінятися досвідом та кращими практиками.

CLEN здійснює координацію роботи митних лабораторій ЄС за допомогою шести комплексних дій (рис. 3).

Дія 1 – Інтерактивний довідник аналітичних методів (Inter Laboratory Inventory of Analytical Determination, ILIADe). ILIADe – це спільні каталоги аналітичних методів, які спочатку були розроблені Італійським митним агентством і нині затверджені Європейською комісією. Його основна мета полягає у використанні митними лабораторіями ЄС загального гармонізованого підходу та підвищенні ефективності їхньої діяльності шляхом надання їм легкодоступної і найсучаснішої компіляції аналітичних методів, що використовуються для митних цілей, а також для контролю якості та автентичності товарів, охорони здоров'я споживачів й екологічного контролю.

База даних ILIADe містить понад 500 методів – офіційні аналітичні методи, міжнародні стандарти та внутрішні розроблені методи. Довідник ILIADe доступний для всіх державних митних лабораторій ЄС, а також за спеціальним запитом може надаватися доступ до списку методів та контактів для країн, що не є членами ЄС.

Дія 2 – Взаємні порівняння та перевірки методів, що забезпечує єдиний підхід щодо застосування митного контролю за товарами в ЄС шляхом гармонізації та перевірки методів, що використовуються митними лабораторіями, зокрема для тарифної класифікації, а також організації перевірки вмісту товарів. Ці методи спеціально

розроблені для митних цілей і охоплюють усі типи торгових продуктів, а саме: 1) кераміка та глиняний посуд; 2) молочні продукти; 3) продукти, які містять цукор; 4) рис; 5) горіхи та насіння; 6) продукти, що вимагають визначення додаткового коду («Meursing Table»); 7) мінеральні масла; 8) корм для домашніх тварин; 9) тютюн та тютюнові вироби; 10) парфуми, алкогольні напої та спиртові препарати; 11) нафтопродукти, розчинник жовтий 124 у газойлі; 12) текстиль.

Рис. 3. Заходи координації роботи Європейських митних лабораторій

Джерело: [9].

Кожна митна лабораторія ЄС бере участь у Схемах перевірки кваліфікації, які є важливим заходом для оцінки власної діяльності і способу роботи та підтвердження того, що результати є порівняними з іншими лабораторіями. Схема кожного дослідження залежить від його призначення, тобто чи мається на меті:

- проводити спільні випробування для перевірки конкретного методу;
- провести порівняння різних методів та/або аналітичних протоколів, які використовуються для вимірювання одного і того ж аналіту;
- оцінити діяльність лабораторій (Схема перевірки кваліфікації).

Дія 3 – Мережева якість. Майже всі європейські митні лабораторії підтримують свої системи якості на основі Стандарту якості до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій EN ISO/IEC 17025. Але незважаючи на те, що вимоги щодо якості є однаковими для всіх митних лабораторій держав-членів, їхнє впровадження може відрізнятись залежно від кожної митної лабораторії та своєї специфічної системи якості. Основне завдання Дії 3 полягає в розробці єдиної політики якості для всіх митних лабораторій з метою забезпечення уніфікованого тлумачення нових стандартів та

встановлення основ для взаємної прийнятності даних тесту без необхідності повторного тестування продуктів і виробів, щодо яких здійснюється міжнародна торгівля.

Оскільки якість зразків досить важлива для подальшої лабораторної експертизи, Дія 3 також стосується й методології відбору проб для експертизи. *SAMANSTA (Довідник з відбору проб товарів для митних та податкових органів)* – це посібник із відбору зразків у формі інтернет-додатку, призначений для забезпечення послідовного набору інструкцій з відбору зразків для посадових осіб у всіх державах-членах ЄС. Він доступний 24 європейськими мовами. Основною метою SAMANSTA є підвищити якість зразків, отриманих для аналізу в лабораторіях; гармонізувати процедури відбору зразків по всій Європі; надати конструктивне керівництво щодо методів відбору зразків для кожного виду продукції. Dodatok SAMANSTA складається з двох взаємопов'язаних розділів: загальної частини та картки відбору проб конкретних товарів (табл. 3). Крім того, додаток містить глосарій екзотичних назв з тарифною класифікацією місцевих товарів, а також частину, присвячену тренуванню. Детальна інформація щодо вибірки конкретних товарів міститься в так званих картах процедур відбору.

Таблиця 3

Структура SAMANSTA

Загальні розділи Спеціальної процедури відбору проб	Спеціальні процедури відбору проб
<ul style="list-style-type: none"> ▪ терміни та визначення; ▪ правова база керівництва; ▪ охорона здоров'я та безпека; ▪ стандарти (відповідні стандарти ISO та EN); ▪ загальні принципи відбору зразків та обробки зразків; ▪ інструменти відбору проб; ▪ зразкові контейнери; ▪ глосарій екзотичних імен; ▪ навчальний посібник; ▪ веб-сайт для митних лабораторій ЄС 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ опис товарів, що охоплюються; ▪ мінімальний розмір кожного зразка; ▪ європейські / стандарти ISO, які можуть застосовуватися; ▪ специфічне законодавство; ▪ необхідне обладнання; ▪ заходи безпеки; ▪ плани / методи відбору зразків; ▪ приклад зберігання та транспортування; ▪ коди HS, на які поширюється картка

Джерело: [9].

Дія 4 – *Комунікація та стратегія*, що передбачає організацію та проведення великої кількості різних заходів (наприклад, Семінар Європейських митних хіміків), спрямованих на наукове та технічне спілкування й обмін думками, знаннями досвідом, і порівнювати різні практики між окремими митними лабораторіями, а також між CLEN та іншими інституційними партнерами, такими як служби Європейської Комісії, митні адміністрації та митні лабораторії країн, що не є членами ЄС. Такі заходи, як конференції, семінари тощо, також є прекрасною можливістю інформувати широку громадськість про діяльність митних лабораторій.

Окремі митні лабораторії ЄС здійснюють обмін документацією та проводять дискусії через електронну спільноту, що перебуває на європейській науковій платформі «Sinapse».

Дія 5 – *Наукова експертиза* (затвердження – 2009 рік), присвячена вивченню та вирішенню нових викликів для митних лабораторій та інших сфер, де митниця потребує

наукової підтримки. Для досягнення цієї мети було створено наукові митні інституції, які проводять наукові дослідження в межах діяльності CLEN та надають наукові роз'яснення на запити від митниці стосовно проведення експертиз (наприклад, щодо виявлення невідомих хімічних речовин). Основні напрями останніх наукових досліджень стосувалися такої проблематики, як:

- дизайнерські наркотики (нові психоактивні речовини);
- митні технології виявлення;
- рослини та рослинні продукти;
- митні технології виявлення (наприклад, сцинтиляційний підрахунок рідини), мобільні лабораторії та портативне обладнання;
- митно-тарифна реалізація норм Кодексу екологічних відходів;
- тютюн і тютюнові вироби;
- текстиль та взуття;
- визначення видів (Семінар з використання методів молекулярної біології та інших методів ідентифікації).

Дія 5 також передбачає організацію та проведення тренінгів з використанням спеціалізованих методів, наприклад LSC, який дозволяє краще ідентифікувати та кількісно оцінити біопродукти в контрольних зразках, що є важливим кроком для митного контролю, пов'язаного з розвитком біоекономіки.

Дія 6 – *Європейський митний довідник хімічних речовин (European Customs Inventory of Chemical Substances, ECICS [10])*, що є інформаційним інструментом, який спеціально розроблений для посадових осіб митних органів та суб'єктів господарювання, які беруть участь у митному декларуванні. Інформаційним ресурсом керує Генеральна дирекція Європейської Комісії з питань оподаткування та митної справи [11] і метою якого є чітко та легко ідентифікувати хімікати; правильно та легко класифікувати їх згідно з Комбінованою номенклатурою; дати їм назву всіма мовами ЄС для цілей регулювання.

Довідник ECICS перебуває у вільному доступі в мережі Інтернет та нині містить понад 43 000 затверджених класифікацій хімічних речовин у митній номенклатурі мовами ЄС поряд з тарифною класифікацією в Комбінованій номенклатурі ЄС (восьмизначні CN коди), що заснована на розробленій ВТО «Гармонізованій системі опису та кодування товару» [6], завдяки чому ECICS може бути застосована у всьому світі. База даних ECICS регулярно оновлюється Генеральною дирекцією Європейської Комісії з питань оподаткування та митної справи за сприянням представників держав-членів у Комітеті митного кодексу – секція тарифної та статистичної номенклатури (сільське господарство / хімічний сектор).

Також довідник ECICS надає всю необхідну інформацію для швидкого й ефективного контролю та безпечного поводження митниками з хімічними речовинами.

Висновки і пропозиції. Таким чином, можна зробити висновок, що в рамках загальної мети підтримки функціонування та модернізації Європейського митного союзу митні лабораторії працюють одночасно для координації своєї діяльності та обміну досвідом. Для цього використовуються налагоджені зв'язки (в межах Європейського Союзу та у всьому світі), порівняльний аналіз, оцінка результатів, оновлення баз даних, співпраця з іншими зацікавленими сторонами та інформаційні ініціативи. При цьому CLEN постійно працює над розробкою нових методів роботи та способів співпраці, а

також впровадження останніх досягнень у галузі технологій у роботу як самих митних лабораторій ЄС, так і на кордоні через удосконалення мобільних лабораторій та портативних пристроїв.

З точки зору формування стратегічних напрямів удосконалення роботи Департаменту податкових та митних експертиз ДФС корисним вважаємо такий досвід європейських митних лабораторій. По-перше, здатність митної лабораторії забезпечувати лабораторні дослідження й аналіз зразків для усіх митних та пов'язаних з ними цілей або шляхом своїх власних лабораторних досліджень, або шляхом координації зовнішніх послуг (наприклад, за умовами аутсорсингу). Крім того, відповідно до європейського досвіду у митних лабораторіях експерт не проводить дослідження без допомоги іншого спеціаліста, водночас як в Україні експерт здійснює всю роботу самостійно, що не може негативно не впливати на якість проведення експертизи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брачук А. О. Митні експертизи: поняття, характеристика та види / А. О. Брачук // Митна справа. – 2015. – № 3 (99). – С. 62–67.
2. Карпенко Г. Л. Організаційно-правовий механізм митних експертиз / Г. Л. Карпенко // LEXPORTUS. – 2017. – № 6. – С. 105–111.
3. Мельник О. Г. Митна експертиза : сутність, призначення та види / О. Г. Мельник, В. С. Хмаренко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.6. – С. 142–146.
4. Митний кодекс України : від 13 березня 2012 року № 4495-VI [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
5. Митна справа України : підручник / П. В. Пашко, В. В. Ченцов, Н. В. Мережко та ін. ; за заг. ред. П. В. Пашка. – К. : Університет ДФС України, 2017. – 442 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 100).
6. Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів : від 14.06.1983 [Електронний ресурс] / Рада Митного Співробітництва. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_079/conv
7. Павлишин М. Л. Актуалізація проблем експертизи в митній і податковій системі / М. Л. Павлишин, Я. І. Ковалик, Є. Ш. Бурак // Митна справа. – 2013. – № 6 (90). – С. 109–113.
8. Ченцов В. Міжнародні стандарти модернізації митних адміністрацій / В. Ченцов // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – Вип. 4 (27). – С. 219–230.
9. European Customs Laboratories [Електронний ресурс] // European Commission: Taxation and Customs Union. – Режим доступу : https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-controls/eu-customs-laboratories_en#role%20of%20customs%20laboratories
10. Європейський митний довідник хімічних речовин [Електронний ресурс] // European Commission: Taxation and Customs Union. – Режим доступу : https://ec.europa.eu/taxation_customs/online-services/eu-customs-inventory-chemical-substances_en
11. ECICS Consultation [Електронний ресурс] // European Commission: Taxation and Customs Union. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/ecics/chemicalsubstance_consultation.jsp?Lang=en

REFERENCES

1. Brachuk A. O. Mytni ekspertyzy : poniattia, kharakterystyka ta vydy / A. O. Brachuk // Mytna sprava. – 2015. – № 3 (99). – P. 62–67.
2. Karpenko G. L. Organizatsiino-pravovyi mekhanizm mytnykh ekspertyz / G. L. Karpenko // LEXPORTUS. – 2017. – № 6. – P. 105–111.
3. Mel'nyk O. G. Mytna ekspertyza : sutnist', pryznachennia ta vydy / O. G. Mel'nyk, V. S. Khmarenko // Naukovyi visnyk NLTU of Ukraine. – 2012. – Vol. 22.6. – P. 142–146.
4. Customs Code of Ukraine : 13.03.2012 № 4495-VI // Verkhovna Rada of Ukraine. – URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
5. Mytna sprava of Ukraine : pidruchnyk / P. V. Pashko, V. V. Chentsov, N. V. Merezhko ta in. ; za zag. red. P. V. Pashko. – K. : University SFC of Ukraine, 2017. – 442 p. – (Seriia «Podatkova ta mytna sprava v Ukraine», Vol. 100).
6. Harmonized Commodity Description and Coding System: international convention : 14.06.1983 / The Customs Cooperation Council. – URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_079/conv
7. Pavlyshyn M. L. Aktualizatsiia problem ekspertyzy v mytnii i podatkovii systemi / M. L. Pavlyshyn, Ya. I. Kovalyk, Ye. Sh. Burak // Mytna sprava. – 2013. – № 6 (90). – С. 109–113.
8. Chentsov V. Mizhnarodni standarty modernizatsii mytnykh administratsii / V. Chentsov // Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia. – 2015. – Вип. 4 (27). – С. 219–230.
9. European Customs Laboratories // European Commission : Taxation and Customs Union. – URL : https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-controls/eu-customs-laboratories_en#role%20of%20customs%20laboratories
10. European Customs Inventory of Chemical Substances, ECICS // European Commission : Taxation and Customs Union. – URL : https://ec.europa.eu/taxation_customs/online-services/eu-customs-inventory-chemical-substances_en
11. ECICS Consultation // European Commission: Taxation and Customs Union. – URL : http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/ecics/chemicalsubstance_consultation.jsp?Lang=en

Sushkova E. About specifics of the European customs laboratory activity

The article is devoted to the study of the specifics of the European customs laboratories in order to determine approaches to the expert activities that may be perspective and useful for implementation in the work of the Department of tax and customs examinations of SFS. The relevance of the research topic is due to the European integration course of Ukraine, and therefore the study and formation of ways to adapt to the national realities of experience and modern approaches to the work of EU customs laboratories can be very useful for Ukraine.

As a result of the study, it was determined that European customs laboratories are an important tool for customs and tax authorities, since their work is crucial for traditional branches of customs, excise and agricultural sectors, such as analysis to determine tariff classification, duty rates and other taxes. Also, EU customs laboratories play an important role in other activities, such as anti-fraud operations, identifying the authenticity and origin of products, identifying illegal imports, such as narcotic substances and precursors, consumers

protecting from dangerous goods or polluting products, protecting the environment and endangered species.

It has been established that as a part of the overall goal of supporting the operation and modernization of the European Customs Union, customs laboratories work together to coordinate their activities and exchange experience. For this purpose, they use well-established links (within the European Union and around the world), comparative analysis, evaluation of results, updating of databases, cooperation with other stakeholders and information initiatives. At the same time, CLEN is constantly working on developing new methods and ways of cooperation, on introducing the latest technological advances to the work of the EU customs laboratories and at the border through the improvement of mobile laboratories and portable devices.

Key words: *customs, customs examination, customs laboratories, the European Union, CLEN, samples.*

Стаття надійшла до редколегії 14 грудня 2018 року

УДК 338.439.01

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.208-217

Туржанський В. А.,

к.е.н., доцент,

старший науковий співробітник

Університету ДФС України,

ORCID ID 0000-0001-7920-8389

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СОТ

У статті досліджено проблеми розвитку агропродовольчого ринку України, його інтеграцію у світовий агропродовольчий ринок в умовах глобалізації та СОТ, а також забезпечення його економічної безпеки; проведено оцінку міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської сировини і продовольства відповідно до товарної номенклатури УКТ ЗЕД; визначено пріоритети експортної спеціалізації агропродовольчого комплексу України; здійснено порівняльний аналіз товарних груп продукції рослинництва в контексті показників конкурентоспроможності та продовольчої незалежності; визначено стратегічні напрями адаптації агропродовольчого ринку України до умов глобалізації та СОТ; запропоновано комплекс заходів державної підтримки вітчизняного аграрного сектору з метою забезпечення адаптації агропродовольчих ринків України до умов глобалізації та СОТ.

Ключові слова: економічна безпека, агропродовольчий ринок, глобалізація, СОТ, УКТ ЗЕД, індекс виявлених конкурентних переваг (RCA).

Туржанский В. А. Обеспечение безопасности агропродовольственного рынка Украины в условиях глобализации и ВТО

В статье исследованы проблемы развития агропродовольственного рынка Украины, его интеграцию в мировой агропродовольственный рынок в условиях глобализации и ВТО, а также обеспечение экономической безопасности; проведена оценка международной конкурентоспособности отечественного сельскохозяйственного сырья и продовольствия в соответствии с товарной номенклатурой УКТ ВЭД; определены приоритеты экспортной специализации агропродовольственного комплекса Украины; осуществлен сравнительный анализ товарных групп продукции растениеводства в контексте показателей конкурентоспособности и продовольственной независимости; определены стратегические направления адаптации агропродовольственного рынка Украины в условиях глобализации и ВТО; предложен комплекс мер государственной поддержки отечественного аграрного сектора с целью обеспечения адаптации агропродовольственных рынков Украины в условиях глобализации и ВТО.

Ключевые слова: экономическая безопасность, агропродовольственный рынок, глобализация, ВТО, УКТ ВЭД, индекс выявленных конкурентных преимуществ (RCA).

Метою статті є дослідження особливостей адаптації агропродовольчого ринку України до умов глобалізації та СОТ, а також забезпечення його економічної безпеки.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації питання спрощення процедур міжнародної торгівлі стає визначальним фактором економічного зростання світової економіки за рахунок безперешкодного руху товарів через державні кордони. За останнє десятиліття подальше спрощення процедур торгівлі було визначальним чинником у міжнародному економічному просторі, які формалізувались у вигляді безперервних багатосторонніх переговорів з торгівлі в межах Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Вагомий вплив на подальший розвиток міжнародної торгівлі мають результати 9-ї Міністерської конференції СОТ (грудень 2013 р., о. Балі, Індонезія), за результатами якої була прийнята Угода СОТ про спрощення світової торгівлі (Agreement on trade facilitation, далі – АТФ) [1], яка вже ратифікована Верховною Радою України 2015 р. [6]. Цією угодою передбачено подальше спрощення процедур міжнародної торгівлі шляхом зниження рівня митних оглядів і перевірок, прискорення часу випуску товарів, самостійного накладання економічними операторами митного забезпечення, митного оформлення товарів та транспортних засобів на території авторизованого економічного оператора або в іншому місці, дозволеному митницею, тощо. Це, у свою чергу, сприяє розвитку міжнародної торгівлі та ринку товарів, у тому числі агропродовольчого ринку України та забезпечення його безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам, пов'язаним з розвитком агропродовольчого ринку України, його роллю на світовому агропродовольчому ринку, реалізацією євроінтеграційних перспектив, формуванням послідовної та цілеспрямованої політики аграрних реформ, присвячені наукові праці багатьох вчених-економістів. Найбільш відомими є роботи В. І. Власова [2], П. І. Гайдуцького [3], С. М. Кваші [4], Л. І. Михайлової [5] та ін.

Однак наявні відмінності в окремих їхніх точках зору стосовно перспектив зовнішньоекономічних векторів розвитку агропродовольчого ринку України у світовому економічному просторі та забезпечення їхньої економічної безпеки підтверджують складність й актуальність цієї проблеми, що зумовлює потребу у подальших наукових дослідженнях.

Основні результати дослідження. Конкурентоспроможність вітчизняного агропродовольчого комплексу повинна ґрунтуватися на його конкурентних перевагах. Очевидно, що розвиток зовнішньої торгівлі сільськогосподарською сировиною і продовольством має бути підпорядкований завданню ефективного використання ресурсного потенціалу вітчизняної аграрної економіки. Відповідно до теорії порівняльних переваг Хекшера-Оліна регулювання може спотворити функціонування ринкового механізму, знизити ефекти від міжнародного поділу праці, адже дозволить повною мірою використовувати порівняльні переваги.

Порівняльні переваги національної економіки можна розділити на реальні та потенційні. Потенційні порівняльні переваги формуються рівнем ресурсного забезпечення, проте виробничі можливості з огляду на дії певних причин можуть залишатися нереалізованими. У випадку України використання інструментів державного регулювання, спрямованих на формування й посилення порівняльних переваг аграрного виробництва, доцільно використовувати і в перспективі, що не спотворюватиме ефект від використання порівняльних переваг.

У дослідженні на основі методів кількісного аналізу порівняльних переваг вітчизняної агропродовольчої сфери доведено, що одним з інструментів для оцінки порівняльних переваг є модифікований індекс виявлених порівняльних переваг (RCA). Результати оцінки індексу виявлених порівняльних переваг для товарів продовольчих груп 2010–2016 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати оцінки індексів виявлених порівняльних переваг до товарів продовольчої групи України, 2010–2016 рр.

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	У середньому за 2007–2013 рр.
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	-0,129	-1,293	-1,411	-1,021	-0,802	-1,447	-1,289	-1,056
01 живі тварини	-2,733	-3,072	-2,706	-3,466	-2,754	-3,395	-2,897	-3,003
02 м'ясо та їстівні субпродукти	-0,541	-2,939	-2,628	-2,170	-1,091	-1,693	-1,320	-1,769
03 риба і ракоподібні	-4,457	-5,640	-3,586	-3,843	-3,949	-4,466	-4,458	-4,343
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	1,734	1,068	0,565	1,022	0,842	0,271	0,236	0,820
05 інші продукти тваринного походження	-0,265	-1,185	-1,495	-0,994	-1,382	-1,745	-1,680	-1,249
II. Продукти рослинного походження	0,599	0,822	0,729	0,388	0,412	0,467	0,469	0,555
06 живі дерева та інші рослини	-3,482	-4,368	-4,315	-4,269	-4,684	-5,434	-4,943	-4,499
07 овочі	0,839	-0,623	0,061	-0,631	-0,704	-0,923	-1,232	-0,459
08 їстівні плоди та горіхи	-0,828	-1,736	-1,932	-1,801	-1,848	-2,599	-2,927	-1,953
09 кава, чай	-3,584	-3,921	-3,931	-3,711	-3,785	-4,083	-4,075	-3,870
10 зернові культури	2,080	2,713	2,930	2,285	2,099	2,469	2,302	2,411
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	-0,060	0,789	0,834	0,536	0,106	0,447	0,929	0,512
12 насіння і плоди олійних рослин	1,517	1,291	1,381	1,258	0,913	0,720	0,924	1,143
13 шелак природний	-4,382	-5,201	-4,615	-3,993	-4,379	-4,552	-4,554	-4,525
14 рослинні матеріали для виготовлення	1,130	0,590	1,089	0,096	-0,262	-1,497	2,606	0,536
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	1,390	0,639	0,912	1,212	1,279	1,472	1,430	1,191
IV. Готові харчові продукти	-0,114	-0,579	-0,630	-0,519	-0,731	-0,702	-0,633	-0,558
16 продукти з м'яса, риби	-1,359	-1,959	-1,385	-1,267	-1,612	-1,639	-1,681	-1,557
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	1,463	0,377	-0,021	-0,659	-0,655	0,542	0,345	0,199
18 какао та продукти з нього	0,173	-0,179	-0,262	-0,172	-0,384	-0,479	-0,543	-0,264
19 готові продукти із зерна	0,321	-0,047	0,101	0,159	0,020	-0,074	-0,083	0,057
20 продукти переробки овочів	-0,094	-0,997	-0,937	-0,604	-0,896	-0,674	-0,427	-0,661
21 різні харчові продукти	-1,837	-2,246	-2,219	-1,879	-1,995	-1,977	-1,694	-1,978
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	0,520	-0,005	0,230	-0,050	-0,796	-1,113	-1,154	-0,338
23 залишки і відходи харчової промисловості	0,548	0,173	-0,212	0,287	0,229	0,352	0,439	0,259
24 тютюн і промислові заміники тютюну	-1,033	-1,237	-1,412	-1,335	-1,424	-1,511	-1,172	-1,304

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

Оцінка міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської сировини і продовольства, відповідно до товарної номенклатури УКТ ЗЕД (24 товарні групи), дала змогу виявити, що наша країна володіє конкурентоспроможністю тільки за

групою «10 Злаки», куди входять пшениця, ячмінь, жито, овес, кукурудза, рис, сорго зернове, гречка та інші злаки; жири та олії тваринного або рослинного походження; насіння і плоди олійних рослин; молоко та молочні продукти, яйця птиці; продукція борошномельно-круп'яної промисловості; залишки і відходи харчової промисловості (рис. 1).

Індекс виявлених конкурентних переваг (RCA) для групи «зернові культури» 2010 р. досяг 2,08, а 2016 р. – 2,302. У середньому впродовж 2010–2016 рр. індекс виявлених порівняльних переваг для цієї групи був 2,411. Передумовою для нарощування обсягів експорту у 2012–2013 маркетингових роках став рекордний в історії України врожай зернових обсягом 63,4 млн т, з яких 29,7 млн т – кукурудза.

Активному розвитку нових ринків збуту сприяє й та обставина, що Державну продовольчо-зернову корпорацію України (ДПЗКУ) з липня 2013 року внесено до реєстру постачальників зернових культур Всесвітньої продовольчої програми Організації Об'єднаних Націй (ООН). Це не тільки надасть змогу отримати доступ до нових ринків, а й підтверджує високий рівень довіри до якості української аграрної продукції на міжнародній арені. Надалі Україна лише зміцнюватиме свої позиції на світових ринках. За прогнозами Продовольчої програми ООН (FAO), в Україні відсоток зростання аграрного виробництва і, відповідно, експорту сільськогосподарської продукції до 2020 р. збільшиться на 60 %.

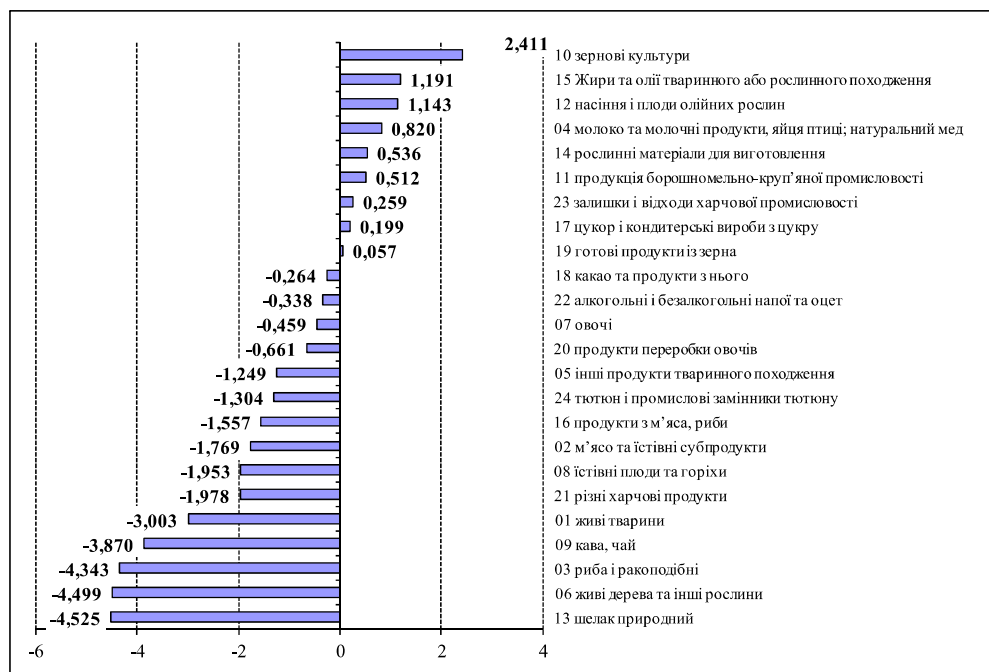

Рис. 1. Індеси порівняльних переваг до товарів продовольчої групи України в середньому за 2010–2016 рр.

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

На нашу думку, Уряду країни потрібно ретельно зважити пріоритети експортної спеціалізації агропродовольчого комплексу, віддаючи переваги вивезенню товарів із високою доданою вартістю. Позитивним є те, що показник конкурентоспроможності для групи «продукція борошномельно-круп'яної промисловості» виявився позитивним, починаючи з 2009 р., і становив 0,929 2013 р., жири та олії тваринного або рослинного походження – 1,430, цукор і кондитерські вироби з цукру – 0,345.

Розрахунки свідчать, що вітчизняний агропродовольчий комплекс є неконкурентоспроможним за переважною більшістю продовольчих товарних груп. Так, у середньому за 2010–2016 рр. індекс виявлених порівняльних переваг для групи «М'ясо та їстівні субпродукти» дорівнював 1,769, для групи «Живі дерева та інші рослини» – –4,499, «Живі тварини» – –3,003, «Їстівні плоди та горіхи» – –1,953, «Овочі» – –0,459. Отже, стосовно груп сільськогосподарських і продовольчих товарів із високою доданою вартістю: м'яса, м'ясних продуктів, живих тварин, фруктів, овочів – для нашої країни характерний досить низький рівень конкурентоспроможності. Очевидно, Україна в аграрній сфері домоглася положення експортера сировини. Тим часом хоча б часткове заміщення вітчизняного експорту зерна вивезенням борошна дозволило б збільшити національний дохід нашої країни.

Модель двокритеріального аналізу продовольчого ринку «продовольча незалежність – конкурентоспроможність» дозволяє нам також провести оцінку за окремими товарними групами.

На рис. 2 наведено порівняльний аналіз товарних груп продукції рослинництва в контексті показників конкурентоспроможності та продовольчої незалежності.

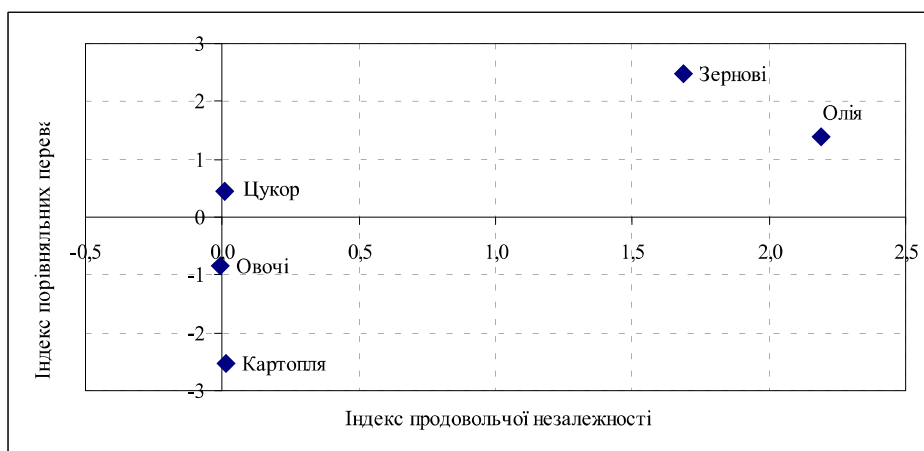

Рис. 2. Індеси порівняльних переваг товарних груп продукції рослинництва 2015 р.

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

До першої групи товарів (перший квадрант) віднесено зернові та олію, тому що вони є конкурентоспроможними, а продовольче забезпечення національних споживачів цією продукцією перевищує рівень продовольчої незалежності. У середньому за 2010–2015 рр. індекс порівняльних переваг для зернових становив 2,096, а для олії – 1,227, тобто обидва види продукції мають високу конкурентоспроможність у світі.

Значення індексу продовольчої незалежності для зернових становив 1,686, а для олій – 2,118. Зазначимо, що показники продовольчої незалежності для цих культур є досить високими, що не може призвести до зміщення цих видів продукції у другий квадрант.

Ряд видів вітчизняної продукції рослинництва опинились у третьому квадранті. Овочі й картопля у 2010–2015 рр. були недостатньо конкурентоспроможними навіть на внутрішньому ринку, що призвело до втрати продовольчої незалежності або критичного стану за цими видами продукції. Індекс продовольчої незалежності для овочів 2015 р. дорівнював $-0,009$, для цукру – $0,006$, для картоплі – $0,016$. Індекс порівняльних переваг для фруктів дорівнював $4,69$.

Важливою обставиною є те, що в групі рослинницької продукції володіє середньою конкурентоспроможністю і продовольчою незалежністю цукор, однак перевищення обсягів імпорту під час незначного експорту змістило цю групу у другий квадрант. Порівняльний аналіз товарних груп продукції тваринництва в контексті показників конкурентоспроможності та продовольчої незалежності наведено на рис. 3.

Представлені дані свідчать, що перший квадрант формують яйця (індекс порівняльних переваг $-0,696$, а продовольчої незалежності $-0,070$), молоко і молокопродукти (індекси $0,064$; $0,305$), яловичина і телятина ($0,040$; $0,111$). Водночас м'ясо птиці та свинина були неконкурентоспроможними на внутрішньому ринку із критичною продовольчою незалежністю. Так, індекс продовольчої незалежності для м'яса птиці становив $-0,055$, для свинини – $0,024$, а в цілому для м'яса – $0,041$. Індекс порівняльних переваг для м'яса птиці дорівнював $-0,945$, для свинини – $-2,621$, а в цілому для м'яса – $-1,693$. Очевидно, інструменти захисту й підтримки сільського господарства у 2008–2012 рр. не дозволили вітчизняним товаровиробникам у сформованих економічних умовах домогтися міжнародної конкурентоспроможності, а також досягти продовольчого забезпечення на рівні вище порога продовольчої незалежності.

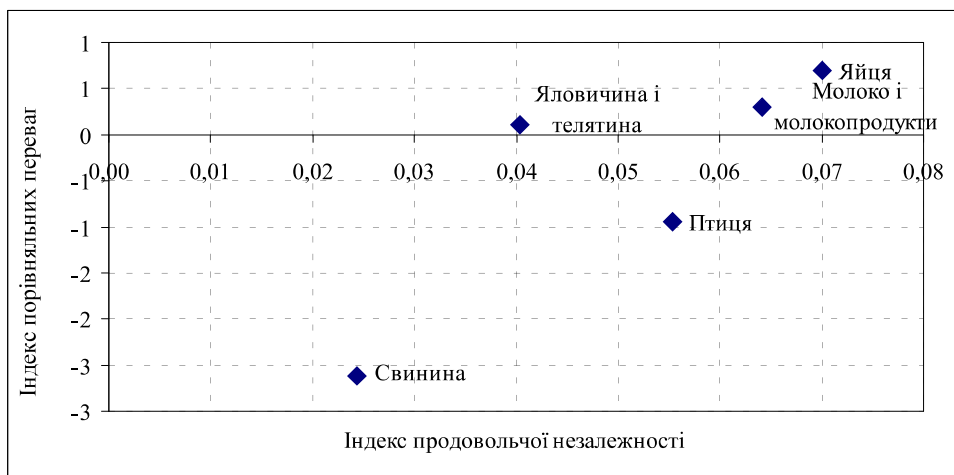

Рис. 3. Індеси порівняльних переваг товарних груп продукції тваринництва 2015 р.

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

Пріоритетним напрямом посилення конкурентних переваг на зарубіжних ринках повинна стати державна підтримка аграрного сектору у форматі розвитку маркетингового аспекту «зеленого кошика» COT, про що свідчить практика реалізації відповідних програм країн ЄС і США.

Водночас Європейська комісія прийняла програму підтримки просування сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках та інформаційного забезпечення потенційних споживачів (The Program to Provide information on and to promote agricultural products in the European Union). Загальний бюджет програми – 51 млн євро. У межах цієї програми розглянуто 40 національних програм і 25 рекламних та інформаційних програм із 14 країн ЄС, на які наприкінці 2005 р. виділено 8,2 млн євро. Завдяки цим програмам європейці планують вийти на агропродовольчі ринки США, Канади, Росії, України, Австралії, Японії, Китаю, Індії, Бразилії, Норвегії та Швейцарії.

У США широкого розвитку набула система федеральних і регіональних програм маркетингової підтримки продукції. Міністерство сільського господарства США структурно забезпечує два основних напрями маркетингової підтримки аграрного сектору на внутрішніх і міжнародних ринках. Перший напрям забезпечує Служба сільськогосподарського маркетингу (Agricultural Marketing Service), яка надає маркетингові послуги фермерам, переробникам, вистриб'юторам і споживачам сільгосппродукції. Спільно з іншими підприємствами галузі розробляються і підтримуються стандарти якості продуктів харчування. Служба маркетингу також керує програмою Міністерства сільського господарства США щодо закупівлі товарів, яка надає допомогу споживачам у питаннях харчування. У сферу діяльності цієї служби входять кілька таких програм.

Адаптація агропродовольчих ринків України до умов глобалізації та COT зі стратегічної точки зору повинна передбачати такі процеси розвитку: просування передових методів організації сільськогосподарського виробництва, зміцнення науково-технічної бази та всебічне підвищення конкурентоспроможності сільського господарства; посилення переваг, удосконалення політики експорту сільськогосподарської продукції та його диверсифікації; розробка власних стратегічних меж імпорту сільськогосподарської продукції та продовольства; створення глобального ланцюга поставок сільськогосподарської продукції і продовольства та системи мінімізації ризиків, які проявляються на світовому ринку, дієвий захист агропродовольчого сектору, активне використання передбачених правилами COT механізмів його захисту; творча імплементація міжнародного досвіду розвитку агропродовольчих ринків, особливо країн, які нещодавно стали членами COT, створення відповідних інституційних структур, галузевих організацій та асоціацій, забезпечення їхнього розвитку; підтримка та заохочення вітчизняних підприємств АПК до виходу на зовнішні ринки з метою завоювання конкурентних позицій на міжнародних ринках сільськогосподарської продукції та продовольства.

Висновки і пропозиції. З метою забезпечення адаптації агропродовольчих ринків України до умов глобалізації та COT доцільно реалізувати комплекс заходів державної підтримки вітчизняного аграрного сектору. Вважаємо, що для забезпечення дієвості майбутніх заходів внутрішньої підтримки необхідно удосконалити систему інституційного регулювання аграрного сектору, в тому числі удосконалити відповідну правову базу та діяльність управлінських структур. Це вдосконалення має здійснюватися у двох напрямках.

По-перше, необхідно посилити потенціал існуючих структур управління, що здійснюють державне регулювання аграрного сектору. Водночас необхідно провести

моніторинг бази аграрного законодавства, визначити його завдання з погляду відповідності вимогам СОТ.

По-друге, необхідно внести зміни до реалізації державного регулювання аграрного сектору організаційну структуру і базу аграрного законодавства. Ця проблема актуальна, зокрема з точки зору цінового регулювання аграрного сектору, в тому числі формування системи державних закупівель, підтримки продажу продукції сільськогосподарського виробництва, формування й розвитку системи надання фермерам інформаційно-консультаційних послуг щодо кон'юнктури аграрного ринку та в інших напрямках.

Сучасний агропродовольчий ринок характеризується, з одного боку, достатньою насиченістю, відповідністю товарної пропозиції платоспроможному попиту населення, відносно високим рівнем фізичної доступності продовольчих товарів за рахунок розвиненої торгової мережі, з іншого – нерозвинутою інфраструктурою ринку сільськогосподарської продукції, істотними ціновими диспропорціями, високим рівнем монополізації, що вимагає удосконалення його функціонування у таких напрямках:

- розвиток інфраструктури ринку на основі участі держави на відповідних рівнях у створенні розгалуженої системи оптової ланки, включаючи оптові ринки, розподільчі центри та інші оптові структури; збільшення кількості та розширення сфери діяльності збутових кооперативів з метою реалізації виробленої сільськогосподарськими товаровиробниками продукції переважно на регіональному рівні; активізація біржової торгівлі;

- посилення заходів з обмеження монопольної діяльності окремих переробних підприємств і торговельних мереж. Доцільно ввести порядок, згідно з яким у торгових мережах усіх рівнів кількість продукції вітчизняного виробництва повинна бути не менше 50 % від їхнього загального товарообігу;

- встановлення граничних розмірів торгових націнок на окремі продовольчі товари масового попиту (хліб, цукор, олія, молоко пастеризоване та ін.), у разі перевищення яких можливе тимчасове або постійне позбавлення ліцензій тощо;

- поетапне відновлення системи державного замовлення для організації шкільного харчування, забезпечення продовольчими товарами сімей з невисоким рівнем доходу, постачання збройних сил та інших структур з метою підвищення попиту на агропродовольство;

- організація на всіх рівнях доступної для учасників агропродовольчого ринку інформації про ціни, обсяги продажів, товарні запаси на цьому ринку, прогностичні показники його функціонування, підвищення рівня відкритості ринкової інформації.

Лібералізація світової сільськогосподарської торгівлі в рамках СОТ відбувається за двома основними напрямками: зниження рівня регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією і зменшення внутрішньої підтримки сільського господарства. У цьому зв'язку виникає проблема зіставлення ефектів прийняття країною на себе зобов'язань щодо лібералізації зовнішньоторговельної та внутрішньої політики, визначення того, які зобов'язання спричинять найбільші втрати або супроводжуватимуться приростами суспільного добробуту.

Із вищевикладеного випливає, що в умовах лібералізації та відкритої економіки аграрна політика України повинна формуватися і втілюватися в життя з урахуванням комплексного досягнення нижченаведених цілей: забезпечити повніше й ефективніше використання наявного в країні потенціалу виробництва й переробки сільськогосподарської продукції

та постійно нарощувати цей потенціал. Основні завдання, що визначають досягнення цієї мети, поділяються на дві групи. По-перше, структура сільськогосподарського виробництва повинна удосконалюватися, хоча б згідно з порівняльними перевагами країни, що засновується. По-друге, необхідно забезпечити перетворення порівняльних переваг країни в галузі сільського господарства у конкурентні переваги. У сукупності це потребує розвитку виробництва, переробної промисловості та ринкової інфраструктури аграрного сектору, зокрема поліпшення рівня сільськогосподарської освіти й аграрної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agreement on Trade Facilitation Ministerial Decision of 7 December 2013 [Electronic resource]. – Режим доступу : https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm.
2. Власов В. І. Експорт та імпорт продукції аграрного сектору України: стан та тенденції / В. І. Власов; за ред. С. М. Кваші. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 80 с.
3. Гайдучкий П. І. Україна і ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П. І. Гайдучкий. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/international/ukrayinayes-problemiintegraciyi-.html>.
4. Кваша С. М. Стан та тенденції розвитку сільського господарства країн-членів Європейського Союзу / С. М. Кваша, К. С. Кваша. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 40 с.
5. Михайлова Л. І. Стратегічні напрями зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України у контексті реалізації інтеграційних прагнень / Л. І. Михайлова // Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : зб. матеріалів Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – С. 281–286.
6. Про ратифікацію Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі : Закон України, ратифіковано Верховною Радою України : Закон : від 04.11.2015 № 745-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 49–50. – Ст. 456.

REFERENCES

1. Agreement on Trade Facilitation. Ministerial Decision of 7 December 2013, available at: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm (Accessed 12 June 2018).
2. Vlasov V.I. (2013). Eksport ta import produktsii ahrarnoho sektoru Ukrainy: stan ta tendentsii ; za red. S. M. Kvashi. K. : NNTs IAE, 2013. 80 s.
3. Haidutskyi P.I. Ukraina i Yes: problemy intehratsii [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <http://gazeta.dt.ua/international/ukrayinayes-problemiintegraciyi-.html>.
4. Kvasha S. M., Kvasha K. S. Stan ta tendentsii rozvytku silskoho hospodarstva krainchleniv Yevropeiskoho Soiuzu. K.: NNTs IAE, 2013. 40 s.
5. Mykhailova L. I. Stratehichni napriamy zovnishnoekonomichnoi diialnosti v ahrarnomu sektori Ukrainy u konteksti realizatsii intehratsiinykh prahnen. Stratehiia rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku : zb. materialiv vseukr. konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarynykiv. K.: NNTs IAE, 2013. S. 281–286.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On ratification of Protocol on amendments to the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/745-19> (Accessed 13 June 2018).

Turzhanskyi V. A. Providing safety of the agricultural market of Ukraine in the conditions of globalization and WTO

The article analyzes the problems of the development of the agro-food market of Ukraine, its integration into the global agro-food market in the conditions of globalization and WTO, as well as ensuring its economic security; An assessment of the international competitiveness of domestic agricultural raw materials and food in accordance with the commodity nomenclature; the priorities of the export specialization of the agro-food complex of Ukraine are determined; a comparative analysis of commodity groups of crop production in the context of indicators of competitiveness and food independence; defined strategic directions of adaptation of the agro-food market of Ukraine to the conditions of globalization and WTO; a package of measures for state support of the domestic agricultural sector was proposed to ensure adaptation of the agro-food markets of Ukraine to the conditions of globalization and WTO.

Key words: economic security, agro-food market, globalization, WTO, index of revealed competitive advantages (RCA).

Стаття надійшла до редколегії 18 грудня 2018 року

УДК 339.371.4+656.85

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.218-232

Федоришина Л. М.,

к. е. н., доцент,

науковий співробітник

Університету ДФС України,

ORCID ID 0000-0001-8852-0649

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ ТА МІЖНАРОДНОГО ПОШТОВОГО ОБМІНУ

Мета. Аналіз тенденцій розвитку міжнародної інтернет-торгівлі та міжнародного поштового обміну у їхньому взаємозв'язку.

Методика дослідження. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених за досліджуваною проблемою. У процесі роботи були використані загальнонаукові методи та прийоми: монографічний – для вивчення літературних джерел з теми дослідження; формальної логіки – для аналізу, узагальнення і систематизації матеріалу; табличний та графічний – для наочного відображення проаналізованих даних; абстрактно-логічний – під час обґрунтування теоретичних положень і формулювання висновків.

Результати. Проаналізовано динаміку показників розвитку електронної торгівлі України у 2014–2017 рр. і встановлено, що вони характеризуються вищими темпами зростання, ніж показники обсягу роздрібною торгівлі; зростає кількість транскордонних операцій; лідерами поставок товарів в Україні є AliExpress, eBay та Amazon. Узагальнено умови виконання замовлень зарубіжними торговцями. Виявлено, що найбільша частка обсягом реалізованих міжнародних послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку припадає на м. Київ, Львівську, Одеську, Київську та Харківську області, що пояснюється наявністю саме у цих регіонах місць міжнародного поштового обміну (проведення митних формальностей стосовно міжнародних поштових відправлень) та розміщенням центральних сортувальних станцій (проведення митних формальностей стосовно міжнародних експрес-відправлень). Узагальнено місця міжнародного поштового обміну та центральні сортувальні станції в регіональному розрізі. Проаналізовано структуру поштового обміну. Встановлено, що упродовж 2014–2016 рр. зростає кількість оформлених митницями ДФС міжнародних поштових та експрес-відправлень вартістю до 150 євро без сплати до державного бюджету митних платежів.

Наукова новизна. Дістало подальшого розвитку дослідження особливостей і наслідків переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Обґрунтовано потребу у розробці дієвого механізму аналізу ризиків, що актуалізуються під час здійснення міжнародної електронної торгівлі.

Практична значущість. Окремі положення наукового дослідження можуть бути використані в навчальному процесі та щодо написання наукових робіт.

Ключові слова: інтернет-торгівля, міжнародна торгівля, міжнародний поштовий обмін, міжнародні поштові відправлення, міжнародні експрес-відправлення.

Федоришина Л. Н. Исследование тенденций развития международной интернет-торговли и международного почтового обмена

Цель. Анализ тенденций развития международной интернет-торговли и международного почтового обмена в их взаимосвязи.

Методика исследования. Теоретической основой исследования являются научные труды отечественных и зарубежных ученых по исследуемой проблеме. В процессе работы были использованы общенаучные методы и приемы: монографический – для изучения литературных источников по теме исследования; формальной логики – для анализа, обобщения и систематизации материала; табличный и графический – для наглядного отображения проанализированных данных; абстрактно-логический – при обосновании теоретических положений и формулировании выводов.

Результаты. Проанализирована динамика показателей развития электронной торговли Украины в 2014–2017 гг. и установлено, что они характеризуются высшими темпами роста, чем показатели объема розничной торговли; растет количество трансграничных операций; лидерами поставок товаров в Украину есть AliExpress, eBay и Amazon. Обобщены условия выполнения заказов зарубежными торговцами. Выявлено, что наибольшая доля в объеме реализованных международных услуг в сфере телекоммуникаций и почтовой связи приходится на г. Киев, Львовскую, Одесскую, Киевскую и Харьковскую области, что объясняется наличием именно в этих регионах мест международного почтового обмена (проведение таможенных формальностей в отношении международных почтовых отправлений) и размещением центральных сортировочных станций (проведение таможенных формальностей в отношении международных экспресс-отправлений). Обобщены места международного почтового обмена и центральные сортировочные станции в региональном разрезе. Проанализирована структура почтового обмена. Установлено, что в течение 2014–2016 гг. растет количество оформленных таможенными ГФС международных почтовых и экспресс-отправлений стоимостью до 150 евро без уплаты в государственный бюджет таможенных платежей.

Научная новизна. Получило дальнейшее развитие исследование особенностей и последствий перемещения (пересылки) товаров через таможенную границу Украины в международных почтовых и экспресс-отправлениях. Обоснована необходимость в разработке действенного механизма анализа рисков, которые актуализируются при осуществлении международной электронной торговли.

Практическая значимость. Отдельные положения научного исследования могут быть использованы в учебном процессе и при написании научных работ.

Ключевые слова: интернет-торговля, международная торговля, международный почтовый обмен, международные почтовые отправления, международные экспресс-отправления.

Мета статті – проаналізувати тенденції розвитку міжнародної інтернет-торгівлі та міжнародного поштового обміну у їхньому взаємозв'язку.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток мережі Інтернет призвів до переміщення грошових потоків у сферу електронного бізнесу – фактично поряд з економікою, заснованою на знаннях, відбувається зародження так званої «електронної економіки», яка формує новий стратегічний вектор розвитку національної економіки. Досить швидкими темпами

зростають обсяги міжнародної інтернет-торгівлі та, відповідно, поштового обміну, адже більшість користувачів здійснюють свої покупки на закордонних сайтах та маркетплейсах і отримують замовлення з-за кордону у вигляді посилок. Тому надзвичайно важливим є дослідження тенденцій розвитку міжнародної інтернет-торгівлі й міжнародного поштового обміну у їхньому взаємозв'язку та визначення ризиків, що актуалізуються в процесі переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях (далі – МПВ та МЕВ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародна електронна торгівля та особливості її здійснення є предметом досліджень Л. Побоченко та О. Сабатін [1]; О. Кавун [2]; А. Бондаренко та М. Солодухи [3]; С. Шкарлета та І. Хоменко [4]; С. Маловичко [5]; Л. Гліненко та Ю. Дайновського [6] та ін. Питання переміщення товарів через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях висвітлено О. Федотовим у праці [7]. Проте в умовах глобалізаційних процесів вказана проблематика залишається актуальною і недостатньо дослідженою саме в контексті переміщення (пересилання) товарів через митний кордон у МПВ та МЕВ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Показники розвитку електронної торгівлі України у 2014–2017 рр. можна представити у вигляді табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка показників розвитку електронної торгівлі України

Показники	2014	2015	2016	2017 (прогноз)	Темпи зростання, %		
					15/14	16/15	17/16
Обсяг роздрібно́ї торгівлі, млрд грн	901,9	1031,7	1159,3	1228,9	114,39	112,37	106,00
Обсяг роздрібно́ї торгівлі, млрд дол.	76,0	47,4	45,4	43,5	62,37	95,78	95,81
Обсяг інтернет-торгівлі, млрд грн	12,3	25,5	38,4	48,0	207,32	150,59	125,00
Обсяг інтернет-торгівлі, млрд дол.	1,04	1,17	1,50	1,70	112,50	128,21	113,33
Проникнення інтернет-торгівлі, %	1,4	2,5	3,3	3,9	178,57	132,00	118,18

Джерело: складено за [6].

Як свідчать дані табл. 1, показники обсягу інтернет-торгівлі мають значно кращу динаміку, ніж обсягу роздрібно́ї торгівлі. Так, обсяг інтернет-торгівлі у гривневому еквіваленті зріс у 2 рази 2015 року, на 50,59 % 2016 року та ще на 25 % 2017 року (за прогнозами). У доларовому еквіваленті приріст за роками є значно меншим: 12,5 % 2015 року, 28,21 % 2016 року та 13,33 % 2017 року. Показник проникнення інтернет-торгівлі також зростає в динаміці – від 1,4 % 2014 року до 3,9 % 2017 року.

За даними Національного банку України, кількість транскордонних операцій 2015 року, порівняно 2014 року, зросла на 36 %, сума операцій у гривневому еквіваленті збільшилася на 50 %, хоча у доларовому зменшилася на 18 % внаслідок падіння курсу гривні. За даними Української асоціації директ-маркетингу частка транскордонних операцій 2016 року незначно зросла порівняно минулого року і склала близько третини всього українського ринку електронної комерції. Обсяг грошових переказів українців на

рахунки іноземних онлайн-торговців за рік зріс на 15-20 % і досяг близько 40 млн дол. США [8].

При цьому основним мотивом покупки в закордонних інтернет-магазинах, за даними численних соціологічних досліджень, є нижча ціна, особливо в сегменті електроніки та побутової техніки, а у сегменті одягу, взуття, дитячих та спортивних товарів – ще й вища якість та більший вибір, можливість контролювати процес доставки [9].

Лідером за цінами та обсягом поставок є китайський AliExpress (рис. 1), який є окремою торговельною площадкою маркетплейса Alibaba. Aliexpress працює як відкритий майданчик, який з'єднує покупців з продавцями, не маючи жодних складів і не здійснюючи прямих продажів. Оплата відбувається гривневими кредитними картками українських банків чи системою PayPal. «Репутаційні» проблеми компанія намагалася вирішити рейтингуванням продавців як надійних чи ненадійних, надаючи покупцеві право самому зробити вибір під час замовлення товару, проте, враховуючи важливість факторів «надійність доставки», з 07.02.2017 компанія змінила умови доставки в Україну, відмінивши безкоштовну доставку, проте взамін надала споживачам можливість відслідковувати проходження товару на всьому шляху від продавця до покупця.

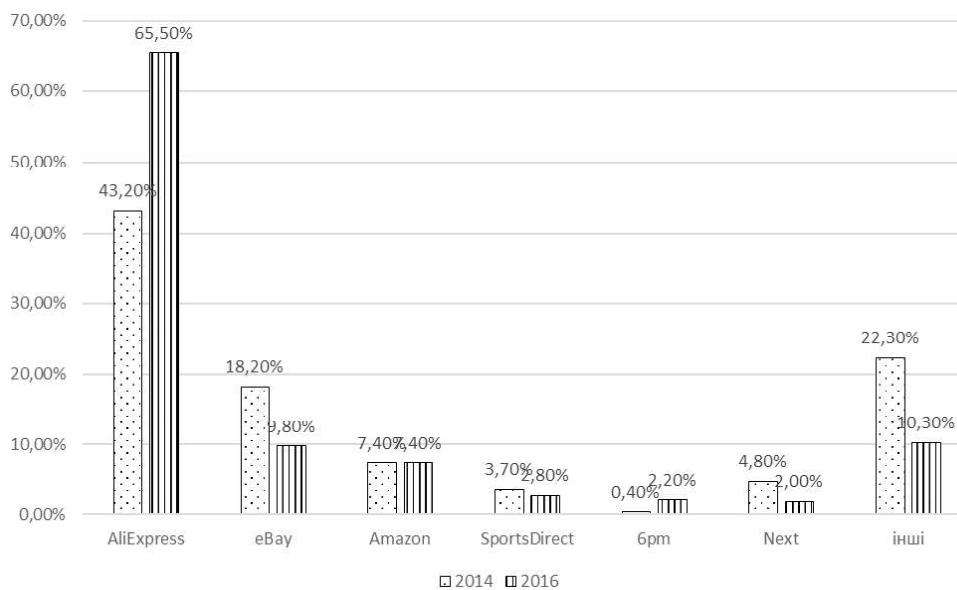

Рис. 1. Розподіл інтернет-покупців України за придбанням товарів на іноземних сайтах

Джерело: [6].

Потрібно зазначити, що українці надають перевагу сайтам з моделлю маркетплейса та електронного аукціону, що зумовлено ширшим вибором пропозицій, кращими сервісами, можливістю оплати гривневими кредитними картками та знаходженням нижчих за ціною пропозицій (різниця в цінах на закордонних і вітчизняних майданчиках сягає 100 %).

Варто зауважити, що збільшенню замовлень із закордонних інтернет-магазинів сприяє можливість доставки товару «Новою поштою»: під час обрання опції безкоштовної доставки товарів від 6 китайських торговців, у тому числі AliExpress, службами SF Express і SF eParcel, які є партнерами «Нової пошти», вартість доставки не змінюється, а товар доставляється у вказане відділення «Нової пошти». Щодо товарів з Європи, то 2016 року «Нова пошта» відкрила сервіс NP Shopping (<https://npshopping.com/uk>) замовлень у 100 найвідоміших магазинах, таких як eBay, Dell, HP, Walmart, Amazon, Home Depot, Victoria's Secret. Заходячи на сайт NP Shopping, достатньо обрати магазин і здійснити замовлення за його каталогом, вказавши у замовленні варіант доставки по США, доставку далі автоматично забезпечить «Нова пошта». Трекінг замовлення на всьому шляху доступний з особистого кабінету на сайті «Нової пошти» чи його мобільної версії. Так, характеристика виконання замовлень зарубіжними маркетплейсами та інтернет-магазинами наведена у табл. 2.

Таблиця 2

Умови виконання замовлень зарубіжними торговцями

Торговець	Термін доставки та спосіб доставки покупцю України	Варіанти оплати	Моніторинг
Amazon (www.amazon.com)	5 днів NP Shopping 3–8 днів Unitrade Доставка: у відділення «НП» через використання сервісу NP Shopping (https://npshopping.com/uk); адресна доставка кур'єрською службою «Нової пошти» через використання сервісу NP Shopping; доставка у відділення «НП» службою Unitrade чи іншими службами, які пропонує Amazon за відповідними тарифами; самовивіз з Києва з точки вивозу посередника	1. Банківськими картками чи переказом. 2. Подарунковою передплаченою картою (Gift card). 3. Apple pay, Amazon pay та іншими безконтактними способами оплати. 4. Готівкою під час отримання	Моніторинг через особистий кабінет чи за номером замовлення. Є мобільний додаток, у т.ч. у «Нової пошти»
eBay (www.ebay.com)	5 днів NP Shopping 3–8 днів Unitrade Доставка: аналогічно Amazon	Через PayPal	Моніторинг через особистий кабінет чи за номером замовлення
AliExpress (www.aliexpress.com)	5–20 днів, залежно від служби доставки Доставка: адресна «Укрпоштою» за міжнародним тарифом – 10 днів; у відділення «НП» через «Нова пошта інтернешнл» за вибором способу безкоштовної доставки SF Express і SF eParcel – не більше 10 днів;	1. Alipay. 2. Картки Visa, MasterCard. 3. Переказом WesternUnion. 4. Qiwi	Моніторинг за номером замовлення. Є мобільний додаток, у т.ч. у «Нової пошти»

Продовження таблиці 2

	адресна кур'єрською службою «Нової пошти» через «Нова пошта інтернешнл» за вибором способу безкоштовної доставки SF Express и SF eParcel; інша доступна на AliExpress служба доставки		
--	--	--	--

Джерело: складено за [6].

Проаналізуємо показники міжнародного поштового обміну. Так, обсяг реалізованих міжнародних послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку у фактичних цінах за 2017 р. становить 7 253,7 млн грн (табл. 3), а в поштової діяльності – 2 106,2 млн грн, що становить 29,04 % від загального обсягу реалізованих послуг.

Таблиця 3

Обсяг реалізованих міжнародних послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку за 2017 р. у фактичних цінах з урахуванням ПДВ; млн грн

	Обсяг реалізованих міжнародних послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку	У тому числі	
		населенню	іншим користувачам
Усього	7 253,7	1 226,9	6 026,8
у тому числі поштова діяльність	2 106,2	552,7	1 553,5
Питома вага поштової діяльності, %	29,04	45,05	25,78

Джерело: побудовано і розраховано за даними Державної служби статистики України [10].

При цьому 45,05 % від усього обсягу реалізованих міжнародних послуг (у розрізі користувачів) отримано за рахунок надання поштових послуг населенню. Якщо ж свідчити про розподіл обсягу суто поштової діяльності, то лише 26,24 % обсягу отримано за рахунок надання поштових послуг населенню і 73,76 % - іншим користувачам.

Щодо регіонального розрізу, то найбільша частка обсягом реалізованих міжнародних послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку припадає на м. Київ (78,84 %), Львівську (4,67 %), Одеську (2,91 %), Київську (2,26 %) та Харківську (1,96 %) області, що пояснюється наявністю саме у цих регіонах місць міжнародного поштового обміну (проведення митних формальностей стосовно міжнародних поштових відправлень) та розміщенням центральних сортувальних станцій (проведення митних формальностей стосовно міжнародних експрес-відправлень). Територіально усі ці місця згруповані переважно в районі м. Київ та Київської області, менше – в районі м. Львів та Львівської області. При цьому населенню найбільшу частку в обсязі міжнародних послуг надано знову ж таки м. Київ (43,57 %), Одеською (11,97 %) та Харківською (7,38 %) областями.

Федоршина Л. М. Дослідження тенденцій розвитку міжнародної інтернет-торгівлі та міжнародного поштового обміну

Загалом станом на 01.03.2018 в Україні функціонувало 10 місць міжнародного поштового обміну, 23 центральні сортувальні станції (табл. 4) та 1 регіональна сортувальна станція в м. Харків (експрес-перевізник – АТ «ДХЛ ІНТЕРНЕТІОНЛ УКРАЇНА»).

Таблиця 4

Наявність місць міжнародного поштового обміну та центральних сортувальних станцій у регіональному розрізі

Регіон	Місця міжнародного поштового обміну (для митного оформлення МПВ)	Центральні сортувальні станції (для митного оформлення МЕВ)
м. Київ	ПАТ «УКРПОШТА» ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТОВ «ІН ТАЙМ» (не функціонує) ТОВ «ПРЕМІУМ ПАКЕТ ГМБХ ЕНД КО. КГ»	АТ «ДХЛ ІНТЕРНЕТІОНЛ УКРАЇНА» ДП МЕП «ЮКРЕЙНІЄН ПАРСЕЛ СЕРВІС» ТОВ ФІРМА «ЕЛІН ЛТД» ТОВ «ЕЙР ЕКСПРЕС» ТОВ «ІНТЕРНЕТІОНЛ КУР'ЄР СЕРВІС» ТОВ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКСПРЕС» ДП «ФОРІНТОС» ТОВ «НОВА ПОШТА ІНТЕРНЕТІОНЛ» ТОВ «СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКСПРЕС» ТОВ «РОСАН-ГЛОБАЛ» ПП «ЛІМЕКС ЕКСПРЕС»
Київська область	ТОВ «ПОСТ-ІНТЕРНЕТІОНЛ»	ТОВ «ВЕЛЪТ ЕКСПРЕС» ТОВ «ТММ ЕКСПРЕС» ТОВ «ТНТ УКРАЇНА» ТОВ «ДРІМСТИЛЬ»
м. Львів	ПАТ «УКРПОШТА» ТОВ «СПІЛЬНЕ УКРАЇНСЬКО-КА- НАДСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО «РОСАН»	ТОВ «РОСАН-ГЛОБАЛ»
Львівська область	ТОВ «ТРАНС-ЛОГІСТІК-СЕРВІС» ТОВ «ГЛОБЕКС ПОСТ»	
м. Одеса	ПАТ «УКРПОШТА»	АТ «ДХЛ ІНТЕРНЕТІОНЛ УКРАЇНА»
Одеська область		ТОВ «ЛОГІСТІК ДЕЛІВЕРІ ЕКСПРЕС» ТОВ «Ф.Х.Д. Сервіс»
м. Харків		ТОВ «ПОЛЕКС ЕКСПРЕС»
Харківська область		ТОВ «МДК ЕКСПРЕС»
м. Дніпро		ТОВ «ГРІН ЛАЙН» ТОВ «МДК ЕКСПРЕС»
Закарпатська область	ПАТ «УКРПОШТА» (м. Чоп)	

Джерело: складено за даними Державної фіскальної служби України.

Якщо аналізувати структуру поштового обміну (табл. 5), то 2017 р. зафіксовано 84 676,8 тис. міжнародних відправлень. Найбільше їх було серед посилок без оголошеної цінності масою понад 10 кг та з оголошеною цінністю (78,68 %) і листів, бандеролей, відправлень з оголошеною цінністю, дрібних пакетів (66,84 %).

Таблиця 5

Кількість і структура поштових відправлень

тис.

	Кількість поштових відправлень	У тому числі міжнародних	Питома вага міжнародних поштових відправлень, %		Структура міжнародних поштових відправлень, %
			у розрізі відповідних послуг	у загальній кількості поштових відправлень,	
Універсальні послуги					
Листи, картки, бандеролі прості	293335,4	15787,3	5,38	1,5740	18,644
з них пріоритетні	680,8	x			
Листи, картки, бандеролі рекомендовані	51872,5	6315,5	12,18	0,6297	7,458
з них пріоритетні	2510,0	x			
Посилки без оголошеної цінності масою до 10 кг	14061,8	456,7	3,25	0,0455	0,539
Секограми прості та рекомендовані	37,0	0,0	0,01	0,0000	0,000
Інші послуги					
Мішки М	45,4	3,4	7,49	0,0003	0,004
Листи, бандеролі, відправлення з оголошеною цінністю, дрібні пакети	9352,3	6251,5	66,84	0,6233	7,383
Посилки без оголошеної цінності масою понад 10 кг та з оголошеною цінністю	69571,4	54735,9	78,68	5,4572	64,641
Грошові перекази	10390,3	990,2	9,53	0,0987	1,169
Виплата пенсій та соціальної допомоги	68240,1	x			
Періодичні друковані видання (газети, журнали) за передплатою	485859,6	125,8	0,03	0,0125	0,149
Телеграми	231,2	10,5	4,54	0,0010	0,012
Всього	1002997,0	84676,8	x	8,4424	100,00

Джерело: побудовано і розраховано за даними Державної служби статистики України [10].

Загальним обсягом поштових відправлень 8,44 % – міжнародні. У структурі міжнародного поштового обміну найбільшу частку 2017 р. займали посилки без оголошеної цінності масою понад 10 кг та з оголошеною цінністю – 64,64 %, на другому місці - листи, картки, бандеролі прості (18,64 %).

За 2017 р. з України відправлено 55 192,6 тис. міжнародних посилок, що становить 10,43 % від загальної кількості міжнародних поштових відправлень. Найбільшу частку в структурі міжнародних посилок за регіонами по Україні займає Львівська область – 9,41 %. Варто зазначити, що ця інформація може не досить точно відображати реальну ситуацію, оскільки за такими регіонами, як Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Миколаївська, Полтавська та Харківська області, дані не оприлюднені з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації [10].

В Україні міжнародний поштовий обмін забезпечується ПАТ «Укрпошта» та приватними поштово-логістичними операторами, що не тільки доставляють кореспонденцію упродовж однієї-двох діб у середині країни, а й вийшли на міжнародний ринок і займаються доставкою посилок. Так, за 2017 рік Укрпошта доставила 5,9 млн кг імпортних та експортних відправлень, закріпивши лідерство в динамічному міжнародному сегменті логістики, та опрацювала 1 млн кг транзитних поштових відправлень [11]. Основними експортними країнами, до яких ПАТ «Укрпошта» здійснювало доставку, 2017 року стали США, Ізраїль, Канада, Велика Британія, а найбільшими імпортерами - Китай, Нідерланди (як транзитний хаб), Ізраїль та США.

Як зазначає перший заступник генерального директора ПАТ «Укрпошта» О. Перцовський, для експортерів активно пропагується і розвивається особистий кабінет на порталі ukrposhta.ua, в якому можна оформити всі митні декларації онлайн, отримати накопичувальні бонуси [11]. Крім того, 2017 року запрацювала система трекінг-відстеження відправлень з моменту відправлення до моменту вручення в іншій країні, таким чином, поштові відправлення можна відслідкувати на сайті ukrposhta.ua та всіх клієнтських інтерфейсах (особистий кабінет, чат-боти, API) для 133 країн для письмової кореспонденції (листи/бандеролі/дрібні пакети) і 168 країн – для посилок.

Що стосується міжнародних поштових та експрес-відправлень, то дані про їхню кількість та вартість наведено у табл. 6.

Таким чином, упродовж 2014-2016 рр. зростає кількість оформлених митницями ДФС міжнародних поштових та експрес-відправлень вартістю до 150 євро – з 4 241 982 шт. 2014 р. до 30 024 787 шт. 2016 р., при цьому їхня сукупна вартість зросла майже у 8 разів.

Кількість оформлених митницями ДФС міжнародних поштових та експрес-відправлень вартістю понад 150 євро також зросла: на 13,43 % 2015 р. та ще на 49,72 % 2016 р., а їхня сумарна вартість зросла лише у 2,8 раза. Загалом упродовж 2014-2016 рр. під час переміщення на митну територію України міжнародних поштових та експрес-відправлень було сплачено 9 116 677 тис. грн податків.

Варто відмітити і фіксування випадків порушення митних правил під час переміщення товарів і предметів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Так, з кожним роком зростає кількість порушених справ про порушення митних правил – з 599 на суму 9 187 тис. грн 2014 р. до 757 на суму 4 206 тис. грн 2016 р.

Оскільки, як нами уже відмічалось раніше, упродовж останніх років швидкими темпами розвивається торгівля через інтернет-магазини, в яких можна придбати товари за кордоном і отримати їх поштою, вважаємо за доцільне розглянути детальніше кількість та вартість міжнародних поштових та експрес-відправлень вартістю до 150 євро.

Так, кількість МПВ, переміщених на митну територію України, значно зростає в динаміці (рис. 2): в 5,47 раза 2015 р. щодо 2014 р. та ще на 64,46 % 2016 р. щодо даних 2015 р. За I квартал 2017 року було переміщено на митну територію України 7 503 597 МПВ вартістю до 150 євро.

Таблиця 6

Кількість та вартість переміщених на митну територію України міжнародних поштових та експрес-відправлень

Роки	Оформлені митницями ДФС (переміщені на митну територію України) міжнародні поштові та експрес-відправлення вартістю до 150 (300) євро ¹		Оформлені митницями ДФС (переміщені на митну територію України) міжнародні поштові та експрес-відправлення вартістю понад 150 (300) євро ¹			Випадки порушення митних правил під час переміщення товарів і предметів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях	
	Кількість, шт. ²	Вартість, тис. грн	Кількість, шт. ²	Вартість, тис. грн	Сплачено податків, тис. грн	Порушено справ про ПМП	На суму, тис. грн
2014	4 241 982	2 374 012	90 277	5 348 854	1 297 578	599	9 187
2015	18 200 032	11 437 445	102 405	7 492 100	2 116 993	678	5 390
2016	30 024 787	18 838 235	153 317	14 782 677	5 702 106	757	4 206

Джерело: [12].

Натомість кількість МЕВ вартістю до 150 євро 2015 р. зменшилася на 32 %, а 2016 р. – зросла на 77,45 %; у I кварталі 2017 р. їхня кількість становила 451 391. Варто зазначити, що це є значно менші показники порівняно з кількістю МПВ вартістю до 150 євро, тобто фізичні та юридичні особи віддають перевагу саме МПВ як способу переміщення товарів через митний кордон України.

Сумарна вартість МПВ вартістю до 150 євро (рис. 3) також зростає в динаміці: в 5 разів 2015 р. та ще на 64,69 % 2016 р., а сумарна вартість МЕВ – на 87 % 2015 р. та ще на 65,39 % 2016 р.

Таким чином, можемо констатувати, що упродовж 2014–2016 рр. та I кварталу 2017 р. в Україну було ввезено (переслано) товарів на загальну суму більше 37,6 млн грн без сплати до державного бюджету митних платежів.

¹ Закон України від 10 квітня 2014 року № 1201-VII «Про внесення змін до Митного кодексу України» (щодо удосконалення окремих положень) зменшено граничну норму щодо можливості переміщення у міжнародних поштових та експрес-відправленнях без оподаткування (з 300 до 150 євро).

² Обсяги міжнародних поштових відправлень вартістю до 150 (300) євро за 2014 р. Київською митницею ДФС надано без урахування:

кількості міжнародних поштових відправлень, що надійшли до місця міжнародного поштового обміну ПАТ «Укрпошта (у м. Київ), оскільки перевізник не має можливості надати запитувану інформацію, а в базах даних підрозділу митниці фіксуються відомості лише щодо відправлень вартістю понад 150 євро;

кількості міжнародних експрес-відправлень документального характеру.

Донецькою митницею ДФС інформація надана виключно з відомостями, що містяться в автоматичній системі митного оформлення ДФС «Інспектор», оскільки первинні документи, що містять запитувану інформацію за 2014 рік, перебувають на тимчасово невідконтрольній території.

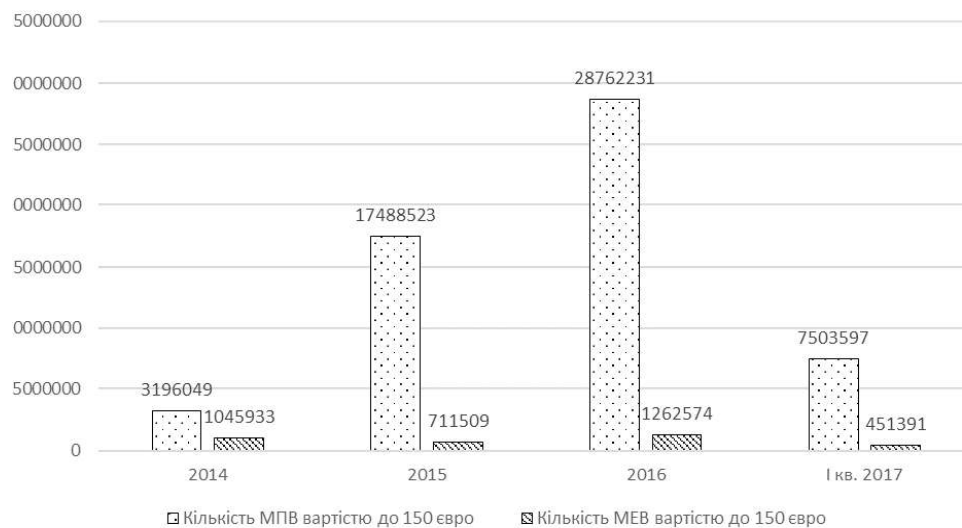

Рис. 2. Кількість МПВ і МЕВ вартістю до 150 євро, які пересилались на митну територію України упродовж 2014–2016 рр. та I кварталу 2017 року

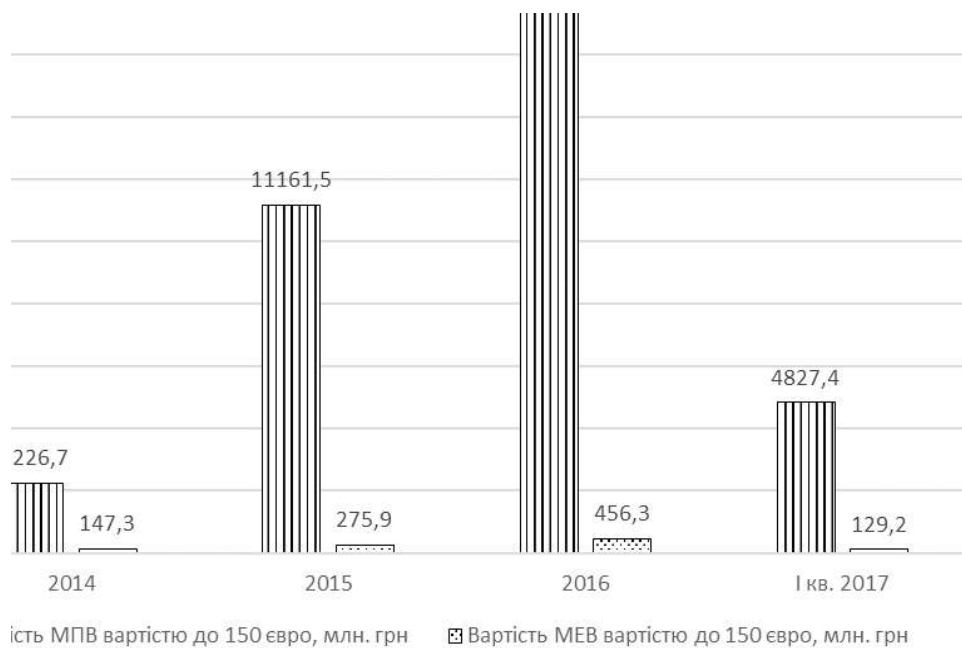

Рис. 3. Сумарна вартість МПВ і МЕВ вартістю до 150 євро, які пересилались на митну територію України упродовж 2014–2016 рр. та I кварталу 2017 року

Джерело: побудовано за [13].

Крім того, державний бюджет не наповнюється митними платежами ще і через те, що передбачені Митним кодексом України пільги зі сплати митних платежів під час ввезення товарів поштовими відправленнями значно перевищують аналогічні пільги, які діють в інших країнах світу. Адже, згідно з положеннями частини першої статті 234 Митного кодексу України, не є об'єктом оподаткування митними платежами товари (за винятком підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їхня сумарна фактурна вартість не перевищує еквівалент 150 євро [14]. Для порівняння: в статті 114 Регламенту Ради (ЄС) від 16.11.2009 № 1186 про встановлення у Співтоваристві системи звільнень від мита обмежено вартість товарів, відправлених листом або бандероллю, до 10 євро, що в 15 разів менше ніж в Україні.

Також варто зауважити, що аналіз практичної діяльності засвідчує відсутність перешкод для переміщення через митний кордон України товарів у МПВ та МЕВ у дозволеному вартісному та ваговому еквіваленті щодня лише з перервою у 24 години, або однорідного товару з підприємницькою метою [7]. Такі випадки є досить поширеними, коли громадяни переміщують (пересилають) через митний кордон України подрібнені партії товарів без сплати будь-яких митних платежів, а чинний Митний кодекс України не передбачає можливості обмежити таке ухиляння від сплати митних платежів.

Тому досить актуальним є визначення на законодавчому рівні ознак подрібнення партії товару, що переміщується (пересилається) через митний кордон України у МПВ та МЕВ, з комерційною метою.

Висновки з проведеного дослідження. Враховуючи вищевикладене, вважаємо за доцільне формування механізму аналізу ризиків, що виникають під час переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ. Зокрема, основними індикаторами ризику, які свідчитимуть про необхідність особливої уваги посадових осіб митниць під час обрання форм та обсягів митного контролю товарів, що переміщуються у МПВ та МЕВ, повинні бути:

- невідповідність ваги і фактурної вартості товарів;
- неповний опис товарів, зазначення загальної назви товарів;
- переміщення з країн, які є потенційно небезпечними щодо переміщення наркотичних засобів, прекурсорів, психотропних речовин, зброї;
- переміщення на адреси громадян товарів у сипучому, рідкому чи порошкоподібному вигляді;
- переміщення товарів, які не є об'єктом оподаткування митними платежами (сумарна фактурна вартість до 150 євро);
- регулярне переміщення на адресу одного й того самого громадянина упродовж певного періоду товарів схожої номенклатури;
- переміщення на адреси громадян товарів, заявлених як особисті речі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Побоченко Л. М. Розвиток інтернет-торгівлі в Україні під впливом світових тенденцій [Електронний ресурс] / Л. М. Побоченко, О. С. Сабатін // Східна Європа: економіка, бізнес

та управління : електронне наукове фахове видання. – 2017. – Випуск 6 (11). – С. 9–14. – Режим доступу : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/03.pdf

2. Кавун О. О. Стан та перспективи розвитку інтернет-торгівлі в Україні та за кордоном / О. О. Кавун // Економіка та держава. – 2012. – № 10. – С. 36–38.

3. Бондаренко А. Ф. Інтернет-маркетинг як засіб підвищення рівня конкурентоспроможності сучасних товаровиробників [Електронний ресурс] / А. Ф. Бондаренко, М. В. Солодуха // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове фахове видання. – 2017. – Випуск 15. – С. 179–181. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/35.pdf>

4. Shkarlet S. M. The current state and prospects of development of international electronic commerce / S. M. Shkarlet, I. O. Khomenko // Науковий вісник «Полісся». – 2017. – № 2 (10), ч. 2. – С. 133–138.

5. Маловичко С. В. Аналіз стану та особливостей розвитку міжнародної електронної торгівлі / С. В. Маловичко // Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 7–8(1). – С. 17–19.

6. Гліненко Л. К. Стан і перспективи розвитку електронної торгівлі України [Електронний ресурс] / Л. К. Гліненко, Ю. А. Дайновський // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2018. – № 1. – С. 83–102. – Режим доступу : http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2018_1_83_102.pdf

7. Федотов О. Щодо питань переміщення товарів через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях / О. Федотов // Юридична Україна. – 2017. – № 2–3. – С. 4–18.

8. Шопоголіки пішли по світу: третину онлайн-покупок українці роблять за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rau.ua/uk/novyni/tret-onlajn-pokupok-zarubezhom/>

9. Интересные факты об e-commerce: что и как покупают в сети? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psm7.com/news/interesnye-fakty-ob-e-commerce-cto-i-kak-pokupayut-v-seti.html>

10. Стан і розвиток зв'язку за 2017 рік / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

11. Укрпошта перевезла майже 7 млн кг міжнародних відправлень у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://np.pl.ua/2018/05/ukrposhta-perevezla-majzhe-7-mln-kh-mizhnarodnyh-vidpravlen-u-2017-rotsi/>

12. Как работают контрабандные схемы в интернет-магазинах «Розетка», «Алло» и подобных [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://cripo.com.ua/?sect_id=1&aid=240515

13. Звіт про результати аудиту ефективності виконання органами Державної фіскальної служби України повноважень у сфері державної митної справи та боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства : затв. рішенням Рахункової палати : від 30.05.2017 № 12-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16752589/zvit_12-3_2017.pdf?subportal=main

14. Митний кодекс України : від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

REFERENCES

1. Pobochenko, L. M. and Sabatin, O. S. (2017). Development of Internet commerce in Ukraine under the influence of world trends // *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia : elektronne naukove fakhove vydannia*, Issue 6 (11). – Pp. 9–14. – Available at : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/03.pdf (access date May 22, 2018).
2. Kavun, O. O. (2012). The state and prospects of the development of Internet commerce in Ukraine and abroad // *Ekonomika ta derzhava*. – No. 10. – Pp. 36–38.
3. Bondarenko, A. F. and Solodukha, M. V. (2017). Internet marketing as a means of raising the level of competitiveness of modern commodity producers // *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky : elektronne naukove fakhove vydannia*, Issue 15. – Pp. 179–181. – Available at : <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/35.pdf> (access date May 22, 2018).
4. Shkarlet S. M. and Khomenko I. O. (2017). The current state and prospects of development of international electronic commerce // *Naukovyi visnyk Polissia*. – No. 2 (10). – Part 2. – Pp. 133–138.
5. Malovychko, S. V. (2015). Analysis of the state and peculiarities of the development of international e-commerce // *Economic Annals-XXI*. – No. 7–8(1). – Pp. 17–19.
6. Hlinenko, L. K. and Dainovskyi, Yu. A. (2018). The state and prospects of e-commerce development in Ukraine // *Marketynh i menedzhment innovatsii*. – No. 1. – Pp. 83–102. – Available at : http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2018_1_83_102.pdf (access date May 20, 2018).
7. Fedotov, O. (2017). As to issues of movement of goods across the customs border of Ukraine in international postal and express shipments // *Yurydychna Ukraina*. – No. 2–3. – Pp. 4–18.
8. Shopoholiky pishly po svitu: tretynu onlain-pokupok ukraintsi robliat za kordonom [Headscarves went around the world: a third of online purchases Ukrainians do abroad]. – Available at : <https://rau.ua/uk/novyni/tret-onlajn-pokupok-za-rubezhom/> (access date May 20, 2018).
9. Interesnye fakty ob e-commerce: chto i kak pokupaiut v seti? [Interesting facts about e-commerce: what and how to buy online?]. – Available at : <http://psm7.com/news/interesnye-fakty-ob-e-commerce-chto-i-kak-pokupaiut-v-seti.html> (access date May 20, 2018).
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018), Stan i rozvytok zviazku za 2017 rik [Condition and communication development for 2017]. – Available at : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date June 04, 2018).
11. Ukrposhta perevezla maizhe 7 mln kh mizhnarodnykh vidpravlen u 2017 rotsi [Ukrpost transported nearly 7 million kg of international shipments in 2017]. – Available at : <https://np.pl.ua/2018/05/ukrposhta-perevezla-majzhe-7-mln-kh-mizhnarodnyh-vidpravlen-u-2017-rotsi/> (access date May 06, 2018).
12. Kak rabotaiut kontrabandnye skhemy v internet-magazinakh «Rosetka», «Allo» i podobnykh [How contraband schemes work in Internet shops «Rosetka», «Allo» and the like]. – Available at : http://cripo.com.ua/?sect_id=1&aid=240515 (access date June 06, 2018).
13. Rakhunkova palata Ukrainy (2017). Zvit pro rezultaty audytu efektyvnosti vykonannia orhanamy Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy povnovazhen u sferi derzhavnoi mytnoi spravy ta borotby z pravoporushenniamy pid chas zastosuvannia mytnoho zakonodavstva [Report on the results of the audit of the effectiveness of the authorities of the State fiscal service of

Ukraine in the field of state customs and anti-trust in the application of customs legislation] : Rishennia dated 30.05.2017 no. 12-3. – Available at : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16752589/zvit_12-3_2017.pdf?subportal=main (access date June 05, 2018).

14. Verkhovna Rada Ukrainy (2012). Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy : dated 13.03.2012 no. 4495-VIю – Available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (access date June 10, 2018).

Fedoryshyna L. M. Study on trends in development of international internet-trade and international government exchange

Purpose. *An analysis of trends in the development of international Internet commerce and international postal exchange in their interconnection.*

Methodology of research. *The theoretical basis of the research is the scientific work of domestic and foreign scientists on the problem under study. In the process of work were used general scientific methods and techniques: monographic - to study literary sources on the topic of research; formal logic – for analysis, generalization and systematization of the material; tabular and graphical – for displaying the analyzed data; abstract-logical – in substantiating the theoretical positions and formulating conclusions.*

Findings. *The dynamics of indicators of the development of e-commerce of Ukraine in 2014–2017 was analyzed and it was established that they are characterized by higher growth rates than retail trade indicators; the number of cross-border operations is increasing; leading suppliers of goods in Ukraine are AliExpress, eBay and Amazon. General conditions for the execution of orders by foreign traders were summarized. It was revealed that the largest share in the volume of international services implemented in the field of telecommunications and postal services came on Kyiv, Lviv, Odesa, Kiev and Kharkiv regions, which is explained by the presence in these regions of places of international postal exchange (customs formalities concerning international postal items) and the location of central sorting stations (customs formalities for international express shipments). Generalized places of international post exchange and central sorting stations in the regional section. The structure of postal exchange was analyzed. It has been established that during the period of 2014–2016 the number of international DPS customs offices issued by customs is increasing, with the cost of up to 150 euros without payment to the state budget of customs payments.*

Originality. *The further development of the study of the features and consequences of the movement (forwarding) of goods through the customs border of Ukraine in international postal and express shipments was obtained. The necessity to develop an effective mechanism of risk analysis that is actualized in the implementation of international e-commerce was substantiated.*

Practical value. *Some provisions of scientific research can be used in the educational process and in the writing of scientific papers.*

Key words: *internet trade, international trade, international post exchange, international postal items, international express delivery.*

Стаття надійшла до редколегії 20 грудня 2018 року

УДК 656.7.072/073.5(045)

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.233-243

Фрадинський О. А.,*к.е.н., доцент,**старший науковий співробітник**Університету ДФС України,***ORCID ID 0000-0001-9093-5026**

ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАГРОЗ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ НА АВІАТРАНСПОРТІ

У статті досліджено поняття загрози в контексті організації пасажирських авіаційних перевезень. З'ясовано, що механізм оцінки та зниження рівня загроз передбачає аналіз, усунення або зниження ризику до допустимого рівня. Основними загрозами, що є похідними від роботи авіаційного транспорту, є проблеми міжнародного тероризму, нелегальної міграції та транснаціональної злочинності. Формами прояву є диверсії, вибухи, захоплення та уgonи літаків, кримінальна міграція, торгівля людьми, корупція, наркотрафік, контрабанда, порушення митних правил, які справляють суттєвий вплив на політичну, економічну, соціальну, безпекову ситуацію в державі, а тому вимагають уваги як з боку органів державної влади, так і представників громадянського суспільства.

Ключові слова: авіаційний транспорт, загроза, міжнародний тероризм, нелегальна міграція, транснаціональна злочинність, прикордонно-митний контроль.

Фрадинский А. А. Объективизация основных угроз процесса организации международных пассажирских перевозок на авиатранспорте

В статье исследовано понятие угрозы в контексте организации пассажирских авиационных перевозок. Установлено, что механизм оценки и снижения уровня угроз предполагает анализ, устранение или снижение риска до допустимого уровня. Основными угрозами, которые являются производными от работы авиационного транспорта, есть проблемы международного терроризма, нелегальной миграции и транснациональной преступности. Их формами проявления являются диверсии, взрывы, захват и угон самолётов, уголовная миграция, торговля людьми, коррупция, наркотрафик, контрабанда, нарушение таможенных правил, которые оказывают существенное влияние на политическую, экономическую, социальную безопасность в государстве, а поэтому требуют внимания как со стороны органов государственной власти, так и со стороны представителей гражданского общества.

Ключевые слова: авиационный транспорт, угроза, международный терроризм, нелегальная миграция, транснациональная преступность, погранично-таможенный контроль.

За мету в статті поставлено з'ясування загальнотеоретичної сутності поняття «загроза» та характеристика основних її типів, пов'язаних із функціонуванням авіаційного транспорту в контексті здійснення прикордонно-митного, імміграційного та правоохоронного контролю.

Постановка проблеми. Авіація – найбільш молодий вид транспорту, який здійснює пасажирські перевезення на внутрішніх та міжнародних маршрутах. Незважаючи на свою високу вартість, авіаційні перевезення забезпечують необхідну швидкість та достатній комфорт під час переміщення пасажирів на значні відстані. Авіаційний транспорт впевнено витіснив морський транспорт під час здійснення міжконтинентальних подорожей та значно потіснив (в окремих країнах) галузь пасажирських залізничних та автоперевезень. Цьому сприяли як розвиток авіаційної техніки та інфраструктури, так і зменшення рівня собівартості перевезення пасажирів.

Проте, крім позитивних сторін у розвитку авіаційних пасажирських перевезень, помітними стали і негативні тенденції, пов'язані із функціонуванням цієї галузі – вона почала нести певну небезпеку як для окремого члена суспільства, так і для держав у цілому, чому сприяли ряд загроз, більш детальна характеристика яких буде наведена нижче.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над питанням об'єктивізації загроз, які сьогодні стоять перед суспільством та до яких прямо чи опосередковано причетна сфера пасажирських авіаційних перевезень, плідно працює ряд вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких варто виокремити наукові здобутки І. Бережнюка, А. Брендак, В. Буланої, І. Несторишена, П. Пашка, С. Терещенка – під час дослідження митних ризиків; В. Баранова, П. Біленчука, Ю. Вороніна, С. Здоровка, І. Марусина, В. Сідорова, Д. Хижняка, А. Чупрова – у сфері вивчення транснаціональної злочинності; І. Алешковського, М. Бурди, В. Косарева, В. Ляного, Л. Самсоної, А. Сергєвої – в частині дослідження незаконної міграції; С. Будаєвої, Л. Гарусової, Н. Дегтярьової, Н. Чернядьєвої – у сфері вивчення багатопланових аспектів протидії міжнародному тероризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загроза – це будь-який існуючий або потенційний стан, що може призвести до смерті або травмування авіапасажира; пошкодження або втрати повітряного судна чи іншого авіаційного обладнання; шкоди навколишньому природному середовищу. Процес визначення загрози за своєю суттю є сукупністю процедур збору, фіксації, аналізу інформації про факти, які можуть впливати на безпеку діяльності. Дії, пов'язані із визначенням загроз, повинні бути безперервними та здійснюватися на основі даних, отриманих як на основі реальних (інформація про інциденти та пригоди, що вже трапились), так і превентивних (інформація про потенційні інциденти та пригоди, що можуть трапитися) схем.

Після виявлення потенційної загрози необхідно провести її аналіз, щоб оцінити потенційну можливість збитків або пошкоджень. При цьому необхідно врахувати такі фактори [14]:

- вірогідність того, що загроза призведе до несприятливих наслідків;
- серйозність потенційних несприятливих наслідків;
- ступінь впливу загрозливої ситуації.

Механізм оцінки та зниження рівня загроз передбачає аналіз, усунення або зниження ризику до допустимого рівня (рис. 1).

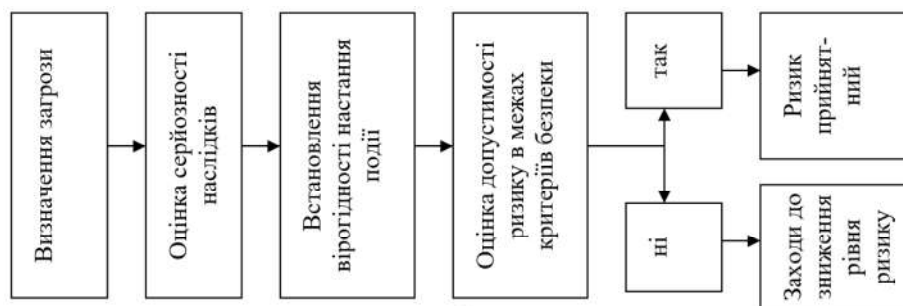

Рис. 1. Алгоритм оцінки та зниження рівня загроз*

*Побудовано автором на основі джерела [14].

Аналізуючи негативні тенденції, що мають місце упродовж останніх десятиліть, дослідники приходять до висновку, що основними загрозами, які мають найбільший вплив на життя світової спільноти та тенденцію до стрімкого зростання, є (рис. 2):

- міжнародний тероризм, невід’ємною ознакою якого стало активне використання авіаційного транспорту для досягнення своєї мети;
- нелегальна міграція, для якої авіаційні пасажирські перевезення є найбільш швидким та комфортним видом транспорту;
- транснаціональна злочинність, представникам якої, враховуючи її глобальність та безперервність режимів функціонування, необхідність підтримання тісних особистих зв’язків між учасниками, не обійтись без послуг авіації.

Рис. 2. Характеристика основних загроз, які виникають у результаті використання авіаційного пасажирського транспорту*

*Розроблено автором.

Порівняно новою, проте однією із найгостріших глобальних проблем сучасності світовою спільнотою визнано міжнародний тероризм. Початком його сучасної епохи дослідники вважають події 23 липня 1968 року, коли група озброєних представників Народного фронту визволення Палестини захопили в повітрі ізраїльський пасажирський літак авіакомпанії EL-AL [3, с. 122].

Основними факторами, які дозволяють поставити проблему міжнародного тероризму на один рівень із проблемами планетарної екології чи ймовірності ядерної війни, є, по-перше, всезростаючі його масштаби та розширення географії вчинення; по-друге, посилення політичного та релігійного екстремізму; по-третє, поступове та неухильне зростання із міжнародними, локальними, національними та етнічними конфліктами; по-четверте, намагання зробити бізнес на погрозах або реальних фактах вчинення шкоди [1; 3; 5; 16].

У зв'язку із соціально-політичною мінливістю та багатоваріантністю форм існування феномену тероризму в рамках міжнародних організацій так і не вдалося напрацювати єдині підходи до ідентифікації його сутнісних ознак та дати йому вичерпне визначення. Основним міжнародним нормативно-правовим документом, який направлений на боротьбу з міжнародним тероризмом, є прийнята 2006 року Глобальна контртерористична стратегія Організації Об'єднаних Націй, яка складається із Резолюції та Плану заходів [4].

Загальноприйнятого та вичерпного визначення поняття міжнародного тероризму на сьогодні не напрацьовано. Серед найбільш популярних його тлумачень:

– заздалегідь обдумане, політично мотивоване насилля, застосоване проти осіб, які не беруть участь у бойових діях, субнаціональними групами або підпільними державними агентами;

– мотивоване насилля з політичною метою;

– дезорганізація державного управління, нанесення економічного чи політичного збитку, підбив засад суспільного устрою, які повинні змусити уряд змінити свою політику;

– застосування недержавного насилля або загрози насилля з метою викликати паніку в суспільстві, послабити становище або навіть змістити посадових осіб та викликати політичні зміни в суспільстві;

– будь-яка дія, яка передбачає смерть або нанесення важкого ушкодження цивільним особам чи особам, які не беруть участь у бойових діях, та має на меті залякування населення або примус будь-якої держави чи міжнародної організації до вчинення (не вчинення) дій (К. Аннан, генеральний секретар ООН).

Аналіз запропонованих дефініцій та історія розвитку міжнародного тероризму засвідчує, що основними його ознаками є: політична або релігійна вмотивованість, яка має на меті боротьбу за владу або світогляд людей; жертвами терористичних проявів стають переважно представники громадського суспільства, які, як правило, є далекими від владної боротьби; основною метою терористів є не завдання максимальної шкоди, а демонстраційний ефект та залякування суспільства; організований (груповий) характер терористичної діяльності.

Одним із найбільш поширених видів сучасного міжнародного тероризму є ті його прояви, які пов'язані із авіаційним транспортом – захоплення повітряних суден та заручників, угон літаків, вчинення диверсій тощо. Ця тенденція обумовлена такими факторами: високою мобільністю авіації; відносно малою небезпекою для терористів та значним рівнем загрози життю пасажирів і членів екіпажу; використання мінімальної

кількості сил та засобів порівняно із потенційним ефектом; великим суспільним резонансом події та миттєвим піаром; величезною цінністю людського життя, повітряного судна чи аеродромної інфраструктури. У зв'язку із цим виняткового значення набувають питання дотримання авіаційної безпеки.

Авіаційна безпека – захист цивільної авіації від актів незаконного втручання, який забезпечується шляхом здійснення комплексу заходів із залученням людських та матеріальних ресурсів. Отже, основне її призначення можна визначити як забезпечення безпеки та захисту пасажирів, членів екіпажу, наземного персоналу, населення, повітряних суден та засобів і служб аеропорту [6].

Акти незаконного втручання – акти або спроби вчинення актів, що створюють загрозу безпеці цивільної авіації та включають, зокрема:

- незаконне захоплення повітряних суден;
- руйнування повітряного судна, що перебуває в експлуатації;
- захоплення заручників на борту повітряних суден або на аеродромах;
- насильницьке проникнення на борт повітряного судна, в аеропорт або в розташування аеронавігаційного засобу чи служби;
- розміщення на борту повітряного судна або в аеропорту зброї, небезпечного пристрою або матеріалу, призначених для досягнення злочинних цілей;
- використання повітряного судна, що перебуває в експлуатації, з метою заподіяння каліцтва, інших ушкоджень здоров'ю, смерті фізичній особі або значної шкоди майну чи навколишньому природному середовищу;
- повідомлення навмисно неправдивої інформації, що ставить під загрозу безпеку повітряного судна під час польоту або на землі, безпеку пасажирів, членів екіпажу, наземного персоналу або громадськості в аеропорту чи в розташуванні засобів або підрозділу цивільної авіації.

Забезпечення безпеки перевезень на авіаційному транспорті торкається в цілому різних державних та приватних установ і організацій. Тому для чіткої координації діяльності усіх сторін додатком 17 Чиказької конвенції 1944 року передбачено створення на державному рівні національних комітетів з безпеки цивільної авіації. До складу таких комітетів входять представники постачальників послуг з обслуговування повітряного руху; експлуатанти повітряних суден; експлуатанти аеропортів; митна служба; імміграційна служба; розвідувальна служба; органи правопорядку; військові; постачальники контрактних послуг у сфері забезпечення авіаційної безпеки.

Останні десятиліття засвідчують, що процеси, пов'язані з міграцією населення, починають відігравати все більшу соціально-економічну, криміногенну, культурну та політичну роль у житті ряду держав, у першу чергу – європейських. На прикладі країн Західної Європи можна зробити висновок, що нелегальні мігранти створюють загрози [9; 12; 13]:

- у політичній сфері – національній безпеці держави, її геополітичним інтересам та міжнародному авторитету. Різка зміна етнічного складу окремих країн у середньодовгостроковій перспективі може призвести до міжнародних конфліктів і громадянських воєн, як це було у Косово;
- в економічній сфері – вилучають з господарського обороту частину фінансових ресурсів шляхом вивезення та пересилання коштів на свою батьківщину; сприяють збільшенню масштабів неофіційної зайнятості, тіньової економіки, які перебувають поза межами державного впливу;

– у соціальній сфері – сприяють загостренню ситуації на ринку праці, витісняючи місцевих працівників за рахунок згоди працювати на менші зарплати та відмови від соціального пакета, що, у свою чергу, призводить до зростання соціальної напруженості;

– у правоохоронній сфері – суттєво ускладнюють криміногенну ситуацію в країні перебування, оскільки, як показує статистика, нелегальні мігранти у кілька разів частіше вчиняють злочини або правопорушення, ніж місцеві мешканці.

Серед основних причин, які сприяють активізації нелегальних міграційних процесів, дослідники виокремлюють: тотальну глобалізацію; військові конфлікти; несприятливі політичні фактори (боротьба з політичними суперниками, незгода з існуючим режимом тощо); міжетнічні конфлікти; економічні кризи та несприятливу екологію; техногенні та гуманітарні катастрофи; зростання неофіційних форм зайнятості; нехватку робочої сили для виконання непрестижної або небезпечної роботи; відсутність можливостей для легальної трудової міграції.

Нелегальна міграція – переміщення осіб між державами, яке здійснюється поза рамками юридичного поля країн відправлення, транзиту та призначення. З точки зору країни відправлення, нелегальний мігрант – це людина, яка не виконала адміністративних вимог щодо виїзду за межі держави. Країна в'їзду розглядає нелегального мігранта як особу, що вчинила протизаконні дії, пов'язані із переміщенням поза прикордонно-митним контролем, перебуванням та працевлаштуванням у країні без наявних дозволів та документів, передбачених міграційними правилами.

Європейська комісія з політики пріоритетів у боротьбі проти незаконної міграції громадян третіх країн визначає це явище як незаконний в'їзд громадянами третіх країн на територію держави сушею, морем або повітрям (включаючи транзитні зони аеропортів). Часто це здійснюється із використанням фальшивих документів або за допомогою організованих злочинних угруповань. Ще однією формою нелегальної міграції є широке розповсюдження практики проникнення на територію за офіційними документами із діючою візою чи на основі безвізового режиму із подальшим перебуванням з порушенням установлених граничних термінів або незаконною зміною мети перебування у країні [10, с. 64].

На практиці нелегальну міграцію класифікують за різними ознаками: вимушена та добровільна; організована та неорганізована; індивідуальна та групова; довготривала та поворотна; за результатами переміщення на основі офіційних (з подальшим порушенням строку та мети перебування) та підробних документів, поза пунктами пропуску чи через ділянки кордону, які не перебувають під постійним прикордонно-митним контролем; заробітчанська та кримінальна.

Серед усіх видів міграції найбільш загрозливою є кримінальна міграція – соціальне, масове суспільно-небезпечне явище, яке проявляється в територіальному переміщенні осіб з метою вчинення злочинів, а також переміщення кримінальних технологій через кордони певних територій.

Існує два основних способи нелегальної міграції – незаконний в'їзд та незаконне ввезення мігрантів. Під час вчинення незаконного в'їзду мігрант перетинає кордон без сторонньої допомоги, при цьому особисто займається питаннями отримання підробних документів, необхідних віз, орендою транспорту. Незаконне ввезення мігрантів може відбуватися або на основі згоди такої людини, або ж шляхом торгівлі людьми, коли переміщення здійснюється всупереч волі людини чи на основі отриманої від неї обманом згоди.

Серед нелегальних мігрантів можна виділити три основні групи осіб:

– особи, які потрапляють до країни нелегально, без необхідних документів, за підробними чи чужими документами, та іноземці, оголошена мета в'їзду яких не відповідає заявленим;

– іноземні громадяни, які навчалися в країні або працювали на основі офіційних трудових договорів та не побажали повернутися додому після закінчення терміну перебування;

– мігранти, які перебувають на території держави тимчасово. Їхньою кінцевою метою є переїзд до іншої країни для отримання там робочого місця чи статусу біженця.

Таким чином, нелегальну міграцію можна віднести до реальних та найбільш гострих загроз національній безпеці будь-якої країни світу (особливо економічно розвинутої). Незважаючи на латентну свою природу, вона вимагає чітко скоординованого підходу не лише компетентних державних органів, але й представників громадянського суспільства.

Важливим явищем у період 80–90 років ХХ століття, яке визначило подальший розвиток світової спільноти, стала глобалізація. Цьому сприяли як розвиток науково-технічного прогресу (пришвидшення та масове використання транспортних засобів, поява та здешевлення нових засобів зв'язку), так і соціально-економічні зміни у ряді країн (крах країн колишнього соціалістичного табору та поява нових державних утворень). Усе це привело до ряду змін, серед яких варто виокремити:

– значне полегшення процедури перетину державного кордону та зменшення його значення як інструменту контролю та боротьби з правопорушеннями, що автоматично тягне за собою сплеск контрабанди, порушень митних правил, нелегальної міграції тощо;

– суттєве послаблення впливу державного правоохоронного апарату на життя людей;

– стрімкий розвиток корупції в системі органів державної влади;

– трансформація кримінальних структур у своєрідні комерційні корпорації, основна мета діяльності яких – задоволення потреб суспільства у товарах та послугах (заборонених та протизаконних) у найкоротший термін без сплати податків, що, у свою чергу, приводить до максимізації прибутків;

– поява нових видів злочинів, пов'язаних із використанням інформаційних технологій та мережі Інтернет.

Одними із перших, хто правильно оцінив існуючі тенденції та скористався ними, були представники злочинного світу. Перед ними з'явилася можливість не обмежувати свою незаконну діяльність територією однієї держави, а поширювати свою діяльність на інші країни. Таким чином, звичайні великі злочинні групи, які оперували поза рамками правил, норм та законів окремих країн, почали набувати транснаціонального характеру, мало турбуючись про нелегальний характер переміщення через кордон.

Ще 1988 року в штаб-квартирі Інтерполу було досягнуто згоди щодо напрацювання робочого варіанта визначення поняття «транснаціональна організована злочинність», під яким було запропоновано розуміти організовану групу осіб, які займаються тривалою кримінальною діяльністю та мають як основну мету отримання прибутків незалежно від національних кордонів держав. 1995 року на ІХ Конгресі ООН було запропоновано таку класифікацію транснаціональної злочинності:

– відмивання грошей та шахрайство зі страховкою;

– терористична діяльність;

– крадіжка творів мистецтва, предметів культури та інтелектуальної власності;

– незаконна торгівля зброєю;

- повітряне та морське піратство;
- захоплення наземних об'єктів, зокрема викрадення людей, контрабанда;
- комп'ютерні та екологічні злочини;
- торгівля людьми та людськими органами;
- проникнення у легальний бізнес;
- корупція та підкуп суспільних, політичних діячів та виборних осіб;
- інші злочини, які здійснюються організованими злочинними групами.

Зважаючи на той рівень загроз, який несе в собі транснаціональна злочинність для політичного, економічного та соціального життя суспільства, в рамках ООН було розроблено та прийнято (15 листопада 2000 року) Конвенцію проти транснаціональної організованої злочинності, яка вступила в дію у вересні 2003 року.

Конвенція застосовується для попередження, розслідування і карного переслідування серйозних злочинів, які караються позбавленням волі на максимальний строк не менше чотирьох років або більш суворою мірою покарання, та участі в організованій злочинній групі, відмиванні доходів від злочинів, корупції, перешкоджанню здійснення правосуддя. Відповідно до статті 3 Конвенції злочин носить транснаціональний характер, якщо він був здійснений більш ніж в одній державі; якщо він був здійснений в одній державі, але суттєва частина його підготовки здійснювалася в іншому; якщо він був здійснений в одній країні, але за участі організованої злочинної групи, яка здійснювала свою діяльність у кількох країнах, або ж він вчинений в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі [8].

На сьогодні в світі склалися стійкі, добре організовані та найбільш економічно успішні транснаціональні злочинні угруповання, утворені на основі етнічних або родинних (квасіродинних) зв'язків – сицилійська Коза-Ностра; китайські Тріади; японська Баріокудан; колумбійські наркокартелі; «російська мафія», під якою розуміють злочинні організації, що сформувалися на теренах колишнього СРСР, діяльність яких супроводжується активною міждержавною експансією [2, с. 15]. Для них притаманні висока організованість, сімейність (етнічність), транснаціональні зв'язки зі злочинними формуваннями інших країн, наявність вузькокорпоративних цілей, висока адаптивність, гнучкість, безперервний режим функціонування, глобальні масштаби діяльності, структурованість, високий рівень захисту від соціального контролю, використання корупції та насилля як основних методів досягнення поставленої мети.

Кримінальні структури можуть бути як вузькоспеціалізованими – займатися одним напрямом злочинної діяльності (колумбійські наркокартелі, основним видом діяльності яких є наркобізнес), так і широко входить у найбільш привабливі види злочинної діяльності (китайські Тріади, що свою злочинну діяльність поширюють на торгівлю героїном, контрабанду, незаконну міграцію, замовні вбивства, шахрайство з банківськими картками тощо).

Найбільш характерними видами злочинної діяльності, за якими відстежується активна транснаціональна співпраця кримінальних структур, є виготовлення та трафік наркотиків, контрабанда незаконних мігрантів, нелегальна торгівля зброєю, ядерними та радіоактивними матеріалами, відмивання «брудних» коштів та інтенсивне проникнення на легальні фінансові ринки [15, с. 197–200].

Існуючи поза межами легальних владних структур, використовуючи та розвиваючи різноманітні стратегічні підходи для оминання існуючих контрольних бар'єрів окремих держав, проблема протидії транснаціональній злочинності вимагає чіткої міжнародної уваги та взаємодії як представників бізнесових кіл, так і правоохоронних органів.

Висновки і пропозиції. Серед основних загроз, які певною мірою обумовлені існуванням авіаційного транспорту, варто виокремити проблеми міжнародного тероризму, нелегальної міграції та транснаціональної злочинності. Саме вони через диверсії, вибухи, захоплення та угони літаків, кримінальну міграцію, торгівлю людьми, корупцію, наркотрафік, контрабанду, порушення митних правил мають суттєвий вплив на політичну, економічну, соціальну, безпекову ситуацію в будь-якій державі світу, а тому вимагають пильної уваги як з боку органів державної влади (правоохоронних, прикордонних, митних, імміграційних), так і представників громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будаева С. В. Международное сотрудничество в области борьбы с терроризмом / С. В. Будаева, Н. В. Дегтярева // Вестник Забайкальского государственного университета. – 2014. – № 5. – С. 65–71.
2. Воронин Ю. А. Крупнейшие транснациональные криминальные сообщества и основные виды их преступной деятельности / Ю. Воронин // Вестник Южно-Уральского государственного университета. – 2016. – Т. 16, № 4. – С. 13–21. – (Серия : «Право»).
3. Гарусова Л. Н. Стратегия борьбы США с международным терроризмом: опыт, новые вызовы, проекция на АТР / Л. Н. Гарусова // Россия и АТР. – 2016. – № 3 (93). – С. 121–133.
4. Глобальная контртеррористическая стратегия ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/ru/un-global-counter-terrorism-strategy>
5. Егоров К. Ю. Международный терроризм как глобальная угроза / К. Ю. Егоров // Власть. – 2008. – №. 6. – С. 7–76.
6. Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації : Закон України : від 17.03.2017 № 1965-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1965-19>
7. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації 1971 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_165/print1452607016489339
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_789
9. Косарева В. Нелегальная миграция как криминогенный фактор / В. Косарева // Национальный юридический журнал: теория и практика. – 2016. – № 4. – С. 14–17.
10. Лянной В. А. К вопросу об определении понятия «Нелегальная миграция» / В. Лянной // Пробелы в российском законодательстве. Юридический журнал. – 2011. – № 2. – С. 64–65.
11. Марусин И. С. Транснациональная организованная преступность и противодействие ей с помощью новых форм международного сотрудничества в сфере уголовного судопроизводства / И. С. Марусин // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2015. – №. 4 – С. 20–30. – (Серия 14. «Право»).
12. Самсонова Л. О. Политика Европейского союза в сфере противодействия нелегальной миграции в контексте национальной безопасности России / Л. О. Самсонова // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2016. – Т. 8, № 4/1. – С. 129–136.

13. Сергеева А. А. Нелегальная миграция в системе трансграничных угроз: к вопросу о проблемах нормативного регулирования миграционных процессов / А. А. Сергеева, М. Н. Ракова // Вестник Казанского юридического института МВД России. – 2013. – № 14. – С. 58–65.
14. Тарасевич Д. Н. 11-2008 Системы управления безопасностью полетов. Инструктивные указания авиационным предприятиям Управления гражданской авиации Великобритании [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://aviahumanfactor.ru/index.php?sid=1491&pc=0&t=2&rev=yes&st=0>
15. Хижняк Д. С. Транснациональная криминальная деятельность и ее субъекты / Д. Хижняк // Вестник Саратовской государственной юридической академии. – 2017. – № 2 (115). – С. 196–201.
16. Чернядьева Н. А. Понятие «международный терроризм» в международных соглашениях ООН / Н. А. Чернядьева // Вестник Саратовской государственной юридической академии. – 2012. – № 4 (87). – С. 198–202.

REFERENCES

1. Budaeva S. V. Mezhdunarodnoe sotrudnychestvo v oblasti bor'by s terrorizmom / S. V. Budaeva, N. V. Dehtyareva // Vestnyk Zabaykal'skoho gosudarstvennogo unyversyteta. – 2014. – № 5. – С. 65–71.
2. Voronyn Yu. A. Krupneyshye transnatsional'nye krymynal'nye soobshchestva y osnovnye vydy ykh prestupnoy deyatel'nosti / Yu. Voronyn // Vestnyk Yuzhno-Ural'skoho gosudarstvennogo unyversyteta. Seryya: Pravo. – 2016. – Т. 16, № 4. – С. 13–21.
3. Harusova L. N. Stratehiya bor'by SShA s mezhdunarodnym terrorizmom: opyt, novye vyzovy, proektsyya na ATR / L. N. Harusova // Rossiya y ATR. – 2016. – № 3 (93). – С. 121–133.
4. Hlobal'naya kontrterrorystycheskaya stratehiya OON [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/ru/un-global-counter-terrorism-strategy>
5. Ehorov K. Yu. Mezhdunarodnyy terrorizm kak hlobal'naya uhroza / K. Yu. Ehorov // Vlast'. – 2008. – № 6. – С. 73–76.
6. Zakon Ukrainy vid 17.03.2017 № 1965-VIII «Pro Derzhavnu prohramu aviatsiynoyi bezpeky tsyvil'noyi aviatsiyi» [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1965-19>
7. Konventsiya pro borot'bu z nezakonnyimi aktami, spryamovanyimi proty bezpeky tsyvil'noyi aviatsiyi 1971 r. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_165/print1452607016489339
8. Konventsiya Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy proty transnatsional'noyi orhanizovanoyi zlochynnosti 2000 r. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_789
9. Kosareva V. Nelehal'naya myhratsyya kak krymynohennyy faktor / V. Kosareva // Natsional'nyy yurydycheskyy zhurnal: teoriya y praktyka. – 2016. – № 4. – С. 14–17.
10. Lyannoy V. A. K voprosu ob opredelenyy ponyatyya «Nelehal'naya myhratsyya» / V. Lyannoy // Probely v rossiyskom zakonodatel'stve. Yurydycheskyy zhurnal. – 2011. – № 2. – С. 64–65.

11. Marusyn Y. S. Transnatsyonal'naya orhanyzovannaya prestupnost' y protyvodeystviye ey s pomoshch'yu novykh form mezhdunarodnogo sotrudnychestva v sfere uholovnoho sudoproizvodstva / Y. Marusyn // Vestnyk Sankt-Peterburhskogo unyversyteta. Seryya 14. Pravo. – 2015. – № 4. – S. 20–30.
12. Samsonova L. O. Polytyka Evropeyskogo soyuza v sfere protyvodeystviya nelehal'noy myhratsyy v kontekste natsyonal'noy bezopasnosti Rossyy / L.O. Samsonova // Ystorycheskaya y sotsyal'no-obrazovatel'naya mysl'. – 2016. – T. 8, № 4/1. – S. 129–136.
13. Serheeva A. A. Nelehal'naya myhratsyya v systeme trans-hranychnykh uhroz: k voprosu o problemakh normatyvnoho rehulyrovaniya myhratsyonnykh protsessov / A.A. Serheeva, M.N. Rakova // Vestnyk Kazanskogo yurydycheskogo ynstytuta MVD Rossyy. – 2013. – № 14. – S. 58–65.
14. Tarasevych D. N. 11-2008 Systemy upravleniya bezopasnost'yu poletov. Ynstruktyvnye ukazaniya avyatsyonnyim predpryyatiyam Upravleniya hrazhdanskoy avyatsyy Velykobrytanyu [Электронный ресурс]. – Rezhym dostupa: <http://aviahumanfactor.ru/index.php?sid=1491&pc=0&t=2&rev=yes&st=0>
15. Khyzhnyak D. S. Transnatsyonal'naya krymynal'naya deyatel'nost' y ee sub'yekty / D. Khyzhnyak // Vestnyk Saratovskoy hosudarstvennoy yurydycheskoy akademyy. – 2017. – № 2 (115). – S. 196–201.
16. Chernyad'eva N. A. Ponyatye «mezhdunarodnyy terroryzm» v mezhdunarodnykh sohlashenyakh OON / N. A. Chernyad'eva // Vestnyk Saratovskoy hosudarstvennoy yurydycheskoy akademyy. – 2012. – № 4 (87). – S. 198–202.

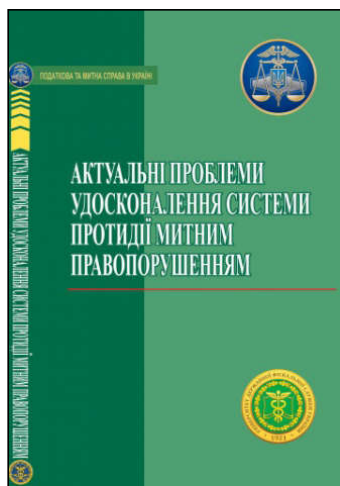
Fradynskyy A. A. Objectivization of the main threats to the organization of international passenger transport on air transport

The article deals with the concept of threat in the context of organization of passenger air transportation. The threat is any existing or potential condition that could result in the death or injury of an air passenger; Damage or loss of aircraft or other aviation equipment; Damage to the natural environment. The process of determining the threat by its nature is a collection of procedures for collecting, fixing, analyzing information about facts that may affect the security of activities. The actions related to the identification of threats must be continuous and implemented on the basis of data obtained on the basis of real (information about incidents and events that have already occurred) and preventive (information about potential incidents and possible incidents) schemes. The main threats deriving from the work of aviation are the problems of international terrorism, illegal migration and transnational crime. Their forms of manifestation are sabotage, bombings, seizure and airplane hijacking, criminal migration, trafficking in human beings, corruption, drug trafficking, smuggling, violation of customs rules that have a significant impact on the political, economic, social and security situation in the country, and therefore require attention. Both from the state authorities (law enforcement, border, customs, immigration) and representatives of civil society.

Key words: air transport, threat, international terrorism, illegal migration, transnational crime, border customs control.

Стаття надійшла до редколегії 14 грудня 2018 року

ВИДАННЯ УНІВЕРСИТЕТУ ДФС УКРАЇНИ

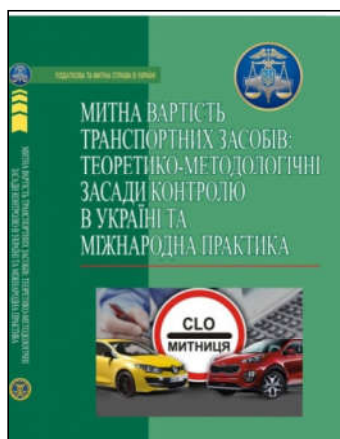

Актуальні проблеми удосконалення системи протидії митним правопорушенням : монографія / за заг. ред. В. О. Хоми, В. І. Царенка. – Хмельницький : Науково-дослідний центр митної справи Науково-дослідного інституту фіскальної політики Університету державної фіскальної служби України : ФОП Мельник А. А., 2018. – 194 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні» ; том 118).

Монографія присвячена питанням функціонування системи протидії митним правопорушенням, конкретизує напрями удосконалення цієї системи та містить практичні рекомендації щодо їх реалізації, розкриває наукові та практичні підходи до посилення ролі ДФС України у процесі протидії митним правопорушенням.

Матеріали, включені до монографії, можуть бути корисними як для працівників підрозділів Державної фіскальної служби України, діяльність яких спрямована на запобігання та протидію митним правопорушенням, інших

посадових осіб апарату Державної фіскальної служби України та її територіальних органів, так і для науковців, викладачів, аспірантів, студентів навчальних закладів.

Митна вартість транспортних засобів: теоретико-методологічні засади контролю в Україні та міжнародна практика [Текст] : кол. моногр. ; за заг. ред. Л. Р. Прус, Т. В. Рудої. – Хмельницький, 2018. : ФОП Мельник А. А., 2018. – 386 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні» ; том 116).

Монографія є результатом наукових досліджень у межах виконання Тематичного плану наукових (науково-технічних) робіт ДФС України на 2018 рік.

У виданні всебічно проаналізовано основні аспекти здійснення контролю за правильністю визначення митної вартості транспортних засобів при ввезенні їх на митну територію України та недопущення випадків заниження бази оподаткування і надходжень до Державного бюджету України; проаналізовано вітчизняну нормативно-правову базу з питань здійснення контролю за правильністю визначення

митної вартості транспортних засобів в Україні; досліджено вітчизняну судову практику щодо розгляду справ про порушення митних правил за фактами заниження митної вартості транспортних засобів або подання неправдивих документів та справ про скасування карток відмови в митному оформленні; сформовано напрями вдосконалення контролю правильності визначення митної вартості транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України із врахуванням міжнародного досвіду.

Монографія буде корисною для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, а також фахівців митного спрямування, які цікавляться митною проблематикою.

Управління митними ризиками: теорія та практика [Текст] : кол. моногр.; за заг. ред. І. В. Несторишена та В. А. Туржанського. – Ірпінь – Хмельницький, 2018 : ФОП Мельник А. А., 2018. – 302 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; том 115).

Монографія є результатом наукових досліджень у межах виконання Тематичного плану наукових (науково-технічних) робіт ДФС України протягом 2016–2018 років.

У виданні всебічно проаналізовано теоретичні засади функціонування системи управління митними ризиками та можливість надання подальших спрощень митних процедур шляхом використання ризикоорієнтованих інструментів митного контролю, узагальнено особливості профілювання митних ризиків в контексті забезпечення митної безпеки України. Крім того, в монографії досліджено особливості застосування системи управління ризиками за різними

сферами здійснення митного контролю, а саме: при митному контролі пасажирських переміщень через авіаційні пункти пропуску, міжнародних поштових та експрес-відправлень, при здійсненні аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Особливо розглянуто питання формування механізму аналізу ризиків в контексті впровадження системи попереднього інформування.

Монографія розрахована на фахівців з митної справи, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, а також на працівників митниць і учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Запобігання митним правопорушенням: охорона і захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні України : монографія; за заг. ред. Пашка П. В. – Ірпінь – Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2017. – 323 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; том 98).

Монографія є результатом наукових досліджень в межах виконання Тематичних планів наукових (науково-технічних) робіт ДФС України на 2016 рік та 2017 рік.

У виданні всебічно проаналізовано основні аспекти функціонування інституту запобігання митним правопорушенням в Україні на прикладі охорони та захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні України, а також напрями його реформування; окреслено основні проблемні моменти визначення, контролю та запобігання митним правопорушенням прав інтелектуальної власності на основі аналізу статистичної інформації із урахуванням міжнародного досвіду в сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності; проаналізовано нормативно-

правову базу регулювання захисту прав об'єктів інтелектуальної власності; розроблено пропозиції щодо вдосконалення діяльності митних органів на основі їх взаємодії з іншими органами державної влади у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Монографія буде корисною для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, а також фахівців митного спрямування, які цікавляться митною проблематикою.

ВИМОГИ ДО РУКОПISУ

ПОДАННЯ МАТЕРІАЛІВ. До друку приймаються статті українською, російською та англійською мовами, що відповідають тематиці видання й містять наукові результати, не опубліковані раніше. Матеріали подаються в роздрукованому вигляді на адресу журналу та надсилаються в електронному вигляді на e-mail: customssecurity@ukr.net

СУПРОВІДНІ ДОКУМЕНТИ. Стаття обов'язково подається із супровідними документами:

- відомості про автора (авторів) відповідно до Додатку 1.
- рецензія (для авторів без наукового ступеня), підписана фахівцем з науковим ступенем із рекомендацією статті для друку і завірена підписом та печаткою установи, яка є зовнішньою щодо Університету ДФС України та установи, де працює автор (автори) статті;
- додатково подається в електронному вигляді розширена анотація статті (резюме) англійською мовою (обсягом 1 сторінка без виділення розділів) для розміщення на сайті журналу, який має висвітлювати такі структурні питання: тему статті, мету, методика дослідження, результати дослідження, наукову новизну результатів дослідження, практичну значущість результатів дослідження, ключові слова. Переклад розширеної анотації (резюме) англійською мовою повинен бути достовірним (не машинним).

СТРУКТУРА ПУБЛІКАЦІЇ. Наукові статті, що подаються до журналу, повинні обов'язково містити такі неодмінні елементи:

1. Індекс УДК (на початку статті ліворуч, напівжирним шрифтом).
2. Прізвище та ініціали автора(-ів) (праворуч, напівжирним шрифтом).
3. Науковий ступень, вчене звання, посада та місце роботи (повністю).
4. E-mail автора (-ів).
5. ORCID ID автора (-ів).
6. Назва статті українською (російською) та англійською мовами (по центру, прописними літерами).
7. Стаття:
 - постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями;
 - аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор. Важливо виділити невирішені частини загальної проблеми, які саме досліджуються у статті;
 - формулювання цілей статті (постановка завдання);
 - виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Ця частина у рукописі займає майже 90 % його обсягу. Тут автор розкриває визначену в назві тему на підставі власних досліджень, аналітичних спостережень чи роздумів щодо висловлених іншими науковцями гіпотез, положень. Під час такого аналізу зазвичай вказуються підходи інших дослідників, тому важливо належним чином їх цитувати, зазначаючи посилання. Вони у тексті подаються у квадратних дужках, наприклад [2, с. 25; 5, с. 33–38], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури, а друга – відповідну сторінку в цьому джерелі; одне джерело (без сторінок) відокремлюється від іншого крапкою з комою [3; 4; 6; 8; 12; 15];

– висновки з цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку.

8. Бібліографічний список та його транслітерація (в алфавітному порядку).

9. Анотація до статті: прізвище та ініціали автора (-ів), назва статті та текст анотації (не менш 1 800 знаків) українською, російською та англійською мовами.

10. Ключові слова українською, російською та англійською мовами (5–7 слів або словосполучень).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ. Бібліографічний список повинен бути оформлений за формою 23 ДАК України «Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводять в авторефераті» та його транслітерація відповідно до правил, прописаних у Постанові КМУ від 27 січня 2010 р. № 55 «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею».

ТАБЛИЦІ, СХЕМКИ, МАЛЮНКИ.

1. Таблиці, схеми, малюнки повинні мати посилання за текстом, бути пронумеровані, мати заголовок (назву, підпис) та посилання на джерело.

2. Ілюстративний матеріал має бути компактним та мати чітке зображення; написи на ілюстраціях і підписи до них мають бути подані мовою статті.

3. Формули подають за допомогою вбудованого редактора формул MS Equation. Формули повинні бути пронумеровані.

КОМП'ЮТЕРНИЙ НАБІР. Загальний обсяг статті не повинен перевищувати 15 сторінок машинописного тексту. Стаття подається у форматі MSWord 97-2003 (*.doc) або (*.rtf); поля по 20 мм; шрифт – Times New Roman; кегль – 14; інтервал – 1,5; відступ – 1,25.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АВТОРА. Відповідальність за зміст статті несе автор.

1. Автор зобов'язаний ретельно вичитати рукопис і підписати його на останній сторінці. Редакційна колегія може скорочувати й редагувати матеріал за погодженням з автором.

2. Автор підтверджує, що матеріал статті є виключно власним оригінальним дослідженням, оформлений із дотриманням правил цитування та посилань.

3. Автор підтверджує, що в матеріалах статті не містяться відомості, заборонені до опублікування.

4. Автор підтверджує, що надані до друку матеріали раніше не публікувались в інших виданнях та містять достовірну інформацію.

РОЗМІЩЕННЯ МАТЕРІАЛІВ. Матеріали, оформлені з відхиленням від зазначених вимог, редколегія не розглядає. Остаточне рішення про публікацію ухвалюється редакційною колегією, яка також залишає за собою право на додаткове рецензування, редагування і відхилення статей.

Наукове видання

МИТНА БЕЗПЕКА

**Науковий журнал
2018. Випуск 2**

НАД ВИПУСКОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Відповідальний за випуск

к.е.н., доцент Сушкова О. Є.

Редактор-коректор

Грабарчук М. М.

**Технічне редагування та
комп'ютерне верстання**

**Лисенко О. В.,
Зубленко Г. П.**

Підп. до друку 11.01.2019. Формат 75×108/16.

Ум.-друк. арк. 10,1. Обл.-вид. арк. 10,3.

Тираж 300 пр. Зам. № 762.

Видавець і виготовлювач

Університет державної фіскальної служби України
вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська обл., 08201

Тел 38(098)878-46-91

e-mail: in_yur_visnuk@ukr.net

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016*
